

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HD WIDENER

HW NMLI R

17643

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.

Please return promptly.

Rabbinisch = aramäisch = deutsches

Wörterbuch,

zur

Kenntniß

des

Talmuds, der Targumim und Midraschim;

mit

Anmerkungen

für

Philologie, Geschichte, Archäologie, Geographie, Natur
und Kunst,

---

von

M. J. Landa u,

Inspektor der israelitisch = deutschen Hauptschule.

Dritter Theil.

Prag, 1880.

Gebruckt in der Schollischen Buchdruckerey, Altstadt Kettenengasse No. 224.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

CHICAGO

Wenn mein Versprechen dir mein geliebter Leser, die Erscheinung des dritten Theils früher verkündete als ihn dir die Erfüllung darbringt; so suche meine Entschuldigung in den Worten des gekrönten Weisen:

Wohl der Entwürfe viele
Erzeigt des Menschen Sinn —
Doch den Beschluß des Erw'gen
Nur dieser hat Bestand.

(Sprüche. 19. 21.)

Wahrlich auch hier hat die Einwirkung eines ungeahnten Ereignisses meinen Willen gehemmt und mein Versprechen vereitelt; und darum mußte die Ausführung, meiner raschen Zusage nachhinken.

Zwar war dieses Säumniß sowohl mir als auch dir mein geneigter Leser, erspriesslich; denn ich habe diesem dritten Theile eine genaue Durchsicht gewidmet. Die wichtigen Abhandlungen über den

IV

Romet 1), über den Zytus 2), über das Galbanum 3), über die Hyacinthenfarbe (הכלה) und das Buccinum 4), über die Amome 5), über das arabische Sinos 6) über die Handmühlen der alten Orientalen 7), über die Siegelringe derselben 8) über das arabische Hascha 9), über Chasmat (Ezech. 1, 4) 10), über die Stadt Tanis 11), über die Phylaktesrien 12) über den Ursprung der Benennung Türkei und des Steines Türkis 13) über die Augenschminke der Alten 14), über die Astrologie 15) über den Ambra 16) u. dgl. sind mit kritischer Strenge geprüft und geläutert und einige in die beiden frühern Theile eingeschlichenen Errata gerügt und verbessert worden. Mich dünkt daher daß dich mein aufmerktsamer Leser, diese geistige Pflege und Wartung für die Verspätung entschädiget und ausföhnt, und du wirst bey jeder verspäteten Erscheinung eines künftigen Theiles denken; je mehr Zeit je mehr Zeitigung!

Geschrieben in den Weingefilden des mit den schönsten Tugenden eines Menschenfreundes gekrönten Freyherrn von Wimmer.

Peruczka im Juni 1820.

W. J. Landau.

- 1) זק §. 536. 2) זרחם §. 595. 3) חלבנה §. 633.
 4) חלון §. 637. 5) חמם §. 662. 6) חמץ (Xifer) §. 664.
 7) חמר §. 668. (Anmerk. 1.) 8) המרחא §. 670.
 9) חשאי §. 706. 10) השמל §. 710. 11) מנם §. 742.
 12) מטפת §. 725. 13) מרקיא §. 765.
 14) כהל §. 802. 15) כלדאי §. 810. 16) כפתהירדן §. 841.

חקוק בחוק הקנח חקיקה להיות
 שס הכתיסין ומוגלס קונס מרגלי
 זניס ומתקנליס בלוחס חקיקה
 ולס יפיו מכעריס לוחו בלרכונותיו.
 עיומל (דף ע"ג) ונינמות (דף
 ק"כ) לומר לניי חסס דלית זיה
 כתיסיוס ומסוס חעכונג } פירוש
 חתיכות בנדיס דקיס ורכיס) .

כתות, (Contusus)
 Entmannheit
 כחות, ומעוקבותות כנר פירשט
 בערך גר.

כתש, Etos, Page
 כתש, מרגוס כגע אחד מבחש
 חד.

כתית, (Contusum)
 Blafe, Schuss, Blafe
 כתיית, בשנת (דף ע"ו) דנש
 כדוי לימן על מי כתיית. ושס (דף
 קכ"ו) למאי חילכות יתס דגמלי
 מי' כתיית מורסל.

כתית, Setze
 כתיית, בשנת (דף ס"ו) לס יס
 לו זיה קינול כתייתין טמל כלי

כנגד פשתן שמצפנים לחזן. בחולץ
(דף מ"ו) וסימניך כ"ת וכל דוורד
דמיתכת זה ריאה כלומר דלדוס
הפנימי כוורד ותמאה בלחילא סומק'.
ובכלים פכ"ו (דף פ"ד) עור הכתן
ועור הכתף פי' עור הכתן ושמשימן
אותו לומכי פשתן בפניהן וקושרין
אותו במתניהן של יסתך עליו
הכיתוף, עור הכתף שמים בכתיפו
תחת השלש של ידיו כמשי. המחלכות
והמעטמות מרגום כ"ת וכל
ושאפיס (פ"ב פי' בלשן יוני מין
מלכוש כנימי כמו חלוק ולפעמים גם
מין מלכוש חילוני ומלס ואת יעמקס
מלשן עברי כתנת וכן קדרס בלשן
יוני כימי וקרוס כנד וריאה ומרגו'
והפשתה ופשעורס ופשת גס
ועצרי).

כתף, (Schulter, Seite) Tragen
(e i t a e x a f)
כתף, ננ"מ (דף ס"ח) ת"ר מקום
אנהגו להעלות שבר כתף למעות
מעלין פירות אס היו פירות נפל
למעות בחוכן בחלר האקבל אותן

השור רוכים קדרים בשומרון
אשר בלו מכתה.

כתם, Fleck, Macula, Schmutz
כתם, נכרה (דף י"ד) מודים
תכמים לרני עקינא ברוחא כתם.
נינמות (דף ט"ד) ונז"ק (דף ל"ח)
כל הכתמים הנאים מרקס
טעורים ורני יהודס מטמא בפני
גרים וטעו כתמים הנאים מן
הנוים פי' שאין מחמי עובדי כוכבים
מיטמאין, כתם בלעו מק"ל.

כתן, (Unterleib, χυτὸν)
כתן, נצנת (דף ק"מ) אחר רב
סמך האל כתנת א משלמה
מקינא שרי קניא מיניה אסיר פי'
למשך הנגד שטחו נקנה להינב
ונצצה ננוב וישאר הקנה במקומו
ולא יטלטלו מותר, אבל למשך הקנה
מן הנגד ולטלטלו נצנת אסור שהקנה
אינו בלי ופותר להטלטל בחלר.
בחולץ (דף כ"ד) ונז"מ (דף כ"ט)
וילג כל פשתן כ"ת דל רומאה.
נז"מ (דף כ"ו) לא תימא דהפכיה
פי' כיוונא פי' לא תאמר שהפכו

i) Oft bedeutet es auch Oberkleid wie χλαμυς, (כלמס) welches mit Mantel ähnlich zu seyn scheint. Es wird aber hier auch vom Zeug selbst verstanden und zwar dem baumwollenen, woher auch das Französische Cotton und das deutsche Kottun herkommen soll. כתן scheint ursprünglich hebräisch zu seyn, denn Josephus sagt (Ant. III, 8.): χεθόμενη (χεθόνη) μιν καλεῖται. λινον ταῦτο σημαίνει. χεθον γὰρ τὸ λινον ημεῖς καλοῦμεν: (Chetome ne bedeutet Leinwand, denn Chethon heisst bey uns Leinen).

כחס, בפסחים (דף מ"ב) ואילו
עוברין בפסח כו ח כנבלי ממורש
בגמרא יש בו קומכיתא דאומא ומלחא
וכסיוני דחלבא. בערוכין (דף ס"ג)
וכנ"מ (דף ל"ב) אפי' ציעחא בכותחא
לא לישרי איניש במקיס דביה פ' לא
אלטרך. מביה שכלדה אלא אפילו
אותה שכולא במעי אמה כדאמרין
בביבא (דף ז') השוקט את התרכגולת
ומלא בה בליש גמורות מותרות לאוכלן
בסלב דלאו כנופה דתרכגולת. דמייקן
ורב חסדא לא פאט נאני דרב הונא
דבו ביק איש בכוח חלב ויכלת
שוקטא כדאית כבשר אף על פי שיותר
בנידור לא רלה לסתור.

כתי, (I) חטא זעזעזע
כתי, בכרכות (דף כ"א) אין צווכן
אמן אחד כוסי במנדך כי' הם

מחני כמזה וכנרעיכתה וכחללה והכין
בירורא דמילת' כי כו ח ב' הגסה
אינא דבוק' בגרעי כחא אלא יש
צין גופה וצין גרעינא חלל, ולהכי
אלטרך. למיחלל בכוח חת הגסה
כמוהו בגרעינא חת לחומר דלא
מיטעי וחשער כמו השלמה דכפיט
שיעורה דהו. לקולא ולא מחייבת ליה
עד דאכיל בהאי שיעורא אלא מכי
אכיל כמוה וכנרעיכתה בלאחר בלא
חללה מיחייב והיינו דאמר רבי יוסי
זאת' אומרת לריך למעך חללה כדי
שידבק גופה של כוח חת בגרעינא
ולא ישאר צה חלל ונחרי הכין משערין
צה אכילה של יום הכפורים ומשום
הכי אלטרך למיחלל כמוה וכנרעיכת'
למעוטי חללה.

כתח, (1) Babylonische Brüche

1.) Diese Brüche bestehen aus verschimmeltem Brode, saurerer Milch und Salz.

2.) Chutha war der Wohnsitz eines Volkes welches von Salomanaassar in das verödete Reich Israels nach Samarien versetzt wurde (2 Kön. 17, 24.) Die Chutäer sind daher einerlei mit den Samaritanern. Sie hatten früher nebst Gott den Götzen Mergerl angebethet (2 Kön. 17, 30), später aber die Einheit Gottes anerkannt und das mosaische Gesetz beobachtet. Als die Juden aus der Gefangenschaft zurückkehrten, schickten sie Abgeordnete an sie mit der Bitte; sie an den Tempelbau Theil nehmen zu lassen, welche ihnen aber nicht gewährt wurde (Esr. 4, 1. 2.). Nach Josephus wurde ihnen unter Alexander gestattet einen Tempel auf dem Berge Garisim zu bauen (Ant. XI, 8.) nach dem Talmud aber wurde er früher gebaut und durch ihn zerstört; sie konnten sich aber nie vom Verdacht des Gögendienstes reinigen, daher der Talmud das Amen nach ihren Gebethen zu sprechen, dem Juden verjagt.

בכרדים (דף ל"ו) כתבן ולא קריין
קריין ולא כתבן למשה מסיני וכו'.

כתובה, *Seiðeibue*

כתובה, בכתובות (דף כ"ה)
אחמר כחובת בנין דכרין וכל שפור'
שם (דף ל"א) סי' יותר דינר אחד
אלו כותלין כתובות אמן ואלו כותלין
כתובות אמן.

כתבת (ק ע ק ע *Seiðe*)

כתבת, בכתובות (דף כ"א) הכותב
כתובת קעקע, קעקע ולא
כתבן כתב ולא קעקע. בניטין
(דף כ') לרמי נר חמא כמי לא
קשיא בככתובת קעקע.

כתבת, *Seiðe*

כתבת, ביומא (דף י"ג) ובכלים
מ"ו (דף י"ו) האוכל ביום הבימור'
בככותבת הגסה כחוכ וכנרעיכתה
מ"י רב' ניסים זל"ל כמה שני קא
קשיא לי זהו מלעצרתא עלה דלוי
נקטת פשטא דמתכיתא וקא מלכת
בככותבת הגסה וכנרעיכתה
הא בכולי גמרא לא מדבר אלא
בככותבת ביום הכפורים ולעבן
שיעורי אמרינן דבז ככותבת ביום
הכפורים ולא מדבר גרעיכתה?
וכמי אי למרי שיעורי קא בעינימא
בבילה גדולה, איכמי מדי
אחרינא דהוה שיעוריה בכותבת
זכנרעיכתה ולא כלעבן למיתל'
מילתא בתרי שיעורי וכמה קושי
קא לי עלה גז דאשכחא פירוקא
בגמרא דבני מערבא והכי גרסינן
התם אמר ר' יוסי זאת אומרת
שהוה לריך למתן אה חללה דלכן לא

כת, *Seiðe*

(*Seiðe*)

כת, את ספיה קלידך חרגוס ית
בתי חלדך. ספיה ספיה חרגוס
כתבין כתבתין.

כתא, (כ ח ח)

כתא, בערוצין (דף ס"ה) אמר
אני אמרה לי אס קריב לי כותא
(א"י כותא כתוב). בשנח (דף
קמ"ה) רבי יוחנן דייק מכותא
דנבלא מ' היינו כותא.

כתב, *Seiðe*, *Seiðe*

כתב, נפיק בעשרה מאמרות
(דף י"א) ובפסחים (דף ל"ד) עשרה
דברים נבראו בן השמשות וכו' עד
והבתב והמכתב והלוחות מ'
בחד לורת אומיות, מכתב
לירוף סאותיות להיות חיצה
להיקחת במלה. ד"ל כתב אלו
כ"ב סאותיות כלב הקודש
שאלו כותבין בו ומשחמטין בו, מכתב
הוא הקראט שטרבוכל שכתבה
הקראט מכל לך מד' לדדים והוא
הכתוב עלה לוחות והוא שפיר'
הכתוב והמכתב מכת' אלהים
הוא חרות וגו'. נסבהדרין (דף
כ"א) בתחילה נכתה החורה בכתב
עברי וכלשון הקודש וזכרנו
לפן ישראל כתב אשורי ולשון
הקודש והכינו להדיעות כתב
עברי ולפן ארמי, מאי הדיוטות,
אמר רב חסדא כותא, מאי כתב
עבדיל כתבא ליבונא ה' נסוף
חמיד (דף ל"ג) נחקש אומרים
את השם בכתבו ובמדינת בכימא

ועוד כ"ל לחם כדמות זה כמשך
 צחוסין למעלה מהקוליס. וכנח (דף
 ח') רב אימי גופיה בלע חויל סלף
 אליהו חידמי ליה כפרשף יאכליה
 כשוחס במלחא וכו'. וז"ל (דף
 ק"ט) כשוחס צברכמא עירובא
 וז"ל מכן צערך חזין. לחולק (דף
 מ"ו) ריחא כעין כשוחס כעין
 מיריקא כעין ביעתא. וז"ל
 (א"ב) וכן נקרא בלאן וכו' ורומי
 ועיקר מלה זו ארמי ויפה מירש האלק
 כי חין ארש ולא ענף לעבא זה
 ומסתנך בקוליס וגם צמיני כששם
 ארמי יזל לו סגולות נפלות כדכחא.
כשת (שחלת) *Castos*, *Castus*
 כשה, הכשה והחמם. ס"ל
 קושש כ"ל צערך קשט (א"ב ח')
 ידו"ל כשף וז"ל חלת קשף ובשק).
כת *Costus*
Berefnigung, *Bersammlung*,
 כח, צנאים (דף י"ד). לחם
 ותלמידים ותלמידי תלמידים. מוסינן
 לכת שלישית (א"ב ח') וז"ל יבני
 סאלה' ולא כ"ח מלכתי כ"ח
 בלאן רומי וועד לו סכרה. סכח).

ס"ג ע"ל) הלי כשרתא מדרכין
 פלוי' בורא עלי צמח' כ"ל רש"י
 קושט' צמו שחרגמו וצארתו צה"ער.
כשות, *Costus*
 בשות, צמקחות פ"ט (דף ס"ה)
 בשות אל קטן לא מיטמא ולא
 מטמא. ברש ברקאני בעוקבין (דף
 ע"ו) כשות של קיסות והנך שלה
 טכור כ"ל בשם אש לקיסות כשות
 שהן הקיסותין קטנים אש לכן כמו
 שער קטן, כן יז לקטן והוא הכשות
 כ"ל כשות של קיסות בלאן
 יסטעל וגב אלכוסר. כ"ל וגב
 הוא כמין ז' ילין שכן על כלעות
 הקיסות כהן קטנים רומי לער,
 אלכוסר הוא פרח הקיסות כמו
 חולת סרה. צנח (דף ק"ו) הלי
 מאן דחל בשותא מסימי והי
 חייב משום עוקר דנר מגידלו כ"ל
 שכן מסורא בערובין (דף כ"ח) דחייק
 דקטלין הימיתא ויבא כשותא.
 והנאן רב הלי אסר כמו מן נקרא
 בלאן יאמטאל כשות והוא כמין
 חוטין ידקרוקין כנון של צרפת שיקרן
 צארץ ופרין על קולין בקראין הימית

hem Werthe, sie hat einen brennenden Geschmack und riecht angenehm,
 die Staude selbst aber ist unbrauchbar. Gleich an der Mündung
 des Indus auf der Insel Pakale findet man zwei Arten davon,
 die Schwarze und die Weiße, die letztere ist die Beste. Weiter
 rechnet sie Plinius als Ingredienz zur Nardensalbe (XIII 1.). Diese
 Wurzel kommt auch in der Misaa unter den Namen Costus vor,
 wogon im Artikel ק"ט nachzulesen ist. Der Buchstabe ר im Worte
 כשחלת scheint sich zufällig und ungerufen hinein gedrängt zu haben.

Digitized by Google

כגדרת אחר הזות (עיון ערך
ברגר וההגרה) שדר ליה איהו
בוסנרתחא בלומ' כסה עלים סוא סנר
שאמר לו לשחטה לשון חכום, שדר
ליה כרתי בחטיהל כלומר מלח
אמה לס כרתי סה שלח ליה לא אלה
חמא חסה עליה. פ"א שדר ליה
בוסנרתחא כלומר הדוג בחך שדר
ליה כרתי כלומר אס יכרנה
יכרת ארעו שדר ליה ססא כלומ'
סוס עליה (א"כ חרגוס ואת
החכיר ואת הנלנים וכרתי
ובוללי).

כרת, abschneiden, Schneiden
כרתי, Kreter, schilftäer
כרתי (ופלתי), Schafreichter
כרת ונסקל, בסנהדרין (דף ס')
ממרש אחרו ביה קטלא ולא אחרו
ביה כרת. צימח (דף קי"ט)
מימינו בכסף שמינו פ"י החוקה
כמלה במים. בכסף שמינו אותה
מאי פיא? נשעת הסכנה בשאלה
א וכו' עד א לא כריכה לאיסור
אזת איש שהא שחא כרת היחמה
לאיסור לאו שהא מחזיר גרושתו
משנשאת לא כ"א. בב"ר פרש' כ"ט
בסוף בראשית א"ר חנין נעשה בכרכי
היס"מה שלא נעשה בדור המנוח
הוי יושבי קהל היס גוי כרתיס
שהא ראוי כרת ונאי זה זכות
עומד וכו' עד פחד לה לשנח סייע
דאח אמר בורתי ברימי עליזנח
כספס והנס עשו להס עלנים למען
יכרת למען יכרתו אין כתיב
כאן, אלא במען יכרת כתיב

מכאן כרשיכין וחולה לה מפכי
סה כרשיכין יכין מן הכל.
בחוספת' שנת כפ' אין עוקרין טוון
לו כרשיכין ואין לריק לעשר.

כרשן, (פייס) (פייס) (פייס)
כרשן, נבנת פ' המוליד יין מאי
פייס? אמר רבי זירא כרשיכי
בנלייתא פ' רגבים עין ערך פייס.
כרושייתא, חא אס אס אס
כרושייתא, נגישין (דף ס"ה)
לימי חלת כרושייתא דקייטי
חלת כרושייתא דערי פ' ג'
חלות.

כרשתינא, Federmaus
כרשיכא, נבנת (דף ע') ומאי
כיהודמא דכרשתינא פ' שטלף
פ"א חרגולא דביחא שמי צייסב
וכחלין ממנו ליארוך חולי שבחן,
שמינו בולט וסימניך גוא לגוא.

כרת, Treffi, Treffi
כרת, גריש ברכות (דף ט') ר'
אליעזר אומר בין חבלת לכרת
ויש שוכין בין חבלת לכרת.
ונסוכה (דף ל"ד) והירוק בכרת
פ' מין לנע ירקק חרגוס כרישן
כרתי נשנל שכן ירקין ונלעו
פור'. ונגישין (דף ל"א) ופרים
עליה סרבול דכרתי, צילמדנו
ויקרא יעקב אל בניו כדי שיכיר
אדם בין חבלת לנע כרית כון
במוך ד' אמות. בע"ז (דף י')
שדר ליה גרגירא פ' גרגירא
בלעו אור' ונא רמו לו דנמו היח
ממה גירא שמיחה ומא' הכי
שדר ליה נרניר. כלומר נבט

הקנ"ס לכנסת ישראל איזרפית
דריך ויל הדרת בך פי' איזרפית
מלאן רפיס כלום' רפו ונטוונתקשקשו
ולאחריו מלאן שרירן כלום' גתקשו
מלחמותי שבה (והש"י פי' איזרפו
בשהחילו לגדל ולעקוץ).

כרפם, Peterfille, Steineppich
כרפס, נסוכה (דף ל"ט) ונכ'
ט' נכניעית (דף מ"ד) כרפס
שננהרות וגרר שגאפר. ירושלמי
מהו כרפס שננהרות? רבי חנינא
אומר פ י ט ר ו ס י ל י כ ו נ
(πετρανηλωτος). נכמוצות (דף
ס"א) דאכלה כרפסתא הוה לה
בני זיומני וי"ל כרפס בלאן לפו
אפ"ו ובלאן ישמעאל כרפס.

כרץ, מצעו טו ע ק
כרץ, נגיעין (דף ס"ט) לכרלח
לחמקא דחמרא פי' שרץ בני מעים.
כרקום, χαρραγμα, Das Lager
(mit Paalliaheu befestigt)
כרקום, נכמוצות (דף כ"ו)
עיר שנגזזה כרקום כל כוהנות
שנחוכס פסולות. פגישין (דף כ"ח)
על עיר שהקיפוט כרקום, ירושלמי
צמרק כל גט איזוהו כרקום כנון
זוגין ושלאלות וכלבים ואוחין תרנגולין
וליסטריטאות מקיפין את הלעיר. ויבא
המעגלה תרגום ואלא לכרקומא.
וכן תרגום ואלא שוכב במעגל
(ח"ב פירוש בלאן יוני מלור שכוני'
על העיר ללכדה וכן מעגל שכוניס
אנשי הממכה שלא יכול עליהם סלויב
פחאום).

כורקמא, (כרבים Stehe)

כורק מא, חרנו' מר אהלס וקמון
פירא ו'כגדק מא וקומא פירוש
בלאן יוני מין בשס כמו אנדל ועינו
בעץ כרל'ס סבל אין זה אהלס
פי' אס השס הנקרא אקסיל אלוסי
בלאן יוני עיין שס).

כרקום, Weinpfahl, χαρραγμα
כרקום, מדרש ב"ר פרחא אפרז
לנפן פירה רבי יהודה אומר נפן
שבה רע אורסין לה כרקום
אחד פי' בלאן יוניעץ ויחד שמוכים
בו הגפן.

כרש, א ש א א, 8, 8, 8, 8
כרש, נפלאים (דף ל"ט) ונריש
כלאים (דף כ"א) כרישים
וכרישי שדה ככר וככר שדה.
נכניעית (דף מ"א) העולסין
והכרישים. נשגת (דף ס')
וחכמים אומרים כרי לזל כרישים.
בסוף עוקלן (דף ט"ו) סון
מכרישי שדה והרגילה כרישים
בלעז פור'ו ובלאן ישמעאל כראת.

כרש, א ז א ז, א ז א ז
כרש, נב"ב (דף ע"ד) והות
הדר לה מיגא דכוורא דשמיא כרישא.

כרשין, א ז א ז, א ז א ז
כרשין, בסוף תרומות (דף ס')
כרשיני תרומה מאכילין אותן
לפניה וכו' וישראל ששכר פרה מכהן
מאכילס כרשיני תרומה וכולי.
כריש שגת (דף י"ו) בית שמאי
אומרים אין סורין דיו סממניס
וכרשינין. בחולין (דף ו') כרשינין
לעשות מהן טחינין פירוש בלעז
בי'לא (Vicia). נב"מ (דף ל')

Digitized by Google

כרם, צמגילס (דף כ"ו) אחר
רנא טריש הוס אמינא האי כורסי'
דספ' תורס תשמיש דתשמי' הוס,
וקרי לאישתמושי ציה פי' שלחן
שמכין עליו ספר תורה בשקורין
צו כיון דחזאי דמכין דמכין ספר
תורה עילמס פי' מניחין ספר תורה
על הכסא בלא מטפחת אמינא תשמיש
קדושה הוס ונעי גניזה, ביבמות (דף
פ"ג) מאי עבד ליה ר' יהודה לטומטו'
דגירי דאומניה אבי כורסיס
ונקצע ואוליד גב צבי. וסס (דף
ק"ט) מונדא הוס ברנא ואיקרשה
בשטיא קטנה גדלה ואומנוס אבי
כורסיס ואחדרוס ואחא אקרינא
טמפה מיניה סי' הוציזס בחופס
וסקיפוס צבי אדם שיטנו סנינוחיס,
פ"א ואחדרוס' שחקוירוס לגיט בעלס
(א"ב תרגוס יושב על הכסא יתיב
על כורסיא) (ונדריאלס' כ' כורסא).

כרם, עססטיא, סלס
כרם, אולון כרוסון כנר פירשנו
צערך סלון.

כריסו, א - א - א - א
כריסו ארגירא, מסכת קמא
דירושלמי פרק שמכין את הכד אהן
כריסו ארגירא עד דלא יתיי אהן
כריסו ארגירא פרי מיסר פלן עבד
ענדתי לא השגתי עד עתה פי' אחתי.

כרס, א - א - א - א
כרס, צמגילס סיכה היו לריה
לראש כרס יית א. ס"א חושבניא
דמחקל-וחושבניא דאגבני פי' בלחן
פרצי קורין למורטני (Trutina)
קרטון ובלעו סימפרי"רס.

כרנכאות, למס שאנו קורין
בלחן לעו צבי"ל (Bacile) בלחן
ישמעאל קורין כרנכאות צבי"רס
צפרשת אלה ראשי המטות.

כרם, א - א - א - א

כרם, בחולין (דף מ"ב) הכרם
הפנימיים שניקבה או שנקרע רוב
החלונה פי' הכרם הפנימיים הוס
הכרם עלמה, החלונה הוס הנשר
ממס ו"א הוס ראש הכרם. וסס
(דף ס') אחר רב יהודה שר
כרסחן פרסחן פי' כשחבא
לקנות השור צדוק אס יש
לו כרם גדולה, ורגליס
גדולים, וראשו גדול,
ובעדיו רחבין קנהו שהוא טוב
למלאכה וסילופיו. צחמוד
כלומר החמוד מונ כריסו קס
ורגליו קטנות וכן ראשו וכן
אלכו וכן פסיעותיו לא יהיו
פחווחות. המכסה את הקרב ח'
כריסא, בשבת (דף ק"מ) צגמ'
אין שולין אחר רב קטינא זה עומד
באלמג המטה כאילו עומד בכריסה
של אשה עובדה ולאו מלחא הוס.
סמי שערות שאמרו אשת צגנה ואסת
צכריסה כנר פירשנו צערך גב
(א"ב לטון מקרס זה כרסו מערני).

כרם, א - א - א - א

כרמל, קטן וטוב

כרמל, במחצות (דף ס"ו) ונסיף
פרשת ואם מקריב כרמל דך ומל.
דציר' ישמעאל נתן כרמל כרמל
פי' שאלו הדגן בראש הצינולת בכר
שהוא מלא כולה כלומר שהוא כפגדל
כולו.

ברמלית, Exeplata

כרמלי ימן נצבת (דף ו') כרמלי
ומקום מסור, ירושלי בריג שבת חגי
רבי חייא כרמלי דך מל, לא לא ולא יבש
אלא ביכני הכא אינא לא רשות היחיד
ולא רשות הרבים אלא כרמלית.

ברומנקיט, Sandeisen,

כרומ'ק' א, בצמק' דאונג וולכד
 אה מנח' בחיס', מאי בחיס' רבי
 אבא בר כהנא צבר רומ'ק' א
 סתתא בלשן יון כרקומא (א)
 פי' בלשן יוני כבלי חקי ידים.

ברמשה, f l o

כרמטא, בנ"ל ערני פסחים (דף ק"י) בגמרא לא יסחתו לו, אמר ליה ר' חנין לבריה ר' יודן מברכות פ"ט תרמוס סגנאטיקו (א"כ לא מלאה מימרא זו בגמ').

ע ת ת , מר

כ'רן, מ' בעצם היום הזה בחרן
יומא דק ופי' בחרן בלשון יוני עת
חמין.

ברנבי, (עליהם) (על יתא) (על יתא)

כרנבי, מדרש איבה פסקא נחמא
פאשענו ומרינו אית כרנבי מרירן
פיל בלשן יוני ברוב ובעל הערוך
גרם עליהם עיין שם.

ברנבאות, *bernabaut*

לחן עומדין ברומו אל פלס בני
 אדם מזללין בהן רבי יוחנן ורבי
 אלעזר דלמרי תרוויחו כיון שכלך
 אדם לבדיות פניו משתנות כבדו
 ימי ברוס? כי אהא רב דימי
 אמר עוף אחד נכרכי הים וברוס
 שמו וכיון שחם וזרח משהסך לבמה
 גזוכי (ק"צ מ' בלשא ימי לבע וזח).

Selb werden, sich entfärben כָּרַם

כרס, צנראשית רנה פרשת כ"א
וואמר ה' אל הכהן, נת בר כמ
פני רנן גמליאל ולא יכול להשיבו.

וּנְפִרְשָׁתָּ לְךָ כְּכֹרֶכְמוֹ פְּנֵי רֵבִי.
וּנְפִרְשָׁתָּ מִיּוֹ וְכֵס כְּכֹרֶכְמוֹ פְּנֵיהָ.

במסגרת דפנה אדומה נאחזה שעה
בחרב רכמו פניו של משה ה"ר

ועזו סכיו ישונה. בילמדנו ויחי ועקו
ילאו שמעון ולוי פניהם מ כ ו ר' כ מ ין

ומני בולס קנלו פאררר דנחוס
מרגומו וספי בולהק אסמחפני

סברוס אובסן כקדרת. קדרס
שמה כחזקתנימרגו' איתחפיוז אט

אכרום אובמין בקידרס אישמש
אחרתני. ושעריה אומללו קדרו לאס

כל פנים קבנו פארוור.

quamarina , כרם ימא

(ח ר ש י ש ע ל ע ל)
כרוס ימא, מרגוס מרגוס ושא

כרום יטא תורלא פי' בלשן י
מין אכן טובה בקראת כרום

בורמייזא, ח' יע"ט

כורסי זי, מרגום נאכן
נאנרוף נאנגען או נכורמי

פי' בלשון יופי זמן מוכנה לירות ב

כ"א) כסא של כוזה שבו נרס עליו
את הכלים פי' מקל את הכלים
ומניח עליו ומזים מכבדות מלמעלה.

כרם, *Charm*

כרם, נב"ב (דף קל"א) ונכחנות

(דף מ"ט) זה מדרש דרש רבי

שלעזר בן עזריה לפי חקמים בכרם

ביבנה, וביבנות (דף מ"ב) חי הדר

בית ממחמת דבר מ"א הרר ביה,

דחניא אחר רבי יאמאל צנו של

רבי יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי

חכמים בכרם ביבנה כולן לייכות

להמתין שלשה חדשים פי' משום

מחניא דבר מ"א הדר ביה ואמר

אין כלבה כרבי יהודה, וכן פירש

רב אחא דמן ענא דאלימות בוירא

אליו. ירושלמי בסוף הלכה קמא

דפ' תפלת הארז ובי כרם היה

שם? אלא אלו תלמידי חכמים שהיו

עשויין עירום ערות כב"רס. פ"ה

כלאים (דף כ"ח) הרי זה נקרא

כרם, כל כרם שהוא בטוע ערבותו,

כרם רבני פי' כרם של שנה רביעית

שנטע.

כרם, *Charm*

(*Charm* *Charm*)

כרם, נב"ב אחרון ביבנות (דף

קכ"א) הווא גזר דאיעבד בכרמא

ואסוקא אף חיורי פי' אילו שני

מקומות של שפת נהר אחד.

כרם, *Charm*

כרם, נבדכות, (דף ו') מאי

כרם וזו? הנריס שעומדין

גדומו של עולם בני אדם מולוין

נכן פי' המורה והמכונת שהמקימי

נב"מ (דף פ"ה) הו שרו בני

כרם כו ש"א הו קא

מכילא להו. נסבהדרין (דף ק"ב)

כר כושא וזוירא עברו יומא

טבא מחבנא דניש גר. הילך

והעבד חרגוס ירושלמי כרכושא

ועבדא (א"ב פי' כרכוש בלשון יוני

הלך ועבד שדה).

כרכשתא, *Charm*

כרכשתא, נב"ב (דף כ"ב) מאי

משכוכי כרכשתא פי' כנש גדול

שתלוי זוג בלוארו והולך בראש העדר.

ירושלמי בריש גמרא דפ"ק דקדושין

מאי משכוכי חוטא' ואיכא דאמרי

שרקוקי י"א ואיכא דאמרי

ננדמא. ירושלמי בריש גמרא דפ'

חוקא הבתים מאי משכוכי? איכא

דאמרי חוטא' ואיכא דאמר פנדורא

ואיכא דאמרי שישא רבא (א"ב

בנוסחאות גרים קרקשתא ופירש"ה

זוג שמקראו נו לפני העדר).

כרכשתא, *Charm*

Charm, *Charm*

כרכשתא, בריש בנא מליעא (דף

ז') מחניתין דחכמי כרכשתא

פי' כימין ענקלותיה ובלעז כ"רי

(א"ב כרכוש פי' בלשון יוני חוט

וכימא).

כרם, *Charm*

כרם, נשגא (דף פ"ה) בכרמי

עין גדי מי שהכל שלו יכפ' לי על

עון גדי שכתתי לך, מאי משמע

דכאי כרם לישא דמיכנש הוא?

אמר מר זוירא בריה דרב נחמן

בדמן נהדרור אקב"ג בכלים (דף

ונכידה (דף מ"ב) זיל לגני דרמי
 אבין דאסנרתא כיהליה וכרכיש
 כה רישיה נידרשא. בערובין (דף
 ס"ה) יתיב רבא ורנ יוסף כהליה
 פירקיה דרב שטא ויחב רב שטא
 וקאמר כשאן אומר רב לשמעתי
 כרני מאיר כרכיש כיה רישיה
 כלום' ערט לו דגרי רב שטא והודה
 לו (ס"ב פ"י) בלאן יוניי פועל הכעת
 כראש להדות דבר מה או למאנו).
כרכש, *ka r k s e s*, כרכש, בנרכות (דף ס"ב)
 ובניטין (דף כ"ו) שמעיה לכרכשה.
 בשנת (דף כ"ב) דהאי כרכשא
 אחלת שינו יתיב. בחולין (דף
 מ"ט) דכרכשא ודטרפשא. ואס
 (דף ל"ה) גמ' שולח אדם כרכשא
 ביני דיני. ואס (דף ק"ד) סדורא
 דכנתא ופעיא וכרכשא פ"י סוף
 המעי הדבוק כפי הכבעת (ס"ב
 פ"י) בלאן יוניי (*ka r k s*) וכב
 וגם פירשו טבעת שכול סוף המעי
 סנדק כפי הכבעת, ובמדרש אחר
 פסקא ביום השביעי וכרכש ר'
 שמואל בר כסמן אמר כרכש לזני יוניי
 (סוף).

כרכשתא, *ka r k s t a*, כרכשתא, במילה (דף י"ד)
 חד שם יזכרת' וחד שם כרכשת'

כרכום, (כרכום *ka r k o m*)
 כרכום, מרגוש ונכס מלכותא
 כרכום עין ערך כרכיש.
כרכום, *ka r k o m*, מרגוש, מרגוש יטון נקוש יתין
 כרכום פ"י כלכום בלאן
 יוניי נקוש.

כרכמיש, *ka r k m i s*, כרכמיש, בעט צדל ועופרת
 מרגום נקלום מרגל וכרכמיש.

כרכם, *ka r k m*, כרכם, בלמדנו ויקח קרח פרשת
 קח את המתה וכול מברכס כני
 כנגדו וכנע שטיט מולא להס אלא
 מליה שהוס מנקש (ס"ב פ"י) בלאן
 יוניי פועל הכעת כראש כרכש.

כרכר, *ka r k r*, כרכר, בנראשית רבא פרשת כ'
 אל האס אמר ובפרשת מ"ו וכול
 יהיה פרא אדם ובפ' ס"ד שני
 קיפ בנטק רבי אבא בר כהנא בשם
 רבי כירי כמח בירכורין כירכר
 להשיג עמה שאלמר ואלמר לא כי
 לחקא (ס"ב לזן מקרא זכ) מכרכר
 ומכר.

כרכש, *ka r k s*, כרכש, בשם (דף ע"ו) ובעיה
 לכרכוש בקי. בנרכות (דף כ"ב)

die knotige Wurzel, die einen aus Safran und Ingber gemischten Ge-
 ruch und Geschmack hat und gelb färbt. Sie heißt darum auch *Gelb-
 wurz*, und indischer Safran, weil Ostindien die Heim-
 ath dieses Gewächses ist.

כרכון, (כר בר Siebe) כרכון, מדרגות רבה מרשת זה הדבר אשר תעשה, לוי יקניטון, יהודה כרכון, פי' בלשון רומי מין אבן טובה.

כרובה, מ א ז מ כרובה, בריש ויקרא רבה מרשת טוב מלא כף נחת מבריסה לכנת מעיל ומכנת לכרובא קטינא ומכרובא קטינא לכרובא עניא (א"ב שלו דקק של כני מעיל, והם כרובים ומדרגים סלל הרופאים לענים ולדקים).

כרובה, e e e e e e e e e e כרובה, ואח החגב למיכלה תר' ירושלמי כרובה (כרובא כחוב).

כורכיא, e e e e e e e e e e כורכיא, בקדושין (דף ס"ד) קס ריש לקיש לוח כי כורכיא וילא והיתה וליכא דמשנה ביה. ופוס עגור מרגוס וכו' כורכיא (א"ב) כן בלשון יוני והוא עוף כמו עורב.

כרכום, (Curcuma 1) כרכום, כורכום רשקא בערך רשק. סירקן או כרכמן בערך סרק. בחולין (דף ק"מ) לשון ולגדר ולכרכם ולהטיט. שיכולת כרד וכרכום כפ' קמא בכריתות (דף ז') בגמרא במעט.

כרך, כרכות (דף כ"ג) נגמ' בעל קרי, כרכו ריפחא ביהדי הדדי פי' אכלו לחם ביחד.

כרך, (קרסולכנון Siebe) כרך לנכון, מהנפיק מכהון כרכי לנכון נחמא משונאט היא עיין ערך קרסולכנון).

כרכב, e i n f a f f u n g כרכב, צנאים (דף ס') איזהו כרכב? רבי סאיר אומר זה כיוור ר' יוסי בר יהודה אומר זה מונב.

כרכר, Meberlahe, e e e e e e e e e e כרכר, נצנת (דף פ"א) וזבובית כדי לגרור בה ראש הכרכר. ונסיפר' כפ' חטאת חלב של יחיד ב' לחזק בכרכר וזונטין פי' כרכר יא לאורג' עץ או עלם שראשו קר ונקרא כרכר ודומה למחט של שקאין וכך שמו בלשון יון כורכירי מעצירו על סמאי כשהוא מתוח לפניו וזונט בו החוטין ומקרב המדגילין בין שני חוטין העליונים והתחתונים ומיד נוחים להתפרק העליונים מן התחתונים ונפחת כפס המסכת לירות נחוכה חוט הערב, ואין זה אלא הרי הוא בכלל מסיך ומדקדק הוא הקדקדק על חוט הערב כדי להידבק ולהלחץ עם חבירו והוא בכלל אריגה.

1) כרכם (Schoell. 4, 14) überlegen die LXX e e e e e e e e e e : Safran, im Chalbätschen hilft daher כרכם safrangelb und כרכם mit Safran färben. Wahrscheinlicher und mit dem Worte übereinstimmender ist כרכם die Kurfume, eine runa

חור וכו' כרך מחסו לכדו כרך
מעט כשיעור שבעים ויש כדור נאותן
שני טפחים. כנ"מ (דף ב"א)
כריכות ברשות הרבים פירוש
כריכות הן אלומות קטנות והלוא
נחל ומכרין פי' הן גדולות. וזה
(דף כ"ב) כריכות פי' אומר
ליה אסירן פי' בגן שאם בעל קאמרים
עושה נידור מסיפס ברשות הרבים
הוא דקלין בטמין כדי שפלו
התמרים ששיר הרוח נחבו מאין
אף על פי שברשות הרבים הוא כיון
דהקיפו מחילה בשלל תמרים כנורין
אסור דגלי דעתיה דלא המקירין ו
מחל. פ"א אם היו דקלים מחזקין
לישמי דלא בני יאוש כססה או
דקלין ככר כין דלא אכתי וכו'
פקנים למיכליכו אסירי. פ"א
דקלים סדבה שמוקפת גדר. שהור'
כרוכות ודוקות כדר מרשנו
בערך הדד. כסוף נמרה דפ' ארבע
מימות פסגה דרין (דף ס"א) אומר
רש אשי חניאל לים לאבנה דקירנל
דגבין ארבי כריכי דאיראוי מנחירי.
וכנה אכתי מאלמי' אלומים מרגוש
ירושלמי שכתבין כרכון.

כרך *Charta, x a p a g e*
mit Paßfaden gehehen
הכרך, ברמית (דף כ"ד). הכנכס
לכרך. מרש מנה (דף ב') מרכין
מחזקין שנים. שנים גדולות
ובכרית. מרגוש קירין דרכין
וכריכין (א"כ פי' כלמן יוכי
עיר מוקפת חומה).

כרך *Charta, x a p a g e*

מקנל סבנו ארס ויש לו אחרים מחת
ידו שמוסר לכן הנהמות ויוצאין
ומרעין אותן בעיר וכו' לרועה
כמו ראש דוכנא למלמדי חינוקות.
כרטיס, *Charta, x a p a g e*
Carta, Blatt
כרטיס, כתובות דירושלמי פרק
הכותב לאשתו דבר כה מיוחד אבר
כרטיס, עגור חורן פי' גלגל יוני
ורומי אגרת ושטר.

כרך, *Charta, x a p a g e*
כרך, בסוף כללים (דף ל"ג)
תכריכי המת ומרדעם של חמור
אין זה מאוס בלתי, ירושלמי
במחית חבשי. כיון שמת אדם כעשה
חכמי מן המוות. בברכות (דף ל')
אחילו המלך אולגשלוטו לא ישיבנו
ואפילו נחש כרוך על עקבו לא
יכסיק. בילמדנו בריש ופרק מה
דלו חבמים להקיש כריכת נחש
למלכות? אומר רבי שמעון. כן מה
קולה כנחש ילך, מה נחש מלתא וסורג
אף במלכות מלתא. וסורגה. דבר
אחר מה הנחש הולך מעוקס אף
המלכות מעוקס את דרלים.

כרך, *Charta, x a p a g e*
כרך, כריכי דואי כדר מירשנו
בערך כר. כנ' חריסין פרק כ"ד
בכלים (דף כ"ב) חכריך כלי
כני לה פי' עוד שמכריכין בו כלי
הסיר של לים ואל פכריך הכלים
פי' לשמור בו את הכלים כגון הסכין
והמספרים והמקט. כנ"ב (דף
י"ג) דכריך מיניה פירוש וכו' וכו'
מלעיל פי' לאתר שהם כרוך כולו

כרויאל, צע"י (דף כ"ט) מאי
אסותא? מייתי בשולח כרויאל כי
בלשון יון ורומי ושמעאל מין אסר
מחזרעים חמים כמו כמון.

כרו, א u f e z u א

כרו, נב"מ (דף ל"ז) רב פפא
אמר עד רמתחין אכרזתא. וזס
(דף ל"ה) רבא אמר מכי שלימא
אברזתא כנר פירשנו בערך
אדרכתא. ונחלין (דף כ"ד) סיכי
מכרוזין א"ר ילקח בד יוסף
נפל ביערין לבני חילא (ס"ב חגוס
ויקרא ויאמר ואכרזו ואמיר)
(וכדכ"ט ה' כ"ט והכרזון עלוהי).

כרוי, א u f e z u א

כרוי דבי חילמי, כנר פירשנו
למעלה בוס הפרק בענין כר.

כרוז, א u f e z u א

כרוז, בויקרא רבה בלו פרשת
אכנת לך ככלי אין חסן מ רבי
חמא ברבי חנינא אמר כי כרוז
של סימא רגלים רבי ישמעאל בר
נחמן אומר כי כרוז של מקדש
(ס"ב פ"י בלשון יון מין כלי מיוחד
לרגלים ולמי רגלים ולהקוס).

כרוזב, א u f e z u א

כרוזב, ושקמות בסכמל חרגו'
בכרוזבא.

כרוזים, א u f e z u א

כרוזים, במנחות (דף פ"ה) רבי
יאמי אומר אף חייבי כרוזים וכפר
אחוס מ' מקומות סן.

כרוזל, א u f e z u א

כרוזל, נב"ק (דף כ"ז) למחזר
בכרוזליה פ"י חרועה הירול

ואלמנות או ללכ"י קנודת מת,
זכר גא. כוא מס סגולגולס.
סיחת למס חרמוס-כות לכרגא.
ספר חזק ולמיתן להון-כרגא-בחר
דכן חטיה היתה למס חרמוס ורמאי
יכון למרסחא (ס"ב גס בלשון יוני
כרגא מין מס הוס).

כרד, א u f e z u א

(ein Ort in Sythien)
כרדו, נב"כ (דף ל"א) אמר רב
מן בר רבא אמר רב עשרה שנים
בחסא אכריסא אכיו ג' נחמ' ואנעס
בכרדו.

כרדמ, א u f e z u א

כרדמ, לעשות כוונת יס חרמוס
למפער כרדוטיין. וכן חרמוס
עשינו לה כוונת יס.

כרדמ, א u f e z u א

(ein Kleid mit Aermeln versehen)
יכרדמ, תגור אומר בר דשמואל
תוד, הלכשנה בנות המלך הבחולות
מעילים חרמוס כרדמוטיין (ס"ב
פ"י בלשון יוני מעיל עם בחיידים).

כרה, א u f e z u א

כרה, בשנת (דף ל') כריסות'
(טריחחא כח') למי' המיינא.
וזס (דף כ"א) ונענפתי כחתי
כל כריהי דמערבא חרמוס ירושל'
והפיר' ממך כל חולי כל כפרא,
דוח אים יכלכל מחלבו חרמוס
דחיה דגברא חפוצר כודכיה.
(ס"ב ע"ן ערך בר' שלמי בגרסא)
כמוז נחמוס כרה בלות חית וכן
הבוא המתורגמן).

כרויא, א u f e z u א

לכתבמות צו שחול פייזות וטביל
לדבר עביר'. גילמדנו מרש כן
הקדש בר בלמהזן אילף הקסירין
שנראשיתן כמין כונעין ו"א-אילן
שעליות שכן עטופין (א"ב פי' בלשון
יוני מין מעטפת של ראש וגם נקרא
כן תבשיל וזה אשר משימן אותו על
שער הראש גם קשרי שער מחקינים
מן הסלח' ועד כקדקד כמו כדבולת
דמרגנולא וזה שומרם הקסירין
שנראשיתן פי' בלשון רומני תלחלי
שער), (ונד"ס א' ט"ו כ"ו מכורבל
צמעיל בון הוא עין לביצה).

כרבלי, (verb.) כרבלי, גילמדנו מרש את עין
כרבלי, בלשון רומני תלחלי
כבורו והכברס בידו וזה מידד
עמד ומכרבלי (א"ב פי' כרב
בלשון רומני מרקד בכברה).

כרבלין, *χαρακτηρισμός, charakterisator*
כרבלין, במדינה, עין ערך
הרדלות.

כרבק, כרבק, מרגום וישרק עליו
ממקומו ויכרבק עליו מן המרה.

כרבת, כרבת, מרגום על מלל ו
הכום על כרובת סוכיא.

כרג, כרג, בכחכות (דף פ"ו) ושם
(דף ק') וענין (דף כ"ב) ובג"מ
(דף ק"ח) מרגום לא יורענה קוטני'
דאמיה כהרדעא לכרגא, למאני
ולקטורא, מוכנין בלש אכרמא,
פי' למרצע אכרגא דעליה למלכא
או למאנומיו או למאנומיו יתעמיס

צמילקא חקרא וכרובא. צמ'
(דף כ"ט) סנו דבנן ששה דברים
מרבאין את המולה והפואתן רמזה
ואילו כן, כרוב, וחרדין, ומי
פיסין יבשין וקינה, ושרה,
ויומרתה סכר ויש אומרים חף
דגים קטנים (פי' מין ירק).

כרב, כרב, בנימח דני כרבא כרב
מיראנו בערך ביביתא. אי ימח
דעא מרי יומי כרבא לא כוי,
מיראנו בערך דה. בימח (דף
מ"ט) סלכה קשר לשון של וחרדי;
ותנח (דף ס"ה) אלא בדמסיק
מעל מני כרבא פי' לא סו
מסקי מיכס אום טעמא להימירא
יומר מצעילה ראשונה כמס דמסיק
מעל מני כרבא כלומר בשם
שהעול, אינו מוליד כלום מאן סקדה
חרושה שהוא אינו אוכל לא ורעיס
ולא עניס. מרגום כרבא ארץ
כרוב ארעא.

כרבי, (עיוא דכרביח) *Stiche*
כרבי, בחולץ (דף כ"ט) הכוח
עיוא דכרביז מ' מקום.

כרבלי, כרבלי, *κατασκευαστής, kataskeuastēs*
כרבלי, בנכוח (דף ו') ובסנהד'
(דף ק"ב) ובנכוח אה (דף ד')
כי חורא כרבליא דמרגנולא.
בגמ (דף ק"י) סרולה שיערם
מרגנול יעול כרבליא ומסמרים
מאליו. בנכוח (דף ב') כרבליא
באוקא פי' נגר אדום כמין כרבליא
דמרגנולא שכן דרך בטת ישראלי

ממנו מסייעין דבנן לחקנו למיפק
בכללוא, כאלח ממש מלשן ישמעל
כגון שרגילין להקנן אנשי חותם
העיר וללחם גדודים גדודים לשמירת
אותו מקום ללעוק ולהודיע להם.

בר, א e f e a , (דף י"ג) א e a a

בר, נכזר (דף י"ג) דני יהודה
דברי הוא דאמר ספק כזירות
להקל בכדדים (דף י"ט) מריני
כזר אש יצב כרי הזה מאה פור
והלך ומלאו שגנב לו שאנר דני
יהודה ממד.

בר, א e f e a a u t t a u f e a

בר, בחולין (דף ס"ב) אומר רב
יהודה הכי כראוי דני חילמי שרו
דני כירי אסירי, איכא דאמרי
דני חילמי פוי' שריים שהן מתגדלין
באגמים מקום שיש סוף וגומא. דני
כירי פוי' חילי עפר חמכי' חמרי'
מרום ירושלמי כרוון ברון (א"ב
דני כרבי כחוב).

כירי, (קירי e e i e a)

כירי, ילמדנו פרשת ויהי מקן
אמר ליה קירי כירי פוי' בלשן יוני
שלוש עליו.

כרבי, א e f e a a u t t a u f e a

כרבי, במרומות פרי' (דף כ"ט)
כרוב של שקיעת כרוב של צעל
פוי' של שדה הנשקית ביר בלימור
כרוב הגדל בשדה שלחן של חילין
נשלק עס כרוב של צעל של מרומה
אסור אותו של חילין מוכי' שהוא
בולע. נכרבות (דף ל"ה) כל
שמחילמו שהכל נהיה בדברו שלקו
בזרע פרי האדמה, מבטת לם

בר, צר"ס (דף כ"ו) חכיא. אומר
רבי כהנא לרבי יהושע היו קורין
למכירה כירי, למאי נפקא
מינה לפרושי בקברי אשר כרית י.
זכסומה (דף י"ג) נהי דזבין בכרמיהם
כסומיהם מי זבן איך דכתיב בקברי
אשר כרית י לי ואמר רבי יוחנן
משום רבי נן יכולדק איך כירס
אלא לשון מכירה.

כר, א e f e a a u t t a u f e a

כר, בנראשית רבה כריש ויהי מקן
וחרענה בלחיו אהנה אהנה צעולם.
בשעה שהשנים יפות וכן הוא אומר
ירעה מקנך כיום הכחול כר כרחב
כירי כירי מרבה צעולם וכן הוא
אומר ישאו הרים שלום לעם אומר
דני אחא ישאו הרים משאתן שלום
לעם (א"ב פו' כר בלשן יוני טובה
שזון קן יש גרמא אחרת נכסחאות
והיא לא ישרם צעלני).

כר, (בית גליא e e i e a)

כר, בית גליא קורין אותו בית
כריא כר סירוש בערך בית
גליא.

כר, א e f e a a u t t a u f e a

כר, צנ"ב (דף ח') רב פפא
הוא כריא חדמא איתמי פירוש
המיל חפירת סנהד על היתומין,
הכל לכריא דפתנה ואפילו מרבנן
פוי' לחפור ברחבה ולהשמות למקן
העיר להסיד הדרכים שלא יכשלו
בך סעצירין והשנים ואי כפקי
צאוכ לזוזא כבר סירשנו בערך
אכ לזוזא. פוי' אחר של גאון בריא
דפתח בהר של מדינה שרגילין לשמות

שאל יתקע זעלכאל כר, צמק ו' ככלים (דף ט') כירת נזרים צירושלס פי' שש היו הכורים שכללם השלמים ומשלקן חת הדוד. כירס עסקיקוס כר, פירשנו בערך בפח.

כר, k r e i t z e מל' ש כר, ככלים פ"ק (דף ט') כור שש בו בית שמיים טמא פי' יש בו מקום שחוקק קדיר' הרי הוא בכלי ומקבל טומאה. לעשות פי' כור של לורפי זכ פירשנו בערך פי.

כר, k r e i t z e כר, וקלר רוס תרגומו מלן דכרים רחיה (ס'ג עין ערך כרס רביעי).

כר, C u r u כר, צירש נשרל דערק המקבל ר' קבים לכור.

כר, k r e i t z e כר, בערובין (דף כ"ג) כירי חפלה אחת לי פי' רחל' לומר קירי אדני חפלה הוא לי כלומר קורה היה לי, ואמר כירי עברי קורה ביתם לי והכנו' מין וכדו' קוים כלומר כל כך היתם גדולה כד מנו לך עילויים כלומר קס' כיו מנין אותך עליה לא היו רגליך מגיעין לארץ (ס'ג כירי כלשן יוני עבר פי' קירי כלשן יוני אדון).

כר, (k r e i t z e) כר, ארמי צנת כירל, ומרל צנת כירל פירשנו בערך כירל.

כר, k r e i t z e כר, ארמי צנת כירל, ומרל צנת כירל פירשנו בערך כירל.

שאל עמות ומי מקטרג ככולן זה גול.

כירד, k i r d כירד, פירוש כליוס נר כלומר כליוס אופן.

כיוצרה (k i o z e r) כליוצרה, פי' מי שיש לו בית על שפת הכר מולין מן הכוחללכר שמי קורות עד אצוטרין כנגד סמים וכן לו לאו כג' לו כארצע אשופ ויקרה על אופן שמי קורות ועושה נקדיויו ארובות ומשגל רלי וממלל וס' לענין עירובין ובה יעשו על גבי רשות הרבים וכבר פירשנו בערך גזווער.

כר, k r e i t z e כר, נסוף כללים (דף ל"ב) ככרים והסתות אין כסס ששם כללים. כסגרה דמגולה (דף י"ב) כרפס אמר רבי יוסי כר' חזקת כרים של פמים פי' כסת הוא קטן שמים חת מרסאותיו כר הוא שאוב עלי כדאמרין בניטין (דף מ"ו) אומר ליה צרתי לא צעיתסירי למאן אמ' לס' כרמי כרי.

כר, k r e i t z e כר, גשנת (דף קל"ח) כירס שגשמה אהמירכותיה פי' כירס א כל-שחכות הוא ובל אמן שחורח כלי עליה מומך לטלטלה לארץ מקומה למיך חס אהמירכותיה שגשמה עדיין פיס כלי איכולה לעמוד בשל אכל חס גגלו שמי' בשל מחור' כלי, שאינם יכולה לעמוד בשמים, רב אמר אפי' אהס כיטלה אפוד לעצלה, גזירה

עד שחפץ בו מקום לישיבת הכל
שהוא כנס. מרק י"ח (דף ל"ו)
ונסרק י"ט באחילת (דף ל"ב)
כנס ענה וכופת ענה אין מביאין
את המומאס פי' גאון קורה היא
(א"כ פי' אחר צריך קפל).

כפת, *sfahl, Cippus*
כפת, דסן אותו אהמסככת
תרגמו ויהי לכתבם אף, כל
אילו כפת קרובי עניין אחר הם
סון מן מראשון.

כפת, *reisen*, (אנספן)
כפת מ' ויגמל שקדים וכפית שערין.
כפתור, *Capheor*
(פחתורם) *Seiche*
כפתור, בנראשית רבה פרשה ל"ט
אמר רבי אבא בר כהנא פתרושים
ובסלוחים היו מעמידין העליס' והיו
אלו גונבין כשותיהן של אלו, ואלו
גונבין כשותיהן של אלו, מה ילא
מהם פלשתים וכפתורים פלשת'
גבורים כפתורים כנסים.

כפתור, *Anauf, Kapital*
(in Gestalt einer Granate)
כפתור, בויקרא רבה פרשה ל"ז
כך כפתור זה יאשיהו, וירעא
סמיכים אילו סנקליטין שלו וכלעם
בראש כולם אמר דבי שמעון
בר אבא בשם רבי יוסק סאס

מראם כפת'ן. בעהדות ס"י (דף
כ"ח) אפילו מובל ואפילו כפות
הכל טמא.

כפת, *Beileigen*
כפת, בנסמים (דף מ"ה) כפת
שאר שיהיה לישעם ציטלה פירוש
הוא קמט שעורים שלשן אותו ועושין
אותו עגולין עגולין ומבשין אותו
ולאחר שייבש ומלטמק עושין ממנו
כוחת הבבלי ואמריק מכשמת הגוף
מאס קומחתא דאימא.

כפת, *Ballen, sfeiler*
כפת, בכלום כ"ב (דף ג') כפת
שקנעו בנדרך קנעו ולא נכח עליו
טחור, נכח עליו ולא קנעו טחור,
פי' עץ הוא צמי בדיסום כדי לחקו
והוא מלשון בפיתו בארבלשתון.
כ"ט עץ עץ מן תמר' כדמכית אחר
דני מאיר מעשם באחר שכיפת
שנים כ"פ פים מן תמר' וכו'. ועוד
מכית בופת צן חקיק צן שאינו
חקיק מטלטלין אותו באבת לא אמרו
חקיק אלא לענין טומאה. במרק
כ"ב בכלים (דף כ"א) כופת
שמירקו וכירכמו ועשאו פנים רבי
עקיבא טמא וחכמים מטהרין עד
שיחקו בו פי' עץ שקנעו בכוחל בדי
לחקו שמירקו שגנעו שכרכמו בלעפרן
בגביל בו עד שיחקו בו איכו מממא

benannt sey. Da aber nach der Meinung der Alten, das Letzte
zum ein vegetabilisches Harz sey, und sowohl Ambrä als
Benzoe ursprünglich von versunkenen Bäumen ausgeschwigt
werde; so könnte כפת, vom hebr. כפת: Zw eig dahin deuten.

מאחוריו וסב (א"כ כ"י בלשון יוני
כלי עשו למור דנר מה).

קרי לה מ' תוריס, עיין ערך
כנשני.

כפת הירדן, Jordan's Schaum

כפת, כפת, כפת

כפת הירדן, בכרימות (קפ"ט)

כפת, כפת (קפ"ט) רזינא

רזינא כפת חק כפת הירדן

הוא יחיד וזוי לבני ארץ דמזחא

כל שהוא מ' נוסס גרל על קפת

וטכיו ליה עמי כופיתא. בניטין

הירדן ויש אומרים רזינא של דג

(קפ"ט) אסי' קניא בכופתא

גרל בירדן וסוף עמ נד"א

רמיה מ' קנה גסל כדלמחוקן

Ambro I בלעז (א"כ בירדן סי'

בזבח (קפ"ט) כופתא כוף תיב

גרל כמו זפת וכוף כמו כפת אשר

מ' כל שיש בו בית קינול כפיך הכלי

1) Die eigentliche Natur des sogenannten grauen Ambers ist ein Geheimniß welches sich dem Forscher noch nicht gehörig offenbarte. Einige halten ihn für eine Vermischung vom Unflath der Wasservögel, andere für Extrimente gewisser Walffische weil er von den Walffischfängern im Magen der Haiselotte oder der Pottwalffische gefunden wird. Dioscorides leitet seinen Ursprung von den Pappelbäumen, Plinius von einer Art Fichten her und Scaliger hält ihn für eine Art von Meeresschwämmen. Theophrast war der Erste welcher den Ambra zu den mineralischen Substanzen rechnet. Da er bey der chemischen Berlegung alle Eigenschaften dieser Naturprodukte zeigt; so folgen die meisten, Abemissen der Meinung des Theophrast. Abelewen in seinen Abhandlungen vom grauen Ambra, meint daß sein Ursprung ein flüssiges Oehl sey welches aus dem Grunde des Oceanus hervorquillt, sich dann zur Oberfläche erhebt, von den Wellen in beständiger Bewegung erhalten wird, bis es endlich durch das Meersalz und die Sonnenhitze eine gewisse Festigkeit erhält, und nach der Verhärtung Ambra wird. Wenn er dann von den Fischen oder Vögeln verschluckt wird; so schmilzt er durch die Hitze des Magens und der Därme, wonon sie zuweilen sterben oder durch erfolgende Schwäche sich leicht fangen lassen. Daher schreibt sich die Beymischung fremder Materien, als Steinchen, Conchylien, Insekten und bgl. Dieser Meinung folgen alle neuere Mineralogen und setzen

מחלקין אותן ולוקחין בהן אבן ועוֹשִׁין
 אותן ריקועי אבן לפני לבית קדש
 הקדשים, וכי משמע אבן לכפרות
 אבן לבית קדש הקדשים אקדשנית
 הכפרת. ומכיל. בתוספת תמורה
 צפרק הברנע נתן לה אבן רבי יומי
 ברני יתורם אמר אין עוֹשִׁין ריקועין
 אפילו אחרי נית הכפרות. פי'
 אחר כמו וכפרת שאם היה לורך
 בלפני הבית היו נותקין מאותו האופר
 וזו המענה כולה מפורשת בתוספת'
 שקלים.

כפשא, *Seibaltia*

כפשה, *Seibaltia Capsa*
 כפשא, צפ"ח נאכלות (דף ל')
 כפשה שהיא כחונה על יתדו מנתק
 שומאח חסמיה כלים שבכפשה טהורין.
 שם צפרק י"א (דף ל"ב) כלים שבין
 שפתי כפישא לנין שפתי הסודר
 אפילו עד תהום טהורין. צבירה
 (דף ו') והמקן צפ"ד בטנול יוס
 (דף ע"ד) אשה בטנול יוס לשה את
 בעיה וקולא הנמנה חלמה ומנחמה
 צכפישא או באנחוח. ובגיטין
 (דף ס"ד) אבל גושין חולין בטורה
 ונטל. הימנה כדי חלפ ומניחה
 צכפישא או באנחוחה. בחולין
 (דף ק"ו) חמח וכפישא שתיקנן
 כושלן מהן לידים פי' בלתי שמתות

מקדעין שטהל מלקבל שומאח. פי'
 אחר כפישא דאכלות היא
 קרע ליתא ויהי קפ"א בלישנא
 דרנן והוא בעין כל גזל שבונין
 צו ותיס לכומדן, כדמקן צומים פר'
 ט' בטורה (דף כ"ט) המניח
 ותיס פר' ופ"ש צב", וכותן צוענים
 כדמקן וכותן לחון הכפישא ומולכס
 לנת' וצית מוטנה רחב. ומכיל הבור
 וסדות בחלד וכפישא כתובה עליו
 טהור ואנחוקא למי בלי הוס. כיוולא
 צו צינמות (דף ק"ו) פישן הנטל
 צמדה כפישא מדר לפיכך מדרו
 צמדה כפישא. פי' הוא היה מודר
 פירות נכסיה ומוכרם במידה כפישא
 כלומר היה מכסידם לפיכך מדרו
 לו צמדה כפישא והדרו למקד' לאמר
 אשמו שלם בפניו. בירושלמי לקצו
 צמעשה דפישן הנטל ומחמיה וקאש
 פילו העושה דבר שלם באורה מחירין
 ערוה שלו, ומדיק רב אקדא הדא
 אברה עברה ומיאה מן הנאולק
 ואלא בפניו על דעת בית שמאי
 מיאוביה מיאוכין (א"ב סי' בלשון
 יוני ורומי כלי עשוי לקבל בחוכו כלי'
 אחרים כמו חיצה סל וחיק). (י
כפשני, (כבשני *Seib*)
 כפשני, חולין (דף ס"ב) כני
 כפשני ליכייני באחריתו שמתא

(י) אר"י פי' בפסוק דבפישני באפר (איכה נ' ט"ו) ח"ל: ויש דומה במשנה
 פישון הנטל, צמדה כפישא מדר — ע"כ, א"כ לאק עגרי היא, וצמדה
 צראית רנה מליכו כל זמן שהי' מוכפשת באמר במיכל. וכלעז אר"י צמיר
 אהניס רש"י באיכה טעמו (*arenar*) מיט' וצמד. בעזרעקטן.

כפר נפשו אפילו נכסוהו (ל"ב)
לשון מקרה הוא זכירת אומה
מצות ומחן זכר. וכלשון יונה
כפורת).

כפר, *verwischen, abwischen*,
(*bedecken, beschern*)

כפר, בגי' (דף כ"ו) אמר כירק,
הקדוש ברוך הוא קיח לי לאחורוני
ניחיה וכפורי ידים בהוא גבר'.

בזחים (דף י"ו) ורס הסבין במלי

מקנה ליס? אשר אבני בשפת מורק

כדכתיב כפורי וכן. ואם (דף

כ"ג) ונמנמות (דף י"ו) אלא לא

גמר מקנה אלבעו נכרס במלי מקנה

ליס? אשר אבני בשפת מורק דכתיב

כפורי זהב? על שם כך נקרא

המורק כפור שיהיה מקנה בו

אלבעו על גבומאוס השירים. ניבמות

(דף קט"ו) אי איתא דפניניהו מכפר

הוס כפר ליה פירוש היה סומק להבוס

כפר. כפר דודי כפר פירשנו

בערך כלבוס. אלה ומחשפה

חרומו אכלה ומכפר כפר.

כפר, *überziehen, bedecken*

כפר, ביומא (דף כ"ה) ובחמורה

(דף י"ג) והחנן ב"ו באקלים

(דף ט') יג שפרות סע במקדש וכו'

עד חכנל בפורת. פי' בחוספת'

שקלים האומר הרי עלי זהב מניח

דמי דיכר זהב וכו'ן לשופר. כסכים

כפירות מענדרי קרקעות כס

שאל יעבון להביר שדה לי בידך

והלה כופר במקלח אן חייב עליה

שבעה נקפירותו, כך סומען

על חנרו בשעבוד קרקעות וסלה

כופר במקלח אן חייב בשעודה

על כפירותו. כ"מ (דף ל"ו)

כפירות ממון אס' מי' אס' כפר

ממון ואשע עליה לשקר חייב להניח

אס' כדכתיב וכהשבעתו במקדש

וגומר, וחס אבמו יניח לה' אן

שם כפירות ממון אלא ניסיו

שמים, כלומר כשע לשקר על דבר

שאין בו הכאה ממון חייב שטאה,

כדכתיב או נפש כי תשבע לבטל

בשפתים וגומר. וסבין אס' אסמו

וגומר (ל"ב חרנוס סן אשע וכתחמי

דלמא אשע וס' כפר).

כפר, *alt, alt*

כפר, בשנת (דף מ"ו) ופנעה

בופרי משנעה ארבי פי' שנעה

חמיכות וס' מ' ספינות. ואם (דף

ע"ד) הלי מאן דארתה כופרס

פי' מאוס מבטל פי' שהרתיח את

סומא. כ"מ (דף כ"ג) סהוס

דאשכח כופרס ני מעלרתא. בגי'ן

(דף ס"ט) חלת כטופייתא מיאחא

דכופרי פי' שלשה טיפין של

פחולת וס' והוא סעיטין. בערכין

(דף י"ט) באחר' דתקלי כופרס

1) *כפר* überziehen die LXX *ασφαλτον*: Asphalt eine Bese-
tung des Erdburges welches meistens schwarz ausseht, hart, zerbrech-
lich und auf dem Bruche schön glänzend ist.

כפר, נדס (דף ח') והתק נפ"ו
 נשניעית (דף מ"ג) הוחד והכומר
 פי' גרופלי לשון ישמעאל קרנבל
 (א"ב לשון מקרא זה אשכול הכומר).
כפר, כ פ ר, נמקולות נפרק ז' (דף
 ס"ד) השגה והנדר והכפור
 והגליל מלשון כפור כאמר יחד.
כפר, כ פ ר, הריני כפרת בן נתי כוח
 ממד ואון אני כפרת בן נתי כדל
 כפר מירשנו נערך כד. ונמכה
 (דף כ') הריני כפרת ר' חייט
 ונכיו. נמכהרין (דף י"ח) כל
 העם אומר אנו כפרתך. נפרקאגי
 ננענים (דף ל"ז) בית ישראל אני
 כפרתן הרי הן כאשדוע לא לנכים
 ולא שחורים אלא נינוכיים. ניומא
 (דף כ"ג) נמרח מעשה שחיו שנין
 שיון אמר להן הרי הוא כפרתכם.
 נקידושין (דף ל"א) כיצד היה אומר
 דבר שזועה מפיו לפי יאמר כך
 אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי
 הריני כפרת משכב, והני מילין פוק
 שנים עשר חדש מאן ואילך זכרו
 לאיי העולם הנא. גרש כלים (דף
 ה') עזרת ישראל מקודשת ממנה
 שאין מחסר כיפורים לככם לשם
 מירשנו נערך חסר.
כפר, כ פ ר, א ג ע נ פ ז א פ ע
 überführen, nicht zugestehen.
 כפר, נע"ו (דף מ"ו) ונפסחים
 (דף ס"ט) אמר רבי אליעזר אל
 תכפרני בשעת כדין מירושל

תהדני כפור על מה שלימדנני
 אתה לימדנני הוזה נזות ואינך
 דוחה את השבת, פי' אשר אי אתה
 יכול להכניני בשבת אלא דן לפניך
 דהוא אינך דוחה את השבת שכן
 מקובל אני מיד. נב"ב (דף קכ"ד)
 אמר רבי זורא אם יכפור רבי
 יוסף ברבי אלעזר תלמודו. נמ"ק
 (דף י"ח) אי חידא לך לא אולא
 מיך ואי לא כפרת פה, פי'
 כפרת באיזה דאמרת לא מסתייע'
 גלומא כלום הויל דלא מיזדכא לי
 דעד השתא גליכט עלה ולא אסתייעא
 מלתא אמר אי לא מינכנסא או סיס
 חמות מקמאי דלא אסא כד מינכנסא
 לאתר ומלעד נה או איכו עבמו
 ימות מקמי דמינכנסא איכו. לאידך
 ולהכי מלרס במועד שלא יקדמו
 אחר ברחמים שחמות היא. נב"ק
 (דף ק"ט) אין משלמין חומש על
 שבעת כפירת שבעדי קרקעות,
 פי' כגון שאין גולה קיימת וכיון
 שהניח קרקע ונא הכלול לטרפו להפרע
 דמי גולה שגזלו אביו ודחה הירש
 וכפר ושבע נה כמלתא שבעמו
 שכפר ששבע על הקרקע שהניח
 מורישו. נבנא מליעא (דף ד')
 מה לך האם שנסם שכן לא הוחק
 כפרן שנאמר לא יקום עד אשר
 באים וגו' וכן אם כפר והיה לא
 הוחק כפרן, פי' אם כפר
 הלוה והעיד עליו עד אשר לא
 הוחק כפרן. בדרנא דאמר רבא
 אדם קרוב אלל עבמו ואין אדם
 מיס עבמו רשע, אין בשנעין על

שנפלה דליקס בחמורי בפר סיגנא.
בחרומות כ"ב (דף כ') תורמין
נללים מן בני מדינה על הכותרים.
בחדרים (דף ס"ו) והלא הכותרים
יפין ללב פירו' נללים של בפרים.
בריש כלאים (דף כ"ג) כלב כותרי
והאעל מ' כלב קפץ שחזח נלילה
בחדרות מן כפרים בנן נלל
כופרי. בריש פגילה (דף ב')
כפרים וציירות גדולות. וילכד את
בכורותיה מ' ובגשת כפרה א.
תרגום ירושלמי בשלחיהם וצטירותם
כפרניהון.

כפר, Kaffee

כפר, בצרכות (דף ל"ו) שומר
לפרי חמש הוי בכופרי. נכ"ק
(דף כ"ט) האידקן כופר ש מתי
משלם שומר ליה דמי כופר א.
והא הוואמרין שמר ליה דמי תמרי
שמר להו והא לאו תמרי שקל מ'י'
בל זמן שהפרי רך ולא נגמר נקרא
כופרי ויש מפרשין בפניית בעגין
זה.

כפר, Kaffee

כפר, בשמים (דף כ"ג) מכזי
כופר ש דכרא לנזקתא פי' רב
אחא אמר לא היו זורקין בו כלום
לא היו מקנין אותו אלא מכחי
כופר ש ענף דדיכרא לקנייתא
שנבקב שמואל בו ענף, וכוון בו
ענף אחר, הנעץ קרי זכר והנקוב
נקרא נקנה, פי' אחר בערך כסין.
אסנוה כופרי בנר פירשו בערך
קבט.

כפר, Kaffee

בשמים (דף כ"ג) כפנייתא
דשניעות. בצרכות (דף כ"ו)
שלה דברים בכנסין בנן וכפניות
ופני תמרי מ' פרי של חמר שאגו.
מתבאל לעולם ועוד מפורש בערך
כסין.

כפס, Kaffee

כפס, נכ"ב (דף ב') גויל גוית
לפי סין. ובנא מליעא (דף ק"ו)
בכפיתין אין שומעין לו (נמרא)
כפיתין ארחי מ' שהן חלי לבניה
הלבניה יא נה שלה טפחים כדחנן
האריח חלי לבניה של שלה טפחים
(א"ב חלי וכפיתין מעין יענה)
שהוא לשון מקרא מעין זה ופירוש
חמיכת עץ כמו כפית זה שהוא חמיכת
לבנה והתרגום מוכח כן). תרגום
בפסוק ועמודי שש כפיתין עליו
עמודי מרמין.

כפע, Kaffee

כפע, בסוף בראשית רבה החזיל
ללנה בקנים ומה כפיע גדולות
ומקדע כילות מ' כענין פקע.

כפפה, Kaffee

כפפה, בחרומות כ"ט (דף ס"ו)
חולה כפיפות נלוואי בהמות.
בסוטה (דף י"ד) היה מביא את
מנחתם בכפיה מלרית. בבבוב'
(דף ע"ג) אין אדם דר עם נפש
בכפיה אלא מ' קופות שזעק
מן הגומל ומכל הבשרים וכוון
פיני ערצה, ויש עוד קפיתם נק'
ואחר הן.

כפר, Kaffee

כפר, נללים כ"ס (דף ו') משנה

מחשבו ואם לא כן מימרה דכררים
לא שייכל בערך זה (ונכררים (רף
מ"ח) הכות גברא דמוס ליה גרס
דמוס שניט כי פי דביבחה, פי'
חלמידי חכמים ממלכאל שהיה כל
פסק שלו לקבות פזתן והיה שומט
ומוליא שמיט מקבלת ומוכר הכסא
בקרן שלו ויהי עוסק בכך ולא היה
עוסק במחרס. לאן אחר אחר לן
רבי שהיה נוצל וחטף פזתן מנבי
אדם ומוכרו, וקמייטא עיקר.

כפל, **neben**, **holzig**,
כפל, והיה העקוב למימור 'א'
והי כפלא למימור. ומעקאים
למימור חרוט ובפלא למימור.

חבל, ז ז ז ק ק ס ס
 כסל, זכלים סכ"ז (דף כ"ד)
 חלוק של קטון רבי אליעזר אומר כל
 שהם וזכמים אומרים עד שיבא צו
 כשיעור ואמר ככ"ז ס' עד שיבא
 באורח בחלוק ארסוי ללבוש כער
 ואמר כסול.

כפ"ל, מ. ז. א. נ.
כפ"ל, בחולין (דף ל"ג) חסד
חיות אית זכו זכפ"ל מ' בלעז
אלי"עין. שהבאר בס"ל. מים
עלי כפ"ל חרשוש ועבד רשבת עילוי
כפ"ל א.

כפן, ה ז ט י א ב ג ד ה ו ז ח ט י כפן, נסוף נשרו דפרק כרואס
 אדכסכח אבול פי' גאון פידך
 רעז אבול כסה אהרעז אס אובל
 נאעה אהיא רעז או אחרי בן כמעט
 פרי פוא אובל נחאיה אהנה נחאבול
 ואס מעבב הרעס הערה כירוקס

גורמם עליו וכחו כחם ובזנא לאכול
אינו יכול לאכול הרב' כך בעמקי
העולם הזה והעולם הנא בענין
שכתוב כל אשר תמלא ירך לעשות נבחר
עשה ופתורו בזמן שכתו עליו, כדמתי'
רבי שמעון בן אלעזר אומר עשה עד
אחתה מולא ומלוי לך ועורך בידך,
ואם תניח לרבי היום וחובותיו למחר
דיו ליום שני לעמוד בלרבי וחובותיו
ואין יעמוד בשל חמול, ובשם שהרעב
בערב ודוקה אבילמו לערב שני אינו
יכול לאכול אפילו אכילה של עת
אחר, וכל שכן של כמה עתים,
כן פתרון אר כח כח אכול וארנסת
שחם דברי חכמ' ימי' צמח שחמ
חמיד וידוע לכל, אדרחח קרדך
פסק בזמן שיש בידך עוף שאתה
יכול לעשות חסדים אנחא מה צבירך
במים רוחין בקדירה וגפסביס לתוך
צי הקדירה לא חבילס לפיכך מה
פניעל מן הקדירה באותה עשה הרי
אוא נאמר ויכולן בעליו לעשות בו
חכסם ולכאכיל ממנו עניים אס
נעלין ממנו ומחשרין את הקדירה
דעמ ואם מעלימין עין הרי הוא
נאכך ארלה כי אין הקדירה מכילה
אותן ואנך מצעליו וכן משל של ממון.
בפנת, I t t t a e
כ כ כ ח, צמרק קמא בערלה (דף כ')
נ כ כ יוח של ערלה. ננא נחלא
(דף ק"ו) ונבבורות (דף י"ח)
ארכלת כס כ י י ח ננל, צריז
נמרא דמרק בכל מערבין צריז חוסא'
מעזר שני כ כ כ י ו ח כלקוח נכסף
מעזר ונבמאות עומת אובלין.

מדחני רבי שמעון בן אלעזר דכנול
למטה מסבב ש"מ כי פה של למר
פ"ח כיפה של למר חוטי
דעמרא דגדילין מעשה עבות ודוקב
שתי אלבעות שיעור לין בדאמר
בחולין (דף ק"ח) כ פה של למר
מונה גרש כקגדול ועליו לין שכל'
ושאת סומו על פחיל חכלת וכו'
וכילר היה מונה ומלכפת גרשאו
ונחלחל פדמחו סמוכה לשפרו ומכיס
את הלין ואמר סכמים שערז היה
גראה בן לין למלכפת ששס מניה
פחילין. בסנהדרין (דף מ"ח)
וצמר' כ"ח בכלים (דף כ"ד) כ פה
שהוא טמא מדרם ונחמו על הספר
סחור מן המדרם וכו'. פרק ד'
בזנים (דף ע"ב) ר' יהושע אומר
גרה שיטב עס הטעורה במטה
כ פה שגראסה טמא מדרם. גננא
קמא (דף ק"ט) אבא שאול אומר
מוכרת אשה גד' וה' דיכרים גדי
לעשות כ פה לראשה.

כפה, *kleine Badesen*

כ פה, גננת (דף ל"ח). כופת
שהסיקוה בקא ובגננה וכו', גנמחות
(דף ס"ג) הרי עלי בגבור לא יביל
מאפה כופת. פרק ה' בכלים (דף
ז') ה כופת ששאלו לאפיה שיעורו
במנה. ונפרק ו' (דף ח') עליה
ועל כופת טמאה פי' בגמרא
פיכידמי בזפח? היכי דמיא כירה?
אמר רבי יוחי גרני חנינא כופת
סקס שפוחת קדירה אחת כירה
סקס שפוחת שני קדירות.

כפה, (ג ב ה) *כפה*

כ פה, בגבורות (דף מ"ה). הכיפת
והגגס הוא ג ב פ וכבר פירשנו
במקומו.

כפי, *כפי*

כפי, גערונון (דף ל"ז) אמר
רבה משום דתני אהנה ב"י תלס
ליה. ובגמרות (דף פ"א) אטור ר'
חנינא בר פפי כי פה תלס לה
שלוה פי' כי פה כומיס. כלומר
קישטיון קשמענה כבלה שנקבלה ממנה.
בג"מ (דף ל"ה) שהוא גברא דאסקיד
כי פה גבי חדריה אמר ליה כב לי
כי פה אמר ליה לא ירענא היכא
אנחינחיהו, אמא לקמי' דרב נחמן
אמר ליה כל לא ירענא. פשיעוהא
היא זיל שלס. ובג"ב (דף כ"ג)
בי קא שבעה אמר הכי כי פה
דמרתא ובני גרה אמא לקמי' דרב
אמר ליה אי מהימנא לך דניחיד
עשה בפירוש' ואס לאו עשה פירוש
לפירוש. ובג"מ (דף כ"א) שהוא
גברא דהוה נקיש כי פה וכו'. יקרה
היס מפכילים תירוה יקירא היא
מן כ"פ טבאחא (א"ב פי' בוסה
בלאן יוצי מיני חכמיטין כמו ענקים
וקומים).

כפי, *כפי*

כפי, גמסס (דף מ') אמר רבון
רבא לטכנו מהפפי כי פה כי
מהסכיתו הפיכו לשום ג"ה פי' בימי
קצרות בלומר הסיכו הקעמות עם
הסטים גמסס שבעות חרס קמס
בגניל הפסח לריך לאמרן גמסס
הקרה ממחילת ועד סוף (א"ב
פירש ג"י עומרים ופוס פי' יחזר

באחילוח (דף ל') כיפת הנדר
פי' חתיכת הנדר כמו כיפת שאור
שיחדה לשינה, פי' אחר כמין כפה
שפירשו חכמים קונה העשויה מן
הנדר או מן הכפא דענין ויבא
אחר איש ישראל אל הקונה וכן
כ"פ פה שיהיו אל קונה כ"ק
בכרימות (דף י') בסוף הלכה
סמבטס פכותחא דרמי כיפי פי'
מוטב דג סרוח לאכול מכלה הקשה
שמאנר הסלעים (א"כ מרגום סלע
פיטס כיף עיטס).

כפא, (א ו א π π α α א
כפא, איכה רנתי פסקא רנתי
בגויס ומכהן יליף לה רני יומי
קפדוקיא כפא בלשון יון עשרים
דוקיא בלשון יון קורות וכן כדבר
כי אות עשיריה באלפא ביתא נקראת
כפא ועולה במספר עשרים.

כפה, א ק ק א א א
כפה, בניטין (דף ב') אכל לא
בכתב של כ"פ פה ואבדובתרי פי'
כ"פ פה של למד ארואה אס רקס
באריגה גמ אשה או גמ חירות אינו
גמ. בשנת (דף כ"ז) אכל כ"פ פה
של למד אפיר דמי פי' נגד שמיטת
על ראשה אשה בשיער ומקבלת
הזוהמה ועל כפה השכל והיא
קופ"ולה בלעז כמשמע'. ולא
אלפה ומקווא לפי שתרצה השער

לחוק על גבי הסמיכה ובימות החמה
כמקדיר עליהן החמה כורטין ע"ג
סלוות מחללות ומסבכין על עלמן.
בפסחים (דף י"ט) ונחולין (דף
ל"א) מטבילין בראשין ואין מטבילין
בכ"פ ין פי' שני ראשי הגל
שמחזרין במי הים, כפי' אכלעית
הגל העשו כ"פ פה כדחניא
מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפים
לפי שאין מטבילין באור. בקידושין
(דף כ"ו) אמר אבני בחטאת מלמד
שכונסה לכ"פ פה ומטה מאילה.

בסנהדרין (דף פ"א) מי אלקס
ושינה כונסין אותו לכ"פ פה (גמר')
מאי כ"פ פה? אמר רב יהודה מלא
קוממו. בעבודה ארס (דף י"ו)
הניעו לכ"פ פה. שמעמידן זה וכו'
פי' היו בונים מרחצאות ומנהגם
לעשות בו בנין ועושין זה לידה אסור
לבד ישראל לנכוחם. בבבא בתרא
(דף כ"ה) וכיון שחמה מגעת לקרן
מערבית לפוכית מקפת ומו' אחורי
כ"פ פה. בסוטה (דף ל"ב) מלמד
שהיו המים נגרשין ועולין ביפין
על גבי כיפין.

כח, א ח ח א א א
כח, נח"ק (דף כ"ה) דר" חייא
בחימו כיפי דברדא מן רקיעא
דרב המנוח. נחיתו כיפי דנורא
מרקיעא פירוש אבנים. בפרק ח'

I) *καπα* ist der zehnte Buchstabe im griechischen Alphabet und auch im Zählen, sofern 6 nicht durch 5 bezeichnet wird, in welchem Falle 10, *κα* aber 20 bedeutet.

ואיהו אמר שאינו מתגדל אלא
מכ"פ ה' זה פי' רנינו גרשם
והראשון שלדני סנכאל. נכדס (דף
ס"ו). בגמרא ראש אנוס דשמואל
עניד. לבריה סקופ זכר. בריש
ספחים (דף ד') איכ"ף ימא אסימנא
בירמא פי' גל סוף היס איימר
בירה. והלך על כל גדותיו
והידרן מלש על כל גדותיו חר'
על כל כפופי.

כף, אפאזא, אפאזא, אפאזא
כף, בסוף שנת (דף קנ"ה)
ממססין את הככין פי' בגמרא
אמר רב הונא פקיעין הן כן כפין
פקיעין חרי פי' גשמי מקומות וקופא
כפין חלחא בשלשה מקומות מקופא.
בב"ב (דף ס"ט) גמ' הבא תרגימו
אנכי דאכ"פ. בסנהדרין (דף
כ') גמ' אר' יהודה אומא חד
גב כפס ופסלים פי' אלוהי קטנה
כמו אנכי דאכ"פ וכן אנשים
המזכרים לחת על האולמות. ס"א
חומת כפס וכבר פירשנו בערך
חוס.

כף, אפאזא, אפאזא, אפאזא
כף, נכסחים (דף נ"ג) רבן גמליא
אומר אובלין על של בין הכיפין
ואין אובלין על של בין השליין פי'
בין הכיפין הוא עסקר חרות של
דקל מקום שדבוקות מדקל מאכילין
מן הבית נכפא של בן הכיפין או
שאלום שפח' ח' בין השליין פכלין
ומבערין מן הבית ובבית הם האסירי'
ח' אומרים הן כפופים. פארים שליין
כן קולין.

כף, (כח ח' ז' ז' ו')
כף, בב"ב (דף נ"ו) ושמואל אמר
חמירא אכ"פ (אברהם כתיב)
דגברי שאר. בסוטה (דף ו') אטו
במדאי כסונה בכפס חלו ליה.
וזס (דף ל"ד) לכפס חילתא
דטעוביה הוי דדירו אגרא פדירו
אכפס כנר מירשנו בערך גר.
במעניות (דף כ"ג) וגלימא עלתה
כפיה, פי' כחפ.

כף, אפאזא, אפאזא, אפאזא
כף, אפאזא, אפאזא, אפאזא
כף, בר"פ (דף כ"ח) אכפסו
אדלוש כפסוהו פרטיים. בבב"ב
(דף מ"ד) נכפס אפילו אחד
לימים סרנה. ביבמות (דף ס"ד)
לא ישא אדם אשה לא ממזחא
ככפין ולא ממזחא מלודעין.
בבב"ב (דף ס"ו) דמשמא בי
חיתא כו להו בני ככפין פידות
שגפון שכול לארץ.

כף, אפאזא, אפאזא, אפאזא
כף, בסנהדרין (דף ע"ו) ביפס
עליו גיגית. ובפרק קמא דע"ו
(דף ב') מלמד שכפס עליהן את
ההר בגיגית (א"י לשון מקרא זה
מתן במד' זכ"פ אף עכין כמיו)
בב"ב (דף י"ב) ובבב"ב (דף ק"ג)
כוכפין על מדת סדוס פי' כל
זה כהנס לא חסר ומוקצא ח' מדת
סדוס אומר עלי שלי ואלך שלך.
בבב"ב (דף ק"ו) ובבב"ב (דף ל"ה)
מח' כפופ פי' כפופ מעיקר
גודל ועד ראש אגב כסין רבוקס
ח' כו פי' פשוט מראש גודל ועד

כ.פ. . נפתחים (דף כ"ט) כ.פ. א
דחט נגדל' . נגיה' נשורף חדרל' .
פ' . כ.פ. :חקק האומן בלוחו הכ.פ.
גלמא שורף פיו נחרדל חק כלומר
טל דרני יהודה קיטל ליה פשתא
מה. טלמא הוא נקבורה חטט וחקק
אחד הוא . . בכלים פ'ג (דף י"ד)
קולו נהיפין שניטלה כ.פ. טמאה
ספסי אינה פירוש' נערך ק' , מכחול
שניטל הכ.פ. טמא מפני הז' פירשנו
נערך מ' . בכלים פכ"ו (דף כ"ג)
כ.פ. לוקטו קוליס טקורס כ' במלקטין
קולין י' לכן כטין כ.פ. והוא יד
מערר כדי שלט יחבלי ידיו ורואיה
לדבר ולניעל כקן מוכר כלסס כי
לא ציד יחוו . בשנת (דף קס"ב)
מנה כ.פ. א.ב.פ. ומטלמל פ' מניה
לדס חרוד א.כ.פ. י' סן כגון כ.פ.
אל למר , פירוש אשר מנה חרוד
על עומדן . בחולין (דף ע')
מהלכי כ.פ. י' ס. נחיה טימאלי ,
פ' עובר טמא שהוא ממלכי כ.פ.
אלין פירשתי' דרקות נחיה טימאלי
לך כלומר אף שהסס חיה טימאלי
לך . בשנת (דף קי"ב) נגדל
נכנסקה אחת מאציו . או אחת
מחרסיותיו שניטל כל הכ.פ. טמא
שני אציו או שני חרסיותיו או
שניטל רוב הכ.פ. טהור . בחולין
(דף כ"ח) מודה בה רב מכ.פ.
דמוחא ועד אטמא פ' טכ.פ. הקדקד
ועד הירך .

כ.פ. . . . .

כ.פ. בשנת (דף ס"ה) ונערדס : (דף
ל"ט) ונכדורס (דף כ"א) נכדק

מכיר' מנריך פ' הכהד מסלע הילול
ממנו משס נרכת מלחמו ול' ממימו
המט' ועציד מכלי לבמח' שבי מסחיר'
מבני אדם שאל הכהד וטובלות נפרת
כי דנרי הכל נחשרי וחלין כן ,
ולמס הוא נמפלי דלית לכו טהרס
נמקוה אכל נכיסן היה עציד לס
מקוה , דפגר פרס לא סליק להו
ציס טנילס נכיסן דרוניה שאובין
נכסו ואף על גב דכדס חזס לא
נעו מים חיים , אבדא דשמואל מיש
מאס מים שאובין . ומכא ל' דכדס
חזס לא נעו מים חיים ? דמכא
נמגלה אין צין וז לזס וכו' עך
אלס שהז טעון ביאת מים חיים ,
חזס אינה טעונה ביאת מים חיים ,
פ' אחד מ' כ' פ' מ' מנריך מנדרתיו
מחנריך שאצו מתגדל ממי כנשמים
אלס משלמו והיינו פלוגא דרב דלסיהו
אמר סהדא רבא' פדת , כלומר
שנשמים מתגדל ומפלגי ביומי תשרי
ומכין נקרקעית הכהד לפי סכססרות
מחמצטין ביומי תשרי מן רוב החוס
שהיס ויש טיט נקרקעית המיס נעיקר
הנפס , והיס ממים המפלגי כדי שלט
ישקצו דגליסן נטיט , ולהיו חלילה
לעצילה , וההיס דאמר שמואל לעיל
נכדס מ' כ' פ' מ' מנריך , הו
פלוגא אהס דאמר שמואל אין המיס
מיטהרין וזחולין כלומר אין המיס
מיטהרין שאין שס נכסין אלס וחלין
בלבד , אלס פדת ביומי תשרי ,
לפי שכבר מחמצטו מיטי הגשמים
שנטיפו בו , אלס ממי גשמים מתגדל
ביומי ניסן כשמתפשרין כגלי' וכסטר ,

מי' כדריה שנושבות או את' או כדלות
כאילו ככנסות או בתוך א פי' כעבין
סלות חלקות שאין נושבות או את
א הכל מדרך לקלם פי' אשר רימי
כע כי. ספר אשר ככי והוא כעכי
כי הרבה מכליעין בלשן ארמית ה'
וע' וכ ע כי היא את הנכסה
בכיססין שפי' נערך פסן.

בעבע, *bebe*
כעכע, ניקרא רבה מרשת אחרי
מות מה אם נשר ורס שנכנס לבית
סננו כמוהו לריך לכעכע כהן
גדול שנכנס לבית קדש הקדשים על
אחת כמה וכמה, על שום ונשמע
קולו בבואו אל הקדש. (א"ב נראש
לי שענין מלה זה כמו כיסה נסני
דנו שמואל קול נדרון לפסליך הרוק
עין ערך כח).

בען, *ben*
כען, נדכסל וכען הודעפני.
מרגס עתה כען.

בער, *ber*
כער, בחונות (דף ס') דלכלו
גרונשטל כוונ ליה בני מבוזרי.
ח' ושמתך ברוחי ואשונך מבוזר
עין ערך כסר.

כה, *ke*
überhaupt etwas Gefürmtes
ob es e h. h. l. e s
כף, בשנה (דף פ') סול כרי
לימן על מלא בף סיד גמ' תגא כרי
לימן על מלא כף של סידרין. בפ"ג
משנ' ר' גמדת (דף ל"ז) ולא היו
סדין אותן ב' כפין של נרזל וכו'
פי' אותן נרזל של סידר ששמו כמן

ענולם וקטנה שמועין כהנים יחת
מראשיתיהן ובאין, ישמעאל מוסבין
עליו כסן סובלין.

כסת, *keset*
כסת, בנכורות (דף ט"ב) הנא
בעל הפיקן והשופכר, א"ר
יוחנן בעל הפיקן יש לו כסתות,
שופכר שאין לו כסתות. כל
פיקר, פי' מי שעקינו ומסתם רגלו
בולטין לחץ כעין כסתות וביניהן
עמוק הדבה והוא בעל הפיקן ומי
שאיין לו כל עיקר ורגלו שחוס מלחטם
והשופכר עיקר פי' הפיקן
מן וכל כהדה חרג' פוק. לחלקת
ועיקר השופכר מן שפיר.

כסיתא, *kesita*
כסיתא, נר"ה (דף כ"ג) אלמג'י'
כסיתא. בכתובות (דף כ"ח)
הכח גנדה דלחקידו גניה כסיתא
דיחמי פי' הוא סלטו ובלעזקור"לו.
כסת, *keset*
כסת, מרגס חנן ומספס לגמלי'
תנגל ופסחא לגמליס.

בער, *ber*
כער, בנכרות (דף מ"ג) רב-הזכא
אכלתריסר רימי כעכי בני חלחא
לקנא ולא בריף פי' אלא היס שנבע
דפנד אין מנכרין ברכת כמזון אלא
על הסובע דכתיב ואלת תאצת
וצרכת את ה' אלהיך (א"ב נמוקסאו'
אלנו מלת סעכי איכנס). וזס
(דף ל"ד) עשאה כעכין תייבת
כלימודים פגורס. ונפסחיס (דף
מ"ט) לא שבו אלא ככרות. אל נבל
שנושבות או את או אכל כעכין לא.

של גויס שהוחמו חמין. בשעת (דף כ') כווס פל דיומין שרי פי כסולת שושמין שבובשין אותן בחדר של יוסמין, ומייבשין אותן ומוחקין אותן ומוחלין כן ידים מזהמות כדלמדיק שס בע" (דף ל"ט) ה כווס פל של גויס שהוחמו חמין ויסמין והוא פחלן שלמרו חכמים בביילר מברכין. פל כווס פל דיומין גפת שושמין והיינו הפחולת שנפירות של מעלה.

כספתיאם ו. *os os os os os os os os*
(*os os os os os os os os*)
כספתיאם, כן אקובס ואסול' וכס פתיאם. פירשנו בערך אקובס (א"כ פי' כווס פל כלשון יונס מין דג טהור ויש מין אחר נקרא כלשון יוני בספיאם).

כסוריא, *Exil, eXoia*
(*Werweisung aus dem Lande*)
כסוריא, בויקרארובס ואת חסיל צער ודס כותן כסוריא וסוקנ"ס כותן כסוריא חס"ד דרדיא (א"כ פי' כלשון יוני גירוש ושלוחה לנגול).

כסת. *weiß, weiß, weiß*
כסת, צברכות (דף כ"ג) וזית סלל אומר על הססת. כללים פכ"ס (דף כ"ג) כסת הסכלים סמאס פדרם פי' אילו הסכלים ששמן נטיית חמאלין והן פובלין על כתיבהן ופעמי' צרלשיהן ויש לכן כמין כסת שנאמין על כתיבהן ומקלמו על דלשיהן כדי שיהא נוח לסכול. ובפרק אחרון במקלות (דף ס"ס) כסת עגולה הכדור והאמס פירל כסת

כן כנס מה שנסה לא נסה ואמאי כנסעת דסנדא ביון דנלס שנועס יהבין לי משוס הכי דדעתייהו לאסוקס מינאי אס חמלא למר אסת שלסן גזולה וחס"ס י. השדה דלס סמכה דעתא צלה, אכל אי כותבין לה שנועה סמכה דעתא ולא חסוק וחתא קמס סנר לא חיושין שמש חכס"ף ולא שפציעין לה. בעדכין (דף ל') בשעת היתול מכרס במאחיס וסכס"פה ועמדה צמכה וכולי.

כסת, *os os os os os os os os*
כסת, צברכות (דף ק"ג) כל האממות שנהודס צאן בני שחיס פי' בני שחי שנים ונאין צכס"ף שקלים פי' שקנו בשחי סלעים חן טאס כויר וטאס מלורע שהן צאין בנישמתן ואין צאין צכס"ף שקלי'. צמסן' דמי חס"ף כס"ף כנדר לאן לריק זה עידון הנביא, שאמר ועלמות ארס ישרפו עליך מלמד שחלק כבוד למלכות ולא אמר ועלמו' ירבעס ישרפו עליך. נב"ק (דף ס"ה) הכול דנטע צכס"פה דחכרים: ונחולין (דף קל"ג) הכא צמאי עסיקין דיתבי גוי סלפספתא פי' ארגו שטימין שס הסספין.

כספא, *Behältnis (Capse)*
כספא, צמענות (דף כ"ס) אכיספס דחמרי דקא מודבן פי' לשון לעז הוא כוסס' של חמרים (מין כלי).

כספן, *os os os os os os os os*
(*uiberbleibsel u. Oliven u. f.*)
כספן, בע" (דף ל"ט) הכוספן

כגון אותו הלער היל' לו צילית'
נשמה מן הנוף.

כסן, *Manbelfuchen, Biscuit*

כסן, בצרכות (דף מ"ב) פת הנאה
בכיסין פירש רב הא"י גאון
הס כעכי וסוף פת צין מחובלת
ובין שאינה מחובלת שעושין אותה
כעכין יצאן וכוססין אותה בבית
המשמה ואלא בבית המשמה ומכנה
צני אדם שאוכלין ממנו קמעה וכאכל
רב הונא הרבה, אמר רב נחמן עדי
כפסא זה רעב ולרעבונא אכל לזבוע
ממנה, ולא צמורת כיסין ולריך
לנרץ אחריה, ורבינו סנאלי פירש
זה הפת עשויה במין כיסין
מלאים סוכר ושקדים ולגוזין במין
כעכין ולעושין אותן בצמי משמאות,
חני בתוספתא הביאו לפננו מיני
תרגימא מנרץ עליהן בורא מיני
כיסין וראיה לדברי סנאן.
וכל לקס לידם יצא היה נקודים
מרגוס וכל לקס וחדהון יצא הוה
כיסין.

כסן, *א א ז א ז א*

כסן, בערובין. (דף כ"ח) הנ"ל
כיסין מעלו לליבא. בצרכות (דף
י"ז) ארמלתא לית לה כיסין
פי' עושין לבתולה בשעת נשואים ולא
לאלמנה רגילין לבגל חייטין ופוליס
ולעשות אותן ולתת בהן לימוקים
וקרוין. כיסין והן שאמר רבי
סמאל הכי כיסין מעלו לליבא.
פירוש אחר אלמנה לית לה
כיסין שאין משליכין לפניה קליות
ואגוזים.

כסיל, *כ ס ל א*

כסיל, כי כסיל לאניא פירשו
בערך אגיל.

כסיל, *Delion (Eternabil)*

כסיל, בצרכות (דף ס') שמואל
דמי כתיב עושה עץ כסיל וכימה
וכתיב עושה כימה וכסיל פי'
כסיל יש בו חמות גדול וכימה
יש בו לכה גדולה, וצ"כ זה
שובת חמות של זה וחמות
זה שובת גינת זה וגמירתי לא
דיחב עקוסא דעקרב צנהר דיחור
כל מאן דהוה טרקא ליה עקרב
לא הוה חיי נראין הדברים שעוקן
עקרב מכוכי כימה הוה שהן ממזין
צנכה, החקאר מעדנות כימה דמקמרא
לפירי או מושכות כסיל לפתח
דמכנא לפירי אנב אורחיה קא משמע
לן קדרא קמיט חמאנה מרסי.

כסילתא, *א א ז א ז א*

כסילתא, בתעניות
(דף כ"א) והוה ליה לבזא דאית
ציה ציוצי ציוצי באפי כוסילתא.
במ"ק (דף כ"ח) מרינדא דכוסילתא.
ובמכות (דף כ"א) רב ציני צי
אני קמיד אפי' מרינדא דכוסילתא.
ובשבת (דף קכ"ט) רב יוסף
שמי עד דבטיק מרינדא דכוסילתא,
במנהדרין (דף ל"ג) ילדיה אשר
אין צבס כל מוס רינדא דכוסילתא
לא הוה צבס. בע"ז (דף כ"ז) אפי'
רינדא דכוסילתא לא מחביק
מינייהו פי' רינדא דכוסילתא
בסוף משקין במ"ק (דף י') כמו
מריטא שורטא הקומן בלוקר ללך דמו

חיקו. וכן עוד מפורש בתלמוד ח"י.
בענין מוליד ומניח שכלוב מיהא
שמעין דכיסום כעין שפאף
הוא ומתקוין הנגד כי' מתכמא וכתה
קמטין קמטין ובשלבא מתפשט.
ובדלמר רב בהנא ואיתימא ר' יהודה
טוט שעלנדרו מכס כסו מנפנים
ומדקרי להאי כיתניחא שמעין מיכה
דכודלא ליתא כיתניחא ולא יתכן
לומר שהוא למר שסם היה למר חין
אומר לו היה לך ללמוד פשטים מלמר
והדבר דחוק ביניהן ואיכה אלא למר
גכן שזה קרוב ופשט רב חסדא
דלרכובי מיכין ושרי.

כסל, *Kenbe, Schorheit, Geistigkeit*
כסל, בשנת (דף ל"א) זה דרכס
כסל למו יודעים רשעים שדרכס
למיתה ויש להן חלב על הכסלים
ושמא תאמר שכחה מהם תלמוד
לומר ואחריהם בפיכס ירלו סלה.
בילמדנו בריש שלח לך אנשים מהו
וישימו באלדים כסלם פליגי פנאי
בהא מילתא חד אמר כסלם זה
מחשבות ששאר על
הכסלים וחד אמר טפשותן
שנאמר הכסל חונק את ידיו וחד
אמר בטחונם שנאמר אם שמי
זה כסלם. ובנבירות (דף ח')
סן השחול והכסול אי זהו שחול
שנשמע יריכו כסול שיריכו אחד
גבוהה גמר' כסול שרגלו אחת בתוך
הכסל ורגלו אחת על הכסל.
פי' כסול שרגלו אחת כבנחת בתוך
הכסלים ורגלו אחת על גבי הכסל
לסוף הכסל כדלבו.

תרגומו לא תכסך יש מפרש כיסוח
בעשנים שחופך העצים מן הטובים
ולא היינו ניבז שניכז עוקר מן
העיקר כיסוח מחתך מלמעלה. (ולשון
עברי הוא קולים בסוחים יעני'
ל"ג י"ב).

כסך, *ז ט ו א ה ש*
כסך, הנוד כסכיו כנר פירשנו
בערך אכל, כילה וכסכיה פי'
חוטין ומשיחות שעליה שכן כוטין
אות' ולא הוי כמשי דנעלין לגבי נגד.
כסכס, *א ז ט ו א ה ש*
כסכס, כמ"ק (דף י') רבא שרא
לכסכוסי קרמי. ובגדה (דף
ס"ב) לריק לכסכס ג' פעמים על
כל דבר ודבר. בנבחים (דף ל"ד) אמר
רבא כל כינוס דלית לי' כיס כוס
לאו כינוס הוא. ובשנת (דף ק"מ)
בגמרא חין שורין לכסכוסי
כיתניחא פי' לרכובי קא מיכין ושרי
או דלמא לאולדי וכו' פי' לקנן
מקלט הנגד של פסחן בתוך ידו לשוכו
מכני שרוטלין הנגד ומתיכש בשמש
או ברוח עומד אשון. פירו' קשה
ורוה לרכב נותן הנגד לתוך ידו
ומוליד ומניח ידיו עד שיעשה הנגד
ההוא כמו קפול' קעני' כמין קמטין כי
הא דאמר רבי זרא בשנת (דף
קמ"ו) מאי מרזב? כנון כיסי
בבלייתא דמיתחא כמרזב. ובי הא
דחנן נכדה (דף ס"ב) שהיא עושה
לרכיה לריכא לכסכס ג' פעמים
על כל דבר ודבר ואמרינן בגמרא
זעי רבי ירמיה אטעוין חד וליתווי
חד או דלית ארעווי ואמרי' מריז

אכסוה שערי לאלעזר פי' האכילוהו
שעורים.

כס, א e t a i א e, כס, בפסחים (דף ס"א) ד"א
לשון סורסי הוא בארס סאמר
לחנרו כוס לי טלה זה. בחולין
(דף ל"ו) כנלה וטרפה לא אכלתי
שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם
פי' מהר שחט אותה קודם שחיות
והיינו מסוכנת דחין לרין והיא כח
גוססת. ואמרתם זנח פסח הוא לכ'
חרגוס ירושלמי מי כס פיסחא הוא.

כס, א e f e s e i i א e, כס, גנ"מ (דף מ"ג) רבאשי אמר
רבי יוסי ומשלס ליה דמי' כי' י
פי' רבאר שלום כי' י כשות שאינו
מנוקה ויש בה פשנים רעים כשמטילין
אותה בחמרים ועוזין ממנו שבר
אותו שבר בפסד. פי' כשות שאינה
מחוקקת שעדיין לריכה ריכוך ותיקון.

כסבר, א e a i e s א e, כסבר, בריש דמאי (דף י"ב)
האוג והסומן והכסבר. בריש
כלאים (דף ל"ב) ובפסחים (דף
ל"ט) כסבר וכסבר שדה. בפרק
ט' בשביעית (דף כ"ד) ונסוכה
(דף ל"ט) והכוסבר של הריס.
בע"ז (דף י') שלח ליה כוסברתא
בהלכה יוס נכיסא. והמן כורע גדי
חרגוס ירושלמי כסבר חורר ובך
שמו בלשון ישמעאל כסבר פי'
כולי' כדרו בלעז.

כסה, א e i e a א e, כסה, בכלאים פ"ב (דף כ"ג) אס
ניכס או כיסא. לא תזמר

חמאף כוסת הא. צלמדנו והי
צ"ס השמיני כי יתן צכום
צכ"ס כתב אותה כותן עיניך
צכום והכנוני כותן עיניו צכ"ס
שך אס יש צו מעות הרבה אס לאו.
כס, א e a e e e e א e, כס, בפרק שני נפיה (דף מ"א)
רבי יכודה אומר בתוך כוס א'
היו או בתוך שני כוסות פי' גומא
שלומא בה שיער נקראת כוס.

כס, א e e t e א e, כס, גנ"ק (דף ק"ג) אין פורטין
לא מחיבת המוכסין ולא סכ"ס
של גבאים. בכחובות (דף ל"ג)
צ' נשים וכן שלשה שהטילו לבי'ם
פי' עשו גומות. בערוזין (דף ס"ה)
אמר רבי אילעא בג' דברים אדם
ניכר צכום צכ"ס וצכ"ס
פי' צכום צעפה שסת גזר
ייכו עליו אס יכול לכנשו אס לאו,
צכ"ס וזה שמתעשר אס אין
דעחו וזה עליו, וצכ"ס אס
מושל צכ"ס לצלתי הסיתו.
בשנת (דף ק"ה) ומשום דקצני
מיתני הקדש על מנת לחפור צ'
חפירות חנא האופר שתי חפירות היכי
משכת' לה דעבי' צכ"ס חא פי' שאין
החפירה שזה לא מלך א' גבוה וקורעה
על מנת לחפור ולהשוותה. חנא מיני'
מ' ומכין ודמא כמאן דמקיה ליה
צכ"ס חיה. בשנת (דף ס"ו)
לכ"ס לימא סכ"ס' בלעז אכמו' לא.

כס, א e a e א e, כס, בברכות (דף ל"ח) הכוסם
מן הקטה, בכחובות (דף ע"ז)

מרח לצפנית על מטתו וכיון שמגיע
חלות לילה היה מכשב מלפון הרוח
בשערות הכבוד ומכנן מאליו.

כנר, כְּנֹרֶה, a n t e i

כנר, בנראשית דבה פרשת מ'ו
וחעניה שרי דליו' וכנריו' כחכה
למרחן (א"ב) בנראשית שלנו כתוב
בכריות ויהיה הפירוש כמו
בכריות ויהיה בכריות
ובכריו ובכריו הכל אחד אשר
ענינם מטפחות מיוחדות בני המרחן
לכשים).

כנש, (כ. נ. ש. e i n) כנש

כנש, כנשאי חולואי כנר פירשנו
בערך זלח. בנ"מ (דף כ"ט) הכא
בכנישתא דני דרי עסיקין דאבירה
מדעת הוי פירוש בכינור הגרנות
כשמכנרין הגורן בשער שמפנין
החנאיה מן הגרן.

כנשר, כְּנִשְׁרָא, e i n s h e r

כנשר, כנשר ידיה שלח
בכישור תרגומו ידבא פשט
בכישורא.

כנשר, כְּנִשְׁרָא, e i n s h e r

תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון
שהגיע חלות לילה רוח לפוכית מכשבת
בו, שנקותו הלילה שילאו ישראל
ממזרים כשבה רוח לפוכית בחלי
הלילה וכך מכשבה לכשב בכל חלי
הלילה, ותנא ביבמות (דף ע"ב)
כל אוחן מ' שנה שהיו ישראל במדבר
לא היה יום שלא כשבה בורוח לפוכית
בחלי הלילה איבא דאמרי שהקדוש
ברוך הוא מטייל בנן עדן עד חלי
הלילה ואחר חלי הלילה הולך לו
ורוח לפוכית מכשבת מיד בכל
העולם איבא דאמרי בכל לילה
מחלות לילה ועד שקרית מכשבת רוח
לפוכית, לפי שד' רוחות מכשבות בכל
יום, ורוח מערבית מחלילת
הלילה ועד חליה, ורוח לפוכית
מחלות לילה ועד שקרית,
ורוח מזרחית מחלילת
היום ועד חליו, רוח דרומית
מחלי היום ועד ערבית
כדאמרינן בנ"ב (דף כ"ה) אמר
דני חנן בר אבא ד' רוחות מכשבות
בכל יום ויום והיה לדוד חלון פתוח

das erste musikalische Instrument welches Jubal, der Vater der Kunst erfunden hatte. Diese Sither der Alten war in den Zeiten des Josephus (Ant. VII. 10) zehnsaitig, und wurde mit einem Plectrum gerührt. Daß aber die Zahl der Saiten verschieden war, bewährt der Ausdruck (1 Chron. 15, 21) von jenen Künstlern die auf acht saitigen Kinnoroth meisterten, und die Abbildung jener Cyther auf den Münzen Simons des Makkabäers zeigt sich uns viersaitig. Hier aber ist von der Keolharfe die Rede.

כ כ ו פ י א, צננת (דף ס')
מאי טעמא דליכא כינופיה.
ציומא (דף נ"א) אי משום דאמי
ב כינופיה פי' צנוא כל ישראל
לחוג. בר"ה (דף כ"ו) אי בעי
אימא כל כינופיה דפספ שאלמר
עשה לך שמי חליצות כסף. געטן
(דף י"א) צגמרא כל השטרות,
רביא סגר לאכשורי ב כינופיה
דארמאי אמר ליה רפרס ערכאות
חן פי' שמתקבלין לזוהא בעלמא
לאו מושב בית דין (א"ב חרגוס
יקנן און לוי כנוף עלא ליסוהוא
לשון מקרא לפי דעת קבל המפרשים
ולא יכנף עוד את מוריד).

כנר, *Arctophode, Cinara*
בנרה, (*Anmerz. 1* גנמר. 1)
כנך, פסחים (דף ק"א) ס'
טולי קאי הכוא טולא דדיקלא יחדא'
וטולא דכיכרא. צנ"ב (דף כ"ו)
טני חלא לפי אכיכרא פי' שם
האילן. בנרכות (דף מ') רימק
כיכרי פירשנו בערך רימי.
צמלס (דף מ"ה) ככרת יו
גניסר ולמה נקרא שמה ככרת
דמתיקי פירה ככיכרא פי' בפרי
של ככרת, פירו' אחר כי קלא
דכיכרא דמיהני למאן דמשמע
קליה (א"ב בנחמאות דידן כתוב
רימק ככרי ובלשון יוני ורומי כוכר
מין אילן עושה פרי).

כנור, (*α α σ σ ε ε α*)
כנור, בנרכות (דף ג') כנור סי'

קרי צווא צמחא וצודמן לך קרא
צדה הניאסו בידך. פי' אחר
כצמחין הולאס מיד קח אומה.
פי' אחר כצודמן לך הולאס צווא
ומקנה אומה אים אומה אחת ככפיד
שלא יראה אומה אחר ויהיה לך עין
דעה. בחולין (דף ס"ה) כל הלוואר
כולו כשר לשחיטה מטענת גדולה
ועד ככף הריאה החתומה פירוש
קנה הריאה כדכתיב מכנף הארץ.
ונפיק אחרון דפרה (דף כ"ב) היה
טבור אוחו בקידוס טמא בכנפו
פי' כדכתיב בכנף נגדו הטבור
אוחו הוא בקידוס הטמא צמקחו
ומזה עליו. פירק י"א בכלים (דף
י"ב) סומכוסאס יס צה בית קינול
ככפיים בין כך ובין כך טמאה.
ונפ' י"ד (דף ט"ו) העול של מחבת
והקטרנו הככפיים המקבלות את
הרצועות פי' ראשי העול יש בהם
שני חורין ושני הנקבים שני עלים
ונראש כל נקב עץ מכניסין לשם
הרצועות שמוכין הנקר. בנכורות
(דף ל') מקבלין לככפיים
ואחר כך מקבלין לטהרות, ונחוספת'
דמאי צמרק האורז פי' לנטילת ידים
אס קינל עליו להזהר שלא לאכול
צלא נטילת ידים וכל דבר שצריך
נטילת ידים אחר כך מקבלין אוחו
לטהרות לאכול חולין בטהרה, יוכה
ככפיה מגינות עליה כנר פי' בערך
יון.

כנופיה, *Verfammlung, Feft*

1) Das Kinner ist in der heiligen Urkunde (1 M. 4, 21)

אמרינן כלי שמעמוד בו טרחת והוא
בגון כעלות חמת בארץ כך זה בשנועץ
טרחת זכרי של תבואה אם הוא
גדוש ועולה עומדת טרחת ואם הוא
מעט נופלת למיכך באנו לדקדק
איה נד של רחת נועץ זכרי הנד
שפוא יד של רחת והוא דק או הכר
טרחת שיש בה כמין מסגרת קטנה
משני לרדיה שזורה בה תבואה וקיצול
הרחת של גרנות נקרא בית כ יכום
בדחתן זכלים פרק י"ח (דף י"ט)
זה הכלל העשו לקבלה טחאה
לכ יכום טהור. זכ"מ (דף כ"ג)
אמר ריש לקיש פועל זכרים חו
משלו זיליחמו משל בעל הבית פי
פועל של חורס משיאם שמשא עד
הערב בדכתיב חורס השמש יאספון
ואל מעוכות ירבבון ולא אדם למעלו
ולעבודתו עדי ערב, וזה הפועל
שמשכים בנקר ועושה מלאכת בעל
הבית קודם זמיתה השמש, חסד
עושה עמו ומוסיף משלו לבעל הבית.
וזה שמכים בעל הבית הפועל מבעור
יום קודם הערב חסד עושה עמו
ומכית משלו וכן מפורש בזרואית רבס
פרשת ע"ג ויבוא יעקב מן השדה
בערב. ובסוף גמרא דברכות מפורש
אית דמכסין סוד זהו.

בנף, Camillepe, Flügel
Seite, Baum, Baum
כנף, בינמא (דף ד') כנף
שרא אביו לא יגלה פיר' אביו שאב
אש וראש ככפיה לא יגלה אותם
זכו. בפסחים (דף ק"ג) מאה
קרי בוזא תומי ככפיה פי' ק'

זכיא, בחולין (דף ס"ג) אמר רב
בהנא ככיא פירוש אסיר וסימנך
פרה מנושה (א"ב נכוחות כחוב
זכיא).

כנמא, auf diese Weise
ככמא, חולין (דף י"ג) בא אמרם
רבי יוחנן חדא זמנא דתמן ראש
פרק אחרון דמבשרין (דף ס"ח)
המעלה מירוחיו לגג מבני הבנימא
פי' חלעים שפפירות וזמה דליכחא
דלאמרינן בסלמנטון. פי' אחר כינים
בדכתיב וזהי הכנס בלדס וזכמה.
כנמא, auf diese Weise
ככמא, בערל (ד' יח) כנמא
פתגמא ככמא אכמא פי' כן וענין
ככמא זמו כן מה פי' אחר
כמו שאמר.

כנס, eefam m e l n
כנס, u u a u g
כנס, a u f a u
כנס, גרש מגלה (דף ז')
מקדימין ליום הכניסה פירוש
יום שני ויום חמשי נקראו
יום הכניסה הפני שכתסין בני
הכפרים זכרים כדי שיחללו זכור
ויקראו בספר חורב. ונפרק י'
זכלים (דף י"א) היו זכוכם
משקה השרן בעליונה כולן טמאות.
זשנא (דף ל"ו) יקב זכוכם
משקה טהור מלקדש מי טמאה.
פי' כוח מים בספל ומשקע הבלי
בתוך ממקום הנקב אם יכנס
המים נחזו וזה נקב זכוכם משקה.
זכ"מ (דף ק"ה) כל שאין כוכם
שלו רואה בני טמה פי' כוכם שלו

וּפֶן הֵן מְקִיעוֹת (א"כ מ' בִּלְשׁוֹן יוֹכִי
אֶרֶץ מִן עַבֵּל כֹּמֶלֶת כְּמַעַט בְּכָל הַגְּנוֹת
וְרִיחָן עוֹב וַיֵּא לֹו סְגוּלוֹת בְּרִמּוֹאֵה
וַעֲשֹׂה מִכַּךְ הַכֶּשֶׁפִּים וּמִבְרִית הַנֶּקֶשׂא').

כנרת, כנרת, בחולין (דף מ"ח) דקיימי
כנדי בכרי כנר פירשנו בערך
מכר.

כנרת, ה ת א ס ר ז
כנרת, במ"ק (דף כ"ד) אמר
ליה לשמואל נח נפשים דרב קרע
עליה תלימר כנרת. מאבי (א"ב
מלכ ז נ ב ר ס א ו ת ש ל כ ו
א י כ כ ו פירוש' בלשון יוני מין לבוש
פרסי.)

כנרת, Baie, Zug, כנרת
 כנרת, נפתחים (97) (ל) האמר
 שמואל לנכחו דמונני כנרת אש
 חזינו כי' אלני דפדרא'

בנדי, (כ נ ר י ז ל ז) **ש**
כנדי, רימין כנדי. כן. מחוב
בנוספות צלל הערך גרים כנרי
פיין גס.

כנדוקא, אפּאָזאַציע
כנדוקא, חולין (דף מ"ט)
מניומין. כנדוקא אפּאָזאַציע
כנדוקא דרעכט פירט רא"י
קובר בדיס וואו גרסינן כנדוקא
במו פּוּרְקֵי אָו כוּבֶרְקָא אפּיראָו
מבטל.

כנה . מ ש א מ I ה e ש
כ כ , כפ"ט נפרס (ק"ג)
הדירס זה כס בגר פירשנו בערך
ד ה העשירי .

(Ein Staubvogel) כנאי

בן, ו, ס, ז, א
כ, בירושלמי כימי מחניסא מירוש
כן כיס מחניסא.

[illegible]

כִּנְיָ , (α ρ ρ α)
 α ρ ρ α , α ρ ρ α , α ρ ρ α
 כִּנְיָ , בִּלְבָד (ρ ρ ρ)
 (ρ ρ ρ) סִטְלִינְיָ פִּכּוּכָא אֲנִי
 קִיטְמִיָּה פִּי־מִחֶסֶד מְעוּסָא בִּהַּ מְמִמֶּלֶךְ
 אֲנִי קִיטְמִיָּה דְּחִיזָא לְכַסּוּסָא בִּהַּ מְמִמֶּלֶךְ
 יִכְן בִּלְבָד יִמְעַלֵּל כִּי כִּי (ρ ρ ρ)
 פִּי בִּלְבָד יִמְעַלֵּל כִּי קִיטְמִיָּה דְּחִיזָא

בגנר, (פסוקים 10-12)
כנגד, נאמנה (דף ק"ט) אמר ה'
יחזקו אהרן, כ כ ג ר ותידיקי
מעלו בין לעולות בין לכאפים. פי'
במאבות י' במקומות דגד מיוסף
פסיליו וז' עשרת אמות כ כ ג ר
קראק לאילי ופול מר ובלת ערבי
פנול ובמאבות אמות ממיר בריסו

ובסוף גמרא דמעילה (דף כ"א)
באחרא דכילי בכי כ"א כ"א
בדרוטה "פי" מרה (א"ב נוכח
כלוב בנפחאות) (ורש"י פירש מלא
אגרוף).

בן, e n e n e n

(so wohl ehrend als schmähend)

בן, בתמיד (דף ל"ג) במקדש

אומר את השם ככתבו ובמדינה

בכ"ו יו"ו. בנ"ס (דף כ"ח) ג'

יורדין לגיהנם המכה שם לחברו

והמלכין פני חברו ברבים והנא

על אשת איש היינו מכנה היינו

מלכין אע"ג דשם ביה בשמיה. במגלה

(דף כ"ה) המכה בעריות משחקין

אותו פי' הקורא פסוק ערות אביו

ואמו לא חגלה וכן כל העריות

משחקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק

כמו שכתוב וכי אתה מברך מילין

מה שלא מירר משה רבינו. ככה

הוא עיקרו בכתוב ובס' ישראל

יכנה כי לא ידעמי אכנה.

בסנהדרין (דף כ"ו) בכל יום דין

את העדים בכ"ו יכה יוסף את

יוסיה (גמרא) אמר רב אתה בר

יעקב אינו חייב עד שיבך את

השם בן ד' אותיות לאפוקי בן שמי

אותיות דלאזכור פי' חכמים הקדושים

כינו השם וקראו אותו יוסה לפי

שיוסיה ארבע אותיות ה' אותיות

מהם הן אותיות של שם לסיבך כינו

אותו ביוסיה שהוא ד' אותיות לאפוקי

בן ד' אותיות ב"ה. פ"א שלא

אותיות של ימי בגימטריא כ"ה וכן

השם.

במסכתא שלו כל הלכותיו וכל דיניו
הלכך גבי ברייתא הבא דאיריא הוא
כלומר באגב גרסה דלריך לה להזכיר
משום הכי משני שם שנת קמחי ולא
טרח לפרשה שמורה במקומה אבל
הבא גבי המעלה ומי חנא יתהון
בכ"ה ה"ו כלומר יש מסכתא
שמה מסכתא העלאו שמורשין שם
דלישני הכי דשם העלאה קמחי אלא
בין שאין לה מסכתא היה לריך לפרש
באן מעלה והמעלה ולהכי קאית ליה
לרב ביבי (א"ב בנפחאות כתוב
דיכ"ה ה"ו ופירש"י במקומות
וגרסת בעל הערוך כראית לי יומר
ככונה).

בן, e n e n e n

בנא, e n e n e n

בן, בכלים פי"ב (דף י"ג) הכן

והכ"א עמא"ס פי' האמה שמסרגלין

בה הספרים והלות שחתיה, ה"מ

הכן הוא עץ גדול וישקל עליו

הבספין והכ"א הם המאזנים

שקורין בלעז אישטד"רא (א"ב בן

קרא האמה שמסרגלין בה בלשון יוני

וגם קו ברזל אשר בתוך המאזנים

אשר בהיותו באמצע יהיה השקל

כמשקלו).

בן, e n e n e n

בן, בשבת (דף ק"י) לימי

כוכב דבמונח וכוכב דמוריקא

וכוכב דשנול'מא. ונתייען (דף

פ"ט) לימי' כוכי פירמא דסילקא

ובולי פי' כוכב חופן. בערובין (דף

כ"ט) אמר אבוי תרין כוכי

דפומנדימא. בכתובות (דף ל"ט)

דחלף וכומלף ומיכלרף (והוא כמו
גומץ (קבלת י'ח').

כבר, Bersteden, warm machen

כמר, בכ"ד נמערות (דף ס"ד)

הכבד השולק המולח נאדע חייב,

המכמיר (מכמן בחיב) נאדמס פטור.

בנ"מ (דף פ"ט) חא שמע לא יתנהב

צאד ויאכל ולא יכמה נאדמה ויאכל

פי' טומן חותים נאדמס כרי איתחממו

ויתבטלו (ס"ב אולי מלה זו נגזרת

מלשון מקרס כי נבמדו דחמיו

אל אחיו). נבסחיס (דף כ"ח) נמאי

קא מיפלגי במכמר נאדמס פירוש

בעני כימוס כמו מכמר. נב"מ

(דף ע"ד) והוא מחומר מכמר

ועיולו לני דמא כעננים מכמר

ועיולו לני מעלמא כגון, כמיסא

ורביבן שהוא כוח לדרוך ביולא בו

בזלי כומרס נברכות (דף מ"ב)

ועל הנבילות שהן חמרים פנין שאין

כבשרין לאבילה כלל וכומריין

חוזו נעפר להבטל ועיקרו מלשון

מכמור' ועוד בלשון ישמעאל אבמאר.

כמר, e e i e ft e e

כמר, נב"ר פרשת כ"ז ויראו בני

האלהים כומרין גנבין אלהים נמימי

דק אדמת הכהנים תרגומו לסוד

אדע כומריא.

במרוסא, ααμωσωσ

e e i e ft e e, e i e i e

כמרוסא, מדרש במדבר רבא

פרשת ויהי ביום כלות משה כמין

במרוסא פיו כיפין עשויות ביל בלשון

יוני דבר מקוער כמין קובה עין

פדך קמרא.

כמוש, Einſchumpfen

כ"מ, נבסחיס (דף ל"ט) חנא

אין יולאין נהן כמושין (פירוש

נקמטים).

כמתא, e e i e ft e e

כמתא, נבסח (דף קמ"ז) אבי

כוח קאים קמיה דרב יוסף אמר לי'

הב לי כומסא י' נערובין (דף פ"ד)

דלמא כשרנים מכתין עליי נבומתא

וטורלס. ואס (דף ל"א) הוא מותיב

לכ והוא מפרק לה נכו מתא

וטורלס. וכמ"ק (דף ע"ו) דבר

שכוח חן מנופו נראש. מאי איהו

לשו תפילין אמ' דבסא לא כומסא

וטורלס מי' כומתא מננשה רבא

שהיא כמלא הראש ואין עולה למעלה

מן הראש וכגון זה בגיטין (דף ל"ט)

שקל שהוא גברא כומתא ונאד

לאמתא אמר לה קני הא וקני נפשיך

כלומר קני נפשיך נחליסין.

כן, e e i e ft e e, e e u e

e e i e ft e e, e e u e

כן, ביומא (דף כ"ג) יולא והכחו

על כן הזכר שקיה נהיכל נכלים

פי"א (דף י"ב) מ כ כ י כלים מהולני

כלים ירושלמי הן נביסס כדכתיב

ואת ככו ומתרגמין וית נביסס.

בינמות (דף ע"ז) כי אס בחולה

מעמיו יקח אשה להבין גיורת מככה

פי' מככה שמהיה אמה שהיא כן

העובר שנמעייה היא מהיה גיורת

פי' כגון שכתבתי' אמה והיטה חורתה

אל א' הנח נקדוש'. נבריותה נרוש

פ"ק מי דמי שבת וע"ז חנא יתהון

נב כס וס' ס' כל חסד שחא

הכי נמי הכא נמאי פסיקין דקא נמי
ליה לבמכא.

כמון, עסעמל, summel, כמון זענען נאכאל (דף י"ג) האנדל וועלכע וועט נאכאל (דף כ"ח) מנחם געווען זענען אל תרומה שאינו טעם כמון אלל יום כמון. וועט (דף כ"ח) אמר חבני בית ברויט ובעמל. וואסן ענלע על כמון יוסט.

במזל, ח ז ט ו ד ב
במזל, בספרד (דף ס') חלל
מכמיכין לאחורי הסדר. יחזק
לו חרגו ויכח ון ליה. צדקת
דבס (פרשת ל"ד) וחנח חזינה ונכס
עליה מזדרי' גדולי' עקמו וכח כן.

כמן, *Frankenreitze*
כמן, ננ"ב (דף ע"ח) חנל כת
דיסקיט וכו' כמן, מאי וכו' כמן
אמר רב פפא בר שמואל מרבנא
דנשי.

בבמה, (כ ב ע e ה i e) כחם, לכובעות ולכובסות כנר פילשנו בערך כנע (ח'ג פירוש בלשון יוני אגודת עמרים אשר שמוה בעלי התגרות במפתח הכית למיין טוב).

כחם, חֲמָהּ אֶפְסָא ,
 כחם, בפסקא דשונה ואחר כך
 הוה נותן להם כחם שנאמר לרוד
 עין אתרים לכונה תעלהו ואחר כך
 הוא נותן להם מרקולא שגא' מאשם
 שברוך כי שרמה באלהיה.

כמין, פקד וסדקת ופקד מרגוס
ז ט א ז

זוהי דליס של בית הרקס וכו' על
כונן בלון מקוב וזה.

כמוך, ז י ז א י ז י ז
פ מ י נ, גפסקא דרנרי ירמיו
כתיב נביא אקיס לבש מקרב אחיהם
כמוך וכתיב ולא קם נביא עוד
בישראל כמשא ואחא אמרת כ מ וך
אלא אחי כ מ וך? כ מ וך בחובכו'
אחא מולא כל שכתוב גמא בחיב
גירמס וכולי.

במך, א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת
כ מ ד , נכדס (דף כ"ח) לא חימל
בצנח העשויה לכמך הו סחמל
לקדירה חלל סחס שבת לכמך
עשויה דחנן וכולי פי' לכוחסדהחם
לאו לטעמ' גריר' עביר חלל חפי'
לאכילה עביר ומחנה טעם בקדירה
סנחמה בקדירה להטעים חין בה
סוב בצנח נוסח מאוס חרומה ואינה
מטמאה דהא חו הוי' עץ בעלמל
הא קודם שחנה טעם בקדירה יס
בה חמלי כיון דסחמל לקדירה קחי
לטעם. ולא למאכל חמינא יס בה
מאוס חרומה חלל שמע מינה להכי
יס בה מאוס חרומה עד שלא נחנה
טעם בקדירה דסחס שבת לכמך
עשויה לאכילה שמע מינה. ובסחסיס
(דף ל') דלמל חמי למיכלה
ב כ מ ב ח . וסס (דף פ"ד) ובח'ין
(דף ק"ט) סהוס גר יונה דנפל
לכדס ד כ מ ב ח שריה רב חיינל
וכו'. בניסין (דף ס"ט) לפיר'ח
דלינל לימי חלח קרושיחל דשערי
וניסח'רונה ב כ מ ב ח . בע"ז (דף
ל"ח) ח' לל דקס עני ל'ס נגבי'ה

כחי חושב כל אחד ואחד לפדשו
שגדשו הוא קודם והאחרים שיב
אשריו כדרך שאלו עושים לחנכ"ל
של"ס ומשם הכי בשמיניע למחשק
עקר, משמש בתחלת היום, ואז
לשעה שביעית ופינינו שוקע ביום
בשחמה מתחלת לנשות במערב שי"ב
מזלות קציעין בגלגל, והגלגל חלו
ברקיע והליו מתח הקיע ולכך לעולם
ששם מהמזלות מ כוסין וששם
מהן מגולין, שהמזל עולה מלך
אח' במזרח, ושוקע מזל אחר
במערב מ ע ר נ, היום עולה
עקר. בתחלת היום ושוקע
שור כנגדו ונעל שני כוכבים מכיפה
היינו שתי תרבות ומעיינות מתמעט
מחמת הלכה והרחק יוש שחל בימים
עולם ששעה ראשונה משמש בזמן
שהחמה עולה היינו דקמיב שני דהוי
שני לבין שהוא ראשן. להדשים שני
לרין פארי פינינו. לשיבה דהוי שוקע
ועליו עולה מאז שינה הא לא שונה
המזל.

במדין, e m m m m m m m m m m

במהין, בברכות (דף מ"ג) על
סך מהין ועל הפטריות אומר שכל
גהיה גדגרו. בצרובין (דף כ"ו)
ובגדה (דף ג') למעטוי כמהין
ופטריות הנא לטון ושמיאל שך
קורין לכמהין ב ש ח' ולפטריות
פקא"ע (ש"ב יפה פירש ובמהין
גדליה טוך הארץ ואחר חפירה
כראין חבל הפטריות גדלים על הארץ.

במו, e e e e e e e e e e

במו, נשנת (דף ב"ד) כמו

בנשריה (דף ה') כלפי אליה
אמר אני חיובך פי דברים מסופכן
כן כמו שהחליה היפוך מן הראש פי
המהלך כסדר ראש ל ס כ י ס
והמרוך הוי' וננו לפניו, וס (דף
ח) כל מקום כלפי שחמה חורה
ולא יחמוד שיש את ארבע (א"ב ח'
וסת פנים ישים ועמר אפיא סיו
כלפי לעיל מ' בל אפי ולפעמי
פי' כלפי כמו לפי).

בלת, e e e e e e e e e e

בלת, ביבמות (דף כ"א) כנן
כלתא דני נר לחאי פירו' כל
הזכרים נהלכה בעלי גמים גדולים
היו והיו כלות הבנות מלינו' בנתיבה
כמו כלות הבנים.

בלת, e e e e e e e e e e

בלת, חמש ארץ חרגום ירושלמי
בל ימיה דאחור וכן באלו ובחממו
(א"ב פי' כולי בלאן יוני חמה).

במה, Sternhaufen, e e e e e e e e e e

במה, גבריות (דף ס) מאי
כימה תמר שמואל ב מ ס ה
בובנים אמרי לה דסיכנך ואמרי
לה דמנדרן. בנ"מ (דף ק"ו) עד
דחמי אריסי מדברא וקיימא להו
בימם להדי רישא באמצע הרקיע
דהיינו נכסן דמד ההוא זמנא הוי
זמן רביעה. ובר"ה (דף י"א) יום
שחל בימם שוקע פי' כ י ס
היינו שור והיינו סידור' דמזלות
מלה בכיסן ושור באי"ד
הן בל ובל י"ב מזלות משמשין פלס
גכל יום ויום וכל לילה ולילה שנים
גער לשמש גער גער אלא גאס

את הקורה (א"ב פירוש בלשון יוני
מקל וסער).

כוליקום, *καλικός*, *Callicus*

כוליקום, ירושלמי דתרומות
פרק חמשה לא יתרומו במקדש את
כסותו כוליקום פי' בלשון יון
בעל חמה וגוברת עליו מרה אדומה
מביאה לידי שטות עד שמקדש האדם
נגדיו ורודף אחר בני אדם להכותם
ולהרגם (ואינו כבין מה שכתב עיר
דוד שהוא (*καίλιακος*) בעל
שלש והילוך מעיים).

כליכרין, *καλικήριον*

כליכרין, ירושלמי דסנהדרין פרק
חלק הדין ונאדרסא דדין כליכרין
עיין ערך זנאדרסא כי שם פירש בעל
הערוך מלשון כלכס ורסן.

כלביתא, (שעיתא *Θιέ*)

כלביתא, פסחים פרק כל שעה
עיין ערך שביתא.

כלם, (א ב ל ס ע פ ע) *Θιέ*

כלם, בסוף תרומות (דף כ"ט) ובגד
עוקלי' (דף ע"ו) עוקלי חאכ' וגרנר'
הכלים מין והקרוצין. ונחלין (דף
ס"ז) את היטושין שבכלים מין
(א"ב פי' הכי ל'ום בלשון יוני מין
פרי ארז אשר הוא מאכל חזירים אך
לפעמים האדם אוכל אותו עיין ערך
אבלום) (לפי' הרמב"ם הוא מין חאכ',
לפרש' הוא מין קטניות זאת תרגמתי
לדעת רש"י).

כלפי, *κατὰ*, *κατὰ*

כלפי, בשבת בסוף הלכה המובאת
בכר (דף ל"ג) כל פי אליה
אלא אימא חייבין ור' שמעון פוט'.

פי' לון, בכורות (דף מ"ג) הכילון
והלפתן פי' בלשון רומי א"ש אשר לו
ראש ארך. ובר' מסתי לידיו עד
שמלחו בולט לחץ ובעל הערוך גרם
בין).

כלגם, *καλαγός*, *Calagus*

כלגם, בילמדנו י"ס ה' דברצפי
בלעס כחן לו המקום כל כ' ו ס
ובלמו. שוב באצות דרבי כחן בפרק
אלישע בן אביה אדם שיש בו מעשים
טובים ולמד מרס למח הוא דומה
לסוס שיש לו כל כ' י ס, ושאין בו
מעשים טובים דומה לסוס שאין לו
כלכיס כיון שרכב עליו וזקרו
בנת ראש (א"ב פי' בלשון יוני חלק
סרסן אשר בו בולמים עדי הסוס
והפרד).

כלגם, *καλαγός*, *Calagus*

כלגם, בשבת (דף ע"ה) המגדר
ראשי כלונסות בשבת חייב משום
תחתך. בראש השנה (דף כ"ב)
מביאין כלונסות של ארז. בפרק
ג' דגין (דף ע') על הגיט של
שמה ועל הכלונסם. בכלים פ"ב
(דף י"ט) כסא שקבעו בכלונס
ומח פי' עץ ארוך כמין קנה של
דומה וכמו בן כלונסות של ארז
זמן תרגום וזקופים שלשה טורים
וכלונסות חלת מדין. בחולין
(דף ז') דתנן גמן של זהב היתה
עומדת על פתחו של היכל ומודלה
על גבי כלונסות. בבב' (דף
ס"ז) את פמל ואת הנחלות
גמרא נחלות אמר רבי יוחנן
בג' ו' ו' של ארז שמצמידן בהן

(דף ס"ד) צמח תמחר צחאנה
המיוחדת לשבת ובו' , פירו' כמין
קדש ליתא שהיא קופה ומכלת
הרנב .

כלם , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלם , נ"מ (דף ק"ג) כלל
דמילת כל עיקר כלמי דנעל
הבית פי' סיוג לסתום הפרכות .

כלום , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלום , משנת דנדרים פרק קינס
יין כלום אמת אלא מפני כבודו
פי' כל מאומה בלאן מקרא .

כלמי , (קלמי א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל)
כלמי , ברכות (דף נ"א)
ממהדרי מלי ומסמרטוטי כלמי
פירש רש"י מהמקורים צעירות ירבו
הדברים ומגדלים בלואים הכנים
וכלמי כמו קלמי צתרגוס .

כלימך , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלימך , מדרש ב"ר מרש' החדש
הזה לכס ראה השמש וכלימך
פי' בלאן יוכי מעלי' השמש וזו נוסחא
אמיתית ולא כל ההפך .

כלמום , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלמום , (Beleibung, *כלמום* ,
כלמום , בילמדנו פרשת שניגויס
עשו מלונס כלמום ויעקב מלונס
ליבית פי' בלאן יוכי ורומי מין לבונס
מיוחד לפרש ערוך למלחמה .

כלן , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלן , תרגום ירושלמי באדרת שער
ככלן דשער פי' בלאן יוכי מין
לנזע עז כמו אדרת למססה מטער
וקור .

כילון , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כילון , (Cilium, *כילון* ,

כלך , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלך , ויקח אבימלך את הקדרומות
חרגוס ית כלכיא את אמו ואת
קדרומו (א"צ נוסחאות כחז ית
כולציה עיין ערך כלצ) .

כלכה , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלכה , נ"מ (דף כ"ז) עשירים
בדרגה ועניים בכלכה . בריש
מגלה איכה נעלו הכדונים ונמסו
בכליכה .

כלבית , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלבית , בשבת (דף ע"ו) אימת
כלבית על לוימן פי' דג קטן
עמק נבנם צמיו של לוימן (וליכראס
שפא מין עבד וכמו שחרמנו,
והקדמונים ספרו לנו כי אימתו על
הלוימן הנקרא (Arothil) .

כלכל , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלכל , כדי לעשות כלכל ככר
פירשנו צערך אכדיפי . נדרס
(דף נ"ב) בן שלקית אומר עד
שא כלכל כשנאמי אכל ר' עקיבא
אמר לי כלכל זה איני יודע
בן שלקית איני מכיר עד מתי הבת
ממלכת עד שתביא שתי שערות בריש
גזר (דף ב') הריני מכלכל
ממלי דהדין כלכל שערך הוא
בדחק רבי יהודה אומר ביד כדי
לעשות כלכל .

כלכל , א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל
כלכל , בסוף דמאי (דף ב') היו
לפניו שתי כלכלות של עבל ונפרק
ד' צעדיות (דף ס') כלכלת שבת
צית שמאי פוטרין וצית הלל מסייבין .
ועוד זו המשנה צפרק ד' צמעשות

כליון, ע ש ג ה א

Celler Mensch, Suer
כליון, במגלת איכה בחולותיה
בנות אילו הכ יל יוכין שהיו כאלי
בבחולות וכעשו כונות (א"צ פי' בלשן
עני בחור' להטיס אחר המגל אבל
בנוסחאות שלנו בחזק בולחטין).

כילירכין, **χυλירχιν**

Aufseher, Soldaten
(1000 Soldaten)
כילירכין, מדרש קהלה ספקא
משום העפר לאס כרים כילירכין
פי' בלשן יוני שרי אל פיס.

כלך, **Stodfelde, Storetfelde**

כלך, נפ' אחרון בכלאים (דף
ל"ג) הסיראין והכלך אין בהם
משום כלאים. נצח (דף כ')
לא בחוסן ולא בכ לך פירוש
ב לך גוסקרא מטכסא הסיראין
וכסיראין בולן ממין שירא פירא
כן אלף מאוכין באריגתן יש מהן דקים
ויש מהן ענין, ש מהן בניד אחר
ויש מהן נפ' כידן ויותר, יש שם נהן
צורה ויש שאין בהן צורה באריגתן
ברוקס ותאשב, ויש שפירש' כלך כסולת
של משאוחות קליכות שנאשרו מן המשי
שמוציאין החולעין ואין כוחין לעשות.

כלך, (א כלבא **Stet**)

כלך, בניטין (דף כ"ז) אמר רב
כלבא דמיטי בעיא שיחין כלבי
גיני. נב"מ (דף ס"ג) דאמר לי
מיטי בא כלבי. נחעניא ודף
כ"ד. אול וזן גיה מיטי ואסיק
שדי' בכלבא פי' אולר של חטיס
(א"צ נביסחאות דידן בכולהו גרס
אכלבא עיין סס).

פי' כליל בלשן יון נסן הוא חלעניא
החב' שנוגט ויול כנסו. לארסכשנע.

כליל, **כליל**

כליל, נצח (דף כ"ט) כלילא
רב אשר ושמחל שרי פירשו בעיד
גם כ' נב"ב (דף ח') ההוא דמי
כלילא דשדו לעזריא פי' נכב
כור המלך אשר המלך הואיל ופאעו
היקודים בשמירת סעיר יאלמו דמי
בכר, וס' (דף י"ז) איבא דאמרו
אילני הו' להו ואיבא דאמרי כליל
הו' להו פי' ג' אילניות הו' לכל חד
גפרדס וכל חד ממיהו נטעו לשום
חד וכאיהו מחיבא אחר מהן היו
יודע' שאינא שרי נעונה איבא דאמרו
לכל חד וחד מהן כוה כתר וחסיקין
עליו ג' פירוסין של ג' חבירין וכשרותין
שמחנה פלורס היו יודעין שאינו
שדיו נעונה. בניטין (דף ו') כלילא
מנא לך דאסיר אחר ליה דתמן גורו
גל עטרות חתנים רב חסדא אמ'
קרא בחיב הכר המלכית והרס
סעטרה ובי מה ענין מלכית אלל
אטרה וכו'. הכפאריס והלעדות
חרגמו כלילא וזירי (א"צ מ'
עטרת שלכס כלילא מלכיסון).

כליל, (ז **Hametz** חמא **ס.**)

כליל, נכחכות (דף ע"ז) גירדא
דאספה כלילא טלכא פי' יורדא.
יש אומרים במיליקין. ונצח (דף
ק"ט) לימי חמא כלילי (א"צ סס מהן
עש בלשן יאמעהל ובכל ענף שלו
אלסה עלים ודיתו כודף כמו כרכוס
ומן העש עושים עטרות ויש לו
שנונות ברבואה).

מקן כער שוה עברי שוה עברי
שך כיה מופת נסקדין של פרעה
שין ענד מולולא לונג כל יד רין
לא ירים איש את ידו ואת רגלו
כל ידים ובעד יין פ' זונרס וכל ידים
(א"כ פי בלשן רומי מין חכמים
ונכחחות כחוב כלי ידים).

כולטיתא, כולטיתח, מרגוס לען רקנן
לקיסס כולטיתח.

כילי, *Chilbröte* *χέλις*, כילי, בר ברש פרש המעיר
על סרוס ועל עמדה כהדין כילי
סילי, לימלא, פי בלשן יוני מין
שן.

כליא, *Chlia* *α λ ι ο σ α*, כליא, נכ"כ (דף י"ז) ונחכר
שלא מן ס כליס שן ארבעה מן הסס'

כ ל ד א י, נכח (דף ק"ט)
אמר לים כ ל ד א י כולח
נכסך יוסי מיק' שני אכיל להו
ובסוף נמרא דנח (דף קכ"ז) סדרמי
עקינא כמי אין סול ליסרסל רבי
עקינא כיה ליה נחחא אחר ליה
כלדמי וכו'. ונכחחים (דף קי"ג)
סנין שאן שולין לכלדחא ש' חמים
תהיה עם ס' אלהיך פירו' חוים
נכוכבים (א"כ בלשן יוני ורומי
פי' כ' ד י ס וס טעס וירנרו הכסדי'
כיה סו נקויס נכחח הכוכבי').

כלידון, *Chlidon* *χελιδόνα*, *Zur Gemüthe*, כל ידון, ירוסלמי דפסחים פרק
ואלו עונרין וסון נקדרה, היס עניד
כל ידון פי בלשן יוני וסמא.

כלדר, *Chladr* *α λ δ ρ*, כלדר, נכחחית רבס ברש ויכי

einer lateinischen Uebersetzung herausgab und die ihrer Seltenheit wegen eine neue Edition verdient. "Der Glaube an den Einfluß der Gestirne auf die Erde und die Schicksale der Menschen daselbst — sagt Maimonides — ist der wahre Götzendienst, unsere Väter die an diesen Wahn sündenhaft klebten, weil sie ihn für die wichtigste und untrüglichste Wissenschaft hielten, beschäftigten sich wenig mit den militärischen Studien, und bewirkten dadurch den Sturz ihres Reichs und die Zerstörung ihres Tempels." Indessen hatte die Astrologie viele Gläubige unter den gelehrtesten Köpfen, und selbst im siebenzehnten Jahrhundert hatte sie viele Vertheidiger und Verehrer. Johann Baptist Morin — 1630 — Professor der Mathematik in Paris, erbaute ihr in seiner *Astrologia Gallica* ein eigenes System; und wegen dieser Wissenschaft benützte ihn der berühmte Richelieu als Rathgeber. Selbst der unsterbliche Kepler war diesem Träumereien angethan.

לאכצעות כפופות ויש. כלים שעושין
בהן ברזל ואותן פיות שלהן חופים
בהן ברזל כשיולד מן הכור עקומין
ויש אומרים הן לנת של ברזל שאחזו
ברזל ומכניסו לכור (א"ב פי' בלשן
רומי מסמר).

כלבוס, *Opferstalt, Kelch*, כלבוס, במכסות (דף ס"ג) וינת
כלל אומרים כליותיהם במקדש ומדחסת
שמה ודומה כמין כול בו' עמוק וכו'.
(א"ב פי' כליצם בלשן יוכי בלי
של שלשה רגלים ומין מחבת).

כלבוס, (כ פ ר א *Siehe*) כלבוס, בנ"ק (דף ק') לנעו כעור,
מאי כעור? אמר רב רנא בר אבא, כלבוס,
מאי כלבוס? אמר רב פפא בר
שמואל כפרת דודי פי' כלבוס
כפרא דודי והוא כעור ופירושו
דרכים דרכים דרך לנעו ארום
מראשו עמוק ודרך ארום אינו עמוק
כל כך והוא כמו מעליות שמקנחין
בהן יורות של לנעוים שכן עשוין כולן
דרכים כמו שאמרנו.

כליר, *Callix, Scher*, כליר, מרגוש ואת גזי עי וית
כלירי.

כלדאי, *χ α λ δ α ι ο ς*, כלדאי, *Stendenter* 1)

העשין בתוך כלובין יוגי' הדרמי'
ואחזין לא נעו דבוי' אלא בזמן
שנכנסין ויוכי שובך ויוכי עליה נעו
דבוי' ולמיכך פטור וסייב. (כלוב
לשון עברי הוא (ירמי' ה' כ"ז).
כלב, בנ"ר פרשת מ"ט ונבלה שם
שפתם אמר רבי אבא משפתם אעשה
נבלה, אמר חד לתנריה אייתי לי
כולב ומייתי ליה מגרומי כוה מחי
ליה וכלע מוחיה, בלשן ערבי קורים
לנכס כולאב וכן פי' כולבוס (א"ב
מרגוש ואת קרדמוות כולבניה ונעל
הערך גרים כולבניה).

כולבא, (קולבא *Siehe*) כולבא, מלא ליה זינא כולבאי
רעיה קולבאי מלא נעל הערך גרם
קולבאי עיין שם.

כלבוס, *Calvus, Regel*, כלבוס, בסופה (דף י"ט) רני
יכודה אומר כמין כלבוס של ברזל
מטילין לתוך פיה שאם כמחק' המגלה
ואמרה איני אותה מערערין אותה
ומסקין אותה נעל ברהס. בשנת
(דף ס') עשין כמין כלבוס
מומר פי' רב שלום ז"ל כלבוס
גומא כעין כו מסמרים מבכנים ומולטין
לסוף שעקס אותן כשיכי שפוד ודומות

1) Weil Chaldäa die Wiege der astrologischen Träumereien ist; so verstehen die alten Schriftsteller unter Chaldäer: Astrologen. Der berühmte allen Aberglauben zermglende Maimonides, hat eine hebräische Epistel an die Marseiller Rabbinen über die Astrologie geschrieben, welche Johannes Isack Levita im Jahre 1555 mit
(103)

בניסויים, נבדוק את דרכי העבודה

לאכזעו כמות ויש כלים שעושין
בהן ברזל ואותן פיות שלהן חופים
בהן ברזל כשזולא מן הכור עקומין
ויש אומרים הן לנת של ברזל שאחזו
ברזל ומכניסו לכור (א"צ פי' בלשון
רומי מסמר).

כלבום, *Calabrum*, *καλαβρὺν*
כל בום, במכח (דף ס"ג) ונית
כלל אומרים בליהיה במקדש ומרמזת
שמה ודומה כמין כול ב' עמוק וכו'.
(א"צ פי' בליבום בלשון יוני כל
של שלשה רגלים ומין מחבת).

כלבום, (כפר א *Calceas*)
כל בום, בנ"ק (דף ק') לנעו כעור,
מאי כעור? אמ' רנח בר אבנה כלבום,
מאי כלבום? אמר רב פפא בר
שמואל כפרת דודי פי' כלבום
כפרא דודי והוא כעור ופירושו
דרכים דרכים דרך לנעו ארום
מראהו עמוק ודרך ארום אינו עמוק
כלבך והוא כמו מעלכיות שמקבצין
בהן יורות של לנעים שהן עשוין כולן
דרכים כמו שאמרנו.

כליד, *Calix, Calceus*
כליד, מרומ ואת גביע וית
כליד.

כלדאי, *Caldaei*
Sternbeiler I

העשין בתוך כלובן יוגי' הדרכי'
ואותן לא נעו דבוי' אלא בזמן
שנכנסין ויוכי שובך ויוכי עליה נעו
דבוי' ולשיכך פטור וחיוב. (כלוב
לשון עברי הוא (ירמי' ה' כ"ז) .

כלב, *Calvus, Calvus*
כלב, בנ"ר פרשת מ"ט וכלבה שם
שחם אמר רבי אבא משפתם אעשה
נבלה, אמר חד לחבריה אייתי לי
כולב ומייטי ליה מגרומי סוה מחי
ליה וכלע מוחיה, בלשון ערבי קורים
לנכס כולבא וכן פי' כולבום (א"צ
מרגום ואת קרדמוות כולבניה ונעל
הערך גרים כולבניה).

כולבא, (קולבא *Calceus*)
כולבא, מלא ליה זינא כולבאי
רעיא קולבאי מלא נעל הערוך גרם
קולבאי עיין שם.

כלבום, *Calvus, Calvus*
כלבום, במטה (דף י"ט) רבי
יכודה אומר כמין כלבום של ברזל
מטילין למיד פיה שאם כמחק' המגלה
ואחרים אינוי שמה מערערין אותה
ושחקין אותה בעל כרחיה בשבת
(דף ס') עשין כמין כלבום
מחריכו' רב שלום ו'ל כלבום
גבו בעצמו שסמרים מבפנים ומוליחין
לפי שנק' אותן בשם שסוד וקדמות

1) Weil Chalbia die Wieda bei

so verstehen die alten
Der berühmte-Allen
ne hebräische Epist
geschrieben, von

כל, *crenen, zufen*, כל, עליון שגנו כפידים חרנים עליון כליון קראו בדרך חרנים * כליון. ויקראו בקול גדול יסודי חרנים וא כליון בקל רב. וזרקו סקלה הארץ וכליון ליה. וכן חרנים ויכנסו עליו.

כלה, *Gefte, Straut (Gefsttag)*

כלה, נכרבות (דף ח') רב ציני בד אגיו סגד לאגלומיכו לפרוה לו פרשיית' ד כלס בצעלי ומא דכיפורי פי' הן ח' פרשיית סקורין בד' גלות שאלול ובד' שמות שאלר, ומכני שהיה רב ציני טרוד בחרה הכלס במסכת' ד כלס ולס מלא סכא להשלי' כל פרש' בגלות סדר לאשמועינהו להני ח' פרשיית צערב יום הכפורים ואסיקא מניכא וכלכד אלס יקדיז ולס יאחר. במעניות (דף י') ובקדושין (דף מ"ט) על מנת שאני חכם סין סומדים לו בחכמי יבנה בנן רבי עקיבא וסדיריו אלס כל שואלין אותו דבר חכמה בכל מקום ואומר. על מנת שאני חלמיד סין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן אבא אלס כל שואלין דבר במלמוד ואומרו אפילו במסכת כ להן פי' ר"ס ז'ל בכל מקום בכל מקום כלומר בכל מקום סן במלמוד ואפילו במסכת כלס שמתעסקין בה כל חלמידי חכמים שרופין לדרוש בכלס של אלול או בפלה של סדר. ובחולין (דף מ"ט) אמר שמואל צריה דרבי אבהו אבא מרשי כליון דרפרק סוס

אני כליון פרוח, ס"ס כליון דידני. פי' סילמא סין ציני צלומר חוסין הרבה ממני לצמוחן וחולין אומן בקני הכלס אלס יעצרוס חוצנים שמתניסא להסיד חוצנים מעליה וחולין זה צפניה וקראת כליון דידני, וסא בנן אותה שמינו אמה כלס עורכלי שנקדש ראשן שפיה קדושה בכל הקהל והיתה סכיסה שרופה בו לס סיו עופות חריות עליו אלס בנקדש סני פחדו סמא סין קדושה כקדושת הראשון וס מליכרסו העופות על המקדש וסליכו סס דבר טויה וסו אורה לספריה העופות מנג סהיכל (עין בגמרס מועד קטן (דף ט' ע"א) - שס מוכח שס בנקדש ראשון היה כליון עורכ וכן פריך מוס' על פי' הסדך שנס (דף ל' ע"ס) ד"ה מכליון עורכ ובאמרות (דף ק"ז) ד"ה כליון אומר ליס הסדך שס מחתה עשה כליון עורכ אלס ס' ידע ס"כ כשראו קדושה שטן) וקראו אותה כלס עורכ כלומר זו מונעת העורכים מלפרות על גג סהיכל וזו לורה כדרך שסין עכסו שומרי הארצים. בצ"ב (דף ס') אמר לים עיזא בעלמא לאו סכליון מכליעא בה. בקדושין (דף פ"ב) אני מכליון להו מכולה דנרא, בנדה (דף י"ז) אני כליון דידני רב ספא כליון פרוח פי' מרגש העופות, ומרגש חוצנים (ס"ב מלסון כלס כלס רחמיך ממני).

כלל ופרט המדווחים זה מזה אין
דנין אותו בכלל ופרט ספיר אלא
למאן דאמר דנין מאי איכא למימר.
בב"ק (דף כ"ד) בגמרא לער כוואו
כויה תחת כויה כלל אכילו שאין
זו חבורה ופרט שהכויה יש בה
חבורה ופלג הפרים ביניהן וחלוקה
בין רבי ורבי בן עזאי. בסנהדרין (דף
מ"ה) רבנן דרבי כללי ופרט
והומת וחלות אותו על-עץ כלל
ופסוק של אחריו פרט כי קללת
אלהים תלו. בבבא (דף ל') ותהי
כדמס עליו כלל וכל המעבד פרט,
כלל ופרט אין בכלל אלא מה
שנפרט וכו'. ובמכח (דף כ"ה)
ואימא לא תעשה כלל לא תאכיל
פרט, כלל ופרט אין בכלל
אלא מה שבפרט אפייה אין מידי
אשרינא לא. אמר רבי אבוהריקל
משום דהוה כלל המדווחין זה מזה
אין דנין אותם בכלל ופרט.

כלל, Schenke, Reg, Schleyer

כלל, במדות כ"ד (דף ל') ואמה
כלה עורב. בשבת (דף כ"ט) ובמכח
(דף ק"ו) תבית האומר הרי עלי
ברזל אחרים אומרים לא יפקות
מאמה על אמה למאי חזי אמר
רב יוסף לכה עורב. בשבת (דף
כ"ו) בגמ' לא נכבול, מאי אינמיא?
א"ר אבהו בוייכי, מאי בוייכי? א"ר

דמנן צפרק משתמכין (דף כ"ב)
ובצפרק י"ז נכלים (דף י"ז) בכר
בפוכרין מארבע סאין נכלע מי
מ"ה פוכרין נכלע ובארבע סאין
יש ב"ד קנק יבוא חלי קב שוא
י"ב נכלים בפוכרין אחד, מכין אמ"ס
פוכרין נכלע דתבית נמוספתא
דנבא בתרא פרוטה שאמרו אחד
משסוגה לאיסר איסר אחד מכ"ד
לריכר, שש מעה כסף דינר מעה שני
פוכרין פוכרין שני אישרין הכה
יבא שנים עשר פוכרין לריכר
וארבע דינרין נכלע יעלו מ"ה
פוכרין סאה שש קנין לארבע סאין
יעלו כ"ד קנק.

כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא

כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא
כוביתא, כוביתא, כוביתא, כוביתא

כלל, allgemein, überhaupt

כלל, נמוטה (דף פ') ככל יקפלק
באזרחם ילקק ויעקב דתבית בהו
בכל מכל כל וכו'. בערובין (דף
כ"ה) מאי טעמא דמן דמרבי בעופות
במר לה דכלל במר דיקא וכו'.
במסכים (דף ו') בתיא למאן דאמר

damals keine eigentliche geprägte Münze, sondern nur die Be-
nennung eines Gewichts welches eine runde Form hatte; so, hieß
man auch ein rundes Brod כבד לחם.

חבלת ובנקודות אפרות פירושו חן
מלבוש עגול ופי' כלמים בלשן יוני
ורומי מלבוש מיוחד לפרשים ערובי'
למלחמה).

ככליו, חן גל א ל ז

Drossel, Krametsvogel
ככלי, ניומא (דף ע"ה) ד' מיני עליו
הן, שיכלי, כיכלי, זפת יוני
ושליו (א"כ פי' בלשן יוני מין עוף
טוב למאכל ופי' שיכלי מין עוף
אחר אוכל חאנים ופי' פסיי כי
מין עוף אחר חזיב עולה על שלחן
מלכים, ובנוסח' שלנו כחוס ק ב ל י).

ככליאר, חן ט ז ל א ס

Knäuel
ככליאר, בשנת (דף ס"ב) ולא
בכוכלייר פי' מכבכתא ודומה
למבחול וראשו אחד דומה לסירס
שאורגת בה החכשטיין הכוחכת כנגד
פנים וכמעשה דרבי עקיבא בפי' מי
שהחזיך בשנת (דף קנ"ו) שקלחה
למכבכתא ואיתרמיא בעינא. ויש
אומרים חכשט שמענל על ראשה
כדגרסינן ניומא (דף כ"ה) הכהני'
מקיפין ועומדין כמין כוכליאר
(א"כ פי' בלשן יוני דבר עגול ומכובב
כמו לול).

ככלת, חן ט ז ל א ס

ככלת, בשנת (דף ס"ב) ולא
בכובלת פירשנו בערך חמר (א"כ
כובלת כחוב בנוסחאות).

ככר, (דף ק"ה) חן ט ז ל א ס

ככר, בשנת (דף ק"ה) והא

דכרד פי' בלשן יון קורין לקדירס
ככבו (וכן בלשן רומי ובנוסחאות
כחוב ככרין).

ככריתא, חן ט ז ל א ס

ככריתא, כי כפת חטפ' מרגמו
מטול דכ כריתא מנטק סיפוח'
דנוכריתא. נכש שבע' חנוס כפת
מרגמו נכשא לשבעה לישא ככריתא
(ככריתא כחוב).

ככרי, (דף ט"ז) חן ט ז ל א ס

ככרי, בכלים פי"ו (דף י"ז)
ושפירח הקנס שחכבה לקבלה טהור
עד שיליח כל הככרי פי' יש בחוך
הקנה קליפות ושמן ככרי. נאכילו'
פי"ג (דף ל"ג) ולא ככרי שאין
בהן ממש יש אומרים מזה פי' אחר
קורין עכניס (א"כ פי' בלשן רומי
קליפה דקה מאד בקליפה המכסה
גרעיני הרמון וכן קליפה במיכונה
אשר בקנה).

ככיא, חן ט ז ל א ס

ככיא, כסוכה (דף כ"ב) ובנוסח'
(דף כ"ט) אמר רבי אמי ילך הרע
דומא לחוט ככיא פי' הכלי
שמעליך האורג נכש המסכת עליו
הערב כרוך נקרא כוכיא בלשן
דרבנא.

ככלא, חן ט ז ל א ס

ככלא, בילמדנו שני גוים אל חקרי
שני גוים אלא שני גאים זה מתגאה
זה מתגאה עשו מלבוש ככלא ויעקב
מלבוש ליית עשו מלבוש כלמוס ויעקב
מלבוש טליא (א"כ פי' בלשן יוני

1) Das hebräische Talent betrug 3000 Sidel und war

כ"י, ברכות דירושלמי מרק מי
שמו כ"י דמר ר' זעירא פ"י כהאי.
כ"י, $\alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha \text{ ו } \alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha$
כ"י, בע"ז (דף מ"א) שלשה
פנכים הן מידה וכ"י לזוס
ע"ז וזידע נוטל מה שזידע. כ"י
(דף כ"א) ונא אחד וכ"י וכ"י
אחרון חייב. כ"י (דף ל"ד) המולא
פלטין כנכמי בגר וסד כן קיד
אחד או כ"י אחד קנאו פ'
סיד כ"י כ"י זליר זה ז"י
אחד כנחל מן הסיד או על שמי
קידה כמו שעושין כפלטין. ואכ"י
יושב בבית ארזים חרגומו כ"י ר'
ארזים. סמון בארו חרגומו ומעלל
כ"י ר' ארזיא. כנמיכס ספוכים
חרגומו כנמיכ דמטללן כ"י ר'
ארזא (א"כ כנמיכא כחוב כ"י).
כ"י, (כ ש $\epsilon \alpha \epsilon \alpha \epsilon$)

כ"י, כ"י כנמיכא עין ערך כ'
כ"י כן גרם בעל הערוך.

כ"י, $\epsilon \alpha \epsilon \alpha \epsilon$
כ"י, ברכות (דף ל"ט) מאי
ט ר' קוכין? אמר ר' יוסף כוכא
דארעא פ' עושא גומא כ"י ר' כמו
שפירשנו בענין יורת הערציים
מערב קמח ומים כחובה ומשליך
באותה גומא.

כ"י, $\alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha \text{ ו } \alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha$
כ"י, בפסחים (דף ק"ג) וככא
זה המכתש שזכה הנקרא בלשן יאמעל
אללרס אלט און כדכמיצובטלו
השוחכות אס יכאנדן גלגל עמו
עד שינוח ואל העקרנו, ואל חיקני
בחז"ל אס כגלס לך שיש כחש כחור

מחורי חזירך אל חקכז בו ותהי
משחל להורנו כי בראותו אחרך
שאתה מחכס לו ומסנב עליו שמת
יטוכ שחס וכן הכתי. אלא כזרי
כ"י חרגומו אטו' כ"י ככא י.
כ"י (דף ל"ט) זל מ'י כ"י
וכ"י כמה סוו. כ"י (דף כ"ז)
וכ"י (דף מ"ט) ח"י ל כ כ ת
דאקלדא. כ"י (דף קס"ו) ההיא
שטרס דהוב כתיב ביה תולמא
כפריסא אול איבו מחקיה לכ"י ה
דנית וזווי' ופריסא פ'י מחק
הזיכס אל ב' אל מעלה ואל מטה.
כ"י, $\epsilon \alpha \epsilon \alpha \epsilon$, $\epsilon \alpha \epsilon \alpha \epsilon$
כ"י, כמעניות (דף כ"ז) לא
כלרבה אלא לזי כוכא דאנמא.
כ"י (דף ס"ח) מטא לכוכא
דהיא ארמלמא (פירש ר"י לריף
קטן).

כ"י, (ז ק $\epsilon \alpha \epsilon \alpha \epsilon$)
כ"י, ברכות (דף כ"ח) מאי
זיקס אמר שמואל כוכא דשניט
פ'י הכוכב הכדאה כזמים ינמר
ממקום למקום כמו שזכר בשבט ומוריד
השכט על המקום שמה בו לפיכך
נקרא שניט וזה הכוכב שמו זיקס
דגרסינן בתלמוד ירושלמי אמר שמואל
אי עבר זיקא ככמיל מחריב את
העולם והאי דמיחממי עבר לא עבר
אלא לעיל מינה או לרע מעיה, פ'
אחר בערך זק.

כ"י, $\alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha \text{ ו } \alpha \epsilon \lambda \epsilon \iota \alpha$
כ"י, ככא מליע' (דף פ"ז) כתי
הכיפי עלי כמיכיד וסמן לך ככנין

כחל, (Schmager Marmor)

כחל, נבנה בתרא (דף ר') ובסוכה (דף כ"א) במאי בנייה נאני אשא כוחל וטרמל. ובקדושין (דף י"ב) ההוא דקדיש נאני דכחלל פי' אננים שדמותן בעין כוחל.

כוחילנא, (Kuspele)

כוחילנא ונר נפחא בעל הערוך גרס גותילנא עיין שם.

כחש, (Der Seigese)

כחש, נב"ק (דף ע"ד) עדים שהוכחו ונכסוף החמו פי' כגון דאמו כי מרי דאמרי פלוגי הרג את הנפש והוכחו דאמו אסריני ואמרי לא הרגוהא חו לכו מרוויהו

ביתוח מוכחשות דבכחש לא אוליך נתר עדות נדרש כדאמרינן מרי מרי כיכפו מלי חיות דסמכת אהני סמוך אהני ואמר כך הומו דאמו אסריני ואמרי והלף עמנו היית' וכו' נהרגין ולא אמרינן כיון דהוכחו נטלם העדות ובזהחמו על עדות נטלם החמו, אלא הכחש היינו תחילת הומם אלא שלא נמר והפאט הוא דנגמר כשהוממו. ובכחשות (דף כ') אין מוסיין את העדים אלא בפניהם ומכחשין את העדים אלא בפניהם והומה אלא הכחש מיהם הווא. ובערך זס יש מזה הענין.

ובנ"מ (דף ר') מה לפיו שקאמו נהכחש והומה פי' אס יודם אלוותי מפלוגי סנה דיום פלוגי במקום פלוגי ועלו עדים ויעידוכי

שם היינו בו דיום נאותו מקום אשדות ולא למתהאחר פי' שזה או אס יאמרו לו אותו היום עמנו היית במקום פלוגי רחוק מזה המקום יותר ממהלך יום והוא מכחש אס אמר הודאת בעל דין כמאה עדים ואין העדים יכולין להכחשו ולא להומו.

כחש, (Xbeshmen, sechen)

כחש, נב"ק (דף כ"ט) איכא בינייהו כחש גפכא ולא מסימו פירוש אלו היה סמדר זה נאמר נגפן עד שיגמר ענבים ליגלר היה מכחיש ויוכח לתלומיד העץ וכשאכלו סמדר נאמר כח העץ נאקמו.

כי, (X)

(der 22 Schaff. der ge, X) כי, נמנות (דף ע"ד) כילד מושק? כמין כי. נבלים פי' מחללת שעשה לה קנים לאורכה טהורם וחכמים אומרים עד שיעש כמין כי. ובכרך קמא זכריות (דף ה') בגמרא המפטט את השמן ובזראשית דב כילד מושקין את המלכים כמין בור וסכהנים כמין כי, מאי כמין כי? אמר רב מכאין בר גרס כמין כי יונת פי' ילק שמן על ראש אהרן וירד אילך ואילך כמין שמי מימי מרגליות על זקנו (א"ב אות יונת שנים ועשרים נסדר האומות ונורמה שני קוים נאלכסון בוקעים אחד לאחד נחק).

כי, (אי יעש)

כי, משמש נארכב לשונות כנר פי' בערך אי.

כי, (Sejeze)

כביעתא טרפה מי' לבנה כבילה דא
מי שאמר כתלמון של בילה והדעת
בזה שהיא כמו תלמן (א"ב תרנ"ו)
וחשש בסוף עיניה וכתלת כלירא
עינא (ושם אחת בעברי ובחלת
עיניך יתקאל כ"ג מ').

בחל, (eines Schieres) Brust
כחל, בחולין (דף ק"ח) כחל
קורעו ומוליח את חלבו. ושם (דף
פ"ז) ופחל מן המכין היכא דלא
קרעיה ובשלים בסדים ציגרא אמר
רב ילחך גריה דרב משראיש וכל
עלמו אבדו למאי נפקא מינה דאז
כחל למך קדירה אבדו ונאמר מי'
הוא סדר של צמח.

בחל, (אוב יון שיעה) (Siehe
א. 47, Anmerk. 2) ח. 47, א
כחל, בסוכה (דף י"ג) אוב ולא
אוב ין ולא אוב כחל מי' אוב
שיש בו לבש כמו כחל.

אחת הא לא כחל י? אמר רב
הוא שכן לנעוה כוסל וח עין
אחת מי' כוחלת עין אחת של שמאל
ומכסה פניה כולו ואין מראה מפני'
אלא אחו עין ויולאה לשוק וקרא
משיעני לבנת יכני צאחת מעיניך
זה פי' ר' מלח זכרנו לבדכה, כי
כוחלת כוסל בעיניה שראין יפין.
ושם (דף ל"ד) וכן בגדלת וכן
הכחלת וכן הכוססת גמר' כוחלת
משם כוססת. בכחנות (דף י"ו)
וגמנהדרין (דף י"ד) לא כחל
ולא סרק ולא פידכס ויעלת ח.
ובחולין (דף פ"ח) פנא השקור
וכחלת ונקרת הפסלי' דא אומרי'
אף האניך. ושם (דף מ"ו) אמר
רבא אחאי כי כוסל א כשרה מי'
בן הכוסל כשרה, אבל שקורה
כדיו טרפה, ככנדא כשרה גוון
הכנר קרוב הוא לגוון הכוסל

Schönheit einige Reminiscenzen zu verschaffen; denn die von der Na-
tur begünstigte Schöne verachtete die Kunst. Dieses beweist ein
Brautlied welches der Talmud (Sanhed. 14, I. Chethub. 17, 1)
uns aufbewahrt:

Nicht gefärbt mit Augenblau,
Nicht gemahlt mit Wangenroth;
Nicht das Haar mit Kunstgestlecht,
Aber dennoch anmuthsgevoll.

Indessen wird wie Rabbi Dime berichtet, dieses Liedchen nur den
abendländischen Bräuten vorgesungen. Aber auch die Män-
ner von der Eitelkeit verführt, flüchteten zu diesen Schönheitsfuro-
gaten, denn dieselbe Strophe wurde dem Rabbi Seta vorgesun-
gen als ihm die Rabbinen das Rabbinat erteilten (Chethub 17,).

כח, Schleimen, rogen, וכמאם (א"כ פי' בלגן יוני ליקות
 כח, כננת קמח (דף ג') סלס : סמר נכח).
 כח, Buchschminken, כח, כיסו ויכו, כיסו רוק רך
 כח, כסוף גמרס דפרק יט בערכין ויכו רוק רך
 (דף ו') עד סיקן מוכסס? רב שילס בניענעו. בערובין (דף ל"ט)
 סמר עד הכאס וזמולס סמר עד בנמ' ר"י אולף מי סמלס רוקו סמ'
 קלס ור' יוסקן סמר עד כזסס ר"ל כיסס בפני רבו סייג מיתס
 וסלסן מקדס סמר דרסו וכולי. ונחניגס (דף ה') מאי על
 כחל, Augen schminke 1) כל נעלס? סמר רב יסורס סמר רב
 כחל, כסמס (דף ע"ס) כוסל דה ססורג כיסס בפני סנירו וכמאס
 כדי לכסול עין ססת גמרס. עין וזמולס סמר זס ערק בפני סנירו

1) Das Wort כחל welches man einmahl in der heiligen Ur-
 funde (Gench. 23, 40) findet, entspricht vollkommen dem Arabischen
 כחול, und wird von der Schwarzfärbung der Augenlieder und
 Braunen verstanden. Niebuhr (1 Th. S. 292) bemerkt:
 Die Augen der Araber und Araberinnen und ihre Augenbrauen wa-
 ren pechschwarz von K ö c h h e l (כחל), einer Farbe welche von
 Bleierz zubereitet wird. Der gelehrte und gründliche Hartmann
 (die H ä b r ä e r i n am Puglische 2 Th. S. 154) hat die Art der Zu-
 bereitung so wie das Verfahren mit dieser Schminke nach den viel-
 fältigen zuverlässigen Nachrichten neuerer Zeit gründlich beschrie-
 ben. Wir wollen hier nur einige Bemerkungen aus den Blättern
 älterer Zeit beifügen. Die Misna (Eabb. X, 6) ver-
 bietet am Sabbath das Augenschminken, weil es als eine Art des
 Schreibens betrachtet wird. T a r t h i erklärt: weil der Schmin-
 pinsel (מכחול) rund herum um das Auge geführt wird, so wie der
 Schreiber seine Feder führt, um den Buchstaben zu bilden. Hier
 liegt also die Art des Verfahrens deutlich da. Von der Farbe
 sagt dieser Kommentator anders wo (Chollin 47, 2): Die Far-
 be dieser Schminke ist nicht schwarz sondern mehr der Lasurfarbe
 ähnlich. Es gab auch eine Wangenschminke die der Talmud קרק
 nennt, und worüber dieser Artikel nachzulesen ist. Doch waren die-
 se Schminken wie bey uns nur ein Behelf der verschwundenen

Digitized by Google

כוורק, צמענות. (דף י"ד)
 איזה נטיעה של שמחה? זה הנטע
 כורק, של מלכים, ובמילה (דף
 ה') נטיעה של שמחה נטע ואי זו
 הוא נטיעה של שמחה? זה הנטע
 כורק, של מלכות, ונערוצין
 (דף כ"ה) ההוא כורק, דהוא
 ליה לדיש גלותא, בנחמיה פי' חילן
 שותלן באגוד האדא ללרכו בנחמיה
 (א"ב נחמיה ח' כורק ח'
 כחנ) (דף ע"ד אברנקי).

כוורת, Sieb, Siebenzore
 כוורת, בשנת (דף ח') זק
 כוורת לרשות הרבים, ונכ"ב (דף
 ט"ה) דתן בלוי שביעית כוורת
 דגורים רבי אליעזר אומר הרי הוא
 כקרקע (א"ב פי' כלי עשי מקשו
 קנים להכנים בחובו מחיל של דגורי
 ואחר הכנסן לחובו נקרא כוורת
 סתם ויש פעמים שעושים כלי כמן
 כוורת ומכניסים לחובו דגרים
 אחרים).

כוז, (כ ו ז)
 כוז, בשנת (דף ק"ז) חלא מעשה
 סלא כוזא נביכחא הכי כמי
 דמייב פי' חולין חלא על היתר
 דהוא סלא ערלי, ואם (דף ע"א)
 כוזא כלומר כזה כלי קטן, זמ"ק
 (דף י"ב) ופתח כוזא וסין
 ופתח חביתא פי' מדאמר ופתח
 חביתא חייב לפסידא ובחביתא איכא
 פסידא יחידה אי לא זיפת לה משום
 דפיש בה ייכה, ובכזא ליכא
 פסידא יחידה מדאמר ופתח לכוזא
 חייב למירקא ובכוזא ליכא פסידא

כוורק, זמ"ק (דף י') כוורק נחיה
 בלחוק פי' המלח והדג אלים איה' מן
 הים נכראז ימלאו הרב, ולחוק
 בלחיתו ימלאו במים לנכין דהוא אביו
 היינו אסקיה נאצות, אכליה נכריה
 משנילו נכר איולא ממנו ושותף עליו
 אביו המים, וזה שכתוב נפטר
 כוורק חלי, נחלא מילא ולא חמרא
 שר כנאן רב פירא אבי לא כך
 למדנו רבותינו, כוורק, מילא
 ולא חמרא, חמרא ולא שררא, וזה
 קודם שיתעכל אבל לאחר שיתעכל
 טוב לשמח עליו מן הין ומן השכר
 וכל אדם ראוי לשמח בטוב לגופו,
 וזה שאמר כוורק חלי וחלא
 לטעון נופא ולא לטעון פוריא, שכן
 ימין לגוף והוא סבבן סלא שרבינן
 הורע לפיכך אין המלע מונבן מיכליה
 נכריה פי' מוריים של דגים מביאין
 דגים קטנים אגין נבן שמנונית
 ופולחין אגין כדי שייבאו ועושין מהן
 מוריים ומשלתין מהן מכות איש לרעהו
 וכשיכל כל הדג מטיב את טעמו
 והוא לנ כן. זב"ב (דף קס"ו)
 ובפרק אחרון דגמין (דף פ"ו) רב
 ליר כוורק פי' לורק דג (א"ב
 חרגוס לפור שמים ודגים הם לפרי
 שמיא וכוורי ימלא).

כוורק, (ברדקאי Sieb)
 כוורק, כנסחים (דף מ') רב
 פירא לכורדקי דגריס גלותא
 פי' כנסחים המבגלים ויש כזה בערך
 זמלסטר (א"ב כורדקאי כתיב
 בנחמיה דידן עיין ע"ס).
כוורנקי, (אברנקי Sieb)

כח. מי אחד נחמלם בשמלם
מבם בידק ולנטוף כבן.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, חרנוס ירחלמו עמה,
זעמה סנה אשחק, ועסה כנולי
חרנוס כדון.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, איש על כדון חרנוס נגר
על כודכסיה, על הכרס אשר
לז, וכודכסיה סילרס נכטורות
(דף ח'). ונכ"צ (דף ל"ט) כודכס
עקס נמלי מרע לי.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, סנהדרק (דף ס"ו) אהדור
וכלמוס וכלים ככ"ג (דף כ"א)
זכרדק כ"ח (דף כ"א) ונפרק
אחרק נמקאום (דף ס"ט), מירוש
כדון ריעול כמו סדור אל אבן
וכן כמלך עמק לכידור פירו'
כמלך הפומד בחוק הממנה והמיל
סניד לו כדכחב וסלול אשז נלעגל
וכעס חכים סנידמו.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, איש על כדון חרנוס נגר
על כודכסיה, על הכרס אשר
לז, וכודכסיה סילרס נכטורות
(דף ח'). ונכ"צ (דף ל"ט) כודכס
עקס נמלי מרע לי.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, סנהדרק (דף ס"ו) אהדור
וכלמוס וכלים ככ"ג (דף כ"א)
זכרדק כ"ח (דף כ"א) ונפרק
אחרק נמקאום (דף ס"ט), מירוש
כדון ריעול כמו סדור אל אבן
וכן כמלך עמק לכידור פירו'
כמלך הפומד בחוק הממנה והמיל
סניד לו כדכחב וסלול אשז נלעגל
וכעס חכים סנידמו.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.
כדון, ז ע ז ז ז ז ז ז ז ז ז ז
כדון, כהק נממח (דף ז"א) קללת חכם
אכילו על חכאי סיל אלה מכא לן
מעלי דקס ס"ל לממול כה יעסה
לך אלרים וכס יומיק.

זב' לערן דעכול יום (דף ע"ד)
 סכדומים סאקלונס ששני
 מי' זר של כשש סו' של שחל
 כלמו שחולץ בר סכדום למי סכרן
 וגו קובען סונקלונס וחולץ בן
 בימות סקין כלי פדס מלסן מים
 כרי להקדר וכבר פירשו בערך
 סכקלי.

כדן *Speer, kleine Speer*
 כדן, ביקרא רנה זאת סכיה
 ובמל' סכס, סו' עמל וסכס'
 קדקד גנוס לין עשן סכסס
 מכוד כוס סכו' סכוד כוס'
 סכסס, מסעכדן, ברס פיסה ידולמו
 יס כוד כד' לסס ברקיס ידסס מ'
 ערן כילר וכו'.

כדן *Speer, kleine Speer*
 כדן, בכלים מי' (דף י"ג)
 סכידן, סכקון וסכסס וסכרין
 סכסן מי' כדסמי' וכידון, כססס,
כדן *Speer (eine Speer)*
 כדן, כסוס (דף ל"ה) מוס
 עד ערן בידן קמי' בידון וסכיס
 ככין? סכר רני, יוסן סכילס
 כידון, לסן דין יוס סוססס לסן
 רלס כססס עס וססוס כסס לסקוסו

דף ע"ה פ"ס סוס' ד"ס, סוד סכר
 ששסס) רני לס סכר כד' כידון
 רני וססססן לוי סוד סכססס.
 כס סכס' סרסס ידולמו כדסססס
 וססססס.
כדס *Speer, kleine Speer*
 כדס, כדס, כדס (דף ל"ד) סף כל
 סכססס סוד, סכו סכר רב כסס
 לססססס עכס כדסס (סססססס
 ערן ססס' כדסין וס' רס' עכסס
 סססססס וס' וסס סכסין דף כ"ס
 ע"ס גנמ' ססרי כדסס, סוס' ד"ס
 רני) וסססס סססס וס' ססר
 עססס כדס' וססס' (דף ק"ו)
 סודס, רב סס, עסססס כדסס
 וסס ססססס עססססס מי' עססס
 סססן עסן קוסס, בלסס.

כדס *Speer, kleine Speer*
 כדס, בכלים מי' (דף י"ג)
 סכידס, סכקון וסכסס וסכרין
 סכסן מי' כדסמי' וכידון, כססס,
 כדסססס וססן וסססס וסססססס, ס'ס
 כדסססס וסססססס וסססססס
 כדסססססס גנמס כססס (דף ס"ו)
 ססס עכסין כסס וכו'.
כדס *Speer, kleine Speer*
 כדס, כדס, כדס (דף ל"ד) סף כל
 סכססס סוד, סכו סכר רב כסס
 לססססס עכס כדסס (סססססס
 ערן ססס' כדסין וס' רס' עכסס
 סססססס וס' וסס סכסין דף כ"ס
 ע"ס גנמ' ססרי כדסס, סוס' ד"ס
 רני) וסססס סססס וס' ססר
 עססס כדס' וססס' (דף ק"ו)
 סודס, רב סס, עסססס כדסס
 וסס ססססס עססססס מי' עססס
 סססן עסן קוסס, בלסס.

mit welchem der jeufte. **כדן** (כדסרנין) überfetzt, der
 Carhedon oder Calkedon feyn soll; fo stimmt die Nachforschungs-
 lichkeit dafür, denn **כדן** und **כד** find leicht zu verwechfeln. **כדן** hier
 fe Berücksichtigung ist כדסס von כידסס (Job 41, 10). **כדן** fe
 der fchönfte, hochrothe Rubin der feiner Feuerfarbe wegen auch
כדן heißt.

[illegible]

Genug, hindänglich, כדאי, כדאי, בגימין (דף כ"ט) בגמרת
 ספערעווען, א"ר יוחנן מאס כדאי סיי
 (א"ג לשון בסוק זה דאי מאסו
 (כדאי גאולתו) ואין זה עיקר הערך).

כדורי, genügend, דיאלקטיש, כד יי, בינמות (דף מ"ז) אס אמר
וודע אבי ואיני כחי מקבלין אותו מיד.
ונגהם (דף ע') כד יי הוא רבי
אלהם לסמוך עליו בשעת הדמק
(א"כ בלשון ויני פי' ראוי).

כדבר, (א) סמך חסר וסמך א
כדבר, נמשקל דעניינ טועה
ושמח כדבר שמחתך רבי אבא
אמר כלין וכדין (ראש ב"ב)

ברוך מ מור ששילמי בתרומה
ואיני כפרת בן בתי כלה בן
גדול ששילמי מן התרומה פי'
מברכת בן בתי מזה ששילמי
בתרומה ברתן ממזר מכליל בן פירש
המורה של מכליל כל מקום שבו
אמר הריני כפרת זה פירשו חרצי
זמקומו לסבול עונותיו כלומר
שעונותיו אני מקבל עלי להחפז
ואיני כפרת בן בתי כלה בן
מן התרומה כלומר איני מברכת בן
בתי כלה גדול ששילמי מן התרומה
כיון כל קצן משום מ מור
שהוא פתוח וכך ה' משמע כל
גדול משום כלה גדול .

כד, ח ח ט ט, ז י ז
כד, חנוּם שז ענלות לכ שיתענגן
כד מחשין פי' כ א ש ר: חנוּם
כזור וחסבר והרעב והחרב כד
לרנע יתון עבר. ובפרק קמא דפאה
דירושלמי כדו כפק בית ווערה.
ובפרק קמא דחלה כידו סמי
למיסב בידוי פי' בך הוא.

כדנ, (כדנ) כדנ (wie
כדנ, כדנ כדנ לו כדנ לית.

כִּדְרָהּ הַזֶּה הָיָה לְהַחֲמִיד וְלִשְׁמֹרֵת
כִּדְרָהּ נֶעֱלָם (הִרְבֵּה כִּיט) לְכֹחַ
הַיְּסוּד וְהַיְּסוּדִים כִּדְרָהּ עַל שִׁמְרָה
כִּי רַחֵם הוּא שְׂמֹרָה הַיְּסוּד לְשִׁמְרָה
לְשִׁמְרָה וְכִדְרָהּ כִּדְרָהּ

Almosen, vergabens, 172
leeres Gewäsch,

(דף ס"ו) תכל חניות כדיות
 לדיות בינויות פי' חניות כדיות
 של לוד שכן בינויות . בחולין (דף
 כ"ז) הני חמרין כד ה פתר תריסר
 ירסי שח' פי' פתרים שהתלוינו ככד
 פתר י"ב חדש משתלש מן סלין
 גדיין דלמדין שח' התליו קודם
 שתלשום סר מחו פתך י"ב חדש,
 כדלמדין כל שלין זו עלה לינו
 מתקיים שנים עשר חדש והני תולעי'
 דהשתא לא השלינו על הפרץ אלא מן
 הפירות רבות ויהיו ויש שזוכין ד כרם
 ברי' כמו כי כרי' לאוממי .
 צנצ' קמא (דף כ"ז) המניח את
 הכד כחז בכד ופי' נקנית
 וכו' למר רב פסא היינו כד היינו
 סנית, קיימאל' הכד קטן מן הסנית
 שנו שובין מים שחמר וכד ה על
 שמה וסנית גדולה ממנה . בינויות
 (דף ע') הריני כפרת נן בתי

ברברוכהנע Gefäße כנבי
 כגכ י' בנרכות (דף כ"ד) סלבי
 לכהר' כגכ' לי' פירו' ד"ח משל
 משל לו סוחו המן לרב שח' שח' שח' שח'
 מלוד עיני' ויילאעס היולאין לרלות
 את המלך הדס בעקדסים סלבי
 הסולמים אל הכהר לשלוב צהן מיסד
 סלבי כני כלים והס כקראין כגמי
 העשוי' לגנז הכלים צמוכס לי' לי'
 כלומר לא מקום סולמין להיכן הולכין
 פי' לי' לי' ויש מפרשים כגמי כלים
 שזרים .

כד , Cadus, ααδoς i
 G i m e z , א z u g
 כד, צע" (דף מ') ובחולין (דף
 ס"ד) סימני העוף, כסימני כלים כד
 סימני עוזרי דגים ואלו הן סימני
 כלים כל שכו' דר' ועגולגלם ראה
 אחד כד הראש אחד מר טסורה
 שני ראשים כד ין וכו' . במכות

1) Cadus (ααδoς oder ααδδoς) ist ein Gefäß zur Aufbewahrung flüssiger Dinge; es hielt 12 Chous (χoυς) oder 59 Pfund 1 Unze franz. Gew.; seine Gestalt war wahrscheinlich kegelförmig und die Mündung spitzig. Einige glauben daß man die Aloe als Stöpsel dazu verwendet, weil Plinius (XXVII, 4.) von der Aloe sagt: (Ob id in turbinibus cadorum eam serunt ut aizoom maius) Man pflanzt sie darum auf trübselförmiger Kade wie Groß-Aizeon. Groß-Aizeon hat man (Plin, XXV, 13) ebenfalls als Stöpsel in irdene Gefäße gepflanzt. Nach eben diesem Schriftsteller wurden die Kaden gewöhnlich aus weißem Daphit verfertigt (XXXVI 22.). Die Benennung selbst stammt vom Hebräi'schen כד ein Gefäß, welches ursprünglich zum Tragen des Wassers bestimmt war.

מפך חמש פחות סן שלש. במפנה
על ירך המונח נמונה לפני ה'
שפירך נלשן וכו' עד כא למדנו
שם כבש נדרה, שלו סן ג' כבשין
קדומי עמון.

כבש, *beheuen*, *beheuen*
כבש, במ"ק (דף י') אין מכבשן את
הרמזים מאי סבשין? רב יהודה אמר
ספק קראת הרמזים פי' פדרול חד מנכר
הרמזים נשחית חקקה כדי שמשחון
השמים כמו השמים.

כבש, *(Arie)*, *Arise*
Arise, *Arise*, *Arise*, *Arise*
כבש, נמשקחא ויהי נקל סלים
הנא עליו כבשין הרבה. ברש
מלת סילה ולכות דייק כבשן (ס"ב)
שם מין כלי מלחמה עשוי לרדות
קומות ולי רש כמו סיל וכבש
מנה וכן קוראים לו היום ורומים
נלשום).

כבשן, *Arise*, *Arise*
כבשן, נכונה (דף י') הפעמים
כבשן פי' עולה כבשן.
נכלים פי' (דף ו') כבשן של
סירים ושל זגנים פי' כבשן של עזי
הסיד.

כבשן, *Arise*, *Arise*
כבשן, נחלן (דף ס"ב) אמר
רב יהודה סני כובש כי דליני
כשרים הם לגבי מונח וכן בן חורין
של רחנה (ס"ב) כופא כי כתיב
נכוסחאות דירן).

כבתא, *(כבתא)*, *Arise*
כבתא, סימור כוביתא נכלח
נכל הערוך גרם כוביתא עין סס.

פל דבר שחול כבש סופו לנף
אלא כבש ס שהמכבשן עונותיו
של ישראל כאלג כמה דמיא פשג
יביו. סן עזאי אומר כבש ס
עני אה שהן מכבשין עונותיו
של ישראל ועוזין אותן כמעון סן
אנח שאן לו עין. נלמדנו מרשת
את קדנני לטמי בית שמאי אומרים
כבש סן כובשין את העונות
עזי הכמורים בל ומכבשן אמר לכן
בית הלל אף על פי שבתח כבש
אנו קוראין כבש סן מלכין
עונותיו של ישראל כאלג שאמר
כבש סרעה לכן.

כבש, *Arise*, *Arise*
כבש, צימא (דף כ"ב) רלין
ועלן כבש. נאנה (דף קכ"ב)
ענה גר כבש לירד נז וירדו נז
הקנים. ובפ"ג בוצין (דף ע"ג) על
הכבש ועל הקורה פי' מין
גדול יט לנעלי הסמיכות כנאנה לירד
נאנה עין יורדן מן הסמיכות לנאנה
כדי שלק יטנלו בכות רגליהם צמים
וכה אחו עין כבש. נאנה (דף
ס"ג) אמר רב יהודה שני כבש ס
קטנים יולאין מן סכש סנהן
פולכין ליסוד ולסונג יומודלן מן
המונה מלא כימא שאמר פליג אמר
דמי גר חמא כל כבש סכש ס
ג' פחות לאמה חקן מכבשו של
מנח שהיה שלש פחות ומחלה ופלי
פחה ופליג ופליג אלנע בוצרתי.
ירושלמי נערונין במרק חלק שנינה
המונה עזי אמות וכבשו ל"ג
אמות וכל סל המתלקט עשרה טפחי

לא כונשין, לא יכבשם שם בשנת
 כלומר לא יקבלם ויקשרם
 חם שמעיר להפיר סמכבש של בעל
 הפית לנדרך. השנת שכל כו ב ס
 שאין דרכו להחזיר הנדרים בשנת לא
 יגע בהן. בניטין (דף מ"ז) בקוריא
 וקא פנר כינוש יסיד שמיא קינוש
 פי' סוריא שכיבשה דוד. מלך
 ישראל יסיד הוא. כל הכלים אין
 נגדין חוץ מן העגלה שפניו שהיא
 כובשת בנילה (דף כ"ג) פי' כובש
 סקרקע ואינו עושה חרין. ואם (דף
 ל"ג) אין גורפין חטור וכירים אכל
 מצבשין. במספרין (דף פ"ט)
 אכל סבבש נבואתו והסוחר על
 דברי הנביא גמרא כובש נבואתו
 כגון מנה נן אחתי, והסוחר על
 דברי לנביא כגון חנדיה דמיכה
 וכו'. נב"ב (דף ס"ז) עכירים
 כבשין הם הקדושות שכובשין
 כן באותם, נגוי שכיבשה חבפמתי
 (דף ה'). השוכנים על מנחתן
 מרגומד מכבשין כן דפיל.
 זכירה (דף ל"ט) מרגולא דמיא
 יומא וכבש א יומא, בפסקא חתא
 הפרכה ואם חתא לפי שהוא מקמתן
 וכו' ועדל תחת רגליו מרגום ועין
 חמיצתא ביבש קרמתי. וכו' המקד'
 במוכו מרגום ויהי כיבש מקדש
 בגויה, והיתה העיר במוכו מרגום
 ויהי כיבש קרחא בגויה. כבשים
 בני שנה נמכ' את קרנני לסמי
 בית שטאי קומ' כבשין ס עין
 כובשי עונותיהם של ישראל כמה
 דמיא יבבש עונותיהם כהאומר

דקנ"ה למה לך נדרפות (דף י')
 פי' מה שמכבש וגו' המקום.
 נמכח (דף כ"ג) ימח נח קול
 ואמרה ממנו היו סרנדים כבששם
 פי' יהודה ותמר שכבשו וזאת
 א נשעם ששכב עמה. הלך אוחז הכן
 וכבשם על השפחה. ביבמות (דף
 ט"ט). רבי אליעזר אמר כו ש
 שאמר יאב ירמלן וכו'. עונותיו,
 רבי יצחק בר חינאל אומר כושל
 שאמר כושל עין נפ"ק בראש הסנה
 (דף י"ז) בגמרא. אמר רב
 יהודה שלמלא דרקחך בהררי אל
 מי יוכל לעמוד על משפטך מהם
 רבה, רבא אמר אף על פי שדרקחך
 בהררי אל משפטך מהם רבה,
 במאי קא מיפלג בדר' אלעזר גרבי
 יומי בר תבואא דאיתמר רבי אלעזר
 אמר. כובש וכו' וכו' פי' שלמלי
 לרקחך שהיא גדולה בהררי אל,
 כשיש בו באלף מלחם גזוזות ומחלה
 זכיות כושל עין אמר מן הכף
 פלגים ומעצירו ומולו. כפי שיכריעו
 פזיות, שלמלי כן אלא. לא יחא
 כושל עין ומעציר ראשון ראשון ופגית
 להפריע הקדושות מי יוכל לעמוד מפני
 משפטך שורדיך עד מהם רבה.
 רבא אמר דרקחך בהררי אל שאתה
 כושל עין מן הכף וכבשו וחטאו
 אלא לא יקבל שם אתה מוסל ואם
 חטא אדם מלפני עם אתה עונות
 ודע מפני שמשפטך יורדין עד מהם
 רבה באיני חזר בו. רבא אמר
 דרבי אלעזר דאמר כובש כדאמרן
 שפכש של בעלי בתים מחידוה אכל

שלוקות. ונכסחים (דף ל"ט) לא
כבושין ולא שלוקין פי' כבושין
בלעו קומפוט'טט Composita שמוכחין
בחומץ או במלח שלא ייקנו. ונכס
(דף ק"ח) (ונמרח) אין עושין
הילמי' לחם לחם כבשין נכסטרף,
ושם (דף קמ"ה) כבשין שסחטין,
פאשה שבכס ירם נקדרה, וימי'
שכסן נטרפיהו פי' נערך זית. משת
כביש' פי' נערך כשרת א. בחולין
(דף י"ו) ושם (דף קי"א) דאמ'
שמואל מלוח הרי הוא כרוח כבוש
הרי הוא כבוש.

כבש, *chast*, *gebühret* *Weg*,
כבש, פי' במקויות (דף ס"ד)
מכא הכבישה פי' מפני המכלול
של בני אדם. נבר במלחו ילכו' מ'
גבה כבשיה אולין. במסלה בעלת
חרגות באוקה כביש' כסם.

כבש, *Arten, wälzen, waschen*,
unterwerfen, bedecken,
auffören, aufhalten,
כבש, נערבין (דף ל"ד) סוקו
כבשו כבש' באגמא פי' ס' קרוב
למקום אגם שיש בו קנים לומסים
אמר להם לאו וכחו הקנים נקרקע
ושימו עליהם אבנים גדולות שכושין
אותן בקרקע ולמחר כס עליו.
כבש את האנן על גבי הטלית
באכילות פי' (דף ל') פי' אם אנן
על גבי טלית שלא ימנעף. כבש
ללנוץ, דברים שהם כבשו וכו' של
עולם יהיו תחת לשון נתינה (דף
י"ג), אר ליה גסרי כבשי

(דף מ"ו) וכו' נדרו נשתי כבדות.
ונפרק ג' נפיה (דף מ"ו) וכו' נדרק
אותה כבדות פי' כבדה כלי
שכונדן בו הסטין ומוליץ את הסון
והוא עגול כאמה על אמה ולכן דמיא
בארש' של מדים לכבדה שבין שעגול
הוא דומה למי הבאר. (ולאן עברי
היא כאשר יבוע בכבדה) (עמוד
ט', ט').

כבר, *chast*, *chast*, *chast*,
(*chast*)
כבר, נכרבות (דף כ"ו) לכבדו
סלי מדר' לענן פכלים של נלרים
גנפרית כדי ללכך. פל' מכיין
הגנדים בסלים והיו מעשין תחת
הסלים ללכך פגדלים. נכ"ק (דף
ל"ג) סל' דאחודי אחרים. סל'
דכברי כבדו יי'. סל' אחרון
דגטין (דף פ"ו) גינדרא ומרחא
וכברית א. גפוק גמרא דכרה (דף
ס"ג) נורית כבריתא פי' כבריתא
נפרית (ס"ב מרגוס ירמלאי אש
וגפרית דאשחא וכו' כבריתא).
כבש, *chast*, *chast*,
כבש, נכסטרף ושם כבש יביל
קרננו כבשים קודמים לעזיסוכו'
עד תלמוד לוטר ושם כבש וכבר
קדם והביל שערית עזיס.

כבש, *chast*, *chast*,
כבש, בשביעית פי' (דף ס"ה)
ונכסחים (דף ל"ב) הכובש שלשה
כבשים נחנית אחת, פרק נ' נטרפיהו'
(דף כ"ד) האשה שהיתה כובשת
ירק פי' ופין טבולת יוס. ובמקווא'
ג' (דף ק"ד) מי בכשין וימי

שכניו זל לקחתו והיו בורח
למקום הטומאה כלומר שאין השכיבה
אזה במקום הטומאה וכו'.

כבע, מל"ה, מל"ה, מל"ה, מל"ה, מל"ה
כלע, נמיאס מ"ה (דף ח') המעמר
לכובעות ולכומסות ירושלמי
(פיר') כובעו' מן לעיל כמ' דחמי' וכובע
נחשת על ראשו. 1) לכו מסוק
מן לרע כמאן נמיאס הלא הוא כמוס
עמדי תמוס פי' כובעות ראש
שכלים הן, כומסות מחתון
של שכלים ו"ה לכו בעות
אנו דומ בקשורות למעלה כנגד
ראשן, כומסות אנו דומ
הקשורות מתחת.

כבר, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה
כברה, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה
כבר, נגמ' (דף ק"ח) אין
כוברין את התנן בכברה.
ברית מעשרות (דף ס"א) הקטניות
משכיכרין ואם אינו כובר.
כלים מעי' (דף י"ז) וחלוי כברה
נורכות. וקמקס ארזן באהלות

לכתי. וכלכמות וסררדיים מ'
וכיתרין וכעגנתא.
כבם, ג"ה, ג"ה, ג"ה, ג"ה, ג"ה
כבם, נגמ' (דף ס"ו) כמאן
תלין כבם זדוקלא. נמכות (דף
ס') ומחיל לכבם ואחר פסדי
פי' הכסני סמרים.

כבם מל"ה, מל"ה, מל"ה, מל"ה, מל"ה
כבם, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה, א"ה
כבם, נגמ' (דף ק"ט) ונכונות
(דף פ"ט) ליקטיו כיכונות
גי ייבי דלמנצקיס גלימיה הוא פי'
יחזקנו במלבושינדי שיכיה לו גלימא
אלו אך כאן כשמדגס לו נדמים אין
לך הולאה גדולה מו כלומר מלבוס
המחבט. (א"כ פי' נלשן יוני ילקוט
בים ופונדק) אל-הסלם שדס כונם
במחדרין (דף ק"ג) למה לא מנו
אחו אכיה לו נגמ' מים מעטיה
אל שדס כונם, כונם כפי',
דכבשיגסו לאחיה. וצויקרא דכ
נלם בחקמי מרשם למנים הארץ
יכדמסיה כונם עמו לארץ גשעם

1) *Maimonides* behält auch die Erklärung, des jerusalemischen Talmuds bey, die mit der orientalischen Art des Begräbnisses einzusammeln übereinkimmt. Man pflegte nemlich bey der Beerdigte, die Graben bevor man sie zu Kennen bringt, entweder auf ebnem Felde aufzustellen, diese heißen *כבועות* *Shelma* d. i. *hoch aufgestellt*, oder man giebt sie in einen ausgegrabenen Ort, dann heißen sie *במוסות* d. i. *versteckt*; wenn man sie aber in der Stunde aufstellt nennt sie die *מינא*: *ב. הררה* d. i. in der Form eines *Kuchens*. Die zweyte Erklärung des Talmuds paßt nicht gehörig zum ganzen Worte der *מינא*.

Digitized by Google

כבד, זמניק (דף כ"ה) כי אכל
עליו עמו וכמרו עליו יגילו
ולכבודו כיגלם ממנו, אל חקד
כבודו אלל כבדו פי' אכל
עליו עמו גלם מגילם על כבדו
כלומר שללם בכבדו ושלל וגלם

רנך בשורש שמים מן השמים
למטה שורשי משה בלחם שקל
בנגד השכינה. ונחלתם נפרשת
דגל עמלק וננאל קמח (דף י"ו)
ממ' בגדל שני ומשום כדי חיו
ועל' הוא בתוספתא בשלחם כדרים
ומפורש בירושלמי בפרק אף על פי
מה שאירש משנה היום מכור לך בלחם
למכריכי אנו מפני שהם גוים,
מה שתעלה מלודתי היום מכור לך
דבריו קיומין משום חיי אלק למה
יחלל, כבודם בקלון אמר, ועמי
המיר כבודו שלל יועיל, וימירו
את כבודם בחבנית סור אוכל עשן,
תיקן סופרים י"ח הן, ומפורש
שילמדנו במסכתא וברוב גאוןך במסכתא
רשם החילומי חת לפיך כי הנוגע
בכס כנוגע בנצח עינו. בספרים
הראשונים הוא כתוב בנצח עיני.
ביומא (דף כ"א) מאי דמחיב וארלה
בו דאב צד. וקרינן. ואב צד
מאי. יסגל דמסור כ"ל אלו ה'
דברים שמסור מקדש שני ממקדש
דאשון, ואלו הן ארון כפרת
וכרוב אהרן, שכינה שני,
רוח הקדש שהיא כבוד השלישי,
אורים ותומים רבועי, אש
מן השמים חמישי. בערוצא (דף
כ"ג) שני השם דאחמיל ב' כבוד
פי' בשלחמ רבני אלעזר הסבין לראותה
אמר לו בר תחליפת לא' ליהא מד
לפנא שהוא רב אהרן בר יעקב והואיל
והזכירו בראש דלא שש בכוורו.
במסכתא (דף מ"ט) משמח רבן גמלי
הוקן בעל בצד המורה פי' בעל

במחנות (דף ס"ט) אשח סחל ליה
אחמח דכונס ס' בלי אל יין (א"ב
מ' בלשון רומי מן כלי גדול אשר בו
מריקים היין).

כבא

כבא, בדיש בראשית רבה אפיקת
כונ'א. כונ'א מדברא חרנו' את קילי
המדבר.

כבא, אהמא, אהמא

כבא, נשנה (דף מ"ו) לכיבא
לימא הכי. בע"ז (דף כ"ח) דלא
כייני ליה טובא שפיר דמי אמרי
דלמא חנא הוי' לכייני ליה
טובא נמי חוש' פי' ענין מכאוב
(א"ב מרגום כאב כיב ויש כיבא
כמו סכנה, מרגום כי סתא יומי
סלומי אופרא כיבא).

כבא, אהמא, אהמא

כבא, בערובין (דף ק"ט) ליתי
צירא דאטמא דדיסרא דכרעא
דימינא וליתי סוגיני דערנא קכב
וכיבא פי' וכלה הנשר שעליו ויחלל.
בכמהדרין (דף ע') כבאר כיני
דאכלי גבני פי' נשר שאינו נללה כל
לרוב דראכלי גבני כמאכל בן דרומא.

כבד, אהמא, אהמא

כבד, בגדל חלמירך חביב עליך
ככבוד קבירך מפורש באמת רבני
מתן דפרק רבי יומי אומר, כבוד
חלמירך, ממשם רבינו שאמר
למהטע חלמירך בחר לכו אכנים
ולא אחר לי עשאו כמסור, כבוד
חבירך במורא רבן מאהרן
שאר למשה ב' אדוכי אף על פי
שאגרו היס עשאו רט, מורא

פירוש כי שמואל אמר כל שאינו שומע
הלכה זו ידקד בסדר כך מקובל אנו
עבית דינו של שמואל הרמתי עממי
ולא עממית מואבי ולא מואבית.

יִתְרוֹ, יתרו, בשבת (דף ע"ו) אימת
יחזקאל פהיל פה' דקש הוא אגדל
במים נכבם לו בעיבורו ומתקדו.

במקדש נולדו בה ליתרים יתרים
בגון סכנות ידים ורגלים ודלי
כן טלדה מוחי האב ראוב דראס
הבעל המוחן קודם שקידש ונתתיים.
יִתְרָא, Jethra (ג' א.)
יתר, צעטות (דף ע') ועמאל
בן לוי וסמו יתרא ישראל
וכתוב יתרא כושמעאל קמ' רבס שגור

ב

בִּאֵר, באר, במנהגין (דף ק') בענין
מזית, מי אית לך כפר כור גונס
פלי ים מקום שקורין לחמור
כאר וקורין לאלף כור והכי אמר
לוי ים לך חמור מאלף גוויס (א"ב
בר חמור כתוב).

בִּאֹר, באור, באור, בב"ק (דף ק') לנעו באור.
ובפרק ב' בערכין (דף י"ד) הכאה
שנעבדים ואת הבאור שנעבדים.
ס"א כבוד פי' משונה.

בִּבְאֵ, בבא, בשבת (דף מ"ה) חסד דברים
דסתודר סמומא דכובא, ובב"מ
(דף כ"ה) הא בכוזא ובסי לא
יגע דמנעני בסכני ובהטק נוטל
ומכריו, ובבבא קמא (דף פ"ו)
דמרקיד פי' כובי. ובע"א (דף
כ"ט) אמר רבי יהודה הכי כובי
דארמאי דבר שאין מיכנס לקיוס
הוא משכבן במים ומותרין. וס'
(דף ס') אבובא סמא סמור.

בִּאֵר, בא, מרגום כלבה עף כה כזיל
עד כא. וכלבא כמו אל כס ובלשון
גמרא אומרים כאן.

בִּאֹר, באור, באור, בבבבבב (דף כ"ד) לכסוה
בשמואל ריכטא כי מעיינת בה הלכתא
כוותיה דרב פי' בשעתא מוחה בה
קודם שבעין בה מעלה על דעתך
שהיא בשמואל ובכורה לשון ארמי
הוא.

בִּאֲמִי, באמי, באמי, מדרש שיר השירים רבה
פסקא כמעט שנברתי אמר רבי
חזקא כך אמר ירושלם לנת בבל
פני פלאה קקים כא מי מחי בראס
לי שמתכן הגרסא פרכי פלאה
קמים כא מי אחי פי' בלשון יוני
פורטי (זונה) פלאה (זקנה)
קמים (זני) כא מי (לארץ)
מחי (זני), ואס כניח הגרסא כמו
שהיא פי' קקים בלשון יוניר שגם
בלומ' זונה זקנה ורשעה בלרץ זני.

שבת, תש"ז, כ"ד
 יום שבת, כ"ד
 יום שבת, כ"ד
 יום שבת, כ"ד

Digitized by Google

לירי ירקון מולי שמלכו כירק.
בשנת (דף ק"י) לירק כל מרין
בשכרל ומעיקר. בנכרות (דף
ז') דשמו ליכני ומעלו לירקובא.
בראש השנה (דף ב') אמר עולל
מאס ירקית מ' בערך מת.
ולא בירוקה שעל פני המים מ'
בערך אכמוותא.

ירק, יר ק, נפ"ח באלות וירי קת
החמור מ' קישואים והם מרים
וכן פקועות שדה (א"כ) וכן נקראים
בלשון יסמעאל קטלי חמור.
ירק, Chrytolith, יר ק, מרגום אורס פטרס סמקן
ירקן.

ירקומי, (א. eines Schuagglies)
ירקומי, בפסחים (דף ק"ח)
אמר ירקומי שר הכרד לפני
הקב"ה רבנו של עולם ארד ולאנן
הכבדן (א"כ מ' בלשון ימי שמש
מאמ דברני קרוש, ואולי שר
הכרד הוא מהפחתי בן שרי מעל).
ירקריקא, (ראה Siehe)
ירקריקא, מרגום ואלת הקאת
ולת כרסם וית קתא וית ירקריקא.
ירושלם, Jerusalem
(עיר של ז Siehe)
ירושלם, בשנת (דף ל"ט) מלי
עיר של זקנן ירושלם דרכבא.

ירמיה, נכספא דברני ירמיה
ירמיה ירס י"ה עשרה מסעות
נסעם שכינה וכו'. דבר אחר ירמיה
שנינו נעצה בית המקדש אירימין
מ' שדה בלשון רומי קורין אירימין
וכחיו ליון שדה חדרס. בן חלקיה
א"ר יהודה מלחמו בשנת שמוננו
אני חלקן וחלקן (א"כ מ' בלשון
יוני ורומי מדבר שמש ארן
ישימון).

ירינון, Iquos, Trisfalbe
ירינון, מסכתא דמאי דירושלמי
פ' הקלן אדמאי בשמורד ירינון
מ' בלשון ימי שון ערב נעצה משר
הנטע אל' פרוו כעין קשת הכרס
בעק ונקרא אירוס בלשון משנה
ומרקו ידוע אל הרופאים.

ירק, יר ק, נפ"ח באלות וירי קת
ירקון, Selbstsucht Aurige
ירק, בעדיות (דף כ') ורס
הירוק. ונכרה (דף י"ט) דס
הירוק עקניה בן מהללאל מטמא.
ונפ"ח בנעיס (דף ל"ח) בנמים
איתמאן בנ' שנועות ונ' סימנן
בירק ק ונאדמס ונכסין.
בנכרות (דף כ"ט, ערך ס"ג)
ונסוף מסכת חמיר (דף כ') סילק
החור מביא הארס לירי ירקון
מ' סילוק החור ארס שהחיל להאמן
ונמרד ולא נמר הסון מביא אורו.

1) Nach Plinius (21, 19.) ist "Iquos oder Irinum das
Oehl welches aus der Iris (Siehe ארס 1 Tril. 2, 203 An-
merk. 1.) gewonnen wird.

מחמקין: והלמה נוס חכים ירודין.
צמגולת איכה נוס חכים איילין
ירודת א לית להון מסוק על
אפיהון כדי איגון מינקן צניכון דלל
יהיין פמיין תכון בימוקן ואכלן
להון.

ירדן, *Yerdan*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירדן ומי ירמוך פסולים מפני שסן
מי מערבו. ובריש גמ' דפ"ק אחרון
דצרכות (דף ס"ג) אמר רבי יוחנן
למה נקרא שמו ירדן? שירד מרן
אמר לים דבא לרב אשי אחת מפכה
מחזיתו לא אן מהבא מחניק לה
ויקראו ללש דן בשם דן אביהם
אמר רבי יוחנן לשם ז' סמ"ים
ותניא ירדן יולא ממערת פמיים.

ירדיבון (הרד פני *Yerdibon*)
ירדיבון, מדרש שמו"ר פרשת
או יסור בשם ויורא"ה עץ איזה ה'
ר' נתן אמר ירדיבון פי' הרדכני.

ירדן, *Yerdan*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירדן ומי ירמוך פסולים מפני שסן
ירחילא פ' שכיב צקי בסוד
העניור.

יריד, *Yerd*, נפ"ק בעבודת אילנים
(דף י"ג) סולבין ליריד של
פיכדי מלות פי' אוק ידוע סולבין
הפוזרין והתגרים.

ירד, *Yerd*, נפ"ק (דף כ') סא דחק
פוכגת סא דחק יריכות פי'
צערך מק.

ירמיה, *Jeremia* (ארימון).

יבא יעקב אלס אלו חליות ויהקיתא
כי זו היא גרסא נכונה לפי זה משיב
יכה על השאלה י"ה מאי ענדיה
(כסא).

יקר, *Yקר*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירושלם היו מלון אחו. נבנהדרין
(דף מ"ג) נשים יקרות בירושלם
היו מחזרות פי' נשים יקרות
פרוט כבוד יקר (א"צ לשון מקר'
כוא ושון ויקר).

יקר, *Yקר*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירושלם היו מלון אחו. נבנהדרין
(דף מ"ג) נשים יקרות בירושלם
היו מחזרות פי' נשים יקרות
פרוט כבוד יקר (א"צ לשון מקר'
כוא ושון ויקר).

ירואר, *Yרואר*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירושלם היו מלון אחו. נבנהדרין
(דף מ"ג) נשים יקרות בירושלם
היו מחזרות פי' נשים יקרות
פרוט כבוד יקר (א"צ לשון מקר'
כוא ושון ויקר).

ירוד, *Yרוד*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירושלם היו מלון אחו. נבנהדרין
(דף מ"ג) נשים יקרות בירושלם
היו מחזרות פי' נשים יקרות
פרוט כבוד יקר (א"צ לשון מקר'
כוא ושון ויקר).

ירוד, *Yרוד*, נפ"ס צפרה (דף כ') מי
ירושלם היו מלון אחו. נבנהדרין
(דף מ"ג) נשים יקרות בירושלם
היו מחזרות פי' נשים יקרות
פרוט כבוד יקר (א"צ לשון מקר'
כוא ושון ויקר).

לענן, היקנים הן הסלים
שמזיין בהן הומים מן השדה לבית
הבד.

יקטן (י. קט. i. s. i. s.)

יקטן, בנראשית רבה נסוף מרש
ל"ח לטה נקרא שמו יקטן שהיה
מקטין עסקיו ומה זכה זכה
לכעמיד לנמשח וטעם אס הקטן
ובולי.

יקמין (i. s. m. e. n. t. e. i.)

יקמין, ננ"ב (דף ה"ו) מכר
את סכסכים ואת בית היקמין מי
יקמין אילו נדרים שמעטין
רשיתן במרחן מפני סחוס שלא יזיק
להם.

יקומיני (i. s. m. e. n. t. e. i.)

Die bewohnte Erde
יקומיני, מרש בראשית רבה
פרש ל"ב ומתיי את האקוס רב
אבן אמר יקומיני מי בלשון יוני
(כל ארץ כושית).

יקמין (י. קט. i. s. i. s.)

יקמין, בילמדנו והים עקב
השעון פרש ככל לק שחם מביא
את המרגלות ודיקטין (א"ב
מי בלשון יוני ורומי מין אבן טובה
ירוקה ונחובם לפעמים כמו עפרות
אבן ועוד בשם זה נקרא מרש אשר
לו גוון של מבלת וזה מי חוד כרפס
ומבלת בלשון רבתי מרגס עקילם
אדירן קרפסין ויקמין יבון כי
זו היא גרמל נכונה (רשם מק שכתבתי
בערך מרגון) ועד היום מצתיקים
יונים ורומיים שמתיקו כן עיין ערך
אידיק. ובמדרש נ"ר בסוף פרש

כדי שלא יכו מריבן לנקו הכותל
בשני הכותל הקדום שלא יסא הכותל
רעוע וסלגות כלע אל כלע ולא
יהיו סחוסים בקירות הכותל אלא
בדלסטן במרגעות והתא היינו יניע
בין התאים ה' סמות כלומר בין חס
לתא ה' סמות, ואינוע' אימא סכסא
מלית יליף דתא היינו יניע של
אחר הכותל דקא היינו במדות כותל
סכסל שס עוניו והתא שס והיינו
יניע.

יצר (i. s. m. e. n. t. e. i.)

יצר, מרגוס סמ מ' דלגת ית
מן ילפתא.

יצר (i. s. m. e. n. t. e. i.)

יצר, במסדרין (דף ל"א) אמר
לו סמנוכונס לר' יצר, הרע
אימתי שולט בלדס, משעת יליאה
או משעת יליר? אמר לו משעת
יליר, אמר לו ס"כ הים בועט
באמו והורגם וילא, אלא הוי אומר
משעת יליאה, אמר רבי דנרזה
לימדני סמנוכונס, ומקרא מסייעו
לחמס חסאת רובן. ובנראשית רבה
פרש ל"ה וירח ה' את ריש הביקוס
אמר לו אל ב' קים חוטט במו מציה
וילא אלא משיכא וקודקו רבי משה
לרעת המקרא כי יצר לב האדם
רע מכבודו רבי אשון אשר
מנערו כפי משעה שניעור
לעולם.

יקב (i. s. m. e. n. t. e. i.)

יקב, ננ"ב (דף ס"ו) אמר את
המרים ואת סיקנים מי פנמרי'
מן כרמין מרגיני על התאים

ין

ין

לִיָּד לַכְּמוֹן אֶלֶס נִהְיָ כְּכֹד
לְמַלְכוּת .

יפנה, (Eigener Sache)
יִפְנֶה, נִחְמָדָה (דף י"ו) וּכְלָב
בֶּן קָמָה וְהוּא כָּתֹב וּכְלָב בֶּן יִסְכָּה
אֲמִיאִי קָרִי לִיֹּם בֶּן יִסְכָּה שְׁכָה
מַעֲלַת מַרְגְּלִים .

יצדר, (Zug) זֶס
יִצְדֹר, נִסְחָדְרִין (דף כ"ד)
אֵלֶּה בְּנֵי הַיִּלְהָר אֵלֹו תַלְמִידֵי
חֲכָמִים שֶׁבָּאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲנוֹחִין וְסָלָה
נִהְלָכָה כְּשֶׁמֶן .

יצויב, Gefestehend, heimisch
יִצְיָב, צִימָא (דף ס"ו) יִצְיָב
בִּאֲרַעַל וְיִזְרָא בְּשֵׁמוֹ אֲמִיאִי פִי' מַשֵּׁל
הוּא צִימָר הַאֲזֹרָה לַמַּטֶּה, וְהִגֵּד
לַמַּעֲלָה, הַגְּחִלִים צִימִין וְהַקְטָרִת
בְּשִׁמְחָל, וּבֶן פִי' יִצְיָב דִּמְרָק דִּעֲרֹבִין
(דף ה') אֵס הוּא פִתּוֹחַ לְכַרְמֵלִית
דְּלִית בִּיה חִיּוֹב חֲטָאֵת אֲסוֹר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בְּחֻכּוֹ עַד שִׁיעָשָׂה לוֹ לֵחִי, לְהַמְדִּיר
וְאֵס פִתּוֹחַ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים דִּחְיִישִׁין
לְחִיּוֹב חֲטָאֵת יִהְיֶה מוֹתֵר בָּלָא לֵחִי
כְּמוֹר אֵיךְ יִהְיֶה דִין כְּרַמְלִית מוֹדֵר
מִרֵשׁוֹת הַרְבִּים (א"כ מַרְגּוֹם כָּל
הַאֲזֹרָה כָּל יִצְיָב) .

יצויב, צִימָא, צִימָא
יִצְיָב, בְּדִכְיָאֵל סֵן יִצְיָב יָדַע פִי'
אֲמִת וְלִיבִי .

יצול, Zueflueß
der geflügelte hintere Teil
des Pfluges bey den Alten.
יִצוֹל, בְּכָלִים ס' כֵּלָא וְכַתְרָךְ
וּבִצְלוֹ טַמָּא יֵשׁ טַמְרָקִין בֵּית יִדְסָה
בִּאֲרַמִּית עֵץ אֶל כַּתְרִים' אֲמִיָּה אֲמִיָּה

הַלֵּים חֲקוֹרֵשׁ צִידוֹ וּמַטֶּה הַמַּחְזִיק
מִלֵּי לִיֹּם לִסְכָּה וְלִהְבֵּק וּמַחְזִיקִין
לֹא מַטֶּה מַשְׁמַט לֹא מִלֵּי דִין .
יציע, (Aie) אֵיֶס
יִצִיעַ, נִצְרוֹנִין (דף ק"ב) לִיר
אֶל בִּירְוֶשֶׁל דְּרוֹת וְאֵל יִצִיעַ לֹא יִחְזִיר .
וְכַנֵּ"כ (דף ס"ח) לֹא חֲכָר אֵת
כִּי יִצִיעַ גִּמְרָא מִאִי יִצִיעַ הֵבֵל
חֲרִימֹו אֶפְתָּח תַּנִּי דֶּבֶר יוֹסֵף ג'
שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ יִצִיעַ וְלֵעַ דִּתָּא
כְּכַד פִּירְשָׁנוּ בַּעַד אֶפְתָּח פִי'
הַיִּצִיעַ הַחֲתוּמָה אֵלֶּה לְשִׁכּוֹת
אֵהִיו בְּכִיּוֹת חֵין לְכֹחַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וְהִיו חֲתֻמִּים וְשִׁנִּים וְשִׁלְשִׁים וְ
עַל זוֹ, וְכִי אֵלֶּי גּוֹחֵל הִיו בְּכִיּוֹת
דְּקִימָא לֶן כֹּחַל הַיִּכָּל עֹנִיָּה שֶׁסֵּה
אֲמוֹת מַלְמַטָּה אֶל יִצִיעַ הַחֲתוּמָה,
וְכִי יִצִיעַ הִיטָה ס' בִּצְמָה רַחֲמָה
וְכַנֵּס אֲמֵה מִן כֹּחַל הַיִּכָּל בַּעַד
חֲקִירָה אֶל יִצִיעַ הַחֲתוּמָה, וְעַל אֲמוֹת
כְּכִיטָה שׁוֹכְבִין רִאשֵׁי קוֹרְוֹתֵיו אֶל
יִצִיעַ וּמַמְנוּ לְשַׁעֲלָה עַד כִּי יִצִיעַ
הַחֲתוּמָה הִיָּה עֹנִיָּה אֶל כֹּחַל הַיִּכָּל
ס' אֲמֵה, וְכַנֵּג חֲקִירָה אֶל חִיכּוֹתָה
כַּנֵּס אֲמֵה כֹּחַל הַיִּכָּל אֶל אֲמוֹת
כְּכִיטָה רִאשֵׁי קוֹרְוֹת הַחִיכּוֹב' שׁוֹכְבִים
וְלִכְכִּי הִיטָה הַחִיכּוֹתָה שֶׁסֵּה אֲמוֹת
רַחֲמָה, וְזֶן כִּי יִצִיעַ הַחִיכּוֹתָה
וְעַד הֵן הִיָּה עֹנִיָּה אֶל כֹּחַל הַיִּכָּל
ד' אֲמֵה, וְכַנֵּס עוֹד אֲמֵה מִקּוֹם
שֶׁכְּכִיטָה שׁוֹכְבִים וְלִכְכִי כְּכִי
וְהַחֲכָרִים ו' בִּצְמָה רַחֲמָה כֹּחַל מִן
מִן הַחֲקִירָה הַשְּׁלִישִׁי לַמַּעֲלָה עֹנִיָּה
אֶל בַּחַל ג' אֲמֵה, וְהִיָּינוּ כִּי שִׁנְרָעוּ
כְּכִיטָה לְכַלְכִּי אֲחִיו בְּקִידוֹת הַכֵּסֶה

(דף כ"א). ג' גידול בר דעלאו
 שלר גיטס לרביהו בניטין (דף
 ל"ר) אמר אבני בן וך הטוב והמטיב
 ולא בטל הגט לגלוי דעתא בניטס
 לאו מילתא היא עד שיאמר בפירוש
 בטל יהא הגט הזה ואי הדר שליח
 ויהיב לה ההוא גיטא מיגרשא ביה.
 מ' מומרא אוכל כבילות למאבון במהדר'
 (דף כ"ו).

יעל, *Etzel* אססל
 יעל, ב"ס (דף כ"ו) אמר של
 ראש השנה של יעל קאט פיל יעל
 כאנה נקבה ולעולם הוא פאט.
 ובתעניות בשל זכרים כלומים פירוש
 של חילים שכן גדולים וכמוסים.
 קרבות אזה בכים חרנ' קרנין
 דיעלין שן דפליק ופוטמן (והנקבה
 בערי יעלה קן משלי ה' יט').

יעק, *Eck* אאא
 יעק, חרנוס ויק לו מפני בני
 ישראל ואת יעקו מלרתי בחייהו.
יער/שיה (*Eigener Name*)
 יעראיה, בנראשית רבה
 פרשת ע"ה בגד ויעראיה ואלה
 חברי בני ירושם באעה שמרעיש
 עולמא אליהו מזכיר זכות אבות בני
 ירושם הקב"ם מתמלא רשמים
 על עולמו.

יף, *Eff* אאא
 יף, בלמחיס (דף כ"ט) כרישה
 ידים של אחד מהן יפות כלומר
 אוכל הרבה.
יפגענו, (*Effe*) אאא
 יפגענו, נהגדס ילמדנו קן
 יפגענו נדר לו נמרץ יפגע

ימ כס, במהדרין (דף כ"ט)
 יסכה ו' ארה ולמה נקרא שמה יסכה
 שסכתה ברוח הקודש דבר אחד יסכה
 שהכל מכין ביופיה.

יסמין, *Ismin* אסמין
 יסמין, כוספס דיסמין פירוש
 בערך כסף (א"ב פי' בלשון וכו'
 ורומי ויסמעל מין קרח לבן. ולו
 דית ערב טוב).

יעא, *Ea* אאא
 יעא, חרנוס ירושמי וסכה פרו
 משה אחרן יוסף יעא חער אחרן.
יעבן (*Eib*) אאא
 יעבן, במחור (דף י"ו) קנא
 הוא עתהאל הוא יעבן וסא שמו
 יהודה אחי שמעון שמו, עתהאל שטכה
 אב יעבן שיען ודינן חורב בשראל.

יעידה (*Eide*) אאא
 יעידה, סה לבן שן קס מחס
 אביו ליעידה ולאה אחיה, ובסוף חור'
 כהנים מרבה אבי את הבן שכן קס
 מחס אביו ליעיד' ולענך עברי.

יעמ, *Eem* אאא
 יעמ, נדניאל באעה יעמוס
 פיל יועלן. חרנוס בבסוקוישי הולד
 אפ. דק פייטל דיהב חויל לחוס
 אחא ארס וזה מה שפירז חול' עמיו
 של נחז.

יעל קום, (*Amert*) אאא
 יעל קום, יאוש אלא מדעת
 גז"ס (דף כ"א). לעד זאמס אבני
 אחר נפטרע כוס גסל במהדרין
 (דף כ"א). ונצ"ק (דף ע"ג). ל' לחי
 כמאר חללו בערובין (דף י"ב).
 קקדושן אחר פסוק גביה גידולין

ימין בשגיל' איכה השב אחר ימינו
לקן הימין קן נחמ' לימני כל זמן
שימיני מאובדנת, בני מאובדני,
גאלמי ימיני, גאלמי בני, הוא
שדור אחר למען יחלוק ידידיך
הנשיה ימיך וענני, ונרש גמר
דחלק פירוש לקן שחיד הקדוש ברוך
הוא להחזיר ימינו לפניו.

ינבא, (Janabae)
יניבא, בחולין (דף כ"ח) מאי
לאו בעיף דקא בעי לרמי לניבא?
לא נחיה דקא בעי לרמי ללכא.
וזה (דף פ"ה) רבי חייא נפל ליה
יניבא בכיחיה פ' דם העיף שפוזץ
אותו להמי' המולעת שדל בפאתו ויש
מפרש' התולע' הוא כשיריק דם העוף
צורח מן הפאת וזה החיה עואס
אותו לנבע לכא פס שמו לב"א וזה
מסיה מחזק אותו סגון ועוד מפור'
בערך אבא.

ינובריס, Januarius
(Januarius) ינובריס, ירושלי דענדזה זרס
פרק פראשון וזה כתוב קלדרס
ינובריס פירוש בלשון רומי
ראש השנה פירוש קלדרס ראש
פרק, פ' ינובריס חדש ראשון
של רומים עיין ערך קלדרס.

ינן, (Inan)
ינן, נבריתא דרבי אליעזר פרק
ל"ב לפני שש ינן שמושהו למיד
לינן ישיני עפר לפיכך נקרא שמו
ינן (ל"ב פ' להוליד ולהחיות ישיני
עפר כין בלשון עברי ילד).

ינבה, (Inaba)

ינה ילמא ועיילה לבי מחתא
דביחמו דרש נחמן הוט.
ינ, (In)
ינ, נב"ב (דף ס"ו) מחר את הים
ואת המל' פ' נגמ' ים טלו פסא
ינ אחרים עיגולין עממן וינ אחר'
עדש והיא חנן עזיה בעיגולין
למחוט עליה חים או עכבים.

ינ, (In)
ינ, נכלים כמ"ו (דף ט"ו) ים
נכה של כולת טמאה פ' לפה ארוגה
ואתו ארג השיער שמואל הקמח
בלא סובין קקראת ים למפ לפי
שסביבותיה זר של עץ כמו סביבות
הים ינשה.

ינ, (In)
ינ, בעירובין (דף י"ב) כי סליק
רבי אבא מימי פירשה אחר ליה
אין כמימי לטיגני פיר' מקומות
ובבר פירשו בערך מן.

ינ, (In)
ינ, נברכות (דף כ"א) נ"ג
אומר מנרד על היום ואח"כ על
היין פ' על היום, קידוש היין
צרא פרי הגפן. נפ' שמי הלחם
שאי' על השלחן ימים אין נכך
כלום פ' אם נאשרו על השלחן שנה
תמימה אין אנו סייבין עליה כלום.

ינ, (In)
ינ, תרגום השבע השביע,
סומא סומי.

ינדה, (Inda)
ינדה, תרגום ירושלמי ויהי
ממחרת וזה מיומס דל.

ינ, (In)

בשפת פו' יין מו' לי וצנמר' מפירש
יין דבש ופ' ל' לי (א"צ פירו')
בלשון יוני יין מזוג עם דבש והיה
מזקה ידוע לכל סרופואים ולפעמים
מערבים בו מיני בשמים).

זרבים, ז ז ז ז ז
ייכיים, בשמתי (דף קב"ט) רב
יחודה פלמו ליה פחורא דייכיים
(דיונה כמזג) פירו' שלחן של
ברושם.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
יין, צנורות דירוסלמי פרק כילר
פנדרקין אקן דעטיג גו מובלח אסיר
למימר יים פירוש בלשון יוני יהיה
לרפואה ובעל הערך גרם זמי
עין זס.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
ילדה, בנדרים (דף כ"ז) ילדה
שמינכה בוקינה וזה פירות אף על
פי שהוסיפה מאתים אסור פירוש
ילדה בטייעה של ערלה שהיו
בם פירות ערלה שמינכה בוקינה
שהרכינה בחוד אילן זקן של היתר
אף על פי שהוסיפה שוב שהורפנה
בוקינה מאת' ממה שהי' בשע' ההכנה
אף על נד דשאר ערלה בטלה במאמים
אסור. כמותה (דף מ"ג) ילדה
שמינכה בוקנה בטלה פירוש בטלה
מדין ערלה וכיון דבטלה לא היו
כמינכה ולא יאובעליו מעורכי מלמכה.
זרבים (חוררלין זרבים)
יולין, חורת יולין בעל הערך
גרם חוררלין עין זס.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
יולין, גיטא, גיטא (דף ס"ו) שמעל

דנא זיי כס וסנכחא פ' בקינאורי
ובכמה שעל ראשה דלאו דבר קטנ
הוא ובמחנה יהיב לפ.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
יולין, בנכח בחרס (דף ק') אכדר
ליה כלילא ד יולין. ובשמה (דף
כ"ד) כי היכי דלא ליפלוס יולין.
חרגוס והאכקה והכח' ויולין
וכוחא ובלעז סג' סוקא Sanguis
Succo ובלשון ישמעאל עלקא (ס"ב)
פירוש בלשון יוני מין תולעים מרנים
דגלים ובעל שער).

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
ימיים, בחולין (דף י') אמר רבי
יחזקע למכ קקרא ססס ייסיס
שאייתון מועלת על הנדרים.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
יין, בשמה (דף ס"ב) נכח עמילס
בנעולה או נכח שאינה עמילה
בנעולה, בייין נרדלי או בייין
ארדלי בלשון יפה או בלשון שאינה
יפה, במינכ רחב או במינכ קלר
בלשון גדולה או בלשון קטנה, בחד
מוז או בחדר דע, בלשון פונה או
בלשון רעם. בערובין (דף ס"ה)
אמר רבי חייא דר אבי אמר רב כל
אדעתו מיטענת עליו בייכו יטנו
סדעת זל ע' אקנים יין גיתן צע'
אופיות וסוד נחן בע' אופיות נכח
יין ילא סוד מ' סגין יין ע' ומכין
סוד ע'.

זרבים, זרבים, זרבים, זרבים
יין, גרמנות (דף ג"ט)
מוזק את סיק ייכומלין. ובשמה
(דף ק"ט) חולין ועוזין ייכסלין

Digitized by Google

ומשל הוא שטרבה אומרין אותו בני
 אדם ומירושו לעיר של ירק, שרוב-
 ירק מלוי לחובה חדר, לא חאמר
 עיר פלוני הרבה ירק יש בה היאך
 אוליך אליה ירק, אלא הליך לשם
 שפעמים שחמר מה שבמקום, ואין
 אחרים כושאין אליהן, ואם תמכור
 ציור. וכן עיר שחארץ ישראל שמה
 עפריים, היה מרבה תבואה למאד,
 וכן שנינו לענין קרבות הליבור וכוון
 אין באין אלא מן המונח, ואזהו
 המונח שלהן מבטם וזכותה אלא
 לחובל שניה לה עפריים בצנעה,
 ופירושו אל פא (עין ערך אלפא)
 ראשונה מן גימטריא, כמה ששנינו
 אל פא ביטה גמא וכן בשא
 משה למלרים באותות שנחן לו הקדוש
 בראך הוא, אמרו לו יוחני וממלא
 ראשי הקרטומים של מרעה

אק-או על שמו פורדוסיות
ומאן דחני דורסיות על שם
סמקוס שהניאם משם.

יוֹן, בְּמִלֵּה (רָעָם) אֶף בְּסִפְרִים
 לֹא הִתִּירוּ שִׁבְחָם לֹא יוֹדֵי
 (גִּמְרָה) אֶמֶר קִרָּא יֵפֶת לֵהִים
 לִיפֶת מִיפִּיחוֹ עַל יֵפֶת כְּלוֹמֵר מִמִּבְחָ
 בָּנִי וְהוּא כִּתְיֵב יוֹן שֶׁהֵא
 מוֹצֵרֶת יֵהִי בְּסֵלִי שֶׁסֵּס
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

יִיחֲזִנִי וּמִמָּרָא , Johanne
u n b M a m r e . I)
יוֹחָנָנִי וּמִמָּדָא , במכחות (דף
כ"ה) אָמַר לִיהּ יוֹחָנָנִי וּמִמָּרָא
לְמַשָּׁה תִּנָּן אַחֵהּ מִכְּנִישׁ לַעֲפְרַיִם
אָמַר לְכוּ אָמַר אֵינִי לְמַתָּא
יִרְקָא יִרְקָא שְׁקוּל , פִּירֹשׁ
רַב שְׁרִיטָא כִּד כִּיָּא הַשְׁמוּעָא

7) Diese beyden Nahmen kommen bey den Alten orthographisch verschieden vor. Im **Sohar** (Seder Pinchas) heißen sie **Jonos** u. **Jombros** (יֹנוֹם וְיֹמְבְרוֹם). **Pseudojonathan** (2 Mr. 7, 11. 3 Mr. 22, 22.) lieft **James** und **Jambres** (יָמִים וְיַמְבְּרִים) **Paulus** in der zweyten Epistel an **Timotheus** nennt sie **Jannes** u. **Jambres** (Ἰαννης καὶ Ἰαμβρής). und **Plinius** (30, 1) **Jamme** und **Jotape**. Nach **Rab Scherira** — der es aber bloße **Sage** (שמועה) nennt — und **Jarchi** waren diese beiden die Zauberer des **Pharaon** die **Moses** durch Zauberwerke widerstehen wollten. — Beyde Kommentatoren verschweigen die Quelle woraus diese Mythe fließt. **Kruch** citirt bloß den **Rab Scherira**, obwohl der mährchenhafte **Sonathan** dasselbe von **Benjen** erzählt — einen neuen Beweis daß man damals diesen leichtgläubigen Schwäger der den **jerusalemischen Targum** entstellte noch gar nicht kannte. Der **Midrasch Tanchu-**

יה יר, בצרכות (דף י"ח) חייש
 ליוהרס. בשנת (דף ק"ט)
 ובמהדרק (דף ל"ח) אי בטלי יהירי
 בטלי אמנושי מלי יהירי גסי
 פרוח אמנושי מכשפין. סיגין כסף
 מעורב בן הוא בן חורה אבי יו
 גמות, נדילך מכסף שהוא גדול מן
 היראה ומוסר עלמו לשדים, גזרפטו
 דשעים בסוף סוטה (דף מ"ו) ובג"ב
 (דף ל"ח) סלי מסן ד מיי הר
 אפילו אפיקי ביתה לא מיקבל
 שאלמר גבר יהיר לא יבוא לא יבוא
 בניה שלו. נסוכה (דף ל"ו) מעשם
 ציטרי ירושלם.

פז יוסף יודקרת קאמחאל סכא
 מ' דבר שהוא מחזיק מקום מועט
 כמו יוד שהיא קטנה בעשה לעיר
 גדולה כגון קרמא סכא כמי
 סכרימא קטנה רינה דברים שלא
 לצורך דלא סלטרך למיכח ענק
 עבר עברי לעמו, לאבני סלטרך
 דהא מני חוטאי הוא. פירושגאון
 דידקרת שם פכס הוא. אמר
 ליה אבני הכי אשר רב יוסף הא
 מני חוטאי הוא. ותפעני (דף
 כ"ג) איבא רבי יוסי דמן ידקרת
 (נכוסחא דדן כמינדיקרת דר"י
 גרם דיוקרת).

קין, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 יו, בצרכות (דף כ"ה) ובשנת
 (דף מ"ט) מה יונה זו כנפיה
 מנינות עליה אף ישראל מלות מגינות
 עליהן, מאי שאל שונה שבכפיה
 מנינות עליה יותר מאשר עופות?
 פירוש בצרכות רבה ברבי יואמר
 ס' אל אברם ואומר מי יתן לי אבר
 כיונה למה כיונה? רבי עזריה
 בשם רבי יוחנן בר סימון אומר לפי
 שכל העופות בשעה שיגיעין הן נחין
 על גבי סלע, או על גבי אילן,
 ותפסין, אבל היונה בשעה שיגיע
 היא קופצת אחת מאפיה ופורחת
 באחת והיא נלחט ואינה נתפסת.
 בחלין (דף קל"ח) וכן יוכים
 דורסיות פטור מלשח (נמרח)
 מאן דמגי הורדוסיות על שם
 הורדוס פירוש הורדוס
 המלך הניא יוכים מן המדבר
 ויבדל אותם בישוב ונעשו תרבות

קין, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 י"י, בשנת (דף ס"ג) י"י מלמעלה, קורא
 מלמטה מ' כך היה נכתב קדש ל' כ'
 כדי שהאשע למעלה ונקרא כראוי.
 קה, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 י"ה, מדרש ב"ר פרשת ואל שרייתן
 לבס רמזים כזה שהוא כדון לפני
 הדין לעק ולטער ואומר י"ה י"ה
 פירוש בלשון יוני ענין לעק ולטער.
 קב, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 י"ב, בר"ה (דף כ"ו) ובטגילה
 (דף י"ח) ובנראשית רבה פרשת
 ב' ויקן אח שלקח הסדר שקל יסניך
 ושני אגמלתי כלומר טעונך.

קד, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 י"ד, כנבד נחעז מרגוש כיוסע
 טמיר.

קדר, א ב ג ד ה ו ז ח ט י
 י"ה, אדמו עלם מפניכיס פרגום
 סמקו חיה ומיר מן יוכריין.

קדור, א ב ג ד ה ו ז ח ט י

יד עוכי, בעל אונ ויד עוכי כנר
פירשנו בערך אונ (עיין ערך דבורו).

ידפת, J e d o f e i t h ,

(e i n e S t a b)

ידפת, בעירובין (דף ל"ב) ידפת

ישנה וגדוד ודלדל ואנו ידועל' מיקוד'.

פי' עיירות הן (א"ב עיר נלורה בימה

בגליל ובכבוסה כמפס יוספין יוס

ארבעים אחר עמדה במלור).

ידקי, J u d e x ,

ידקי, בנ"ר פרשת ג"ל ולוע

יובב בשער סדום ישב כחייב אותו

היום מימיהו ארקי יודקי פי'

ראש הדיינים לעז הוא (א"ב

בנחמאית שלנו כתוב אר כי דיינים

ואמת דבר בעל הערוך בלשן רומי

אר כי יודקי ראש הדייני

ובלשן יוני אומרים ארכידיקי).

יוד, J u d a ,

(Hier als eigener Name)

יוד, מענית (דף כ"ב בע"ב) אחר

רמי בר רב יוד פרס' חכם שמו

יוד. ע"כ ונראה שמו יהודה

ולשנא קטיעא בא וי"ס אולי קטן

היה,

יודקרת, J u d e a r t h a 1)

יודקרת, בקדושין (דף י"ו) אחר

א יד, לא תעשה את המלוח ותנקש

שכרה מיד ליד, ואם עשה כן

בקרד דע שלא הניח לכינוי כלום

וכו'. במסכת (דף ד') אמר רב כל

הנא על אמת חיש אפילו הקנהו

הקדוש בריך הוא שמים וארץ באברהם

אבינו וכו' אמר רבי חייא בר אשי

אמר רב מים חדאשוכים לריך להנביא

ידיו למעלה שם ילאו מים חן

למרק ויחורו ויטמאו את הידיים.

אחרונים לריך להפיל ידיו למטה.

ידיד, J e l i e b e t e r , F r e u n d , S i e b l i n g ,

ידיד, אחר קידש ידיד מנען

פירש רב שירא זה יעקב אבינו,

דכתיב ביה ואהב את יעקב, והוא

המקדש מן הנטן, ועודנו במעי

אמו, שנאמר ורב יעבוד לעיר,

בלומר הקדושה ירעו של אברהם

אבינו בו תמלא וכבר הוזכר להכניסו

בנריתו של אברהם אבינו וכנבאנו

לנך אל קדושה האחר ותחיות

באלאיו בלות ברית קודש לא תמלא

זה לא באברהם ולא בלחם אלא

ביעקב. במסכות (דף כ"ג) יבא

ידיד בן ידיד וינכה לידיד

בחלקו של ידיד ויחברו ידידי'.

ידעוני, (דבורו) S i e h e

1) Nach Einigen ist J u d e a r t h a eine Stadt. (Judenstadt) vielleicht jene die in Josua (19, 45) erwähnt wird; nach Andern aber hat dieses Wort einen sprichwörtlichen Sinn und heißt: aus einer Rüde einen Elephanten machen, weil J u d als kleinster Buchstabe immer etwas kleines bedeutet!!!

יבם , Verpflichtete sollziehen

יבם , ביבמות (דף ל"ח) פי"ח
המא קיימא לן כרבא דאוקמה
למחמיתין לרבנן דאמרי על איה
דרך כונסה קיים מלות יבוס ואף
על פי אהין הלכה כאבא אאל עדיף
לעשות כמותו כדגרסינן בפרק בית
שמי ביבמות (דף ק"ט) לעולם
ידבק אדם בשלשה דברים וחד מינייה
בחיבה כאבא אאל .

יברוח , i e s o z e e

יברוחין , (מי"ש e i e s e)
יברוח , בחלק בסנהדרין (דף
ז"ט) וימלא דודאים מאי דודאים
אמר רבי ינורחי ונבראשית רנה דהוא
לזון ישמעאל יברוח (א"ב חרגוס
דודאים בשדה יברוחין בחלקא) .

יגל , (חב"ש e i e s e)
יגל , דכין יגל מיגל עיין בערך חב"ש .

יד , i e s o z e e

יד , דריש עדימה (דף ז') ודריש
נדה (דף ז') מעת לעת ממעטת
על יד וכו' ומפורש בגמ' הא דתניא
דריש תוספתא נדה כינר בדרקא עלמא
באחד בשבת ומלאתה טכורה וישנה
לה ב' ו' ולא בדרקא וכד' בדרקא
ומלאתה טמאה אין אומרין חטמא
מפקידה לפקידה אלא מעת לעת
וממעטת וכו' ומפקידה לפקידה
ממעטת על יד מעת לעת וכו'
(א"ב חרגוס אלה הדברים לא תקטלינן
מ"ד פירוש פמו מן יד , חכ"ף
לאלמר) .

יד , i e s o z e e
יד , ניד : (דף י"ג) , פלן היד

המרבח לנדרוק בנשים משוכות בנשים
תיקנן פי' לנדרוק בכל שעה מפני
הכירות ובנשים תיקנן שאם נדק
האיש בכל עת באבר מניא שכנת
זרע וזה הדבר אסור . דריש עוקלים
(דף קכ"ט) ובחולין (דף קי"ח)
כל שקול יד ולא שומר טיטמא ומטמא
ומלטרף פי' יד וט כגון קנה של
שבות ועוקן כסיגט האשכל שהוא
סיוולא מן סגרגר' , וכיוצא בהן
שדרך בני אדם לחפשס בידם ולאכול
מכן , או לחלותן בהן , או להפכן
ממקום למקום , וכיוצא בדברים הללו
נקראו ידות כדרך שנקרא בית
חפישס יד בכלים ידות הללים ,
ומה שהוא עשו לכהן כגון העור
בבשר , וקלפי אגוזים , וקלפי רימון
וכיוצא בהן , נקרא שומר . במלכות
(דף ל"ו) רב אשי אמר יד כף
יד כפה , יד שטאל מדכתב
כהה בלשון נקנה כלומר בלוחה
יד שהיא חלשה כנקבה היינו
שאל , בילמדנו יד כהה יתירה
הרי חמשה ד' טטפות בראש , וטוטפת
אחד ביד . בשבת (דף י"ג) ובפסחים
(דף י"ט) ובסוף זבין (דף קמ"ח)
אלו פוסלין את התרומה וכו' , עד
והשפרזה ידדים . ובפ"ג בילמדנו יפקוד
ה' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה
וסמכת את ידך עליו יד אחת ,
מה עשה משה ? סמך שתי ידיו
עליו וכו' , ודריש והיה עקב משפון
מהו יד ליד לא ינקס רע , אמר
הקדוש ברוך הוא לישראלן לא תלמדו
את חמורה על מות ליעול שפרק

יבדס, בסמ' דויהו בשלח פרעה
אמר ליסר מבלערי שמיא לא יבדס
פירוש לא מתאבדס.

יבחוש יבחוש יבחוש יבחוש יבחוש
יבחוש, נכדס (דף כ"א) המפלת
במין קליפה כמין יבחושין ארומים
פירוש חולעים כדאמרין בחולין (דף
ס"ו) ואם נבלתם תשקלו לרבות
יבחושין וכדאמרין בנזקים (דף
כ"ב) למעוטי יבחושין ארומין
אפילו בעיניהו נמי דהא חנן אמר רבן
שמעון בן גמליאל כל שמחלת ברייתו
מן המים מטבילין בו.

יבל יבל יבל יבל יבל יבל יבל יבל
יבל, נפרק ג' נבלים (דף י')
יבליח שופלין בה אה הפדסים,
ב"ס פעמים. פי' עשז שזמר יבלא
ותשקן קודש חלונה. בניסין (דף
ס"ח) וחלטי דימא זיבלא.
ובחולין (דף ק"ה) כרך ריפתא
איובלא ותק נפרק שני נביעית
(דף ל"ה) מפרקין ומייבלין פי'
מסירין עשנים סרעים אשור פירש
נפרק זבל.

יבלת יבלת יבלת יבלת יבלת יבלת יבלת יבלת
יבלת, נמוק ערובין (דף ק"ג)
חומקין יבלת נמקדס. ובפסחים
(דף ס"ה) וחמית יבלתו אין
דוחין פי' חרוץ או יבלת בלעז
קורין אותן ברו"ק Veruca ו"ק
מור"ו pore.

יאר יאר יאר יאר יאר יאר יאר יאר יאר
(א-א-א-א-א-א-א-א)
יאו, בחולין (דף ו') ר' ויראור'
אמי איקלעו למגדקא דיאו פיר'
שם מקנס.

יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי
יאי, נכדס (דף ק"ג)
אריסא עביר ביה יאורי פי' עושה
חריטין בקרקע שולכין המים על
פני הדס.

יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי
יאי, נכדס (דף ק"ג)
יאי, נכדס (דף ק"ג)
יאי, נכדס (דף ק"ג)

יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי יאי
יאי, נכדס (דף ק"ג)
יאי, נכדס (דף ק"ג)
יאי, נכדס (דף ק"ג)

יאת יאת יאת יאת יאת יאת יאת יאת יאת
יאת, נכדס (דף ק"ג)
יאת, נכדס (דף ק"ג)
יאת, נכדס (דף ק"ג)

יבב יבב יבב יבב יבב יבב יבב יבב יבב
יבב, נכדס (דף ק"ג)
יבב, נכדס (דף ק"ג)
יבב, נכדס (דף ק"ג)

יבדה יבדה יבדה יבדה יבדה יבדה יבדה יבדה יבדה
(א-א-א-א-א-א-א-א)

Testaceus, טשטק

Sebenes Gefähr

טשטק, נכרס (דף ס"ח) חטו

עברי חסרת, טשטק חסרת,

דודי חסרת, כלומר והלא יסלך עבדים

הרבה וקדירות הרבה ויורות הרבה

שיכולין להביא מים עכשו כלילה

ולחמם לך המים וחמץ (ח"ב פי'

בלאן רומי וס כללי ל כ ל י

חרט).

Befledung, Befahlung טשטרוש

Bewischung; Anordnung

טשטוש, באנת (דף פ"ח) ירדו

עליהן גשמים ונטשטשו מהו

פירש הגאון שאם נראו לו אבנים

מקורלות דנקות עס בקרקע צירידת

גשמים ונטשטש העפר מעליהן

ונמחק מהו לטלטלן והו טשטוש

דחניף התם כטשטשו וכו'. פ"ח

נטשטשו שאינו כיכר שנתקנת בו

כבר. בתענית (דף כ"ב) מטשטשין

את הארץ ואינה מוליאה פירות.

מטיט סין תרגום מסין טשטשא.

יחמו יסמרו מימיו תרגום משתגשין

ומטשטשין. במגלה (דף

ס') קיוב אומיות מטושטשות

מקורעות אס רשומן כיכר כאלה.

בבבא. בתרא (דף קס"ח) נמחק או

כטשטש אס רישומו כיכר באר.

או ארץ בארס כלמד עכשו מלאכה

כעור.

Triton i, טרית

טרית, נכרס (דף כ"ח) מותר

צטרית טרופה ונליר. ובע"ז (דף

ל"ה) וטרית טאניס טרופה

ונליר שיש בו דגה פי' חמיכי דג גדול

הוא ונקר' בלעז מ' קין. במגל' (דף

ו) חנירנ יוסף שפוכי א ח ל ו ו

טמוכי א טרית חול א חכוכים

ל צ כה. ובנרכות (דף מ"ו) עיר

אחת הינה בארץ ישראל והיו מוליחין

ממנה גשים רבוא ספלי טרית פי'

צערך ספל (ח"ב פירוש בלאן רומי

מין דג גדול ממיני אטונס).

Seerger, seerfede טש

טש, באנת (דף ל"ג) אלו וטשו

במערתא. בכפחיס (דף קי"ד)

דאכיל אלימא טשי בעילמא. בב"מ

(דף ע') גוי טשא כי היכי

דטשיכא אלא הכי טשא ישראל

אסוראי וקא חיי לי. כלכנה לכקי

חכם תרגום נטשי לוכאי זמן.

Seerger, seerfede טש

טש, ואמן לא מסוך תרגום ירוש'

לא מטואן. אחריו הטות את הכיית

תרגום ירושלמי דאית טוש ית

ביתא. צווקרא רנה קדושים מהיו

מאיש לכוך דאכיה.

1) Triton ist ein großer zum Geschlecht der Thunfische gehöriger Fisch (Plin. XXXII, 11).

ומכין הכלה בהן מכאן ומכאן ויורד
הקמח (ומזה הלשון נלקח החרש).

מַרְשׁ, *Uibereinkunft, Festigung*

מַרְשׁ, במליצה (דף ס"ה) אמר

רב קפא מַרְשׁא דילי ידאני שרי

פי' כותן לו הפירות במרחצון ומתנה

לפורעו הדמים באייר בשער אייר

שהוא צורך וכתב בערך הדר.

מַרְתָּ, *Marthe*

מַרְתָּ, גב' ה' בכלים (דף י"א)

מַרְתָּ החטור צומח שהוא גבוה ד'

טפסים מעמאה פירוש. כמין חדר

לפני החטור ושמה טירה מלשון

בחרהם ובטירותם ולא אמר

חדר ח' טירת אדריא.

מַרְתָּא, *Martha*

מַרְתָּא, בנרבות (דף ל"ט) אמר

אבוי מַרְתָּא פגורה מן החלה

מאי מַרְתָּא? איבא דאמרי מרתא

גביל והוא קמח שזחנין אותו

למך מים רותחין לשון עיסה היא

ואין חייב בחלה, איבא דאמרי

לחמא דהיכדוקא יש מפרשים

גלוטוכי ולא סבירא לן, איבא

דאמרי לחם הפשוט לכוס חם עשאו

בעבין פמין חלות חייבין בחלה שכן

קורין בלשון ערבי לחלה גדולה

כעך, פלימודין פירוש כנון עמודין

ארוכין כדגרסינן במנור עשה לו

לימודים להעמידו גלי דעתיה כיון

דעשאו כלימודים לשחקו בעי ליה

ולאו לאכילה מיבוק הלכך פטור מן

החלה. ויש מפרשים בעבין עגולות

בקלות חייבין שכן כשאל פת

פלימודין דלא קפיד אי הוי עגול

מַרְקָסִין, מַרְקָסִין לשון יין

פנים וחזן כלומר מפתקא להו אי

כלפנים אי בלחזן וכך מפורש

בירושלמי.

מַרְשָׁא, *Marsha*

מַרְשָׁא, בנ"ק (דף ל"ח) גזל מטבע

והני מילי דמחייב בקורספא וטריהן,

ס"א וטריהן פי' משה בלשון

היריבות של אותו הנלווהו במטבע.

מַרְשָׁא, *Marsha, befestigen*

מַרְשָׁא, גזל מטבע (דף מ"ו) בחמישי

לא דמַרְשָׁא פי' מחזיקין.

בכתובות (דף קי"ב) ובפסוק (דף

ל"ד) אין לך מַרְשָׁא בכל ארץ

ישראל יותר מתכונן. ובקדושין (דף

נ"ט) אמר רבי יוחנן מַרְשָׁא

שאלו בית ד' קנין כלומר סלעים

דחזק גבוהין גלגל טפחים בית ד'

קנין. בערבין (דף י"ד) אמר רב

פפא הקדים מַרְשָׁא פורן בשווייהן

פירוש בלשון ישמעאל קורין לאנשים

אדריס וקאזי מַרְשָׁא (ס"ב פי' בלשון

יוכי חורב ויוצא).

מַרְשָׁא, *Marsha*

מַרְשָׁא, בלמדנו בסוף אס בחקתי

ובפרשת וישב ממנו שני א"ר רבי לוי

מהולחך מַרְשָׁא אקיש עלה אמר לו

הקדוש ברוך הוא ליעקב יעקב שכתב

בדרך. פי' בלשון ערבי קורין למרש

מַרְשָׁא מהולחך מַרְשָׁא כלומר

הנמה במחשבה ואין יודל הקמת,

אקיש עלה הכה עליה, ככתב בעצמות

של גדול שכן מנהג הערביים כשמשלחין

הפסחים להן באלבנות פירות וצמות

וב'ל' בן וואס (דף י') החקן עליו
 נברודור כד'שכנס לטרקנין.
 וב'ל' ראשון במדות (דף ל"ד) ז'
 לשכות היו צבית הקיסרות כחיות
 לטרקלין. ונמסר (דף ע"ו)

Triclinium τρικλινο (טרקלין)
 Z a f e i g i m m e r I)
 טרקלין, כעירונין (דף י') ה'
 סבור' שבתו בטרקלין א'. בני'
 (דף מ"א) ולא שם הטרקלין.

der sich mir aus dem Worte selbst offenbarte. Man begründet allgemein die Benennung des italienischen Turchesa, des gallischen Turquoise, des spanischen Turquesa, und des deutschen Türkis auf die Hypothese, daß man die ersten Türken aus der Türkei gebracht haben soll. Die Benennung, Türken deren Ursprung man nicht kennt, dürfte man umgekehrt eben so — wie Brasilien (S. b. Art. אשרע I Th. S. 218 in der Anmerk.) — vom dem Türken herleiten der dort gefunden wird — (S. ררקי welches Burdorf, Ruffaphia u. m. durch die unrichtige Punctuation des Pseudojona than irregeführt, statt Thracia fälschlich Turcia lesen). Ich behaupte — man verzeihe mir diesen von der innern Gewisheit erzeugten Ausdruck — ich behaupte daß dieser Name von dem syrischen und chaldäischen טריק טרין von טרק (Terak) welches auch in unserm Wörterbuche vorkommt und heißen bedeutet, herkammt. Die Anspielung die wie in allen orientalischen Wörtern auch hier vorborgen liegt, deutet in dem טריק des D n e l o s auf die B ä h n e jenes F i s c h e s die durch eine Erdballrevolution unter die Erde kamen und versteinert wurden. Durch philologische Spitzfindigkeit könnte man leicht die Übereinstimmung des hebräischen שבו mit dem syro-chaldäischen טריקא finden. Der Chaldäer übersetzt בריח בריח Ringelschlange (Job. 26, 13.) חויה (סר) טריק : B ä h n e n s c h l a n g e ; daher heißt auch טרק : (wie סר) verschließen, gefangen nehmen und טריקא : G e f ä n g n i s s , weil das Thier durch die B ä h n e seinen Raub festhält oder so zu sagen gefangen nimmt ; eben so das hebräische שבו , welches zum Rabir שבה : gefangen nehmen , gehört. Die analoge Übersetzung ist daher nach Diefelös : B ä h n s t e i n .

1) Triclinium bedeutet ursprünglich eine Speisesopha auf wels

טרקארין, Theriaca

(eine giftwiederstehende Arznei)

טרקארין, מדרג שמות רבה

(פרש' כ"ה) נצר ודם עושה לו

טרקארין *αλεξαρτα* פי'

בלשון יוני רחוקה של שלש דברים

נעשית מאנו' נכר סס המות, אך

קשה שהמדרש אומר וכותן כל מיני

משקין ואין בדבואה זו משקה (לכן

כראה כמו שגרמתי).

טרקטא, Tractata

טרקטא, חלש דירוש' פירק חמשה

דברים הסופגין טרוקטא פירוש

בלשון יוני' שס כללי לדברים הנאכלים

ובפרט בקמח סעודה.

טרקין, Thracia, Thrazien

(תרקין. Θ) טרקי, ציומא (דף י"ד) ומירם

וטרקי.

טרקיא, Trakia

טרקיא, תרגום לשם צו ואחלמה

קנברי טרקיא ועין עגלא פירוש

בלשון יוני' ורומי מין אבן טובה הנאה

מארץ טרקין (?)

ד טרק לב ינורחא. בנדרים (דף

מ"א) שמואל חזיה להבוא עקרבא

דימנא על אקרוקחא ועברא נהרא

טרקא גברא ומחקרי עליה למשפטיך

עמדו ביום פי' לשון נשי כס (א"ב

חרוטה אס יסד הנחש כד מתנן

חיון קין לטרקא ולחוקא).

טרק, Verschließen, sperren

gefangen halten

טרק, בנרכות (דף כ"ט) טרוקו

גלי. ונכ"ק (דף ק"ב) טרק גלי

באפיה. בנ"מ (דף פ"ה) וטרק

לכנא באפיה. בערובין (דף ק"ב)

דין לא כטרוק. בע"ו (דף כ"ח)

טרוק גלי דלא כתי'. גרך בערי

ולא אלא חרומי סגר נהראי בנין

דלא איפוק מן טריקא פי' ענין

סגירה.

טרק, Trakia

טרק, נחשכית (דף כ"ה) טרק

ליה באסקוטלא פי' הכהו מלאך

באנצנו במלכו ואמר לו אינן כך

ניראי כלומר הכין הקינים עלי.

פ"ס בערך גר.

1) Den Edelstein טכו (2 M. 28, 19.) überlegen die LXX und Hieronymus *ἀχάτης*, Achates (Agat); Onkelos aber versteht darunter טרקיא. Daß hier der *Trakia* gemeint sey, bezeugen die Übereinstimmung der Buchstaben. Ueber dieses Naturprodukt war man lange ungewiß ob es dem Mineral- oder Thierreiche angehört. Die gelehrten Forschungen eines Reaumur, Lommer, Emerling, Blumenbach u. m. haben *Trakia* für eine Thierversteinung besonders von *Fischhäuten* erklärt. Allen aber ist der kräftigste Beweis für diese Meinung entgangen,

ויקרא י"א י"ט) ואת העטלף
וית טרפרא, אבל (בדברים י"ד
י"ח) תרגום והעטלף וערפרא
ונכנסת אחריתא חרפתא.

טרפיש, *Trag* (חצר *Trage*)
טרפיש, בחולין (דף מ"ט) חירגומם
דכרכש ודטרפישא דליבא. (וברק
מ"י) צמח בטלה הכנר ולא נשחיד
כדלילה כנר ומעורה בטרפישא
מהו פ"י הוא טרפישא דכנר
וכנן טרפישא דליבא. רש"י נשח
תרגום איתחיליש בשירה פ"י כמו
טרפישא ואלה הפוכה היא כלומר
דק (א"ב פ"י קרוס ודוק וס' קרוס
חילון ללכ ולכנר נקרא גם כן חלר
כנר והוא הנקרא יחרת הכנר).
טרפיתא (*Raubvogel*) *Tracht*

טרפיתא, תרגום ואת, הנאה
ואת השיה ויתא וטרפיתא.
טרק, *vermischen, vermengen*
טרק, נשבת (דף ק"ט) לית
אגנא דחילי וחמרס דיתא וליתיב
הסם ולטרק יכנהו נהדי הדדי.
וגנ"ק (דף קע"ז) לא שנו אלף
אלא טרקו אבל טרקו אסור פ"י
עכר.

טרק, *Reifen, flecken*
טרק, נשבת (דף ק"י) האי מאן
דטרק' תויא, ליתיעוברא דחמרס
קורתי דילמא חיוף דרבנן טרקיה.
ונע"ז (דף כ"ו) והא איכו נמי חיוף
טרקיה. נשבת (דף קכ"ו) הכהן
יומא דעילא לנא טריק ליה
חיוף ומתה. נכחבות (דף כ') נר
שית דטרק ליה עקרבא נר שח

פ"י בלשון ימי אמונים וגדלים כנר
חולעת.

טרפיו, *Trapp*, *Trapp*
טרפיו, נכ"ר פ"ש י"א וינר
אלקים אמר רבי חייא בר אבא פעס
אחת זמנא אדם בלרקיא והניא
לפניו טרפיון טעון ב"ו מוועות,
ונפרשט ס"ס הוסינו לילאנוס ופסום
טרפיון פירוש כך קורין לשלחן
טרפיון בלשון יק.

טרפחת, *Trapphant*
טרפחת, חולין (דף כ"ה) תנא
היא האוס היא טרפחת היא
שפותית כנר פירשנו בערך אס.
טרפסימים, *Trappisten*

Trappisten
טרפסימים, מדרש במדבר רבה
פרשת פקוד כל בכור וכו' לטרפסימים
של מדינה פ"י בלשון יומי שלחני.

טרפעיק (*Trappich* אסחרא *Trappich*)
טרפעיק, ניומא (דף כ"ה)
אמרו עליו על כלל הוקן שכל יוס
ויוס היה משחק בטרפעיקא.
ובגיטין (דף מ"ה) גט מעלן
בדמיהן עד כדי טרפעיקין.
מאי טרפעיקין? אמר רב שמת
אסתירא. נכחבות (דף ס"ד)
מאי טרפעיקין? אמר רב שמת
אסתירא. וכמה אסתירא?
פלגו דוואל, תניא כמי הכי רבי
יהודה אומר ג' טרפעיקין שקן
ט' מעין מעה וחלי לכל יוס.

טרפירא, *Trappira*
טרפירא, תרגום ירושלמי (נכח

לא יטרפכה בלוק. טרף בקלפי
מי' ערבים. ונפוכה (דף ל"ו)
כל העם מטרפין בלולמיהן. בחולין
(דף מ"ו) אין מוכרין בילה לגוי
אלא אם כן טורפה בקערה.
בשנת (דף ק"מ) אם לא טרף
זין ושמן (א"ב חרנוס ותפעס
רוחו ומערפא רוחיה).

טֶרֶף, Schlagen, stoßen, eigen
טרף, בחולין (דף כ"ו) דרסה
או טרפה בחול פירוש ה"פ
אוחה. וזס (דף קמ"א) אל טרף
אקן דליותגבהו וקניניהו. טורפין
לו תפילתו בכניו שנאמר טורף
נפשו באפו פירוש קיימא לן בתפלת
ערבית ומפני המזיקין, דבר אחר
מפני שג' לשכינה להסתלק לביד
טורפין לו תפילתו, לזה שילא
והניח לחברו שהשכינה שרויה אפי'
בשנים שנאמר או נדברו יראי ה'
איש אל רעהו וכשילא גרם לשכינה
להסתלק ועל זה טורפין לו תפילתו
שנאמר הלמענך תעזב ארץ ויעתק
אד מקומו כלומר את גרמח להסתלק
שכינה שלא יכת' וכו' כדמפרש
לקמן, פירוש אחר הלמענך תעזב ארץ
בחמיה כל' לא יעזבו הקדוש ברוך
הוא אלא שכינתו שורה עמו, זה צריך
גמרא דברכות (דף ו').

טֶרֶף, Aufreiben, zerreiben
טרף, דברכות (דף ל"ד) ואם לאו
יודע אני שחול מעורף פירוש
מלאן י"ח טרפות. בשנת (דף ל"ח)
פולין ובשר טורף אסור פירוש
שמחכין אותו וחיכות קטנות

כלי שעושין אותן מערב' קלופה
ואוכלין עליו לחם ודבש אשם ח'
ויש שרשנ' חמות ובלאן הקדש
טסקא ובלאן חרטי טירינא
ויש לו מכסה עור (א"ב מי' בלאן
יוני שלחן של שלש רגלים
והש' לא חש לפי' המלה במסכת
שבת (דף קל"ח) אבל מטה וכסא
טרסקל ואסלא פירש שהוא מין
כסא וכסהאדס כוטה יושב על ארבע
רגלים) (ע"כ דברי המוסיק
והפליאה אגס במדרש במדבר רבה
מ"ב מפורש שטרסקל יש לו ג'
רגלים וז"ל כמה ש' העולם דומה
באותה שעה? לטרסקל על שתי
רגלי שאינו יכול לעמוד וכו'
דומה כיון שעשו לו רגל שלישי,
כתבסס ועמד ע"ה המדרש).

טֶרְסוּם, (טרסי Zieße)
טרסום, אקיות טרשיש חרנוס
אילפיה דטורסום.

טֶרֶף, Berühren, mischen
טרף, דברכות (דף ל"ה) לא יענה
אמן אחר הכהנים מפני ה טירוף
פי' לשון זילבול. בפ"ט בבבליס
(דף ל"ג) אמר גמלים ולא רתלים
שטרפן זה בזה. בתענית (דף
י"ט) ועל השכינה המטרפת בים.
בכ' ב' דברה כל מי שכתרפה
דעמו. בשנת (דף פ') ובמקח ה'
בכלים (דף י"א) בילק קלה שנבנים
טרופה וכתובה באילפס. בפרק
ב' בעריות על בילק טרופה
שהיא כחונה על גבי ירק. בשנת
(דף קמ"ו) מי שנפרקה ידו אורגלו

פירן (א"כ מדרש שמות רנה כ'
זיגמר תכני אלהי אביך בצעה אגלה
הקנ"ה למשה עירון היה משה
לכנולא כ' בלשון רומיי שם פללי
לאנשים אשר לא כמו במלכות מה
זכרנו בחורים אשר לא חזקו במלחמה
אשר היו לוקחים אותם מדי שנה
בזכק ללמד מלחמה ונאמר ענין
זה אל הרומיים כתיבת עירכין.

טריס, *Trifles*, *Trévis*
טריס, בשנת (דף פ"ב) המחזר
מטה של טריס יים בשנת, ובסוכה
(דף מ"ו) וטרס יי צפני עלמן.
צמגילס (דף ל"ו) בנית הכנסת של
טרס יים. בחולין (דף כ"ו)
מטילת של טריס יים כ' מילי
הנחשת מעיקרו יש לכן מטילת של
עור בכניהם בצביל הנחשת שלא
יחקרו בנדיהם והוא בכל עת קם
זפורא, על התרנגולת וסימה מן
המטילת וגדלה ככפים, בנזיר (דף
כ"א) מכאש גכניס קופס מלאה
עלמות מכפר טניס לבית הכנסת של
טרס יים ומסמך כלי שכתבו
מפני שמרפי נחשת מזהמין כנורתי
אל כן היה להם צית פכנחם לבדם.
צע"ו (דף ס') רבן של טריס יים
אבי איתו לים תרין קינורי ה' דשימא
הי דערנאח עכשו משמע סטורמי
הוא גרדי וקאיל לן אותו דמק
תחיל?

טריס, *Tarbes*
(eine Stadt in Cilicien)
טרסין, צמגילס (דף י"ג) ג' טריסין
היו ותי מספרין בלשון טריסין.

טריס, *Trifles*, *Trévis*
טרס, במוק ויקרא רנה אס את
אכיל מן אחרתין דיהודאי את מיתמי
טרסין באקא ולא אשכחו. ס"א
ספסון באקא.

טריסית, *Trifles*, *Trévis*
טרסית, בצנועות (דף מ') כסף
טרסית פולדין ופירוש חייב
שכל מין מטבע אחד וכו'. בבבא
מליעל (דף מ"ו) יפה דיכר
וטריסית פירש ר"ס ז"ל ואכני
אעלה לך יפה דיכר וטרסית
דיכר זה וולמי טריסית הוא
דמכונן בחוססתא אוכל פועל קישות
אפילו בדיכר, כותבות אפילו
בטריסית, רנ' גרש ז"ל פירש
וטריסית מעה קטנה היא ואס,
אין מטבע נעשה חליפין סוס לים
הלואה ואסור, משנה שביעית משמע
דטריסית סחות מדיר, (א"כ)
פירוש טריסית מטבע רומיי וזוהי
שלשם סוסרין.

טוריסקי, *Turkische*
Turkische, *Turkische*
טוריסקי, צע"ו (דף י"א)
דמכסאי מלי מוטרי וטוריסקי
מוכרקי ומוהדן כ' שמות ימי איד
של פרסיים.

טרסקל, *Traskel*
Traskel, *Traskel*
טרסקל, בכלים פרק כ"ב (דף
ל"ד) טרסקל שפיפו של עור
טמט טמל מת כ' העור טמט טרסקל
והטרסקל טמור מפלוס, ובשנת
(דף ס') בטרסקל שנידו כ'.

רומי טוב שלה חלקים על אימר,

טרן (Tyranus i) *Tyrannos*

טרן, נקבוצה זרה (דף ג') נמי

אין הקנ"ה בל נטרונ' עם בריותיו.

צפסיקא דכחדא אחר רני ברכיה

גאלת צורע עמך בטרונ' פ'י

צכת ובעלילה. ס ר כ י מלחמ

חרטס טורכי כלחחי. ירושלמי

צערובין צריס פ' כילד מעברין והלא

אליהו טירוכין של כניאים היה.

צריס מגילת איכה לאוס כריס על

שעריס טירוכין ענין שרי' בן.

בנראית רבה. (פרש' מ"ב)

וחרעל מלך גויס, (ונפרש' ע"א)

ונאכמו שמה כל העדרים, (ונפרש')

ע"ט) ונאל העליון שבוטח טירוכיא

פכל האומות. בילמדנו צריס כי

חאס באין לעסק טירוכין עניין

מס סוא (א"ב פ' טירוכין בלשון

יוני ורומי שריס ומוש ליס, ס'י

טירכיא ממשל וחרחשר בעול

ועוצק פיו מוללים המלכים קראו

למשל המעשקת את אכאיה

טירכיא.

טרן (T i r s

Sünger, Anfänger, Lehrling,

משוח מלחמה עברו כנגד טורמיות

שלהם פ' בלשון רומי כת של פרטים.

טרמנמן, T o r m e n n a

ט ר מ נ מ נ , ט ר מ נ מ נ

ט ר מ נ מ נ , ירוש' דכוט' פ' משוח מלחמה

ונאל כנגד טורמנמן שלהם פ' לכן רומי

כלי מלחמה לירות אבנים חלים וא.

טרמם, (ב ט ל מ ס) (T r e m m e s)

ט ר מ ס , נמנהדרין (דף י"ד) לא

מממין ולא גטלמיסין כנר

פירטנו צורך חמס, (סערך צורך

חמס) (לד 663) לחן מאור צמי'

המלך ורש' בנמנהדרין שם כתב

טורממין לא אימפרס, וכן בנמננות

(דף י"ז) ע"א) ע"א, ורש"ל פ'י

אכאיה רקסיה, וסכדו בנראש'

רבה פ' ט"א ופ' כ"ב והמדרש סלו

חמל בנמננו סלק ב' צורך

דמולמם וע"פ חלוסי סוח ל וסוח

ר טעס מלמום בלשון יוני

(τολμητις) סיס זרוע וסוף.)

טרימים, T r e m i s s i s

(eine kleine Münze)

ט ר י מ י ס , מדרש איכה סכקס

רנתי נגיס ס'ל לאומא סנ לך

ט ר י מ י ס סדן פירוש מין מטבע

1) Ursprünglich bedeutete Tyrann: Herrscher, und Tyrannei: Herrschaft; später aber als bey den Griechen und Römern die Gewalt in grausamer Gewalthätigkeit anstarkte, wurde im figürlichen Verstande jeder Wüthend Tyrann, und jede grausame Handlung eine Tyrannei genannt. So wie diese Ausdrücke hier in den Stellen vorkommen, können sie nur aus dem Zusammenhange verstanden werden.

טרים בערך טר פי' מרחק בלשון
 יק לוטרו *λειτουργία* (א"ב פי' טרם
 בלשון יוני ורומי מים חמין כמי
 טבריא כובעים ציין ערך תרמוסר).

טרימא, *τρίμα*, *τριμα*

Das Geriebene

טרימא, בברכות (דף ל"ט)

טרימא מה היא? פי' טרימא

דקורטמי מבלשון הכרכוס במים,

דשמי מבלשון האומשמן במי' ואוכלין

אופו. דמחלבי אורין הזגין של עכנ'

במי' ויש בו טעם יין ושתיין אחר, כפ"ב

במוספת' דמעש' שני אלל אחקן ועושה

אחקן טרימא של תמר' לוקחין גופ' של

תמרים כמו' שהן שאין טורפין אותן

ומובילין גרעינין ולשין בהן אומשמן

וביולא בהן והן טרילמא (א"ב פי'

בלשון יוני דבר מעורב וטרוף יחד

סן לאכול סן לשמות וקראש בשם זה

מין ריקן).

טרמיטא, (*τρυμνία*)

Beißgefottene טרמיטא,

טרמיטא, בכדרים (דף מ"ט)

ומותר בבילה טרומיטא פי' בנמ'

(א"ב פי' בלשון יוני בילה מגולגלת

ולויה והיא רכה) (ובתלמוד ירושל'

כתב בגלה טרמיטא רנפיטון והוא

Schlürft: τρυμνία

טרמיזות, *Turma fause, Truppe*

טרמיזות, ירושלמי דסוטה פ'

טרכסיד פי' מין אחד ממין סיד

ומעולה ממכונותין אותו למעלה מן

הסיד ובלשון ערבי ספידן אלכדאג.

טרכסמון, *τρυμνία*

zum effen, effbare Früchte

(*τρυμνία*),

טרכסמון, בברכות (דף ל"ד)

ובגטין (דף כ"א) דורו' הראשון' היו

מכניסין פירותיהן דרך טרכסמון כדי

לחינם כמעש' והיו פירותיהן מתברכין

פי' דרך שפריגנות ופירדם' ודרך הדני'

שנכך. מתחייבין כמעשרות ולא היו

מעדימין עליהן. וברש' וקראש רבה

פרשת טוב מלא כף נחת הושיט לו

אגודה של טרכסימא דאלמא

טרכסימא ירק הוא וטרכסימון

דרך פירות זה מעש' הוא מעש'

שני שאלמר בו ביצתה הקדש מן

הבית וגם מעש' שני כמו כן אלל

מעש' ראשון חייב בנורן. ירושלמי

צריס כללים עולשין טרוסקימון.

בפלומו דמגילת איכה חד טסרס

דטרוכסימון (א"ב בלשון יוני שם

כללי לדבר מוכן לאכילה ונפרט כא'

כן ירק עולשין והכרני).

טרים, *Thermæ, τέρμα*

Thermæ

טרים, ירושלמי בפרק כירה רבי

אחא בר יצחק על למסאק עם רבי

אבא בר ממל צטרים (כערך הכי)

war in Palästina jenseits des Jordans, und der Anteil des halben
 Stammes Menasse, Trachon aber liegt nach Josephus (Ant. L.
 1.) zwischen Palästina und Syrien, und konnte nur eine nach-
 barliche Provinz von Argas sein. (רגב. 6).

יעקב שלם במאס קצטתה א"ר סימח
קוף קמליא, סמך סלעים
זית טריון פירוש בלשן. יוכי
זרומי נון חפלת.

טרינא, ט ר י נ א, ט ר י נ א

ט ר י נ א, נכסחים (דף ח')
עולא אקלע לפומבדיתא קרינו ליה
ט ר י נ א דפמרי פ' ה' ה' ב' כה
כלכלה.

טרינא, T r a j a n a

(Künige des Kaisers Trajan)
ט ר י נ א, הרדיינא ט ר י נ א
שיפא כנר פירשנו בעד הרדיינא.

טרכן, ט ר כ נ, ט ר כ נ

unordnung, ט ר כ נ
ט ר כ נ, ופה חלק יעזה מרה ת'
וממא דכליט יעניר ט ר כ נות'
(א"ב פ' בלשן יוכי מהומה ובלבול).

טרכונא, ט ר כ נ א, ט ר כ נ א

harte, ט ר כ נ א
ט ר כ נ א, חרנוס כל חנל ארניב
כל בית פלך ט ר כ נ א פירוש שם
מחור בלשן יוכי. 1)

טרכסיד, ט ר כ ס י ד, ט ר כ ס י ד

ט ר כ ס י ד, נכנח (דף פ') ונכא
במרא (דף ט') מפני שכה

ונכוסה (דף ט"ד) עיניה טרוטות.
נכנכדות (דף מ"ו) טרוטות
דמרמלן עיניה ט' שפנעכיו חגורות
ואיכן פתוחות אלא מעט. במכילת'
ויסבו ויסבו לפני פי החירות טה
חירות הללו לא היו טרוטות אלא
מוקפות כחלי גורן עגולה, פ"א
טרוטות בערך ט' (א"ב פ' בלשן
רומי עגולים ובמרט אס כחיש
קלה לאורך).

טריא, ט ר י א, ט ר י א

ט ר י א, נכנח (דף ק"ד) ובגטין
(דף י"ט) במי טריא פ' פרי
שמו כן (ורש"י פ' י"א מי נשמים).

טריאקונטא, ט ר י א ק ו נ ט א

ט ר י א ק ו נ ט א, בידע' פרק גט
בזוט ומר עם ט ר י א ק ו נ ט א
פ' בלשן יוכי שלמים.

טריה, ט ר י ה, ט ר י ה

ט ר י ה, בראשית דנה פ' אקרא
לאקיס גליון וימלא לחי חמור
ט ר י ה מכו ט ר י ה בר חלמא
יומין כן פ' בלשן יוכי רומי שלמה.

טריון, ט ר י ו נ, ט ר י ו נ

ט ר י ו נ, מדרש ב"ר ברא' גינא

1) Der Thalbüder übersetzt in so weit (5. Bd. 3, 4, 14) *τράχων* in so weit es mit der Bedeutung dieses Wortes übereinstimmt, denn *τράχων* bedeutet eine rauhe Felsengegend und *Thal* spielt ebenfalls auf einen unwegsamen Ort an. Weit entfernt aber daß hier von jener Landschaft in Arabien gegen Süden der Stadt Damascus, die Trachon oder Trachonis hieß die Rede sey, wie Eusebius und Andere wirklich glauben; denn Argob

אחד מן הקנה מהם הרשע, ואוכל
 צו בראש הקנה האחר, כאלו שכי
 מוטות בראשי העמודים, המסורגים
 בעבליים, והאשכול כחן על גבי
 הסבליים ועל כל מוט מאלו המצוות
 כי מוטות כפוחים מהם, מוט בראש
 זה, ומוט בראש זה, כאלו ארבע
 מוטות בראש שני מוטות הנמנכים
 בראש העמודים, וכל מוט מאלו
 ד' מוטות היו מובלן אחת ב' אשכז'
 כאלו פ' סבליים האשכול וזה פי'
 טורטכי וטורטכי דטורטכי
 כלומר מוטות ומטות על המוטות
 (א"ב פי' בלשון יוני ורומי פלם
 וידוע כי בהתרחק המסקל מן המוט
 יבריע כמה פעמים כמה מסקלו,
 יש מעשה ערמנות לסבול ולהכניע
 אדם אחד משא אנשים רבים בדרך
 פלם, זה אמר טורטכי וטורטכי
 דטורטכי להורות כונן האשכול).

טריטון, *Das Dreifelh, Triton*
 טריטון, ירושלמי דבמחמס פרק
 ואלו עוברין הורי לטוחניא מיתן
 טריטון דמוי גנן מדיים פי' בלשון
 יוני שליש.

טרטקל, *Das Dreifelh, Triton*
 טרטקל, תרגום פסס לנחלים
 טרטקל לנחלים.

טרטת, *Teresetis*
 טרטת, בלשון (דף ל"א) מסני
 מה צימחן של תרמודיים טרודות
 מסני טרודים בין החולות. בנדרים
 (דף מ"ו) שמא עיניה יפות
 צדו פתחן. בסנסורק (דף ק"ו)

טרטת, פרק כ"ט בבבלי (דף
 מ"ב) והטרטת מ' כמין כובעין
 ויש אומרים הוא הנגד שמעליכת
 הנשים על ראשיהן בעת ילישתן לחון
 (א"ב פירוש בלשון יוני מין נגד).

טרטון, *Triton*
 טרטון, בשם (דף פ"א) וכי
 טרטוני יבנים. בבבא קמא (דף
 קי"ט) אמרי מידות לוקטין מהן בזמן
 שהן יושבין וסעורין כי לפניהם.
 ובבבא במרא. (דף כ"א) ואל
 טורטכי מלוים. בנדרים (דף י"ד)
 החמדין מהן רשעין ומהן לדיקין סא
 דמיכף לחון שמעמין אוכף ויושבין
 על גביו לדיקין שהאוכף קשה וליכו
 מחמס, דמטרטון שרוב כדרך זכר
 ירך אחד מבאן וירך אחד מבאן רשע
 מבאן גירי ימיו, אכל פס ויש כדרך
 אשה שני שוקיו לכך אחד אינו צא
 ימיו ימיו. מטרטון כמו טורטכי
 יבנים שמסקל אחד מבאן ומסקל
 אחד מבאן. במנחות (דף כ"ו)
 קנתי כ"ג במה מסקל' לחלות
 ציד או בכלי פשיט' דציד ראי בכלי
 טורטכי יבנים ויבני' בין דבקללה
 כתוב ואכלתם לחמס במסקל לאו
 אורח ארעא. במנחות (דף ל"ד)
 אמר ר' יוחנן טורטכי וטורטכי
 דטורטכי מ' טורטכי בלשון
 ין קכס של מאזכים וכילד
 כאלוהו הבין שנים עמדים של עולם
 וסירטוס בקבליים וכתו האשכול על
 גבי הסבליים, וכתו מוטות בקלז
 שפוקדים הקדונים בקבליים, מוט

מאופעין וכן הגרסה צילקוט
תרומה כ"ז).

טרויא, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta \iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi \chi \psi \omega$
טרויא, בברכות (דף כ"ח) יחיד
אפיתחא דריס טרויא דמלכא פי'
זומר סטעליס (ז'כ"פ) בלשון
אלי מין מלכא מיפד למרסייס אשר
בלשון פרסי בן שמו).

טרזין, *Trübsal*
טרוין, בעירונן (דף פ') ההוא
טרויגאל. דהוא גליגותיה דרבי
יהודה פי' שומר כלי זין. בנחלא
(דף ח') לפרשטא לשור' ולטורוינא
פירוש לשורא לחזק החומה, לפרשטא
שקובין סוסים לפרישין כרי שלחזון
לעיר לעיין אס יבואו גייסות, לטוראי'
ללודך קטן כלי זין שנושטין קטן
שומרי פומות העיר.

טרח, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta \iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi \chi \psi \omega$
טרח, בנבא קרא (דף פ') אמרי
מאן כערס לטרח שטאל וכמרח
רב או רב פסי, ס"א מאן כמרח
ופירש' בערך מ'.

טרח, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta \iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi \chi \psi \omega$
טרח, בחולין (דף כ"ח) צאילו
טרפוס בגמרא המסס, טרח טריס
להקוא גברא ענין טרחא הוא.

טרייט, *Trübsal*
טרייטמר פאר, ככ' בן טורדומורס
(דף ע') מפר' גמ' חל' מכה (ס"ב)
פי' בלשון יוכי חלק שלישי של מכה
וחכמי הגמרא אמרו שהוא חל'
מכה בי אולי שני מכים יוניס סד
גלגל של ארץ ישראל).

טריטן, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta \iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi \chi \psi \omega$

פי' דולכות יותר מדומעות
טורדות יותר מהולפות,
טורדות שליט יכול לעלם עיניו אלא
בטורח, פי' אה' כוחו ופוגר עיניו ואינו
דומס אלא בטורח. וישלחום'
אלהים מן עדן מרגום ירושלמי
טורד יחיה. גרש יגרש אחכס
מרגום ירושלמי מיטורד יטורד,
גרש האמה מרגום ירושלמי טורד
והדלת סגר אחריו ח"י טורד
בחריה. ביקדא רבא בלו וזנח חודס
יבנכנכי טורדיה מן ניתיה, ובואת
מהיה בסוף פרש' וחבור אה' בוראך
זהקנ"ה גורר טרוידן הכ"ד ושלחו
מן המחנה. כי עבד ע"ר חרע'
ירושלמי מיטורד טרייד (בדניאל
ד' כ"ב, ולך טורדין מן אנהא).

טרו, $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta \iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi \chi \psi \omega$
טרו, בשנת (דף ק"ט) כל מיני
קישות טרו, לבר ממטריזא פי'
מיני הקישות המונקין לזרע
ולענין אכילה כאמר שאכור משום
מוקלס.

טרו, *Trübsal*
טרו, בשנת (דף ל"ח) דשמי להו
עד דטרויז פירש הגאון טירוז
למין פרסי הוא והוא חתיבה מחלוק
של אדם אחרת מחת בית ידו
ובאמצעיתו מחלוק הוא רחב והוא כשפע
אחמקלר והולך למעלה ונקרא בלשון
פרסי טירוז ובלשון גירסא *Giro*
וכן קרשי המקלעות של משכן משפע
דחשן לבלות עד באמצע (יבנחמאל'
דדן כתיב דשמו להו כי טורדין
וירשש ס"ר ג"ס הללו שטן

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

טרינמא ז א מ ה י א ק ט

שנקתל ומטה של טרזן (גרסת טרכן

הין עוד בחלמוד והכבון הוא טרכל

אבל היא נחלאת בילקוט שטולל א'

ט"ו) בסוף נמר' לזכרים (דף קי"ו)

ובע"ז (דף כ"ד) ובמכתות (דף

כ"ב) מאי מורעיס? אמר עולא

מטה של טרזל פי' כמין עץ של

ברזל שרשין בו כתבואה במפורש מאי

מטה של טרזל אמר רבי יהודה עיזא

דקורקמא דרשא רישא (א"כ פי'

טריזל בלשון יוני ורומי כמין עגלם

עשים לרזא את כתבואה).

טריבונם , Tribunal

(ז א מ ה י א ק ט)

טריבונם, מדרג אסתר פסקא

אמר הכהנים כאלה גדל המלך עשה

אומר טריבונם פי' בלשון רומי שר

אלף.

טרגים , ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

טרגים, ט - י - א - ק - ט

34, 22. Jof. 41, 15) G. Sarchi's Commentar zu dieser Stelle

(Menach. 22, 1, Sevach. 116, 2, Avoda Sara 24, 2).

1) Tribunal hießen bey den Römern die Vorsteher der anfangs
lichen drey Tribus in welchen Romulus seinen kleinen
Bürgerstaat einteilte. Der Name wurde in der Folge bebehalt
ten, und auch den Anführern der Armee ertheilt, und als Vorsteher
überhaupt im verschiedenen Sinne gebraucht.

פירשתי בערך ט כ ס שפירושו
(כוחלים).

טקס, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית.

טקסיוטי, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית. טקסיוטי, עירובין דירושלמי פ'ר'
בכל מערבין מאן דאמר במזרח
באלין טוקסיוטי מאן דאמר
במערב רומאי פ'ר' בלשון יון רובי
ק ש ת והפרסים ע"ס אנשי מלחמה
שנמזקו היו רובי ק ש ת והרומאים
בזכות ובחצר היו לוחמים (ובן
תרגמו הע' זקנים רבה קשת
(בראשית כ"א כ').

טקס, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית. טקס, בשנת (דף ק"ד) טר יז
לי בימות שאני נותן לך. תרגום
שמואל את ח'לש אלבי טר ית
ירחא דאזינא כלומר המהן לי.

טקס, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית. טקס, בשנת (דף ק"ח) אמר ליה
מהו למיטרא (למימאי) מהני
מיא בשבתא? א"ל שפיר דמי, מהו
למימין ומימחא פ'ר' ליתן בפניו. בסוף
גמרא דמסכת חמיר ש'ק ל מהכחו
מיא טרא באפיה. ובמליעא (דף
ס"ב) ואינינא דאמא מעלמא ללא
שקיל וטרי. בהדיה פ'ר' ארס שלא
כשא ונתן מעולם עמו. בולס
אחוי חרב תרגום ובהכא ולינאי
וכל שביטא דישאל כולסא אחידן
בפיתגמי אוריתא דמתילן לחרבא

ר'חמוס' ד"ה בוכרא וסא מלסן
מ ט פ ס ועולה לפי שדרך לדל ולקפץ
עלי גומן אס רלנו לנא למוך השדה.
טצדק, ט צ ד ק, נצ"ק (דף כ"ז) כל טצדקי
דאית לך פירוש, ערמה.

טצהר, ט צ ה ר, נצ"ק (דף פ"ו) ענר'
דנן מולדק לענדו פ'ר' ענר זה פסול
לעבדות ושעיר ועטיר פטור מן חרורי
שאין בו נר חירות ומן עלולי שאין
בו עילא ומן עררי מלכא ומלכמא
שאין עליו מנהג המלך כנן חורין ורשום
אינא לא אית עלוהי שאין ארס יכול
לערער עליו לומר שלי הוא ומנוקה
מכל מוס כמשמעו ומן שאין דנפיק
עד טל הר דעתיק שאין יטן שהיה
בו קודם היום ומן היום עד ג' שנים
אני לקנל עלי אחריות, טל הר
לשן הוא דמשמע ג' שנים (ורש"י
פ'ר' מצהר בלשון פריש ש'ת שנים)
יזש שאונן ומן ערונית מלכא פירוש
ולא ערעור של זוס ארס לא של
מלך ולא של מלכה.

טקס, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית. טקס, ומדרו את תנכית ומכונסו
תרגום וטיקוסיה (א"ב פירוש
טקסים בלשון יוני סדר ומכונה).
טקס, ט ק ס, תרגום דגל מחנה טיקס
מזרית. טקס, במגלת איבה היו לריה לראש
מן דכנשה פליג ארבי טיקסי'
לחרבע דובסיא פ'ר' כוחלים של בית
המקדש. ס"א ארבע שוריא פ'ר'
חומות מלשן ושוריא. שכליו (א"ב
בחוץ בנושאות טכסיא וכנר

טפס, (דף קכ"ה) בעזין
מעשה טפסא סי' מעשה מאכל
שעושים על רעשים לבנים.

טפסר, a s e i

(a m s i n g e e)

Seenagel (ein Rauchwerk)

(צ' פ' ו' ר' ע' ט' י' ט')

טפסר, אביסרא אטופרא אפורן

תרגום טופרא (א"כ תרגום נטף

ושאלת כטפתא וטופרא וטוא

מין נאש הנקרא אפורן בפתום

הקטרת) (ראה ערך צפרן והאערה)

טפסר, a u e i, a e a u e

טפסר, צויקרא רבה בארלכס

ולוקחין טופרין וכו' הדא דכתיב

ללמי באדים חקיקים בשאר (עיין

דניאל ד' ל' ז' י' יט').

טפשא, f e t t f e y n, g e t i n n e n

טפשא, השמן לב העם הזה תרגו'

טפיש לביה (א"כ לאון פסוק זה

טפשא כחלב לבס) (עיין ערך גבון

ומזה הטעם נקרא הבבילי טפשא

כי שמכתיב הלכ גורם עללות

וכנעט וכעדר רוח דעת ושלות בסילי'

להשמן הכסלים).

טפתא, a i n g m a u e x

טפתא, בב"מ (דף ק"ג) טפתא וארכנתו

וקני דחירא בבר פירא' בערך ארכנת'

(נבוכים אכתו בגרסת הערוך

פה גרסתו טפתא ובערך ארכנת'

(חלק א' לר 196) גרסתו טפסא

וכתב שהוא מענין לא גדושת ולא

מחוקות אלא טפופות ובערך טפא

גרה אלא טפופות, ויראה לי שגרסת

טפסא עיקר וטעמו חריץ כפי'

טפס, (ט פ ו' e i e s)

טפס, בערוזין (דף כ') מטפס

ועולה מטפס ויורד. ובמכתות

(דף ק') מטפס ועולה מטפס

ויורד. בב"ב (דף י"א) בעא מיניה

דבי יוחנן מרבי ינאי לל אל תרגולין

יט לו ארבע אמות או לא? אמר

ליה מירי הוא טעמא אלא לפרק

שלאן מטפס ועולה מטפס ויורד,

פי' כגון מקפץ ומכתר, וי"א מפתוך

מלשון שממית בידים תתפס (א"כ

אולי כמו תפס בלשון עברי או כמו

טפא בלשון ארמי).

טפס, s h n e n, g l e i c h m a c h e n

טפס, צימא (דף מ"ח) לא

גדושת ולא מחוקות אלא טפופות.

ובמכתות (דף ז') כגון שהחזירו

לבי' טפופים. ובב"ב (דף ע"ה)

אמר ריש לקיש עמיד הקנ"ה לכוסיף

על ידו שלם אלף טפס גינאות וכו'

פי' אלף גנות טפופות שגנויות

בנין משום, שאין תוספת ולא

גירעון זה מזה כי כן לשון

טפופה כלוך וטפוף בעדברי

רבותיו המידה שאינה גדושה ולא

יחקה נקראת טפופה כמו קו

המדה ביושר שאינו נכנס ולא

יולא, אלף קבל עמודים הן חוקים

עזוין למגדלים ולננין גבוה שכן

באגרת ויקרא קס לאות של צרול

ואגרת חזית בר קפרא אמר מה עמודי'

הללו קפלאות מלמעלה ובסיבא'

מלמטה והן באמצע כך פרושיות של

חורה כדדושת למניהן ולאחריהן.

טפסא, a i e g e i t u s a

מר דרור ומי שטופל כל בשרה
פעם אחת כל הנל שלה נקנס
לפנים והיא מתחממת ומזה כדרך
שארע את בת הגוי. בשנת (דף פ')
ובמ"ק (דף ט') טפלה אבר אבר
כבר פירשנו בערך א כ ד י פ י
בבילה (דף ל"ד) אין טופלין
אותו. בטרסית (א"ב תהום
ב מ ל ט מלנן ב ט פ י ל
בכילא).

טפיל Serbinben, anfügen

טפל, בחגיגה (דף ח') אמר עולא
ב ט ו פ ל טופל ין בשלק לבקמה
פי' טופלין בהמה של חגיגה עם
בהמות אחרות של מעשר שני או של
כדרים וכדומה, טופלים מעות
למעות מוסיפין על מעות של חגיגה
מעות של כדרים או ממעות מעשר
שני ומציא בהמה שמינה או פר
גדול. בילה (דף ז"ב) איכא ביניהו
טפילה, פי' רבי יהודה מסיר
טפילה להוליך אחס של אמש עם
אותם של היום. בפסחים (דף פ"ג)
אי הכי אפילו ב ט פ י ל ב מי.
וגם בריש כילד לולין (דף ע"ד)
רבין סבא טפל ליה גר גולת לרב
פי' הדביק הנחל בין שתי בליקות.
בחולין (דף ל"א) האמר מר ישראל
ש כ ט פ ל לו איש יכר כדרך טופלו
לימינו, רבי ישמעאל בנו של רבי
יוחנן בן ברוקה אומר בסיף שכלו
לימינו במקל טופלו לשמאלו פי' אם
יש סיף להכבד וטופלו לימינו לפי
שהסיף חגור בשמאלו של נכד ואם
יראה ישראל שרובה לשלף שרבו בדי

כלים צריקים שטפלן רבי מאיר
ורבי שמעון מטמאין כרי שיכוי מבואר
מודין חכמים לרבי מאיר ורבי שמעון
במיקום שטפלו עד מקום שהאור
שולט בו. בחולין (דף קכ"ד) בכלים
ב"ה (דף ח') גודר את הטפילה
פי' חכור זה מין חרס הוא וכעין
חכורי פסחים הוא ואוסן עשאו עגול.
ומפולש ומסיקו בכבשן בפלי חרס
אחרים, ובעל הבית משיב פגמים
בקרקע והחכור עליהם וטופל
טיט סביביו כדי שיסתקק, עכשו
כשנכנס ורולה לטהרו, חולק חכור
עלמו לכל וגודר את הטפילה
אשר סביבו ומסיר האבנים שחתמין,
עד שיצמוד החכור בארץ, ממעטו
מפגמים ר' טפחים פירוש טעמיו
על פחות מד' טפחים, לריך להסיעו
פי' להסירו ממקומו. בשנת (דף
פ') בנות עניים טופלים אותן
בסיד. ובפסחים (דף מ"ג) ובמ"ק
(דף ט') אשה לא חסוד פי' בנות
שהגיעו לפרקן ולא הגיעו שכבר למח
שער שלהן ולא הגיעו ל"ג שנים ואין דין
שיהא להן שיער והן קטנות וכוונות,
העניות מדין אותן בסיד להשיר
השיער, פי' אחר שהגיעו לשנים
שהאשה בוגרת ולא בגרה ולא גדלה
בשר, עניים טפחים בשר בנות בסיד
ומה לורך לכך כדי שיסתממו נקבים
קטנים וגומות שער שצער ויכנס
הכל לפנים ויחס קרבה ותבניה ותגדל
בשר, ובנות עשירים טופלין אותן
בסולת ובנות מלכים בשמן המור
וריסן שוב ומימי טרף הוא זה

ט פ י ט ז של סוס. צבראשית רבה
(פרש' ל"ד) ויזכר אלהים אלהים
חזא חמן עמודא מיכסי' ב ט פ י ט ז.
ובריש מגלת אברהם הליע ט פ י ט ז.
מפתח נתיחן ועד קברי בית דוד.
בפסיקתא ולקחתם לכם ט פ י ט ז
דידי' פ' בלעז הוא ט פ י ט ז "ו יושבין
עליו בני אדם ועושין אותן לסוס
ברדיל"א (א"ב פירוש בלשון יוני
דומיין מכסה מרוקס ויש לו גוונים
שונים עשוי לכסות הבתלים או למכסה
סוסים).

טפל, *S e r f u m i e r e n*

S e r f u m i e r e n, *salben*

טפל, בכלים פ"ב (דף ו') הטופל

כלי חרס הנריא ר' מאיר ורבי

שמעון מטמאין וסבמים אומרים

הטופל את הנריא טהור וכו'.

ושאלתם הטופל כלי חרס והידוק

קירוי דפליג רבן זין נריא לרעוע

לעטן טומאה וטהרה, סילד היה

הנריא טהור, הרעוע טמא, ובכל

מקום הנריא טמא, והרעוע טהור,

כא יודעין שעל הטפילה כאמר דבר

זה ולא על הכלי עצמו, כי הכלי

רעוע לריק לו טפילו וטפילו

העמידו לריק חיבור הוא לו

ובמקלחו חשונה ולפיכך הנוגעים

בטפלה של כלים רעועים הרי הן

טמאין, אבל הכלים הנריאין אינן

לריקן לפיכך הנוגעין בטפילתן

לא נטמאו, וכן שנו אחרים יכלת

שטופל' כה פסמי' הנוגע בה

טמא מנופת קניא אינה חיבור הנוגע

בטפילתו של חנור טמא ולענין

ל' והטפיה מחור על האורחין.

צנכורות (דף מ"ה) שחור לא יטא

שחורה שחא ילא מהס טפיה פי'

במין דלי שחור. (ועוד אמרו

שחא ילא מהן טפיה וזהו פי'

פת' אובמא (עיין פסחים דף

פ"ט ע"א ובנ"מ דף ק"ח ע"א) ודומה

לקרנייה והוא כטל בלשון סבמים

והוא דלי'. בנ"ב (דף ס"ג) טפיה

אין פחות מ"ו פירוש אל חתנו לו

אלא כרי שיטאכ וישאח ללמאון

שלו ואין פחות מ"ו ועוד פירוש

לטפיה אין פחות מ"ו נערך נור

(ובספרינו נערך בר הגולה. ס"ב

לד 316).

טפיו, (טפיה *teug*)

טפיו, בכלים נפ"ב טפיו שהחקיני

לעגבים. ונפ"ג' הקד והטפין

שיעורן כשמן. בננעים פ"ב על מה

הסה חורה על כלי חרס על פכיו

ועל טפיו. בפרה פ"ו המקדש

בזוק' והטפיו בחוכה אף על פי שפי

לר כל שהוא המ' שחוכה מקודשין

פי' טפיו דומה לפך אלא שהפך

פיו רחב, וטפיו פיו לר שילא

ממנו השמן טפה אחר טפה

כדעקו הטפיו בחוכה אף על פי

שפיו לר כל שהוא, ויש שאומרים

טפיו וטפיה אחד הוא (וכן הרמב"ם

כתב: טפיו הוא שם חסר והשלים

הוא טפיה (עיין כלים פ"ב

משנה ג').

טפיו, *teug*, *teuf*, *teufte*

teufte, *teufte*, *teufte*

טפיו, בכלים נפ"ג (דף כ"ח)

הפורקדן והטופס. חכמי, צמח
במדינת (בתוספתא) נראתה
היה גרים של כול ושל עוסס ושל
למורי שמש מפני שארין וכו'. נפ'
ו' נפיתא. (דף ט') חכמי היא של
טופס רואין וכו' לאן ישמעאל שם
גולנאן וכן דקים (והרמב"ם
מחזיק פורקד גלובין בלאן ערב
והטופס גרורים לבנים עגולים
קשים להשחבר ונעשו קרוב לטבע
השעור' וקראוהו הרופאים קרמזמן
וכן פי' טופח הכוזב נפח פס
מלכה ג' ולא כנעל הערוך עיין לעיל
בערך טפח השני, ועיין פי' הרמב"ם
שביעית כ"ט משנה ד', וליכראה שהם
מין עדשים כמו טלפח וכטעם
טפוח (שלאחריו). (ח"ג פי' טופח
בלשון יוני מין דגן אשר נבצלו
אין קשרים כמוגמל ורעיון קטני').

טפוח, *Mogelreufe, Krug, Linseförmiges Gefäß*
(מלפח) (wie das lat. Lenticula)
עצא צא צא צא צא
טפוח, נביא (דף כ"ד) ונחלק
(דף ק"ט) וליכורים שקנו
בטפוחים ובנורות. בשביעית כ"ט
(דף מ"ה) אובלים על בטפוחים
פירש אחי רבי דניאל ז"ל על
שה שמצאן העומות נפחין שהן בלי
חרם הבנויין בכותלים לקק בהן
העומות, ויש מפרשין אובלין על
הטפוחים על שהם שני העצבים.
בשנה (דף קכ"ה) זמורה שהיא קארם
בטפוח. וסב (דף קכ"ז) ופקקו
את המאוס בטפוח, כיזמא (דף

פירוש טובל ידו בשמן שנשק' עליו
ומלפח השמן.

טפח, *Tagen die Hande*
טפח, בחולין (דף פ"ו) ונשחרות
פ"ג (דף כ"ה) חינוק שנמלא בלד
העיסה ונלק בידו ר' מאיר מטהר
וחכמים מטמאין מפני שדרכו של
חינוק לטפח פי' דרכו של חינוק
להכות בידו על העיסה. ננ"ק
(דף כ"ג) דלא טפח בלפיה בלומר
אלא הכה בידו על פניו למונעו
שלא ילך לאחר אחרת. ננ"ק (דף
ל"ג) טפח ליה רבא צמנדליה.
במליצא (דף מ"ב) והאידנא דשביח
טפוחים אין להם שמירה אל
בטפח הסמך לקרקע פי' שנוקצין
בטפח שלהן ומרגיזין שם יז
בכחל כספים או חלפס. במ"ק
(דף כ"ו) עיפוס ביד, קילום נרגל
ומן במשילין (דף ל"ו) אין מספחין
ואין מספקין פירשנו בערך ספק.
שפח בכף ידו חרוט ויספוק
את כפיו. טפח - בריגילה בחרטום
ירושלמי דאדני שאל. מפקת' על
ירך חרוט שפחכא על ירכנא.
ואחריו בכף פעמי חרוט וטפחית
בפרסת רגלי עמא. את הולס
פעס חרוט עד דמטפח בקורכסא.
הכה בכך ורקע נרגל.

טפח, *Tagen die Hande*
(*Tagen die Hande*)
טפח, נפרק קמל דבזול יוס (דף
ע"ב) אף של טופח פירו' ממיני
קטניל הוא כדלמדנין בריש בלשיו

שיעור בשיבת ידו על הנגד לו על
הכלי אם לא יודע מקום הכחה ידו
זהו משקה טופח, ואם יודע
מקום הכחה ידו זהו טופח על מנת
להטפח. ובפ' ד' צעדיה רבי יהודה
אומר: משום בית הלל טופח
ומטפח. נטירות פ"ח (דף כ"ט)
ומשקה טופח מלמען. בניטין (דף
י"ו) ונענדה אה (דף ע"ב)
והזקן (נפרק ח' דטירות) הבנוק
והקטנים ומשקה טופח. גפיה פ"ח

(דף ק"ו) אין מנגלין בטופח פירש
רבי רמיא ז"ל שלא ירנן שדכו כל
כל כך שמה' טופח על מנת להטפח
מפני שמזיק לעניי ירושלם המרבץ
שדכו עד שלא ירד העני למוכה אם
היוקו מרובה על של עני מותר,
ואם היוקו של עני מרובה על שלו
אסור רבי יהודה אומר בין כך ובין
כך מכיון על הגדר והעני בא וכוטל
חם שלו (עין ערך טפח האחרון).

טפח, Zusammenstreifen
(mit dem Finger)
טפח, בסוף תרומות (דף ס')
להיות יושב ומטפח. בשבת
(דף קמ"ה) ולא יטפח בשמן

טפח אולי נקרא בן כי הוא
מכתר מקים למקום (ראש ערך
חגם ומה שכתבנו פה בהערה).
טפח, Breite, (Durchmesser)
טפח, בימא (דף כ"ה) תכא
כשהוא מזה אינו מזה על הכפרת
אלא כנגד טיפחה של כפרת פי'
הוא עובד יש והוא מלחם בדלמריקן
בפרת טפח (א"נ כנגד עניה כתוב
בנוסחאות).

טפח, seucht, befeuchten
seucht, i g e t t,
טפח, בימא (דף ע"ה) חמי
יהודה בר גורגרות אסור ליגע על
גבי טיפח צי"ה אמר ריב"ז ונטיח
המטפח אחר אבני ובטופח
על מנת להטפח. ונדרבות (דף
כ"ה) כל זמן שמטפחין. ונשבת
בסוף גמר ד"ח דבר (דף י"ד)
משקה טופח עליהן. ובכלי פ"ח (דף
ט') ומשקה טופח. בע"ז (דף ס') אי
איכא טופח להטפח צעי הדם'
ונצי' כינוג, פי' משקין שספן לארץ
או על גבי כלי ולא כנלעו יפה יפה,
אם יש זכך מטעם שאם יניח ידו
עליהן כדנזקין בידו ונעשת לחה,

terflüße aus, wodurch er mit Feuchtheit beleuchtet springt.
Er macht sich Baue in dem Sande welche er mit vieler List bewahrt
und bewohnt (S. Gesen. Handwörterb. Art. טפח). Das Letztere
stimmt mit der Beschreibung in den Sprichwörtern' (30, 26.) überein,
und die Halb. Übers. חגם daselbst, scheint eine Fälschung auf
חגב zu enthalten, und stimmt mit der Übers. des LXX. χοιρογυλλος
Schweinheuschrecke überein.

ועמים מיטיפי כלום מעינת
לפניה אם רואה מאכל אוכלת אגב
חדש תרתי הולכת ואוכלת. (וחזרו
בכתובות (דף ס') נמוך עיניך).

טף, (צוף) hebe, schimmeln
טף, בפרק שני באבות (דף ח')
ובסוכה (דף כ"ג) על דאטפת
אטפוך וסוף מטיפיך יטפון
פירוש על שהלפת גולגולת של
אדם אחר בנהר הליפו אוחד וסוף
שהליפו ילפיהו אוהאחרים
(א"ב תרגום אשר הליף די אטיף).

טף, Ziel, mehr, besser
טף, בכורות (דף ג') ליקנסיה
שפיחד כבר פירש' בערך חד. בתמיר'
(דף כ"ד) אלמא כחן דשרית ליה
דמרגיל טפי ופריק, הכא כמי
כין דשרית ליה דמרגיל טפי ופריק,
ס"א מוסיף ופריק.

טף, klommen, qualmen, טשטש
טף, דעכו כפחמה כנו (ישעיה'
מ"ג י"ד) תרגום דטיכו כנולניא
עמו וטפו (ולאן יון הוה כמו
שחרגמתי).

טפן, springen, spüffen
טפו, עת ריקוד, תרגום עידן
בסר לטפוזא בחלילא. ויתר
ממקומו תרגום ויטפו מן אחריה.
ליטאל אחריתא ויטפוד מן אחריה.

טפוא, 1) springhahn
טפוא, תרגום ואת הספן וית

דב באימה ובמדרות ואם יעבור שלט
ועשה כן יכוח ויבער. בפסחים (דף
מ') אמר רב כפא וכו' דעביד טיף
טיף דלהדי טיף טיף פי' שאין
דיוח בין דלף לדלף וכל זמן
שמטפטף אינו מתפץ. ושם (דף
ק"א) אמר רב יוסף ג' מילי יהנן
ארבוכא לנבדולא מאן דשמי טיף
טיף, ומאן דמריק דיש' ינא, ודמיים
מסאכנה ארמחוכה כרעיה. בעבודה
זרה (דף ל') אמר רב חייא בר
אשי אשר שמואל מי טיף אין בו
משום גילוי אמר רב כפא וכו' וכו'
דעביד טיף טיף דלהדי טיף
טיף. בכתובות (דף ס') דאכלה
טוכיני הוה לה בני מיטיפי עיכא
פי' כותפי עינים. בכורות (דף
מ"ד) פרק מומין אלו חוטמו כוטף
מכין מלמוד לומר או קרום. (ורש"י
פירו' כוטף ארוך ותלו מלמטה
משפתו).

טף, Tropfen, Insektenauge
טף, בפרק שמנה במקואות (דף
ס"ד) המטיל טיפים עבות מתוך
האמה עמא פירוש המטיל טיפות
גדולות. בנה (דף כ"ה) ושמי
קוטמיו כשמי טיפי של זבוב (א"ב
תרגום כמר מדלי כטפא מרול).

טף, schäuen, schäuf
טף, בננ"ק (דף ל"ב) ובמגלה
(דף י"ד) שחל ואיל בר אווא

1) Der Springhahn (טפוא) ist in Egypten, Arabien und Pa-
lästina einheimisch; ihn zeichnen besonders seine zwey langen Fing-
(95)

מצען, Durcheinander
מ'ען, חצת אורים לדור ויחבא

ט"ף, בשנת (דף ס"ה) דאמר רב
מטרא במערבא סהרא רבא פרת,
סבר שמא ירבו כוטיין על הזוחלין
והוו להו מי גשמים, פירוט משום
הכי אבוא דשמואל עביד לבנתיה
מקוה ציומי ניסן, ולא היה מכיון
לטבול בפרת מפני שרוב מימיו בכיסן
מי מטר הן, כדרכ דאמר מטרא
במערבא סהרא רבא פרת כלומר
כיון שמתאם שרבו מי פרת עדות
שהגשמה ארץ המערב ופאר אבוא
דשמואל שמא ירבו מי גשמים דהן
כוטיין מן הגנות ונעשו שאובים
על מי פרת שהן זוחלין, כדחנן
במקולות פ"ה (דף ס"ג) הזוחלין
במעיינות כוטיין במקוה העיר
רבי לרועל זוחלין שרבו על אנוטפין
שכשרין פי' זוחלין כובעין כוטיין
מי גשמים. אחיק לכטי פי' לא
אחיק לשכטי פי' בערך שפך. ואם
(דף ל') כל תלמיד היושב לפני
רבו ואין שמתו כוטיפות מור
מבוינה אל מקרישאבים אלם שאוני'
כלומר בתלמידים שיושבין ללמוד
לריבין להטיף ולהזיל' שמתו אל

ט"ף, בשנת (דף ס"ה) דאמר רב
מטרא במערבא סהרא רבא פרת,
סבר שמא ירבו כוטיין על הזוחלין
והוו להו מי גשמים, פירוט משום
הכי אבוא דשמואל עביד לבנתיה
מקוה ציומי ניסן, ולא היה מכיחן
לטבול בפרת מפני שרוב מימיו בכיסן
מי מטר הן, כדרכ דאמר מטרא
במערבא סהרא רבא פרת כלומר
כיון שמתאם שרבו מי פרת עדות
שהגשמה ארץ המערב ופאר אבוא
דשמואל שמא ירבו מי גשמים דהן
כוטיין מן הגנות ונעשו שאזובים
על מי פרת שהן זוחלין, כדחבן
במקלות פ"ה (דף ס"ג) הזוחלין
במעייין והכוטיין במקוה העיר
רבי לרועל זוחלין שרבו על הכוטיין
שכשרין פי' זוחלין כובעין כוטיין
מי גשמים. אחיך לכטי פי' לא
אחויך לשכטי פי' בערך שפך. ואם
(דף ל') כל תלמיד היושב לפני
רבו ואין סמכותו כוטיפות מור
מבוינה אל מקרי שאכיס אלס שאוני'
כלומר בתלמידים שיושבין ללמוד
לריבין להטיף ולהזיל' שמתו של

טען, זיכור'דיכ צפ"צ (דף פ"ד).
 זכתינה (דף כ"ג) זכתינה (דף
 י"ח) והזכורים חייבין עליהן מיתה
 וחומש ואסורין לזרים והן נכסיהן
 ועולים באחד ומאה וטעובין
 רחילת ידים ורגלים והערב השמש
 ברי חלו בתרומה וזכורים מה שאין
 כן במעשר. ירושלמי כתיב ואני
 הנה כחתי לך את משמרת תרומתי
 בשמי תרומות הכתוב מדבר
 ה ת ר ו מ ה ו ה ז כ ו ר י ס ,
 ת ר ו מ ה ד כ ת י ב ו ל א י ש א ו ע ל ו
 קטל ומתו בו כי יתללוהו, הזכורים
 דכתיב והנחתם שם עולותיכם
 וזבחיכם ואת מעשבותיכם ואת תרומת
 ידכם אלו הזכורים דכתיב ולקח
 הכהן הכסף מידך וגומר פי' מאין
 זה שאתה בו ומתו בו כי יתללו
 בתרומה הכתוב מדבר? דכתיב
 למעלה ואל השמש וסוד ואחר
 יאכל מן הקדשים, ואמרין טבל
 ועלה אוכל במעשר בדמפורש בערך
 ט ב ל ו ח י ט ב ח ו ב פ ת ' ת ר ו מ ו ת
 וזירושלמי זכורים אוכלי
 תרומה זכורים שחור, שאכל את
 הטמא, וטמא שחור, וטמא שחור,
 וטמא שחור, כולן במיתה,
 אוכלי תרומה בבכורים
 ט ה ו ר - ש א כ ל א ת ה ט מ א
 כ פ ל ו ח ו , ט ה ו ר ש א כ ל א ת ה ט מ א
 ב ע ש ה , ט מ א ש א כ ל ט ה ו ר ב מ י ח א
 ו ט מ א ש א כ ל א ת ה ט מ א ב ל א ת ע ש '
 מי קמית מימר שחור שאכל טמא
 בעשה? אמר רבא בר. מיהל ואחר

יאכל מן הקדשים מן הטמאים ולא
 מן העמאין, וכל לא חששה שהיו
 גא מכם עשה עשה הוא, וחומש,
 האוכלו בשוגג משלם קרן וחומש,
 דכתיב ואני כי יאכל קדש בשגגה
 ויסקף חמישיהו עליו, וגרמין במורת
 בהגיס נאמר כאן קידש, ונאמר
 להלן קודש מה להלן קדש
 הגבול אף כאן קדש הגבול
 ואסורים לזרים. ירושלמי
 פתר לה פחות מכשעור פי' אחר
 ואסורין לזרים אפילו על ידי
 פרייה ועולים באחד ומאה, בדפרישית
 בערך דמע, וטעובין רחילת
 ידים כדמפרש בגמרא ואפילו זכתינה
 אכל מעשר באפילה אף, זכתינה
 לא. ומפרש בשם (דף י"ד)
 ז"ל דברים והידים. פירוש אחר
 הכירות של תרומה וזכורים, בשבט
 נאכלן טעובין רחילת ידים, מה
 שאין כן במעשר וחולין דאמר ר'
 יוחנן כנוטל ידיו לפירות אינו אלא
 מנסה הרוח כדמפורש בזה ההלכה
 דאין דורשין. פי' אחר וטעובין
 רחילת ידים עד פרק שני מה שאין
 כן במעשר וחולין שאין טעובין
 רחילת ידים אלא עד הפרק הראשון
 שהוא צדוף האלמנות, כמפורש
 בחולין בפרק כל הנשר. והערב שמש
 בדפרישית בערך טבל. והן נכמי
 בהן, רבי אבא בר חייה בשם רבי
 יוחנן לך כחתי ומתן צדוף זכורים
 ולמה אמרו הזכורים נכמי כהן
 שהיו קונה מהן עבדים וקרקעות
 וזהו שם שמהם ונעל קוב נועל נחובו

יחגי עסקא, ובניצוא (דף ק"י).
עסקא וברי כריא, בנדרים (דף
מ"ו) דמקבל בעסקא. פירוש
מם שפות כין מן הקרקע.

טע, ת e z z ט

טע, בכתובות (דף כ"ד) מר סנר
שעה ולא הזכיר של שנת אומר
ברוך שנתן מנוחה לעמו ישראל לאות
ולברית ברוך מקדש השבת, טעה
ולא הזכיר של יום שוב אומר ברוך
שנתן ימים טובים לעמו ישראל וכו'
טעה ולא הזכיר של ראש חדש אומר
ברוך וכו'. בברכות (דף מ"ט)
ובבבא (דף כ"ו) מפני שהן גרים
טועין (א"כ תרגום והנה טעה
בשרה והא טעי בחקלא וכו' לטק
מקרא הטעו את עמי ועבין אחר
קרוב לזו תרגום ואל תטוש תורת
אמך ולא טעעי כמוסא דאבך
(ואת ברית אלהיה שבתה וקיימא
דאלהא שבתה?) ועבין אחר קרוב
לזה תרגום אשרה וזכר אלהיה
דאנן טען בתריהן וזכור את
דניך ויטעון ית בך).

טעם Kosten, schmecken, empfinden

טעם, בנטין (דף ס"ט) טעם
דלי במי כסף טעם דליבמי פנים
לחש הוא.

טעם, ט e f e m e ט e i n n

טעם, בסוף גמרא דפסחים (דף
ק"ט) מאי ולמכסה עתיק? זה
המכסה דברים שגילם עתיק יומין
ומאי נכחז סתרי תורה, איבא
דאמרי טעמי תורה.

טעין Bedürfen, damit beladen seyn

וירקעו אח פה' היכנס' ורדירו טעי
דדכנא (א"כ פ' בלשן יוכי רקוע כח).

טס, T e s t e s

טס, כל פסוק כל כסף תרגום
ירושלמי כל דמיים. וירד פיעט'
ירושלמי טייסא. אשר תעוף
בשמים תרגום ירושלמי דטייסא.

טסבר, T e s t a m e n t

טסבר, תרגום וסגו לת מלכים
ועסברי מלכים פירוש בלשן יוכי
ורומי סגולה וסגור עין חסוד.
טסורא כתובות דירושלמי פירקא למכה
כוונת ואולת. וסננת לטסורא
דקרת' פירוש בלשן יוכי ורומי פקיד
על הסולמות.

טסן T e s t a m e n t

טסן, תלקא טרגים וטסכי כנר
פירשנו בערך ורד (א"כ פירוש
פטריסכי בלשן יוכי ורומי טס
כליל דגן בלא קליפה ונפרט
שעורה עין ערך חליקא).

טסקא, T a s c a , T a s c a

טסקא, במגלה (דף ז') נמרח
מלא טסקא קבא מלא טסקא
זנבילא. בנטיין (דף ע"ה) כל
דבר שהוא בקלתא לאמורי מאי?
לאמורי טסקא דאכלא בה תמרי
פ' כלי כעין קלת ובלעז טסקא.

טסקא, T e s t a m e n t

טסקא, במלעז (דף ע"ג) ארעא
לטסקא מטענא. ובבבא בתרא
(דף כ"ד) דאקבו גופיהו לא הו

בסולין (דף ט"ח) חזקו דהו קיימי
טיכרי טיכרי פירוש: בעלכות
גדולות למחיס קטנות בכדי
גדולים טיכרי דברכן מן בכדי
וכולכן למחיס בועי איכן וככדי
בד לית גרמין וככדי בועי כפיחת'
רנות דהוויין בריאש טיכרי בועי
עקישא דרמין לטיכרא דכתיב
מלור התלמים ומתרגמין מטיכרא
תקיף אלא מיכו לאו אנכא דהוויא
בריאה.

ט"ז, (Dehnung, αστεύ)

(ש ל ע)

ט"ז, גשנת (דף ט') היה כמין

ט"ז של זכר. וזש (דף ל"ד) וכן

כזית מן המת לעשות לו ט"ז.

בבלים פי"ג (דף י"ג) הן שבעים

שנו כוחות המפחת טמאה בכני

עלמה, ובפיק י"א (דף י"ג)

והסוכב של גלגלומן הטסים. ופ'

י"ג והטסים והלפידים פי' טמין

כן רד"ק ופ'קים כדכתיב

ט"ז, T a n i a I)

ט"ז, כהן סון תרגום ירושלמי

קנא דטכס. לווען מלחם טכס

(ט"ז וכן קהא בלשון יוניורומיי).

ט"ז, p a p i e r s c h i l f

ט"ז, תרגום ירושלמי ותקא לו

חיבת גמא ופסי' ליה חיבותא דטוכס.

ט"ז, Befubeln, beschmugen

(A t h, D ü n g e r)

ט"ז, בננא בתרא (דף ל"ג) הרי

זה מקבל עליו רובע טכופת

לסאה פירוש רובע הקצ אהוא חלק

אחד מארבע ועשרים לסאה. ענופת

הוא עפר ריח. בנכורות

(דף כ') בנחמה דקה טיכנף

פירוש דס ומיס ומיאום. בננ"ק

(דף נ') טיכפה פירות להנאחה פי'

לולי ששטה לרכיה היתה מלעשרת

לפיק. טייב שנהנית.

ט"ז, Stein, Gest, Verhärtung

ט"ז, גשטין (דף ט"ח) כרא ליה

בירא ומלייה מוז ומכסיה אטיכרא.

I) Tanis im Hebräischen (צ"ן) Toan, eine alte Stadt in Unterägypten am sechsten Nilarme (welcher von Strabo L. XVII.) Taniticum Ostium (Tanitische Mündung) heißt. Ihr alter Glanz ist jetzt verschwunden und ein Dorf Rahmens San ist der Splitter dieser königlichen Stadt. Wenn Hieronymus (Gesch. 30, 14) צ"ן T a p h n i s übersezt, eine Stadt welche wie Calmet berichtigt, von Tanis ganz unterschieden ist; so scheint mir dieses Wort beim Hieronymus, ein überall eingeschwärzter Schreibfehler, weil er in den Psalmen (78, 12. 43) richtig צ"ן: in regione Taneos übersezt.

טמיקון, *temikon, טמיקון*

טמיקון, נפרשת ויהי ביום כלות
שש ענלות לב כנדר' רקיע' ולא ו'
הן אשר רני אבין הן דמלכא ארס
טמיקון פי' מכודר. פ"א כסא של
מלך (א"מ לשון יק הוא וכפ' הראשון).

טמיר, *Berscharren, vergraben*

טמיר, תרגום ויעמוד. אותם
וטמיר יתחק.

טמש, *Eintauchen*

טמש, נסוכ' (דף י') עבדי' דרב אשי
איטמישא ליה כותכתיה נמיא.
נבנא בחרא (דף ע"ד) ובחלק
(דף ק"י) אייתו נבנא דעמרא
וטמיה נמיא. וטבלת פתך נחמן
תרגומו וטמישי פערך נחשילא
דאיחבאל בחלא.

טין, *Teigt, schleimig machen*

טין, נמכסרין פ' שליש (דף ס"ו)
כתנו חטים וטכנו, המטכין
נעים הנגיב. נפרק קמא דמ"ק (דף ו')
אמר רב הונא אם הימה שדה
מטוכנת מותר, פי' לכה.

טין, *Teigt, schleimig machen*

טין, צימא (דף כ"ט) וסימניך
טיבא דרטיכא. נבנ"מ (דף
ק"ו) אי נמי בטיכא דמעבדא.
דפס ושיט תרגומו סין וטין. גאלהו
סך ולמות תרגום יטכוכיה.

טין, *Teigt, schleimig machen*

טין, בחגיגה (דף ע"ו) טיכא
הימה בלבס, נכסהדרין (דף ע"ה)
מעשה בארס אחד שכתן עיכוי בארס
אחת והעלת. לבנו טיכא (א"כ פי')

ובויקרא רבה ואם כי יזנז וזרמה
זהו הורג. נעליהן מבנים ממון
לטמיון. ובפרשת קדו מסרי ואל
כסף שלח המלך גבאי טמיון לגבותה
פירוש גבאי ממולה על אולר של
מלך (א"כ פירוש בלשון יוכי אולר
הן של מלכים, הן של מון).

טמן, *ta man, טמן*

טמן, במליעל (דף ס"א) ונבנא
בחרא (דף פ"ט) נמקל שלח יומין
משקלומי במלח תבא מפכיהן חסרין
כלומר כח המלח יונק. ויכמיש כח
השקל ומוכה לאחרים.

טומא, *ta ma, טומא*

טומא, בריש נמרא כל כחבי הקדש
באבה (דף קט"ו) נטל טומי'
אל ברכות. ובפסיקתא דזכור נטל
טומוס יתן של אבטיס וכו'. ונריש
ויקרא רבה מרש' הוא יסקיע אף
על פי שכתן אחד יותר ממך לך
כמבנו בריש טומאם פירוש קלף
מעושן מן קליפה של עץ ובלעז נקרא
טומ"ו (א"כ פירוש בלשון יוכי ודומי
ספר כלו או קלתו).

טמיע, *Bersinken, untergehen*

טמיע, נכרשית רבה (פרשה ו')
יהי מאורות עד כדי לית לה אלף
ל"ו מטעופין. ובפרשה ס"ד בריש
ואלה תולדות יצחק עש ממעו עי
שמשא. ונ"י כי נא השמש טמעת
שמשא. ות' ויחפרוהו ממטמוני' וחפסין
ליה מן טומע יא (א"כ ת' טבעו
בארץ פתחי' טמעו בארעא חרעהא
ומה הלשון תיכונק שנטמע בין הגויס).

ממיון, (I) αμαρτισμ

Magazin, Schatzkammer

טמיון, בסוכה (דק"ט) בשביל

ד' דברים נכסי בעלי בתים יורדין

לעמיון, ובמלכות רבה (פרש'

כ') זה ניוון מן טמיון ואני

ביגיעתי, ובפרשה ויהי בימי אמרסל

וביקרר רבה בריא וס' ביום השמיני

שלח המלך גבאי טמיון לגבותה

ובפרש' כ"ב וס' המטיר על סדום ועל

עמורה וצילמדנו לב' מרינות שמרדו

במלך אמר המלך תשרף אחת משלה

ואחת תשרף מטמיון דלהלן וכהסבו

נחלים לופת ועברה לגפרית ברם

הכא וס' המטיר על סדום, ובפרש'

ס"ב ולבני הכנענים, לא הניקו למקח

שכח עד שנמלאת ארץ כלרים לעמיון.

וצילמדנו וכי ימוך אחיך ורשע לא

יכין דרכו זה עשו הרשע שה' מככים

ממונו של אדם בטמיון וסורגו.

אליעזר בן יעקב מיין לכהן טמא

שאל תרימה ממאס שאלנו במיתה?

שאלמר ומחו בו כי יחללוהו וכו'.

בסוף נדרים (דק"ט) האומר

טמאה אני לך פירוש כגון אחת

כהן שאומרת נאנסתי ולך אבי אסורה

וכו'. בנזקים (דק"ט) טמא

שאל בן קדש טמא, בין קדש

טהור, חייב רבי יוסי הגלילי אומר

טמא שאל טהור, חייב, וטמא

שאל טמא פטור וכו'. בנזירות

(דק"ט) בכור טמא לין אותו

לנרות מ"ט? דאמר קרא הטמא

וקטהור יאכלנו.

ממיון, Zottenbein

טמא, נאה לית פ"ז (דק"ט)

החורש מלך טמא, בביסקא

דדברי ירמיהו חמון מה ענין ליה

כלוני שחיק טמא? פיר' שחיק

עלמות.

1) Es scheint richtiger das rabbinische ממיון in dem griechischen ταμειον als im hebräischen ממשון sich zu finden; denn in den meisten Stellen die der A. u. h. hier citirt, bedeutet es einen Staatskass: das hebräische ממשון aber, brücht eigentlich eine Vorrathskammer von Bikkulien aus, und ist wie das arabische Matmore, eine Gruft oder ein unterirdisches Gewölbe zur Aufbewahrung des Getraibes, welches nach Schaw. (S. 130) Pharm. (2 Th. S. 455) (Faber in der Anmerk. S. 459.) und Mehrern, im Oriente gewöhnlich und auch in Jeremias (41, 2) deutlich zu ersehen ist. Sonst bedeutet dieses hebräische Wort: einen Schatz der als wirklich verborgen, erst gesucht oder gefunden werden muß (1 M. 48, 28. Sprüche. 2, 4. Job. 3. 26. Jes. 45, 3.).

את כתרומה, ומי"ח דברים גזרו
 בו ביום הוא דתן ואלו פוסלין
 התרומה האוכל אובל ראשון ואובל
 שני וכו'. בסוף סיפרי ואם כ
 בהמה טמאה אשר לא יקרינו ממנה
 וגומר יכול בבהמה טמאה הכתוב
 מדבר? כשהוא חומר למטה ואם
 בבהמה הטמאה ופרה בערבה הרי
 בהמה טמאה אמורה? הא אינו
 מדבר אלא בבהמת מוקדשין וכו'.
 טומאת שרץ מרובה בשבת (דף
 ט"ד) פירוש מרובה שהיא כשזכה
 שרצים, והוא קלה שהיא טומאת
 ערב, טומאת מת מועטת אולי
 אלא במת בלבד, והיא חמורה שהיא
 כטומאת שבעה. בריש מכילתא
 הואיל וטומאה מעבבת, ואני
 מעבב, מה טומאה אין כחות
 משלשים יום, אף איני אין כחות
 מל' יום. פירוש רבינו כימים ז"ל
 מה טומאה כדסה מי"ד בבסין
 ל"ד באייר, שהן ל' יום, אף
 איני פמי שאם לא ימלא מעבב
 הפסח ומהעדרין נשכילו' חס. וברי
 כלים טמא מת אב הטומאה מכלל
 דמת עלמו אבי אבות. בנכור'
 (דף כ"ג) גופא בד פדא אמר
 טומאה חמורה עד לגר טומאה
 קלה עד לכלב. ונע"ז (דף ט"ח)
 ור"ג מ"ט? דתניא לא תאכלו כל
 נבלה וגומר נבלה הראויה וכו'.
 בטהרין (דף פ"ג) ואלו שהן
 במיתה האוכל את הטעל, ובסן
 טמא שאכל תרומה טמורה וכו'
 ומכורא שם אשר שמואל משום רבי

מיים שיבא טמא טומאת ז', ומה
 במקום שהכל ולא עשה חמורו של
 בועלה כחמורו שלה, שהתחת ון
 של טמא ארס וכלים,
 ומה ון של בועל נדה אוכלין
 ומסקין מטמא, ארס ובגדים לא
 מטמא, החמיר בימי טומאתו
 וכהיב ביה ומהי נדפה עליו וטמא
 שנעת ימים, ועשה ימי בועלה שהם
 ה מיטמא כמות' ואפילו נא עליה
 ציום ז' שלה יטמא ז' ימים, כאן
 במשכבה שעטא כמותה שמטמא
 ארס ובגדים, והחמיר בו, אינו
 דין שחמיר גם בימי טומאתו
 ולדנו בדיקה שהיא משכבה טמא
 טומאת שבעה? ת"ל כטומאת
 נדה ולא כימי נדה, ומה
 טומאת ערבה הוא מיטמא ואינו
 מיטמא כימי נדה טומאתה
 עומאת שבע. טומאת
 גזירות, טומאת הקדשות
 נספדרא, וזה לכס הטמא טומאת
 הגזירות הן, השרץ, והנבלה
 ומה, וזב, וזבה, וכדה,
 וביטא בהן וטומאת הקדשות
 השורף את הפרה ואת הפרה,
 והמשלח את השעיר, ומפורש
 בחומתא דמסכת שנועות וכל
 דבר טמא לרבו' כל הטמאין
 שבתור, רבינאן חומר טומאת
 גזירות, ולא טומאת הקדשות,
 ילא האורף את הפרה וכו' וטומאת
 הגזירות גמליהן דיוס הכיפורים
 לענין אובל אוכלין טמאין,
 ומה מקין טמאין שחא פוסל

מכור, קנין, קנין, קנין, קנין
 ט"ז, בנרשית רנה (פרט' ב')
 שניהם נאנוי אהם ובנומי אהת.
 ובפרט אהר עזר וינך אלהים
 הדין מפיך ליה נמימי פירוש
 בדימים (א"ב מרגוש אין שורה
 להנחם לית נמימי מהבון פי' בלשון
 יוני מחיר ואורי).

ט"ז, קנין, קנין, קנין, קנין
 ט"ז, בנרשית רנה (פרט' ב')
 בטומאת גרסה ולא כימי כדחה
 והלא דין הוא, ומה במקום שלא
 עשה טומאת המטמ' וכו' פי'
 מקדאמר בטומאת נדה ילפינן
 דמשכב וזה טמא טומאת ערב
 כטומאת נדה, שהרי נדה
 דאורייתא, שאפילו רואה יום ז'
 טובלת ליל ס' וטהורה, וכן כמי
 כל מי שנגע זה טמא טומאת
 ערב, ואיתקא משכב וזה, למשכב
 נדה, שהיא טמא טומאת ערב
 ולא הוקא לימי טומאת' שהן ז'

דמשקין אהר למיכר כהרס טומא
 פירוש לפנות מקור המעיין שבתם.
 במגילה (דף כ"ח) אמר ליה יהא
 רעוא דתיטוס לזיראי, בינמות
 (דף ס"ד) טוס ולא תשפין
 פירוש סתום פורי הקיר ולא תננה
 זכין ואם הב נקנים וחורים הרנה
 שכן ולא תהרום כל הקיר. טומטוס
 ואנדרוגינוס גריז חנינה טומטו'
 שאין לו לא לורת זכר ולא
 לורת נקבה כמו טוס
 ואמרינן טומטוס שנקרע והמלא
 זכר ופירוש אנדרוגינוס בערך
 אכחורופי. ובפרק ג' בחלה (דף
 ע"ה) עד שתחלגל נקטין וחטטין
 בשעורים פירוש דרך החטים ללוג
 ולחלגל יפה אגל השעורים כשילוג
 אותם. עיסתו מתפרד ואינו יכול
 לחלגלו יפה. על כן מטמטמו ביד
 ועחו (ח"ב מרגוש ויסגור החלב
 זטימטס אומא וזה שקורי' טומטוס
 קוראי' לו בלשון יוני אטימטוס
 (ατμητος) פי' מי שאינו מתוקר).

זכרון למשלי אהר כזה בספר רב אלהם, וחובה עלינו לנדר האמת: הלא הרי"ף כתב
 באר היטב: אנדרוגינוס מוליד את מיכו ופי' הר"ן אנדרוגינוס
 מוליד את מיכו דאנדרוגינוס נר' בפני עצמה היא ולא
 שייך למימר ביה דאיתי לך נקבות שבו ומפיך לך זכרות
 דסבר ר' ע"כ. וכן תוס' במגילה (דף ג' ע"א) ר"ס נגיש תיבות והר"ם,
 הביאו הסופרים אנדרוגינוס מוליד את מיכו וכן הדין בל"ח הלכות מגילה
 כי' מרפ"ט ב"ק ג' ואין א' פול' מהשליך לבדוק אם יחליף ואם ימיר הזכר' בנקבות
 והזכר. אמר טומטוס לא ירענו אם הוא זכר או נקבה כי זה נסתמו
 מעינות המין ורק אהר: מוטו אהר יבוליה לנדר ע"י חבאת הניחות אה
 כוח זכר או נקבה.

רנים. ואם (דף מ') הלכה כדברי
המכריע חזן מקולי משליית
ששנינו שם (דף כ') בגמרא פתילת
הנגד רב המכונא אמ' הכא בשחמטוכו.

ט"ז, e e i t e g g e e

ו ט ט, נרכות (דף ו') אגרת דני
טמא שתיקוהא פיתאז חבל ויוליא
באטנ' ונאל'נ'ס (יראה לי ששטמ
המאמר הזה מספר המלמוד. אשר
הי' לרש' ז"ל כי בקונטרסיו למסכת
נרכות אין פירש למלת שמיא,
ונכסהדרין (דף קי"ג ע"א) כתב
ד"ה בי שמיא וי"א בי טעמא
בית הא כל שמשעמי'ן אותו
בדברים לכמו ונכסה דוכתין
כתיב בנרשית רבא שמיא בלא ע
לכן אכל ע"כ, והנה גרסה טעמא
מתנגדת למאמר דרב כפא נרכות
ומה לו להבית עד לשר גרסה שמיא
מדר' אשר עומד לימינו במס' נרכות)

ט"ח, e e i t e g g e e

טומוטום, e e i t e g g e e
ט ט ט, נב"ק (דף כ"א) טמא נטפחו
וסלק אבנו מהו פי' טמא אותו
טפח נזירותו או באבנים. דריש גמ'

ט"ח, e e i t e g g e e

פ"ח, נכסה (דף נ"ג) אף חזן
כמי חכונא (נפ' ד' צוצק) היה
ישוב על גבי המטה וארבע עליה
מחת רגלי המטה וכו'. נכסה (דף
קל"ח) חני רמו בר יוחנאל טלית
כפולה לא יעשה וכו' פי' אדם שכל
טלית וקשרה בין שני כחלין והרכין
קלת הטלית בדרך. וכנס לישן
תחתיה נגנה באמצע וארבע ויורדת
למטה בדרך כמלא קומה אדם נרחב
אכל ערשיו הוא ואפני שאין נגנה
טכה ולא נפחות מג' לפיכך פסור
אכל אכ' ואם היו עליה קוטרין מאתמול
ונטה אותן היום מותר. ואם (דף
כ"ח) היו אכל טלית מקובלת פי'
כעין פוחרי כמות פירוש רבי מלית
ז"ל טלית הוא דרד"ד, ולמה
נקרא שמו טלית? שהוא למעלה
מכל הנגדים כמו שאמר התרגום
וישאו בניו וכטלו יתיה נמוהין,
ועוד טלל שהוא סיכוך למעלה
(והוא כמו בבות בליע נגר עשו
לכמות נגדי חתוק ובל"א e e i t e g g e e)
טלית לכן יסיד טלית לכן

א) נצרך אנדרויג'נום (חלק א' דר לז הערה 1) אמרתי דריש אשר לא
ערות זכר וערות נקבה לא היתה לעולמים, כי אם זה נקרא אנדרויג'נום
אשר השבע הפירוש בריאו וספר פאניגוס בלי דעת אם היא ערות זכר
או ערות נקבה ולא זכר ונקבה ברא' אותו; וגם ילד אדם אשר פעם זכר
ושם נקבה לא הי' ולא נברא, ונריה הזאת נבראת ברעיוני המון אכל לא
נמלאת בעולם טיטוס. ואף גם הרב המחבר מנן אברהם האמין בו באמרו
(הנכות ר"ה מקפ"ע סעיף ד') : ורי"ף פי' א' אנדרויג'נום אם באותו
פעם שהוא נקבה פוי ספרו זכר אינו מופיאו עכ"ל. — ובאמת אין

ואושיט בים קנץ לחניה. ויאמ' פנואל לבועז קנה לך תרגומו ואמר פריקא לבועז אושיט ית ידך לקנייכא וקנה לך וטלע בועז ית כרחקיד ימימי' וקנ' מימי' (והוא כמו צלע בעברי').

מלך, *Einfallen, einfallen* (e i e a u e) ט ל ק, במולין (דף קי"ז). בקרנים והטלפים מלטרסק. ובכ"ב בפרס (דף מ"ו) פרס שקרניה וטלפיה שחרי' יגור. ובכרס (דף ל') פ' בל סימן, כל שיש לו קרנים יש לו טלפיה. ובמולין (דף כ"ט) מ"ר פלו הן פימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפיה. ובכורות (דף מ"ד) בשלו קרנים וטלפיה. וזכרותן עממן פמולין. בסוף הגדה דפרק המוכר את הספינה ובפ"ק דקדושין: ונפטר עבד כנעני כי לא במסירה אחת בטלפה בשער' ונלכיוף שצליה. ואוספת שם פרפוח תרגומו ומטילפן טילפין פרסחא. כל מפרסת פרסה מ"י דמטילפן טילפין.

מלפח, *Einfa, Einfaenformig* ט ל פ, בבבא בתרא (דף ס"ז) מבר את הים (גמרא) יס טלפח פירוש מביאין טיט ומערבין בו חנך ונפוחת על פתח ועוזק כסין ריפיה גדולה ותחנין על הזחית בבית הנד כדי שיוכסאו וילא שמן וקראת טלפחא מפני שהחילת בריחתה בכרסה ועדשה בלשון ארמית טלפחא ומכסין אותן על הזנן ואחוריון שילא מהן נקרא תמך.

וסן העיגולן דקאמר עיגולי הכת וכן העדשין דקאמרין הדמן והלובבין והעדשין מדיקן. ובענודה זרס (דף ל"ח) בטלפח ואלא כולי עלמא לא פליגי דאמר (א"ר הרומיים קוראים בלשונם למין נמר או כלי עגול ובפרט אס הוא על שמך ע ד ש"ס (Lenticula). תרגום וביד פדשים: ומבטל דטלפחין).

מלק, *Beutel, God, Schlauch* ס ל ק, בסין (דף כ"ו) ובכ"מ (דף כ') אצלומסקא: מאי גלומסקא? אמר רבא בר שמואל טליקא דסבי כדר פירשנו בערך גלסקים (א"ב פירוש בלשון יוני חננה ופירוש גלומסקא גלומסקא מלה יוכית היא).

מלק, *Beutel, God, Schlauch* ט ל ק, בבבא בתרא (דף ע"ז) פרשת ושלח יעקב חלן סורפרח וטלקיה קוטוי. וחסלך את הילד מרג' ושלחת ית טליא וכשליכסו בלחך הנורות תרגום ירושלמי ובעלק. השליך מטסים ארץ מפלגת פרט טליק מן שוילא לפרעם. בספיקא דיהי נפלק ומקנן וטטלס באוקא וכו'.

מלך, *Einfaenformig, Talavia* ט ל ר, בבבא בתרא (דף ע"ז) ובעל ריפא הנרגלותי (א"ב פ"י בלשון רומי טין מעכל).

מלש, *Speiellig* ט ל ש, בבבא בתרא (דף פ') עוזרדין טולשי' (וכן מתרגם דל"י כמו מתרגמו קולמ"ש. והוא Cormiere).

זוכה נלכ. יאריך ימים דלסני
טלמיוס כערק יומיו. סדרת אדם
יתן מוקם תרגום ט לוריא דבר
נשא ענדא ליה מיקולמא (א"ב פי'
בלאן יומי עזות פנים ועוסק).

מלן, *Esperant, Eschaton*

(*E s c h a t o n*)

ט ל א תרגום טפחד בלילות מן מיקול
וטלכי דאולין בליא' פי' טלכי
טדים של כל. לפריי,
טדים של בקר. טיפרי,
טדים של להרים.

טלסר, *T a l a s a r*

(*Eine Stadt in Assyrien*)

ט ל קר, תרגום ירושלמי וסא רסן.

טלע, *spülen, austreten, ausgießen*

ט ל ג, בינמות (דף מ') ואס לאו

איט לט לכ רעלא דמיכא וטלע

ליה רעלא דמיכא. טלף איט נעלו

תרגום טלע גברת ברמק ימינים

מלל, *se f a t t e n*

ט ל ל, ברכות (דף י"ט) ונפל קניא

מ טללס פירט דש"י גג ופירט

נכון סכוך. תרגום ילכני בסכה

יעשני ב ט ל ל י ס. תרגום ת

ססכות תא דוטליס.

מלם, *E s t e*

ט ל ס, עשרה לס תרגום עמר

טילמין דלס (פלמס א' יד ג').

מלם, *T o g a*

Dreißigkeit, Dreywegheit,

ט ל ס, בניקרא רעה ויהי ביום

השמיני פראת אל ארץ יין סלמיני

בל ידעמי טלמיין ליה ולא ידע

פי' מכין אמו (א"ב פירט בלאן

יג פועל עקדת עמר ראש וסעוקן

והעושק סת הארס).

טלעל איס טון תרגום בר נשא

טלומא גבר עוולס. איט בליעל

כורה רעה תרגום גברא טלומא.

je berühren konnte. So oft er sich nieder beugte — um eine Fa-
cel aufzuheben — streckte er die beyden Däume auf die Erde, be-
rührte mit seinem Munde den Boden und richtete sich wieder em-
por. Aehnliche Kunstspiele führte der im Talmud als Rabbi, Arzt
und Astronom gleich berühmte Samuel mit acht gefüllten Weinglä-
sern, im Gegenwart des persischen Königs Sapore (שׂוּרֵי: שׂוּרֵי שׂוּרֵי
p.u.r. — Königssohn) aus. Abai oder Nachmani unterhielt
Raba mit acht Eiern auf eben diese Weise. Wenn diese hochge-
schätzten Rabbinen — wie nicht zu zweifeln ist — keine Vossentreißer waren
und die Spiele ihrer Gewandtheit als wahre Künstler vor Königen
darstellten; so haben sie gewiß nach den Gebräuchen der Griechen
und Römer, v o r z u t h e i l s f r e i Gymnasien besucht, und sich durch
gewöhnlichen Uaserricht diese körperliche Gewandtheit angeeignet.

מיתה וקטלה, איכא דאמרי בטלי
דדכז דקערות אל וזכז שהן דבז
יקד' ושנקיה (א"כ פירוש בלשון יוכי
כלי ע"ז ול כיוק ערס) (ולי כדא'
כמו שמרגסתי שעל זה נוסל לשון סער
בכתובות וכפי' הראשון נערוך בנ"מ).

מלר *Ma l e r, T a l e s*

(*Ma l e r* מלר) (דף קמ"ב)
טלי, יצא נמל (דף קמ"ב)
איתחולק לטליס במקום בניה מי'
טליס. יכונק דול כדאמרינן שם
(דף ל"א) מטליק טליס וטליס
באוק' כדר י"ו ולא מטליק. רע
טכערו פא ירוש' ביטמן טליס י"ס.
וה כער אינא אתי, מתקין את
הילדיס (כולם מתורגמן ק).
אצטא בנא' תרגו' איסתכלית בטליס.

מלל *Spotten, spielen, scherzen* (1)

טלל, בערונק (דף ס"ז) בחוכא
וטולל. (בפוסק דף כ"ב) לוי מטלל
(בנאמחות דדן כתיב: מטייל)
קמירבי בלמכיא סכני. מטללי
טליס וטליסא. בטבעות וכו' האף
תרגום עוקח. וטלול י"א. (אחא
דכא צלל צלא).

הרופא דמלרי זקא... בנטיין (דף
ע') (מלך דמלרי טליס חירוק
אחאחו ויתק אמר רב חסדא ט' מיני
קמרא הו, מעליס דכולהו סומקא
דוחא נא, גריעא דכולהו טליס
חירוק (לפי' רש"י הוא מין יין חזק
ורע כחוצין).

מלר *Unterbett, T u l l*

טלי, בכתובות (דף ס"ח) במה
אמה טער בטלי כסף או בטלי
זהב? ונב"מ (דף ע"ח) הקוה דאמר
לפ' אבין' במילא' דמלמא אמר ליה
באלי בטלי כסף או בטלי זהב?
פירוש טלי כסף בנדי טלל כלמר
טליסות לנכות בכסף טלין דרבן
להרקב וקטלה מפני שפשיעה אידע
לי דאיכא דאמר בטליסות של
אמר דקן ארומות כוסע דרבן להרקב
ולא פשע ושנקוס. פירוש אחר אחר
שפשיעה עם חזרו אפי' חקלקל משי
של מלך וקן לי כך וכך, פשה כן,
שאלוהו עבדי המלך בכתה דמיס
אמר זה הדבר? אחר להן בטלי
כסף שכן קער ו' כלף אחר הויל
נדבר מועט וילול ממי של מלך חייב

1). In das Gebiet der Unterhaltungen der alten Rabbinen, ge-
hörten viele gymnastische Spielkünste. So wie ein berühmter Rabbi
und Hausfreund des Rabbi Jehuda (den Heiligen,) wird im Talmud
als Schaukünstler aufgeführt. Er trieb ein wunderbares Spiel
mit acht Ringen; eine Kunst die wahrscheinlich jener gleich war
die Rabbi Simeon ben Gamliel mit acht Fackeln ausführte. Dies
selbst nahm acht Fackeln, warf immer eine in die Höhe, während er
die andern mit so vieler Gewandtheit auffing, daß keine die andere

ממנו שזכננו עליו נט כ"י פירוש
לשון יוני ערמנות ותקבולה וצרמס .

Dauer, Burg, *τειχος*, נִדְבָּה

מכסס, צנראטית רפה (פרט')

(ס"ד) וילף בראשון במסכתו וזוקימת

על שם א. ד. מדינתא נא"ז מ ט כ סא

כתוב ענוסחאות ופירוט מלה בלשון

יוכי תוד ובין האמלע. אכל פירוש

טובים בלשון יופי קיר וקיל ואומת

עיר. איבער דעם פאקאט פארט דאס

פליג ארבע ט כ י י א לארבע

17:17

Ordnung! Reihe, τάξις, מִזְרָה

Eolochlorordnung, Amt, Pflicht

(דף מ"ה) אחא יונה קא קריא

אמר ליה מאי קאמר ח"ל עילוי

צדק עילוי צדק (א"נ תרגום

יְרוּסָלַיִם בַּקָּדֵשׁ יִבְרָכֶנּוּ בְּכָל יְמֵי יְרֵאָה

מ'צייר ביה) (ואסיר לעשותו ומותר

ללמדו עיין סנסדרייג סוף ד' מיתות

ופה"מ לרמז"ס פון פרק ד' נכמסין).

מבוא

ט כ ט ז, נכתובות: (דף ע"ז) ר'

שמעון בן יוקי רבוב יתיב סתלמרי

מבט ב' פון פ' סממלים אל פו

(א"נ. בנוסחאות כמונח כ"י.)

Кunst, Gift, Betrug, 1870

שכ"י, פילמדינו בריש שלך לך קכ"א'

穿

des weisen Salomo (Koh. C. 7, 28) daß unter tausend Menschen wohl
ein Wahrer, doch unter allen diesen kein wahreres Weib gefunden werde,
für unbegreiflich, denn die Feuerprobe dieser weiblichen Geschöpfe war
ihm ein wichtiger Einwurf. Der Zufall fügte es, daß unter mehreren Ge-
setzten, die Töchter des Rabbi Nachman und Rabbi Elias aus der Polnath
weggeführt wurden. Einst saß Rabbi Elias neben einen Mitgefah-
renen der sich auf das Gezwitscher der Vögel verstand. Da kam ein
Kabe und krächzte ihm zu. — Was krächzt der Kabe? fragte der Rab-
bi: Elias entflieh! Elias entflieh! war die Antwort. Der Kabe
lügt — sprach dieser — diesem traue ich nicht. Endlich kam eine
Taube und gurrte um ihn her. Was gurrt die Taube? fragte die-
ser wieder: Elias entflieh! Elias entflieh! Darauf erwiederte er:
der Gemeinde Israels gleicht die Taube, gewiß mir stehet ein Wun-
der (der Rettung) bevor. Doch — dachte er — will ich vorher die
Töchter des Rabbi Nachman besuchen, und blieben sie ihrem Glaus-
ben treu, so führe ich auch sie zurücke. Die Weiber theilten sich gewöhnlich
ihre Geheimnisse in entlegenen Winkeln (סודים רבים) mit, und der
Rabbi beschloß sie da zu befragen — aber wie erkannte er als sie
unter einander sprachen: „Jetzt haben wir hier Männer, wozu

ע"ר צוויקרא רבה סמור אל הכהני
פרשת סניב דשעים יחללק (ובסדרה
קהלת) כי עוף השמים יוליד את
הקול אשר רבי אלעזר זה העורב
נחמתי ע"ר יין פירוש בלשון
שמעאל קורן לעוף ע"ר והוא
יוליד את הקול כמעשה דר' עיליש בנטיין

צויר, (1) Vogel (arab.)
טייר, נפסיקתא דפרה מה היתה
נחמתי של בני קדם שהיו יודעין
במל וערומים בטייר מאי צויר?
אם טרולוגין (וראה מדרש רבה
במדרש פרשה"ט דר"ק במלכים א'
ד' ל' וזה שפרשנו בהערה פה).

1) Das *Auspicium* (von *Avis*: Vogel und *specio*: ich schaue) oder die Prophezeiung aus Beobachtung der Vögel, soll von den Chaldäern zu den Griechen und von diesen zu den Römern übergegangen seyn. Die alten Rabbinen nennen diese Kunst die Weisheit der Morgenländer die sich mit Sterndeuterel und Vogelschau befassen, und darum heißt es: (1 Reg. 4, 30.) die Weisheit Salomo's übertraf die Weisheit aller Morgenländer (Bamidbar Rabba Abf. 19.). Rabbi Jeremias ben Cleasar erklärt die Stelle (Kohel. 10, 20) Der Vogel unter dem Himmel verrät die Sage: daß damit der Rabe gemeint sey, und zwar durch die Kunst der Vogelschau (Midr. Koheleth). Dieser schon im Alterthume ergraute Glaube, legte den Vögeln diese Kraft bey, weil sie durch ihren Flug dem Himmel näher kommen um den Rath der Götter zu begehren. Die Art der Offenbarungen theilten sie ein in *Oscines* (durch Geschrey) in *praepetes* (durch den Flug) und in *pullos* (durch den Fraß). Es gab glückliche und unglückliche Vögel, so ist der Rabe ein Unglücksverkündiger, die Taube aber ein glücklicher Vogel. (E. Funke's Realschullexicon Art. *Auspicium*). Durch das Vorausgegangene ist auch das Geschichtchen im Talmud (Gittin 45, 1) welches ich hier mittheile, erklärlicher; und ihre Mittheilung ist um so interessanter weil schon da eine Spur von der Feuerprobe (*Ordaliu. Judicium dei*) ist, die man gewöhnlich für eine deutsche oder normannische Sitte hält. "Die Tochter des Rabbi Nachman — so wird erzählt — erfaßte mit den bloßen Händen den glühenden Topf, der Rabbi Elias darob erstaunt, hielt die Behauptung

התשובה במשנה אחידה בבעיה זכר
שבת וזאת חלה. הן יל. בכל יום
והפועל שם חסד בצדק לו שנים
אם עושים צעירם חלל האחרים
עליהם חייבין בעונם. בכל שבת אחרי
יוליא חלילו לאסדרה. חסד חייב לה
פרקיה לה ממחיתין דקמך במדיר
לכוננו וקשיקין והא פכין לשם
חדשים קמך.

[illegible]

ולקח סתרים ינעם תרגום ולחמם
ד ט י ט ו י א במימא .

מזל , א ז א ט א ז א
ט י י ל , בשנת (דף ט') אנטאות
של כרכים מ ט י י ל זקן פדרכו
פירוש מהלך . בסוכה (דף כ"ח)
ומ ט י י ל נסוכה (בזעניות (דף כ')
ומ ט י י ל על שפת הים וה' מטייל אחריו .
ובגמרא דסוהרין (דף ק"ב) ואני
ואתה מ ט י י ל זקן ערן . וקח שמים
י ת ה לך תרגום ותקף רומא דשמיא
י ט י י ל .

מזל , (im Schatten) א ז א ט א ז א
ט י י ל , בכחכות (דף ט"ב)
ס ט י י ל ין בכל יום מאי ט י י ל ין
אמר רבה ז"ל פירקי כלומר תלמיד
חכמים שכל יום הולך ללמוד
חורה וחורין ולקין בניהם עונה
שלהם בכל יום קואל וזכיקי בביתם
אמר ליה אבי וכו' עד שמכדדות
פניה מעיניהן כלומר לעשות אלאכה
ולקין בעליהן ואת אמה שמתעסקין
באלו הדברים בכל יום אלא אמר
אבי וכו' עד ונני צטול א
דאפדניה ועל קן קדס ט י י ל שכן
זלל אפדנו , איככל חנא לאשמועינן
ס י י ל ופועל , פירוש איככל בית הלל
דאמרי המדיר את אשמו שכל אחד
לאשמועינן ט י י ל ופועל שאין בכל

ט ט ר ו כ א , מדרש שיר הזירים ידיו
גלילי זהב , משני ענדיהם מזה ומזה
ט ט ר ו כ א פירוש כללן יוני מכוּקב
משני לדיו .

מזרם (זענגעלס) ט ט ר ו כ א
ט ט ר ו כ א , בפרק ב' בבלי (דף ו')
ט ט ר ו כ א ר' אלעזר ב"ר לרדוקמטה
ור' יוסי מטמא מפני שהוא כמולא
פרעות פירוש הוא כלי של מחבת
מכוּקב מלמטה נקבים כמלא נקב
מחט ומלמעלה נקב אחר כמלא כוז
ואם הוא מלא מים ומים אכנעו על
הנקב אלמעל כרישלא יסלט בו הרוח
עומדין המ' ואין יורדין וכשמייר
אכנעו שולט בו הרוח ויורדין המים
כמולא פרועות טיפה אחר טיפה וכעין
פי' זה פירוש אדק בערך דיופי .

מזרפליות (מזפראות) א ז א ט א ז א
ט ט ר ו כ א , עין ערך מזפראות .
מיוון , א ז א ט א ז א
ט י י ל , משכמ ע"ז (דף כ"ו) נדרש
דלא ט י י ל שחא כליר משניה פירש
רש"י ענין עין ערך נדרש .

מיוט , א ז א ט א ז א
ט י י ל , דמטייט לי' ספר אחר
דמדייט לי' וזכר פירשנו בערך דע .
מיטויא , (טמר) א ז א ט א ז א
ט י י ל , בויקרא רבה קדוש' מהו
מי ט במוקם חכמה ציטטויא .

1) Dieser Reitz war von Eisen, mit vielen Nabelstichlöchern; oben hat er nur eine schmale Öffnung die der Finger deckt, wodurch das Wasser drinnen bleibt, und wenn man ihn wegnimmt dasselbe herausläuft.

העיר שלה וכן אני אומר (נ"ב דף ע"ה ע"ב) ואני גלי (זה) טעפראות, אלף ליח ברכיות, ליכוי לשון מליכס כמו באר הטב (אלי) במלכת הסבון, כמו באר הטב עיין בחומי"ט מטה פרק שלו נאמרין) וכן תירק הדברים (נ"ב גס) כי (גראה תחת כי ל"ל גיכיות) טעף (ל"ט כף) אף, מגדליס יקבל (ל"ל קפל) אלף גי (שילה) טעבראות אף ואכס, בירכיות (אלף) ליח, ומליח אלף עמיד סקנ"ה. להוסף על ירושלם במהרה בימינו. בהגדה דתלים (בילקוט דף ק"ו) ספרו מגדלים כמה גוכיות עמידין להיות בירושלם? אלף קפ"ד גוכיות, וכמה מגדלין עמידין להיות בירושלם? אלף ספ"ח מגדלין וכמה טעבראות פילגות עמידין להיות בירושלם? אלף רל"ו וכמה כימסאות עמידין להיות בירושלם? אלפים וחע"ו ביאך המיס עולי" על תחק"ל דינאות.

ממפת (1) Amulet, Dentszettel
טעסמ, גכס (דף כ"ו) ול

טוטל א, חרנוס ירושלמי לא מעולל לא תצערק טוטלוותהון.
טטפראות
דברי הערך. כזה הערך אין להם שחר וחסד קורא נעים כבון להם. תשמע לקול מלחמים כי בלחץ לחלתי. חק דבריו בהפסק ליוכים די מחסרו אשר ספר מן הספר. ואשר חק עט הסופר זה' יניה תשא כי הוא אורי רשעי —

טטפראות, *εταραπολις*, *Bierblätter*, *(Weinlaube)*, *Wallst*, *Burg*, *Bierstabt*, טטפראות, לשון ינני הוא ומליכו בכלאים ירושלמי אשר רב אבא בר טמל טטפראות שבכרס ססור לטלטל חסתיקן מפני סקן סוף החקרה וכראה שהן ויזין סקן עשוין כספדיקין וכנפים לקורות אחד מפס ואחד מפס (בנוסאות דדן כתיב טטרפליות נפרק רביעי גס) ועוד לשון טט כפתרן טט בנדפי, פראות ספדיקין וכנפים בלשון סרטי. ויש מקום שקורין לעירות שילת וחס

1) Die helenischen Juden nannten ihre *Dentszettel* *φυλακτῆρια* (*Phylakterien*) Bewahrungsmittel, wofur auch das rabbinische Wort *מגילין* entstanden ist. Es ist ein Wahnen die Welt gebir und der Aberglaube als Amule fortwahrt, das gewisse Charaktere oder Sprüche auf Stein Metall oder Papier, als Anhangsel getragen, oder an den Thuren befestigt, bafte Geister verbannen, oder Krankheiten verschewen. Moses der das Iudische von Wahn und Aberglauben verblendete Volk, vom Götzenwesen ab und zur wahren Religion hin lenken wollte, hat alle diese Dinge

מצה, (נמטה) (ט' : ט' :

בבליים שאין נקראים זה ט"ס

כללו בקיאים בהענייה פירוש ג

נכי אדם בקיאים שינעלו נהיה

כלומר יש מן המקום למטה במעט

וַיַּעֲלֵוּ בָלָא פְּתִיחַת פִּמָּה וּבָלָא חֲנוּרָה

וביתן שחמכן לצעילה בלח מחסות

פתח זבלא חבורה במלא הפתח

והמחנדה כנעילה שלא בכוונה ושרי.

בנדרות (דף ל"ג) אומר רב יוחנן

בְּרֵאשִׁימִי מִשּׁוֹם רִנִּי אָמַר הִלְכָּהּ

ואסרתי לה מִטָּיִן רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר

מורדיון אתמר רב אפי אמר הלכה

רני חייא בר אנא סמר כר א"י

דברי רבי יומי ז"ל קנינא דאמר

מטין פל מאנדלסמיר מודין סנר

דנדי הכל הוא בלא קלוקה. מאן

דאסער הלכה פזר פליג ומסדו הלכה.

ממלך דאמבר מ מ צ י סבר ש'קול הדעם

ללא דבר יצאו באחד, מאן דאמר בראין

בבית שחלו חכמים דגריבו ונדרו

מגדלני דגרי חם - גלרונא (דג)

מ"א) ונכנסו' (ל"א מ"ד) ונכנסו' (ל"א מ"ד)

(דף הב"ר) קא פאר מנצח אסתר

מח' בא' דאמרונו פלכטא ברוי מחברו

לפי חסדו ורחמינו

מחנני לא שלב לנשים רבני נשים

מזרח תימן, שבראשית שנות ה-90 של המאה ה-20, נחשב לאחד מהמדינות הפחות מתפתחות בעולם. המדינה הייתה נתונה למלחמת אזרחים, שהחלה בשנות ה-80, ונמשכה עד שנות ה-90. המלחמה הובילה להרס תשתיות, אבדן חיי אדם, ופגיעה חמורה בכלכלה ובחברה. עם זאת, בשנות ה-90, החלה תהליכי שינוי, ונראה כי המדינה עומדת להתאושש.

בלרר בנאטו באדניס. מילכע-מילט.

דעם צווייטן זאך וואס מען זאל זעהן איז דאס
דעם צווייטן זאך וואס מען זאל זעהן איז דאס

[illegible]

המחנה ביום שבת

077101 0035 01001 01001

ה'תש"ח (א"ת תש"ח) - תש"ח

[illegible]

שחב, t a i t , e i t
טחב, בחבט כהנים נרים אחרי
שחב לחולה הנכנס אל הרוכס קמר

Digitized by Google

(פרשה כ"ט) הכל קלקלו מעשיהן
בדור המבול הכלב עם הוא תרנגול
עם הסווס הה"ד כי השחית כל
בשר את דרכו על הארץ, ובכ"ו ואת
כל עוף כנף למינהו זה הסווס.
וקומים וחוכים חרגוס וקוסין
וטווסין. קרנות שן והבנים ת'
ותן דפיל וטווסין (א"צ פירוש
בלשון יוני מין עוף אשר זגנה כעלם
מלא עינים מגוחכים זונים).

טווס, טווס, טווס

טווס, מדרש שמות רבה פרשת
הקדש הזה לכם אלו הטווסין שלהם
פ' בלשון יוני זמנ וחנ וימי חג).

*טומטום (ט מ מ e s e)

טומטום, נחגיגה (דף ב')
וטומטום ואכדורוגיכום ע"ן ערך
טמס.

טות, טות, טות

טות, בנרכות (דף כ"ה) ולא
טות פ' כל חלום יש בו שום ממשות
אבל חלום שהוא רואה כשהוא ל'ס
אין בו ממשות וממאי דטות לישנא
דל'ס חזק? דכתיב ובה טות
(בדניאל ו' י"ט).

טח, verschleben, verschleben

טח, בשבת (דף קי"ט) 'קריבול'
ג' סקו טסיי פ' ג' סקיס פת סהיו
פניו טחין מלמעל דבר מעולה ובחולין
ובלשחי (דף ל') ובזחי (דף כ"ה) הסו'
מכור דטסו ביה טסיי פ' סקו
את המכור בשמן שלבשר במ"ק (דף
י"ט) ומהניא ביה כי טסיי א'
למכורא כלומר איסא יולאה משם
לעולם. בנדה (דף כ"ג) היינו גוף

נקיים ואין בהן ענים. ביבמות (דף
פ') אמר אבוי כל המטיל מים ואין
פונה כיפה ממאי היו דאסחאי אימיה
בטיהרל ואליה אכרל מרקא-
בכור בריה גמרא דפרק צית אמאי
אבוי אמר מאי מלקא דעמך דקאים
בכרל לא הכא אמאי עמיקין
דקאים בטיהרל. בחולין (דף ס')
שרגא עטיהרל למאי מהניא.
רוח לא שמים מרגום רוח טיהרין.
במכות (דף כ"ו) האתחנכה ליכס
ליכס כל עיקר שמונח על טהרו
של שלמן.

טויה, טויה, טויה

טויה, וטויה ורד כנגד פניה כנר
פירשנו בערך צחול.

טז, טז, טז

טז, בשר אורסה הוא בטויה פירשנו
בערך טזי (א"צ חרגוס ללי אש
טזי מורא).

טוויג, Schmaus, Schmaus

טוויג, בע"ר (דף י"ד) חירגמה
רבי יצחק בריה דרב משגיח בטוויג
פ' סגתה לעלמס שלא לאסכאדן
ולא לאס ע"ר. פירוש אחר שגובין
מכל איה מטבע חסר או יתר ואוכלין
ואותין וקורין אותו טוויג והוא
סיגולה.

טווס, Taus, Taus

טווס, בשבת (דף ק"ל) ובחולין
(דף קי"ו) לא אילקע לצי יוסף
רישנא קריבו ליה רישא דטווס א'
צחלב לא אכיל. ובנ"ק אמר ריש
לקיש כאן שנה רבי תרנגול ופסיוני
וטווס כלאים זה בזה. ובנ"ר

סגן . ו ז ט א ל ק ט
In der Pfanne baden, braten,
ט ג , עירונן (דף פ"ח) שלקן
אז ט י ג כן . איבערזעהן .
(דף פ"ח) וחקק את המשרת ומטות
לפניו אשר רבי יהודה אמר שמואל
מלמד שפסח לו מיני ט י ג . בסמכו'
(דף נ') חניתי כ"ג ביער עושין
אותן רבי חייא בר אבא אמר רבי
חנינא אופה ואחר כך פועל
דבי אבי אמר רבי חנינא מטבחה
ואחר כך אופה ובב' . ושם (דף
ק"ד) אמר ליה עשה לי מן ה'
מיני ט י ג פירוש פלות , מסבת ,
מרחשת , פלות , ודקיקים ;
נקידושין (דף מ"ד) אמר ליה רבי
אבין דסמכה הוא אמר ליה אין
כמימי לט י ג כי פירוש זכרון הוא
דרטוי לסמוך עליו אמר לו כמימי
לטי י ג כי הים כלום כששע' לאלתר
אטרה לו ולא היה רחוק זמן בין

T a d l 2) , 171

Digitized by Google

טברירי (2) Tagbuz (אואער)

טברירי, נפסקאז דניוס האמיכי
עלרת חסא, מן הדואיס, ולא
מן הכראס חסא, מטברירי ולא
מקכוג'א חסא, מאוזן שכתוב
בהן וילאו וראו בכרי האנשים ולא
מאוזן שכתוב בהן כי חולעת לא
חמות ואסס לא חכמה.

טג, (3) T o s a

טג, צמדרש פנים אחרים אל ויטלח
טגיות איקן חייבין בלילית (א"ב)
פירוש מין מלכוש בלשון רומי

טברירי, (1) T i b e r i a s

טברירי, נסוף מבצירין (דף ס"ה)
והנחה סי טברירי אע"פ שולאין
נקיים פ' יז בטברירי מים
ניטלשלין, אס טוהת אומס אדם יולאין
ממ כמו שחם אע"פ איקן מעמאין
ואיקן מבצירין (א"ב) צמדרש בר
פרשת קראו בשמותם עלי ארמות
טברירי על סס טברירום וק
באמת כי הוה היה קיסר שלישי
ברומי ומה שאמר עוד בטיבורה
של ארץ או טבורה ראיתה זכר (לכר).

1) Tiberias eine berühmte Stadt in Galiläa an dem westlichen Ufer des Sees Genezareth ים כנרת (f. 2 Th. S. 404, Anmerk. I.) der darum das Meer von Tiberias heißt, wurde — wie auch Josephus (Ant. XVIII, 3- de bello II. 8) meldet — von Herodes Antipas dem Tetrarchen, dem Kaiser Tiberius Nero zu Ehren erbauet. Sie soll früher den Nahmen Ginnereth (כנרת) Chamaith (חמת) und Mecath (רקת) geführt haben, (S. Pseudojonathan 4 M. 34. 8. 5 M. 3. 17. 33. 23.) doch ist dieses den Geographen zweifelhaft. Diese Stadt machen besonders ihre herrliche Lage und ihre warme Bäder berühmt. Nach der Zerstörung Jerusalems war sie ein Ayst der gelehrtesten Juden, und bekam durch ihre hohe Schule, durch die Verfertigung der Misna, durch das Werk der Masorethen und nach Einigen durch die Erfindung der Vokalpunkte, einen bedeutenden Auf.

2) Der Sinn des Wortes טברירי kann nur aus der ganzen Stelle und dem nebenstehenden קנויא — *κνωια*: Tagb, errathen werden. טבריר bedeutet im Samaritanischen: Berg, Anhöhe vielleicht bezeichnet hier der Ort des Zuschauers, den Zuschauer.

3) Die Toga war ein den Römern eigenthümliches Gewand, welches aus einem viereckigen Stück Zeuge bestand, das man schiwwarf daß der eine Theil unterhalb des rechten Arms der ganz frey blei-

כנר מרשמי נערך דגן (א"ב וכן
בלשון רומיי כסר ושלחן).

טבלר (Tabellarius, I)

טבלר, תרגום ושקדור, באים
מן כנרס טבלרס פירוש בלשון רומיי
רן ולר הכולך במרוכה.

טבוחה (Tabulae)

טבוחה, שנת דמושלמי פירק במה
אשכ לא נכנול טבוחה פי' שם
חבשי.

טבע (Einfassen, versinken)

טבע, בינמות (דף קמ"ה) רבי
מאיר כנר קדושים לטיבועין
ביחשו פירוש והלכתא נהא כרבי
מאיר הלכך אפילו כמן לה בשעה
שקדשה אף זמנים ואמר לה הרי
את מקודשת לי באלו, וקבלתם
מירו כנן זה אמרו לטיבועין
ביחשו בין מה הוא ובין מהם הוא,
בין חור בו הוא ובין חור זה הוא
בין הוא קדשה עצמה ובין קדשה
אניה, או אחיה, כל שחפסו לה
קדושת בלחם ממך אין לו להחזיר
ממנו כלום וק"ל כאמיר דאמר
לעולם קדושי לא סדרי והא דרב
אשי לא קמה בילכך כרבי מאיר
וכאמיר עבדין (א"ב פירוש לדבר
טבועים שבפלים מתיאשים ממנה
והענין כמו איצור שהמקדש אנדרה
שמן לשם קדושת).

אמר כנן חליל וחלילה וכן
נכקודות אחרות בלשון ישמעאל).

טבלה (Tafel, Bret, Tabula)

טבל, unüberseht, ungenießbar
טבלה, נברכות (דף ט'
ב טבלאות של יגד נכסחי'
(דף כ"ג) בטבלאות של זכר
שכן אמה על אמה וכו'. גמ'
דמחמת (דף ג"ה) כל זמן שקני
הטבלה קיימת פירוש היינו כל זמן
אלא נקדע עוד הנחיש בעצות
אטבלה מרובעת. גירובין (דף
ל"ג) ושקדושת בטבלה מרובעת
פירוש בלשון קורין לכסר טבולא
(Tavola) נברכות (דף ט"ח)
אבל טבל ומעשה ראשן של בטלה
תרומתו פי' אבל תבואה שלא נתקנה
בדאי פירוש בטבלה בעין שאין
אדם יכול לקבל ממנה זה טבל
עין מיתה כדקא פירש בסנהדרין
(דף פ"ג) ונעייבין (דף ל"ו)
חנן כהם (נפיק בטבל יום)
לנין שהוא טבול יום ומלאה מן
החיות מעשר טבל פירוש הוא מעשר
ראשן של כלקח ממנו תרומת מעשר
כדכתיב ואל כלום תרנגול וזמר
והרומת ממנו תרומת ה' מעשר מן
המעשר והן בעין מיתה עד שיגל
ממנו תרומת מעשר. אן הטבל
מפסיק במעשר עד שיראה מביכיים

1) Tabellae oder Tabulae waren dünne mit Wachs überzogene Tafeln, worauf man mit dem Griffel (stylus) schrieb. Die Briefe boten hießen daher tabellarii.

טבלא, (Tuba) I

טבלא דחד קומא כנר פירשע
בערך ארום ובערך ליין (לחרג)
של אליה בחלק ראשון אין שם מקומו
כי הוא נלח נכח ידי לח' אילת השחר
הנמשט, ואשר יבא על מקומו בערך
שחר איה ובערך אליה ליל: *Arden*
(esfängerinn) טבלא גורגל בערך
הרדיו לוס בלעו איהג'לו (*Organo*)
קול ענה ומערב את הכנימי ברכות
(דף כ"ו) והכי מילי רחלה ליה טבלא
אמר דב אצי אכא עיילי לאתמא
חלו לי טבלא בחילמי וניבדיה בית
כנאלי פי טבלא קמפנא (*Campana*)
(Stode) משון הטבלא שחכניסין בו
ת"ח לבית המדרש כנח פחוקע אטי
בו, נבבא בחרא (דף קמ"ג) קל
טבלא אונעו ליה למיתא: נבבא
(דף ק"י) אכא גורמי להלול
בטבלא בטהדרין (דף ס"ו) ושריף
ליה בטבלא וקס פירוש קשקש
ליה צווג, במ"ק (דף ט') אמר
אלשי בת שותן בנת שיל לקל טבלא
ריהטא, נחרום פסיקתא דשרי
הפיריש ושמחא לנכ כהאך גחיל
וחרות ליבא דעמא דאולין לאיחחוסא
קדס ה' חלת זמנין בשתא במינין
זמר יוקל טבלא, מאיס שומע
פיר' כח יליס חרנוס מנבר דאול
למשמע קל טבלא דשטיין
(א"ב פירוש גלשן רומי מין בלי

והיה יולא ידי חונתו בכאך, כשוק
מקואות (דף ס"ה) אין מטבילין
חמין בלונן פירוש דין מים טמאין
משימין בכלי אבן שאינו מקבל טומאה
ומסקען במקוה עד שיגיעו המים
במי מקוה ונטהרו, טבל ועלה אובל
נמעט העריב שמשו אובל בחרומא
הניא כפרתו אובל בקדשים פירוש
בפרק הערל זינמות (דף ע"ד)
אמר רבא אמר רב תמך שלש קראי
במיכי בתיב לא יאכל מן הקדשים
כי אם רחן נשדו במים הא רחן נשדו
טחור ובתיב ונא השמש וטהר ובתיב
ובפר עליה הכהן וטהרה, וטהרה
מכלל שהיה טמא הא ביזר כאן
למעט כאן לחרומא כאן לקדשים
טבול יום פירוש שהיה טמא וטבל
אבל לא בא השמש עליו, טבילת
אדם נשנת פלוגתא דב"ש ורב"ס
בבבא (דף י"ו) נש"א מטבילין
את הכל מלפני השנת ובה"ס כלים
מלמי השנת ואדם נשנת בנמרס
צוק הלכה חכא כל חייבי טבילות
טובלים כדרך בן נט' באבבין
ב"ה, נכדה (דף ל') ש"מ
טבילה נזמנה וכו' רבי יוסי
אומר פרני יהודה דיה לטבילה
באחרונה ולא אמרינן טבילה נזמנה
בפרק ד' במעשרות (דף ס"ד)
הטביל בשדש פטור פירוש הטביל
יח נמלה כדי לאובלו.

I) Nach: *Staphaphia* ist **טבלא** die *Tuba* der Römer, ein Blasinstrument welches unserer Trompete gleichkommt. In einigen Stellen des Talmuds wird eine *Stode* darunter verstanden.

ט"ב ב"ש מטיבן אל קרובן
אתה למד של רוקקן נמלא דסאלי
בדיני ממונות.

טיב, Art, Sitten, Brauch, Eigenschaft
ט"ב, תרגום בפסוק טובי טובו
האומות מה ט"ב כון בניאי שקרא
פירוש מהנבס ודרבס וכן ט"ב
של אטיס דרך אטיס וט"ב כמו
ט"ב.

טיב, (das Beste)
ט"ב, תרגום ואת ער בתם מקק
ויתטיבון תיתי.

טבאג, Topas (der Edelstein)
טבאג, תרגום שה"ס 'י'ד'
גד בליק על טבאג מן אבן טובה.

טבאי, Tabaï
טבאי, נכנא בתרא (דף קכ"ג)
ט"ב טבאי (ליטבע) ארניה
אטעווי קא מטעית לי פי' קללאו
יהירצק שט טבע בשפינה. במעני'
(דף י') עתידה בבל דחלדה בלא
מיטרא פי' שקולרת בלא מטר כלומר
אליה לריכה למקד שישבת בין
צפני המים ל"א דאלהא כלומר חסס
נקיטין טוב עכי ולא יבא כלומר
מוטעיה מטר הרבה מהיות קורב
בלא מטר.

טבהק (Tabak)
טבהק, בעירובין (דף ס"ט) פירסי
אבלי טבהק בלא נהמא מירושבאר
לי.

ט"ב דמו ליה פירוש פ"ט ט"ב
הבאה. בנראית רפס (פ"ט כ"ו)
כי טובות הכה אחרני ידן טבת
כחב משחיו מטיבין אותם לבועלה
פיה גדול ככנס ונבעלה מחילה,
כח"ד כי טובות כנסלו הנחולו'
ויקח להם כלי' אלו הנשואות מכל
אשר נקרו זה זמר ובהמה, נדיש
ויקרא רבה פ' ג' ר' יצחק פתח טוב
מלא כף נחת, טוב מי שיש לו
אכונים ונושא ונותן בהן ומחפרנס
ממן ממי שהולך ולוה ברבצת, במלא
אמרין, מאבד את דיליה ולא דיליה
אלא ורעות דוח רעותיה מתקרי
פ"ג מטעו'. ובאס נחקקו פירש"ל
ד' יצחק פתח טוב אשר לא חלוד
מסתדור ולא תאלס, ר"מ אומר
טוב מזה ומזה שאינו מדר כל עיקר
דני יהודה אומר טוב מזה ומזה
שדור ומאלס. ובפרק ד' בצנעית
(דף ל"ח) שכת"ב או אנדירה
ירושלמי איזו טיב כל העם חרשין
פעס אחת והוא אורש שני פעמים,
טוביה קטא ויגוד מינך בס"ג
דאילן הן הגולן (דף י"א) פירוש
העיר ויגוד על טוביה שחפץ
ומפני שהיה עד אחד כחייב מלקות
ונעשה כמו משל בפי' סבל אחד קוטא
זה לוקס.

טב, Tabak
טב, דבת סת"ר תרגום ירושלמי

1) **טבהק** ist ein persisches Wort (טבאק) und ein Pfeifenge-
stück des Araber, Jacobi übersetzt es richtig durch **חתיכות**: Stücke
(91)

כחותם האצרות שהם קטן ושם
(דף כ"ח) חותם שבכוחו פירשנו
צריך סר כל. ובגדה פרק המפלה
(דף כ"ז) והלא הוא עליו אין
מטמ' אלא בחתימת פיסתמה ושם
(דף מ"ג) אמר שמואל זכ לריך
בחתימת פי אמה שנאמר לו
החתי' נצרו. בסוף ברכות (דף
ס"ג) בל חותם הכרכות שהיו
חותמין במקדש היו אומרים מן
העולם פי' היו הכהנים בתחילה
עונים אחר כל ברכה בריך ה' אלהי
ישראל מן העולם, שלם היו עונן
במקדש חסן, ובשמיני המינים אמרו
אין עולם אלא אחד, וכשאלו הכהני'
שנציל כן נתמעטה הסמוכה של
עולם הנא, התקינו שיהיו אומרים
מן העולם ועד העולם, כלומר מן
העולם הזה ועד העולם הנא ונציל
כגור המקום הפרו המיקן שהיה
והיפיו ועד העולם כלומר שיש
עולם אחד. גבוה משנת נצח נחרט
(דף קע"ה) ערב היולא אחר
סיתום שטר' גובה מנכסין בני חורין
הרגן. (Bräutigam) Regentropfen
חתן, נחמיות (דף ו') ובברכות
(דף נ"ט) מאימתי מברכין על קגשמי'
משילא חתן לקראת כלל פי' כשתרד
טיפה על הקרקע שבגר ירד בו
מטר מעלת כסין אב עננות לפי
ירידת הגשמים שהגשמים
נקראין חתן, ואב עננות

כלל. פירוש אחר משילא חתן,
אב עננות ממנו זה ואב עננות
זה ויפגעו זה בזה אלו ב' אב עננות
כקראין חתן וכלל, פי' אחר
שהשוקי' מלאין מים ואפסין מאן
זה לשון זה ופועץ זה לזה כמו
שילא חתן לקראת כלל, חתן שנא
לקרות בתורה משה ורואה בענינו
של יום ומנצח וקור' ג' פסוקים
וגולל ספר תורה וקורא מאברהם
זקן שלשה פסוקים על פה, ואחר
כך מנצח בדרך שמושה כהן גדול
פי"ה, שנוטל ספר תורה ומנצח,
וקורא בו אחרי מות ואך נעשר וגולל
ס"ח וקורא על פה ונעשר שנקומם
המקודש, ואחר כך מנצח במשורש
בפרק נא לו כהן גדול ובפרק אלו
כאמרין, וא"ח יגולל ויקרא בספר
ואברהם זקן? קיימא לן אין גוללין
ס"ח בלבד וא"ח יקרא על פה קודם
ק"ל אין מנצח אלא אם כן רואה
דגריס' בסוף גמרא דפרק בני העיר
א"ר יוחנן אמר רב מחנא אמר שמואל
בלכתא פותח ורואה מנצח וקורא.
חתר, *Querschreben, brechen*
חתר, בקדושין (דף כ"ד) חתור
לי שיכי וכפילה שחק בארון וילא
לחירות (א"ב בנטחאות גרסיק
לחתור לו שינו פירוש לכקוד
לגרר בניב מואנה וכו' מלאן ויחמור
כאנשים).

ובכנסים אומן כדי שלא ירקבו
ואוכלין אומן בניי המורק ומסיכה
מאומן חתול וגו' קורין כיצור לא
ואלו חתולות ממלאין זבל וזרעין בו
וירעוים וקריין אותם פרס'. חותל
לשנא דרבנן פירסא וחילא (א"ב
פי' בלשון יוני מין כלי) והרמב"ם
פי' שהוא כלי אשר ישמו בו הפירות
הלחים בעת המכירה כדי שלא ימאסו
ביד כמו אלו אשר ימכרו פירות
במכרים אשר יקראו אומן אל —
דבלה והוא מלאן החתול לא חתלת
(יחזקאל י"ד) וזה לון חנישה ועטיפה.

חתול, *Age, Meerage*
חתול, וענה סייס באלמנחיו'ת'
חתולין בניהייתקן וכן ופגשו
מים את איים חרגמו ויערעון
תמוך בחתולין.

חתם, *Verfiegeln*
verflicßen, verschließen
חתום, *etiez (am Sch)*
Berstopfung, Schluß
חתם, נפ"ב בעוקקן (דף פ"ו)
חות' אל יאסא (בניסחאות דדן
כתיב חותל ואזל כמו חתל אלמני
חתול) מלמדק ואל דוטל אינו אלמדק
פירש כל המירות יש להן עוקק
בלא חותם וזרנה אל ענבים זאל
תמרים יש להם חותם, ונראש
החותם עוקק בראמדיקן בלוםפתא
נפל ממנו גרגר ימדי' אס' יש לו
חותם טהור אין לו חותם טמא
בעצם (דף פ') אדמס' כחול'ס
המזלופים פירוש חותם טעוין
לסקין שהוא גדול' וסמנים אומרים

כמותו וקס בהתנהלה ויחדר
הרגום ומזה.

חתה *Beutel, Schlauch*
חס, נבנא קמא (דף ס') ובכחוב'
(דף ל"ג) חיייתא דקטרי סגירת
וקבלת פי' כוד קאור מלא ולא
חדע אס מים או יין או שמן יש בו
וקנית אותו כמה שיש בו ונמלא מים
כן זה ונעין (דף מ"ה) שהוא
טייעא דאייית חיייתא דמכילי ואס
(דף מ"ו) שקל בהד' חיייתא וגללתא
פי' כוד ונמכו אכן גלל. ונחליקן (דף
מ"ה) חיייתא דמחנק ציה מוחא.

חתך, *schneiden*
סמך, ביטא (דף ל') סותכס
באור צפי שמי כרות פי' פחילה
ארוכה מכנים קלת הפחילה בפי הכר
וקלת' צמי הכר האחר והדליקה
צאלמע ופתחוקת ונמלאו שמי כרות
דולקות. בבליס פירק כ"ב (דף כ')
דני יסודה אשר מקום הכנת חתכו'
פי' היה בשלחנס מקומות קבועים
להסים בהם הכשר לפני כל אדם.

חתל, *aus Blatt*
(*aus Blattblätter*)
חתל, בעצם (דף קמ"ו) חותל'ו'
אל תמרים ואל גרונות. בבליס
פירק י"ו (דף קי"ו) חותל' שהוא
בזמן לחמו (כלי פירוש טעוין אותו
מפירות אל דקל ומעללים אותו
תפודים. לחין ואוכלין אומן לכמי טעם
בדאמרעין במליעא (דף ט"ט) כי
מנית הכיז בחתולני מפני שקורין
אומן בלשון ארמני חותל'ס תמרים
ינישום בעצן אותם בלשון חותל'ס

מיס ובחזק קמא דתענית ומחשדו
מיס על נבי קרקע מירש רש"י משרין
המים לארץ ובירושלמי דשביעיה פירק.
כלל גדול הן דחשד גרנבין מ'
מקדד נכנרה.

חח, *Reißen, angreifen*

(*Reißen, Angreifen*)

חח, נצח (דף פ"ב) לחתום

בזאת האור. וביומא (דף מ"ג)

בכל יום חותם בשל ד' קצין.

ובתמיד (דף מ"ה) וחזקה סן

כמאוכזת הפכיתו ויורד (ולשון עברי

כוס כמו לחתום לש מיקוד יעני

ל' י"ד).

חח, *Sprechen, Sprechen*

חח, צראש השכ (דף י"ח) חזר

נחנו חתים בלחץ החיים חזר

רנ חסדא וז פדכס המטיל חמה

יחירה על הכנור שלל לשם שמים

ובצנח (דף קכ"ב) וחת חמים בדרך

בפע' שבמלך בדרך כעסה לנו חזיה

חשמל (*Chaschmal*)

חשמל, צדש גמרש דכרך שני

בצינח (דף י"ג) חלי חשמל

במחיתא חנא חיות עתים חסות

עמים ממלכות פ"ה חשמל שתי

מלין הן כשהדבור וולף מלפני הקנ"ה

הס חסות ועמים ממלכות שיר

נעת שאלמד עח וחדוה במקומו (עיין

רמב"ם בספר המורה חלק ג' פ"ה).

חשק, *Verbinden, hängen an etwas*

חשק, בענודה זרה (דף ל"ה)

חמי חסוק שפחית ז' בור ואל

פנהל להשיגי פירוש דנק כמו וחשק

חזות רוכבי חסות לחזות חרנוס

דחשקן צמיני לירין. פחדים

פזושים חשקן דחשק חסות

לי החומר חסוק לי חסות.

חשר, *ausfallen*

חשר, צ"ד פרשט וכל שית חשרה

וסושרין חופן כמין כנרה יאין

טפה בוגעת בחזרה. דכתיב חשרה

חשמל (*Electrum*) überlegen die LXX. *ἤλεκτρον*
(*electrum*) welches ein hellglühendes von der Natur hervorge-
brachtes oder von der Kunst aus Gold und Silber gemischtes Me-
tall bezeichnet (Plin, XXXIII, 4.) Nach Bochart's Etymologie
ist auch dieses Wort eine Zusammensetzung von חשק *Electrum* und
חשק *Electrum* oder חשמל wäre also ein
Metall aus Südamerika entdecktes *Platina*, welches auch feines
prächtigtes Glas wegen zu telescopischen Spiegeln verwendet
wird, und dieses Metall wird wahrscheinlich unter חשק מוצהב
(*Electrum*, 27) verstanden. Nach den LXX ist also חשמל
wie חשמל aber, bedeutet חשמל *Electrum* prüfende Wesen.

הכחש חזית ועדית וטוב לו להשכים
כדי שלא יתרחק מלכויו. נבחרות
(דף ס"ב) כל שמראיו תשובין פי'
מי שיש לו מרוח לעולם פניו חשוכים
מי' אחר והוא צורך א' א'.

חשך, *du n n, m a g e r*
חשך, חשך למתפרות כסתות
(יחזקאל י"ח) דמסמטן דקיעי
חשך.

חשלה, *germalmen, (Dünn, weich)*
חשלה, ביומא (דף מ"ד) שצורה
לחה שיכולת קרו לה שלא נקליפתה
חושל לא קרו לה. ונחלן (דף
כ"א) חא חושל לא באיפומא דאיגרא
נבנא קמא (דף ל') רב הונא אפקר
חושלי. נבנא פליעא (דף קי"ו)
סבכו עיזא דאכלי חושלי נבחדעא
ונבנא בתרא (דף ל"ו) ונסכדריין
(דף כ"ו) כפא דחושל לא מלשא
מהדק ובשל נדכיל (ב' מ').

חשלה, *Dünn, zusammengebeüet*
חשלה, נחולין (דף כ"ג) חשילת'
שרון ואת לא תיכול פירוש ציעי
צהמה גתמסמסו כדבתיב מהדק
וחשל (עין לעיל) נכחובות (דף
ע"ו) אמר רב פשלי דודי פירוש
חרש שעושא יורות גדולות מכה אוחן
ומרדן.

חשלה, *Denken, brüten*
חשלה, כלל יחזקאל רעח'
וחשלין פישתא, לב סו רשמתג'
חרגוס ליבא דחשלה.

חשילתא, *ע e e*
חשילתא קאמרת צעל הערוך גרים
סלשמת עין שם וערך פירמא.

אלא משום שנחשלו סא מחר, משום
הכי קמסין ביה עומאם שלא יבא
להחשל.

חשה, *et si g h a b e n*
חשה, לא חשין אכחא (דכילא
נ' י"ו).

חשה, *ginsten werden*
חשה, (כ ח ש ו) *abnehmen, abgeben*
חשה, בילמדנו נקח את המטה ביום
הראשון כנרס מלאך המות שנאמר
וסך על פני שהם הוא מלאך
המות שחשיך עיניהם של בריות
טרוע אמה ככה דל בן המלך, ח'
חשיך בר מלכא דלח עם הארץ
חשיכי עמא דארעא. נהגל
איכא זכור אזכור וחשו עלי נפשי,
מחלל אחר, עד דחמינא חשיך
חשיכא מיית. ספר אשד' עד
דחמינא בחיש, בחיש כל מיית
(ונכחחחח דין כתיב עד דחמינא)

עבד קמין נפשיה דקמינא נקח'
נמרא דמסכת חמיד חשיך חקין
נפשי קדוש חקין כפך כי היכי
דלא חחרק, מידו למד עכמד
חחא רגיל להקדים צחחית להפכות
עד שכי אדם ישנים, וק נמי חשיך
לערב ולא נצעה שאין בני אדם מליין
חולה, שאם לא חעשה בן חטרך
להחרק מבני אדם עד כדי שלא
ידאו פירוען, וכשאתה מקדי' ומחשיך
חוכל להפכות באי זה מקום שחחלה
לא חטרך להחרק. נגמ' דנכחוס
חרק הירוא. כשכז וזכ כדי שלא
חחרק ח'א שילמד את עכמו בבית

שלימך בלי מלך ארסיס כדכתיב
 ויבא ה' לך כלומר מותר אדם לחשב
 אורחיו הקדושים כדכתיב מונה אדם
 ארחיו זאת פירושו. (מה לך
 כחוב) חשבונות של מה בך,
 כגון חשבונות של חילות של מלך
 כך וכך, הולאות של אלק וכו' וכו'
 זו אמר לו מה בך, כלומר מה
 כנאפה יש לך וזהו חשבונות
 שאין פריבין. פי' אחר חשבונות
 של מלך כך וכך הולאות המלך
 כך וכך, שאמר אדם לחניו מה
 הולאת בך כלומר בזה הנניין
 ולעמיתך חקאי לך היא נופה אמת
 של מה בך מותר, וכד' אמת
 אסור, אלא לא קאיא הא דלית
 אגרא דאגרא גניה אסור למימר
 כך, הולאתי ליה אגרא דאגרא
 גניה מותר.

חשד, בחשדים (דף פ"ה) הפטול
 והנותר מעמאים הידים רב כונא
 ורב חסדא חד אמר משום חשד
 כהונא פי' של יחשדו הנגענו
 כי לאכלו נגענו, הלכך נדרו
 עומאם של יבא ליענו, וחד מחני
 אומר, מפני שנתעלל והנחיהו
 לעשות כות', חד מחני כות' משמא
 הידים כאסור אכילתו, מה אסור
 אכילתו בכזית אף אסור נגיעתו
 בכזית, וחד אמר כנייה בעופות
 אובלין. פי' אחר משום חשד פהונ'
 שאם מטעלין אותן, אומרים הכל
 סוף שזה אובלין אותן, ועלול ליהא
 דמיגול לאו בעללות הוי, מאן דמחני
 אומר משום עליו כהונה, וליכא
 חשד משום סיגול, דאי הוה להו
 למיכל לא היו ממתיני' עד עכשיו

Raimonides als nach Aruch eine Gattung des Fopgeschlechts.
 Zarhi (Sab. 128, I.) überlegt sowohl Pascha als Zatar
 durch Saturei, wahrscheinlich ist unser Pascha der Thymian
 des Dioskorides (Kretischer Thymian Satureia capitata L.)
 und unter Zatar das sogenannte Pfefferkraut (Sat. hortensis
 L.) zu verstehen. Daß die Araber selbst diese beyden Benennun-
 gen nicht genau unterscheiden, zeigt folgende Stelle in Raywolfs
 Hodoeporicon (I Th. S. 56): "Auch kehret da herum — um
 Tripolis — ein schönes Kräutlein welches nider vnd in jrer ge-
 meinen Landssprach Zathar wird genennet: wie sich aber das mit sei-
 nen schön purpurfarben blühenden Köpflein vnd schmalen langley-
 ten Blätlein laß ansehen, ist's mehr für das Hasce arabum vnd
 den rechten tymum Dioscor, von uns Römischer Quendel ge-
 nannt, zu halten." (S. Arabion I Th. S. 47. Anmerk. 2).

אכל אס היתה קטנליא וחיפש
לעשות עור אינה יולאס מתורת כלי
במחשבה עד שיעשה זה מעשה
בדחק בפרק כ"ב בכלים (דף כ')
שלקן שיעלה אזה מרגליו וכו'.
בפרק קמא דפיאה ירושלמי מחשבה
טובה הקדוש בריך הוא מצרפה למעשה
דכתיב לו ברברו יראי ה' איש אל
רעבו וכו' מחשבה רעה אין הקדוש
ברוך הוא מצרפה דכתיב אין אס
ראיתי בלבי לא ישמע' הדף דתימא
בישראל אכל בעונדי כוכבים חילופיה
וכו'.

חשב, חשבה, חשבון

חשבון, Rechnung, Resultat

חשב, נאמט (דף ק"י) סבוכות

חשאי פירוש בלעז פטורי"א
(א"ב לתרי הוא פטורי"א והוא
עצב הנקרא בלשון ישמעאל לעת
אכל חשאי זה שמו בלשון ישמעאל
עין ערך קורני"ת).

חשב, Denken, vorhaben

חשב, בכלים פירק כ"ב (דף כ')

רבי יוסי אומר אינו לריך מחשבה
וכן הדולפקי פירוש אס נאמנו
ג' רגלי האלון נע' טרם קל ומקבל
טומאה ואף על פי שלא חשב בדעתו
לעשותו פוטקל. נאמט דף כ"ח

כל הכלים יורדין לדי טומאתן

במחשבה פירוש איס לו עור וקצב

לעשותו טיח, אף על פי שלא נע'

מקבל טומאה כלין שהוא עזי,

eine Gattung des Borbeers.) heißt, und ebenfalls Kranz bedeutet, denn aus diesem Gewächse hat man bey Gelagen für die Gäste Kränze geflochten, und es wurde seines angenehmen Geruchs wegen auch als Gewürz in Speisen gebraucht. Diese Pflanze heißt arabisch פאשא (חשא') wodurch der Talmud קורני"ת erklärt". Da Raimonides als arabischer Schriftsteller gewiß das Arabische gut verstanden hat; so kann uns seine Belehrung am besten nützen, die wir in Scheviith (c. VIII mlsna i) finden. — sagt er — heißt arabisch: פאשא (האשה), und in andern Sprachen Saturei". Diese Erklärung stimmt also nicht mit Mussaphia's überein. Wir können auch erfahren was Raimonides unter Satai (צתרי) versteht; denn in der angeführten Stelle sagt er: Der Slop (אולב) heißt arabisch Satar; und in Negaim (XIV 6) erklärt er Slop durch Origaniun (Dosten, Wohlgeamuth, Majoran) welches man zur Würzung der Speisen bräucht. Wir wissen also daß Satar Origaniun und פאשא Satureia sey; doch ist קורני"ת (so wie סיאה, s. dieß Art.) sowohl nach

ק"מ) לשקין חד כמל וחסאי
בנפשי מבינח דריזי עד טופרס
דכרעאי פירוש בלעננתי משחשינכ
דילמל מככו לי מזבווחאי שמאר
הייתי מלטנן ועושין לי כס שכלל
ומכבין לי מזבווחי. פי' אחר חשאי
בנפשי כהניתי מאד ומר עוקבא דדש
ביה ולא הוה ליס הכאה כל כך.

חש, ח ש ט ז א ב ג ד ה ו ז ח ט י
ס ז, בנפשים (דף מ') פהיס
ארנא דחטי דטנאי ב ח י ש ת א פי'
טנעה במקום קנים והיה בו מים.
בבא בתרא (דף קמ"ג) כחושין
של קנים וסר הבית לבמות יעד
תרגום לחי' ש ת חורש. בחיטי
מניח תרגום בחיטי ד י ח ו ש .
וביקרא דבה פ' ל' מה הדם ד ח ו ש
בעלים כך היתה אמו לאה דחוש
בנכים. ס' א ד ח ו ס ס וכבר כתבנו
בערך ד ח ס ומסתברא דהוא העיקר
חשאי, (I) ח ש א י, בשנת (דף קכ"ב) קורנות

יט ע"כ) פי' רש"י חרתא סס
מקום, דארגו, ארס אסר פי'
א מ ג ו ס י ש נאס ורב הממוכא דרבה
ועדיין מערת קבורתו קיימת סס ע"כ
וכן בעירובין (דף ס"ג ע"א).

חש, ח ש ט ז א ב ג ד ה ו ז ח ט י
ס ז, פ"ל בשקלים לשבת חשאים
היתה במקדש ירמאי חטא כותבין
למוכה ב ח ש א י, ועניים בני טובי'
מתכרסמ' מחוכה ב ח ש א י. ביומא
(דף מ"ד) ובערכין (דף י"ו)
הקערת מכפר על לשון הרע יבא
דבר ש ב ח ש א י וחפר על מעשה
חשאי. עמים קשות בריש גמרא
צאניה (דף י"ב) דפרק אין דורשין
(א"ב תרגום ד מ מ ה ו קול לשמע,
ח ש א י וקל מוגאן לשמע).

חש, ח ש ט ז א ב ג ד ה ו ז ח ט י
ס ז, (בעירובין דף כ"ד) חש בראש
יעסוק בתורה שכתמר כי לוי' חן
כס לראשך וגומר, כי יתחמן לבני
תרגום ארוך יחוש לבני. בשנת (דף

1) Während Burdorf es als einen lächerlichen Irrthum bemerkt daß Münster, Guido und Schindler, חשאי — wahrscheinlich durch des Aruch's סטורי"א verleihtet — historia übersetzen, irrt er selbst und übersetzt storea, Matta ad cubandum. Im Artikel קורנית aber hat er das richtige Saturea gefunden. Jetzt wollen wir uns zu dem rabbinischen Worte selbst wenden. Mussaphia sagt "Nur Bataz (צתרי) sey Saturei, und heisst auch arabisch Baxar, פאשא (חשאי) aber, ist das arabische פاشא." Hier beziehet er sich auf den Artikel קורנית, wo er folgendes bemerkt: קורנית ist das römische Corona (Kranz) eine Pflanze die griechisch στεφανος (Stephanos Alexandri, Plin. Hist. nat. XV. 30 (90))

Digitized by Google

היו מירושלים ועד בית חרורו (גמ')
 שמע מינה בית חרורו במדבר
 קאי (א"כ בנכסאות חרורו כתיב)
חרר, א ש ש, ז ש ש
 חרר, פרק י"ג בכלים (דף י"ד)
 מחט שטל חרירה או עוקלה
 טהורה פירוש מחט ש לה נ' ראש
 ראש אחד לחרירה שמו חרירה
 שנוסה בה חורים בנגל וראש
 אחד להפנט בה החוט הוא עוקלה
 כמו עוקן של אחרון, ח"ס אכב"א
 חרירה מקום שמימין בו החוט
 מלאן ויקוב סור ברחו שהוא נקב.
חרש, א ז א ש א ש
 חרש, בנבא מיעא (דף כ"ט)
 ובחולין (דף כ"ד) א"ר יוחנן כס
 ד חרש' ולא כס דפושין וכו' כ'
 חרנוס ומכשפה חרשא כלומר
 מוטב כס' שיש בו מיני מכשפות
 מכוס דפושין שלא הוציאו כל לורכן
 חרנו' מכסף: **חרש**:

חרש, א ז א ש א ש
 חרש, במכות (דף כ"א) ינפסדי
 (דף מ"ז) יש חורש מלס' אחד
 וחיב עליו מאס' ח' לאוין וכו' פי'
 חורש בשור ובחמור אחד שחאמר לא
 חורש בשור ובחמור ואילו שור

חרצין, א ז א ש א ש
 חרלן ואג כנר פירשנו בערך אג
 והחרלנים הם הגרעינים הפכומי'
 זמסה נעשה התמד עיין ערך חמד.
חרק, (א ז א ש א ש)
 א ז א ש א ז א ש
 חרק, בסוף פירוש (דף כ"ג) ח'
 יוחנן בן נרי אומר אף החרוק'
 פי' כמו חרקו עלי שכתו. ויחקרו
 שן. רש לומר שחמו היר של כלי
 הוא של פרוקס ויכפול אותו לאחריו
 כדגרסינן בשבט (דף מ"ז) חרית
 בה חירקי (א"כ בנכסאות דידן
 כתיב חרית בה חירקי). ונגיטין
 (דף מ"ז) כל חר וחד כד מדיה
 חד חיתא חרקי כהו' לשיניה
 (ובחולין דף כ"ט ע"נ חרוקות
 בעינן פי' רש' חרוקות מלכות
 כ"ז ימות וחרילס,
 קרנער (Crenure Baden, Scharte).

חרק (Anmerkung חרקה: ש)
 חרק, בנדרים (דף י"ז) כינוי חרס
חרק, א ז א ש א ש
 חרק, נבא דלי בחריקא נעל
 כערך גרים חרקא יעין שט.
חרר, (A Chorreus I)
 חרק, בחמא (דף ס"ח) ג' מילין

I) Wenn man diesen Ort in der Nähe von Jerusalem suchen will
 so kann man keineswegs mit Waimonides חרין lesen, denn sowohl
 das niedere als das obere Bethoron, waren nach Eu-
 sebius 12 Meilen von Jerusalem entfernt, Vielleicht ist dieser
 Ort בית חר (I Sam. 7, II) welcher beim Josephus (Ant.
 VII, 2) Κορύδαροι heißt.

וראיתי בדמים יתן כושר (חלמוד דמים
ויהלילי) הגרסה בפסחים הרפתחי
ואם גם ידוע שאותיות אחת מהחלפ'
במצטא ובכתב כי יש להם מולא אחד
נראה שהשלה הזאת ממקורה נכונה
הרפתחי ופיו כמו חמתי למעלה
שקרא העצב כן עזר שהוא חס,
ונקרא הרפתחי לפי שהוא הרף
וראו למרור.

הרפתחא, *Herfemaus*
הרפתחא, חרנוס ירושלמי והעטלף
והרפתחא.

חרץ, *Charzen*
חרץ, נפ"ח נבלאים (דף כ"ח)
סדין שהוא עובר בכרס, ובנ"ק
(דף ל') החופר נזר ברשות הרבי'
וככל לחובו שור-או חמור ומה חייב
אחד החופר בורות שיעין ומערות
הריגים ונעילים פירוש בגמרא
זור עגול, שית ארוך ולר,
חרץ רחב מלמעלה ולר
מלמעלה, כעין לר מלמעלה
ורחב מלמעלה ומרווח,
מערס מרובעה ומסובכה
בשבת (דף ל"ח) בלזר שמי עגלות
חנו רבנן סרוולים היו קרשים
וחלולים היו אדמים. ובמקומה (דף
ל"ד) ואם אין חרץ כיכר פסולות
מי' היינו הפסיקן ולרץ שיגיע חרץ
למקום החפז פירוש שגייג חרץ
למקום החפז אותו חרץ שכן צית
לצית והחפז הוא הנשם.

חרץ, *Charzen*
חרץ, כעין (דף כ"ו) לא היה
סיקדיון בחרץ שבעין דוכא'

דלדידן פה מומא. ובנכירות (דף
ל"ט) חרין של עין שניקן, נמ'
מלי חרין? אחר רב פפא חורא
ברא נעייניה פי' שורס נחוק מן
העין שמכסה את העין וזהו ב"ח
עין.

חרץ, *Charzen*
חרץ, ניהווע משרפות מים חרנוס
חר לי מיל.

חרץ, *Charzen*
חרץ, או חרץ חרנוס בן חיתקף.

חרץ, *Charzen*
חרץ, ננ"ק (דף כ') מאי חולדת
הסנאין אמר רביהודה שרלא ושרלא
ליבא דאמרי חרזא וקטיני שקי
ורעי' בינו ורדיני מאי שירלא דמתו
שקי (א"כ קטיני שקי פי' שזקיה
דקיס דמתו שקי פי' שזקיה קלרי'
ושלום אלל הארץ) ובל"ע הלץ
נחלופס ובדניאל (ה' י') קטרי
הרצה. וישם שק במתניו מ'
ואם שקא בחר ליה.

חרצב, *Charzen*
חרצב, בשבת (דף ל"א) כי אין
חרצבנות למותם ובדילא אולם,
לא דיין להם להשעים שאין חרדן;
ועלנן מיום מיתה וכו'. ובייקרא
רבה בנו כי אין חרצבנות
למותם לא ערערתם בחלאים ולא
ליבתם בעונות חלא בריא אולם
(א"כ פירש כי תבואו אל הארץ
ולא לבייתם בעונות פירוש לא
קשרתם במתים דקים כלומר
אפילו ביסורים דקים לא ימתים
וזו פי' לזנין לעונות פיון שס).

חריפתא יש צו משום אסומי פישרא
אין צו משום אסומי.

חרף, (ע ר ב ע ס i e s)
חרף, כדרס (דף כ') חרפוכתא
חרישא מתיא לדי עורא, דמכי
מתיא לדי שערימית, דנושא מתיא
לדי שיחא וכיני. ס"א ערובותא
פירוש שמכי להחריב ער ראשו
שמחנן צו טע וכניס ואיני רוחלו
ואינו סורקו, מבחיש מאור עיניו,
ומתיא לדי עורא וערובותא דמכי
שאינו מכנס בגדיו דנושא שאינו
רוחץ נופו.

חרף, e m m

חרף, מרגום שבע כנשות שבע
סורבן.

*חרפותא, e x t r e m

חרפותא, בערך הרופא ישתקין
מעוט בתרגומי כי גימתי במלת הלע"ו
פילטרו. כהנחם נוקסדארף אשר
הנאמי להעלה בערך ח מ ת י
בהערה לא, רק על אופן אחר—
והנה בערך הרופא אמרתי לה כי
כלאמי מלוא מלת ארופתא ע"ש לפי
במלמוד שלפני כמינ צנ"כ (דף כ')
ע"א) באפרותא וכתב עליו רש"י
ו"ל"ו והוא סס המות לנהמה ויחן
דגרים ארפזתא (כלל ארופת'
כי בן הנרסם צניעין דף כ"ו-ע"ב)
טועה שהוא קורכים של
כפפים ע"כ, ואף גם זאת גרס
ס ע ר ו ד ארופתא ואומר על
הרופא נכמקיס (דף ל"ט ע"א)
שהוא ארופתא ונלעז פילטרו
(Pilatro) וכמו שמרגמו פה.

לבו רני חייך בר רני אבא לכניו
אחר יפו עולין, אחר יפו
פוקו, אחר יפו עולין גיחו
מקדימין ועולין לעיבור החדש
קודם שחשך, אחר יפו פוקו
כלומר שילא, אחר יפו לא לתר
קודם החמ' בדי שחשך שטועין
עינורו והא דקיס מלך מלך לכן
אלא ביום היינו דקאמר אחר יפו
עולין, קודם שחשך, והא
דחני צילה היינו כמי כי האי
ולהכי קרי ליה לילה דלגני שאר
היום לילה הוא דממ' לתשיכה
ומרוויחו חדא מילתא ניבחו.

חרף, e x t r e m

חרף, נכסדרין (דף י"ו) חריפי
דכומנדי' עיבה ואנימי בני רחנה
בסוף גמרא דבוריות רבי יודא חריף
ומקשי. בקולן (דף י"ד) אמר רבא
לכוס חרבא שבתא פירוש לפי
סידורו לא עיין שלחו. חרבא
לריס חרסו א י ז מ י ל ו ון
חריפין. אף תשיב בגר חרבנו
תרגום גרס תשיב לאמורא חריפא
סייפיה. בקדושין (דף ע"ג)
חריפתא דהרסא אין צו משום
אסומי, פשרא יש צו משום אסומי.
פי' חריפתא שפת הכפר פישרא
כמו עקלי ופשוטי. פ"א חריפת'
מקום שגולל הכהר בכה אין נטנע
לש פישרא מים שאינן חיים יש צו
משום אסומי. דרג' אמו שטונע דאס
לאו דאסומי כהא לא מחתת רענן
אדית ליה חסכ עליה לא אדית ליה
במקום חסכה, ואית דאדית אימכא

[illegible]

חורמא כל חרשא חרגוס צנלי ב' ח' ש
עלי דרך כחיו חורמן ישרי על
אורשא.

חרם, Staff, Siegelerbe, Scherbe

חרם, בנא קמא (דף ס"ט) חק
(במעשר שני פרק ה' דף ע"א)
כרס רבני מליינין אותו בקחות
אדמה פירוש סימנים כאדמה, מה
אדמה איבא הנאה מינה, אף האי
כמי כי פרקיה שרי לאתהנווי מיניה
ושל ערלה נחרסית פי' סימניה
כחרסית מה חרסית לית בה
הנאה אף האי לית בה הנאה ושל
קנר' בסיד וסימניה דחורר בעלמיות
וממחה ואוקד כי היכי דניחורר טפי.
בשבת (דף ע"ח) חרסית כדי
לעשות פי כור (מ"ט כח"ב) ובחולין
(דף פ"ח) מכסין בזבל דק, ובחול
דק, ובסיד, ונחרסית, בבליס
פיק י' (דף י"א) נחמ' ונחרסית
ונכל דבר שהוא מתמרק פירוש חזר
כמו בחמר היה להם לקומר. חרסית
מין סיד הוא שחופרין אותו מן
הקרקע ויש אומרים חרסית שמכחין
אותו ועושין אותו טיט שמו חרסית
ובלעז טסטאציו (Testaccio)
ובילמדנו גריש שלס לך היו מסתכלים
באבנים ובלרורות של ארץ ישראל
אם של לזומה הן פירושה שמנים
וקס של חרסית פירושה רזין.
שנים חכמים מרגלים חרש לאמר
אל תקרא חרש אלא חרם שעז
עלן קדרים כדי שלא יכירו בני
אדם ויאמרו אלו מרגלים. באור
היולא מנין החרסית כנר פירשנו

עלי נחרס אס חרם של שמנים
נדר אסור ואס של כהנים מות'.
ובערכין (דף כ"ט) חרמי כהנים
אין להן פדיון, אלא ניתבון לכהן
וכו' גמ' תני רבנן חרמי כהנים
אין להן פדיון וניתבין כיון שהן
חרמים כל זמן שהן בניה הנעלי'
הרי הן כהקדש לכל דבר, שנאמר כל
חרם קדש קדשים הוא, נחנן לכהן
הרי אלו בחולין לכל דבריהן שנאמר
לך יהיה. וכן נחושבת ערכים ג'
חרמים הן אף כל חרם אשר
יחרים איש לה' אלו חרמי כהני'
כל חרם קדש קדשים הו' לה', אלו
חרמי גזוה, כל חרם אשר יחרם
מן האדם לא יפדה, אלו חייבי
מיתות בית דין. חרם נכחונות
(דף ל"ו) כל חרם אש' יחרם
מן האדם לא יפדה למע' לי' מינע'
לית לכרמיתא מניין ליולא ליהרג
ואמר אחד ערבו עלי שלא אמ' כלום
שנאמר כל חרם אשר יחרם מן
האדם לא יפדה וכו' אף קידם
שנאמר דינו? תלמוד לומר מן האדם
ולא כל האדם, רבי יוחנן בן ברוקה
אומר נערך וכו'.

חרם, flattnasig, stumpnasig

חרם, נכחונות (דף מ"ג) החרם
פפול איזה חרם? כל הכותל שתי
עיניו כחצות, פי' חוטמו שוקע
בין עיניו ויכול לכתול שתי עיניו
באחת ויש מפרשים משון חרם
כלומר אבוד החוטם.

חרמן, חרמן, חרמן, חרמן

חרמן, חרמן, חרמן, חרמן

ק ר ס , נגדרים (77 י"ח) הרי

Digitized by Google

חרמל, Schmel, חרמל

חרמל טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)

חרמל טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרמל טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)

חרחר, Rauchfeng, (brennen)

חרחר טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)

חרחר, Rauchfeng, (brennen)

חרחר טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)

חרחר, Rauchfeng, (brennen)

חרחר טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)
 חרחר טעם, נרטי טעם, נרטי טעם (דף קמ"ט)

welches mit חרחר einet ist, scheint mit dem hebräischen (Job. 30, 7. Sprüche. 24, 31. Zeph. 2, 9.) welches Kimo
 chi und Sachhi Urtica überlegen, verwandt: und weil diese Pflanz
 gen auf verödeten Hecken wuchern, nennt sie die חרחר von
 חרחר: wüß, öde.

בסרונים שכן מרגליות פמוכות
בסדר ואענין זה שיר חרונים).

חרחבן, (ו) ח ר ח ב ן , צפחיים (דף ל"ט)

חרחבן, ובסדר חרחבן ובסדר חר
ונגמ' בחרחבן ובסדר חר חבן פי'
מן עשנמר.

חרחלין, ח ר ח ל י ן , חר ח ל י ן , עינין עיקר שלפכנו ופירוש

מן של עשנמר.

חרחר, ח ר ח ר , ח ר ח ר , ח ר ח ר

חרחר, בכלים פרק י"ג (דף כ"ג)
חרחר שפנס טמא עד שינטל
דונו פירוש בלשון מקרא מעדר.
פירוש אחר שופת' דמר' בלשון
סכמים וחוקת' מנ' לרדים. ובסדר
כ"ה משנה ז' (דף ל"ז) משנה
לחרחר ומארכבה לדרבן. פירו'
חס היה ארבו שנה טפחים יעשה
ממנו בית יר לקרדום ואם היה
ארבעה טפחי' יעשה ממנו דרבן.
ובסדר כ"ט משנ' ח' (דף מ"א) שרי
חרחר מלמען שנה י"מ כען
שמהגין בו הכהם.

חרחר, ח ר ח ר , ח ר ח ר , ח ר ח ר

שלל לאנפיה (א"ב פירוש סדר דר

בלשון יחזרם מים שחר ממקום

שפוע למקום מדרן והחלף אות ר' י

באות למד והפכו צל כסר ודקר.

חרדון, (חברבר Siehe)

חרדון, בערך חרדר.

חרן, (Arab.) Durchboren, stehen

חרן, בחלין (דף ל"ד) אחר רב

חריונים כריהם סימן, פירוש דן

ציה קון לו מירי אחרית בשנים

או בשלשה מקומות כדאמרין בהקבל

קני דחידול כרי זה סימן.

ניבמות (דף ע"ה) ההוא גברא דסלין

לדיקלא וחרויה סילא בנלים.

ונגישין (דף פ"ט) חס דחידול

קיימא דאינני מחריו נפשיה

בסילא ולא ניס פירוש מכה עלמו

נקק שלל יובן.

חרן, ח ר ח ר , ח ר ח ר , ח ר ח ר

(etwas — um es' anzureichen)

חרן, במליעל (דף כ"ה) ומחרות

של רגיה. אנו מחרו דברי מור

לנביאים בויקרא רבה (א"ב פיר'

דבר ממקן בסדר מלען פוארן

1) Hier wird wahrscheinlich die sogenannte große Nessel
(*Urtica dioica*) verstanden, deren junge Blätter und Sprossen,
als Salat und Spinat gegessen werden können. Maimonides übersetzt
חרחבן durch 'das arabische אלקרצינא welches *Eryngium*
(Mannstreu, Brachdistel,) bedeutet. Die Hauptgattung
dieses Pflanzengeschlechts ist die Seestrand-Mannstreu (*Urtica
Maritimum*) die auf sandigen Seefküsten wächst und von den ar-
men Seeländern als Gemüse gegessen wird. Das folgende חרחולין

ועמרק קמא זבולאס (דף כ"א) .
והרדל מכרי .

והיו קודין אותו חרצ'ת' פגירת' פי'
חרצ'ת' של בית המכונע .

חרדלית , א ד א א א א א
 Wassergraben (zum Abzuge),
 חרדלית , בפרק ה' בעדיות (דף
 ה') מעבילין בחרדלית כדברי
 בית שמאי ובית הלל אומדין אין
 מעבילין וכן בפ"ס במקואות (דף
 קכ"ט) במגילה (דף י"ט) וחרדלית
 של גשמים עובר' ביניהן פירוש נחל'
 שיורך ממעלה למטה ויש צו ג'
 גשמיית שכן חפירות כל אחת למטה
 מקברתה וגומא העליונה והחתוכה
 של מ' סאה, ואמלעיות של מ' סאה,
 הארך לומר והאמלעיות של מ' כדי
 לכבשיר חרדלית של גשמי' שעובר'
 ביניהן ושלטרפין שכל מקוה שהוא
 פסות ממ' סאה מי גשמים פוסלין
 איתו. תחילת במסכת מקואות בפ'
 ד' איתא סרדלית? מייגשמי' הבאין
 מן הכדק פ' מרדן הוא קטפדס והוא
 מורד הפך כדכתיב והם בצורך בית
 סורון ועיקר הדיבור סרדלית
 שגדלו מן מדר ההר לחזק שוקה
 קטנה שהיא חפירה. ובשולין (דף
 ל"א) מכו דחילא בגד משם
 סרדלית של גשמים. פירוש אחר
 כיון שעולה הים בוצפו מנתק מים
 גיבשה ומתקנלים במקום אחד ונקרא
 סרדלית וכן בשמתקנלין מייגשמים
 נקר' סרדלית של גשמים והוא
 כשלו לית או שצנינו הנחל
 והשלו לית, ובנ"ק (דף ש"ס)
 מאי טעמיה? מקום שמי גשמים
 שוללין רבי יוחנן אומר שמתקן

חרב, Huree, חרבה
 (troffenen Zustand)
 חרב, בנזק ובחרס מתגשם ירושלמי
 בחורבן ובחורטל' (א"כ ובנימחל'
 דידן יש גרמל אחרת) (וכמו גרבראי,
 ודמותו כל"ע חרבוני קין) (מסיל
 ל"ג ד')

חבררין, (חורור שיע) חררין, במקלט כוסחאות חרני יחזלמי בסכורים חררריה כוסחאות חלרות כח חרררין ונאחרות חורוריק חו חיק גרסס בעל הערך בערך חור.

[illegible]

חרגול (ד' ש' ג' א' : : : : :)
 חרגול, בשנת (תק"צ ס"ו) יולאץ
 צבילת הקרגול גמרא דעבדו
 לה לשיטלת פירו' באב האון
 גרועלמטט לאודנא, וחרגול מין חב
 סא כדכתיב ואת הקרגול למיכה.

תורה , א . ז . ח . ט
 חרד , נכרס (נ"ט) שמרס
 מסלקת קח כרמים .

הרדל
מ ר ד ל

החרובין משינקדו וכל השחורים
משינקדו. ידועלמי חנא רבי חנינא
בר פפא חרובין שלשון הוא חטון
וכל השחרין כגון עכבי הדם ועכבי
סכס משינקדו חנא רבי חנינא משיעשו
נקודות נקודות שחרות. ויש מפרשי
משינקדו זרע שנחך. בערכין (דף
'י) ונחמא (דף ע"ט) רש"א במקריש
אח השדה לא מקריש אלא חרוב
המורכב וסדן השקמה.

חרב, *Cherbert* (חרב, צפרק ח' בשביעי (דף ל"ג)
אכל קולה הוא בחור צה. בכלים
(דף מ"ג) חרב וצנורך וצניולטמא
פ"ח חרב בלשון ישמעאל פ"י וזהו
העץ שחופס בו האיש הסורש ידו
בכנס בחך העץ וכו' שנים פלים
שכן לחים והוא דבוק בסיכת פחד
שהוא אח ומכין שהוא כן דחניא
החרב שרשה עם יתדות המחרישה
הרי זה עמלה מפני שהוא מנקב
חוליות של באר והוא דומה לברזל
פוקקין בואן שעל הנור העץ שכתב
במך האם שמו בלשון ישמעאל סכח
פחד. חרב הרי הוא כחלל כבר
פידש צערך חל. חרבא דאושכפא
בשבת פרק כל הכלים (דף קכ"ג) גמ'
קבה של זיתים, פ"י אומל של אשכף
כמו חרוב חרבות לורים
אומילון. והוא שגדרין בן
פעורות.

חרב, *Cherbum* (חרב, חרבה מקורה לבעליה
כבר פירשתי בערך גול. בסנהדר'
(דף ע"ט) מקום היה בתאוס גמ')

חר, *Char* (דף ק"א) חרי
חמימי בדיקולי חדמי פ"י רעי רוח
בסל חדש שלכס צוען למומיכו נשי
חרשיחא יבקע למומיכו, אוחן חרי
גשים כספניות קרח קרחיכו, יקרח
קרח שלכס, פרח פרחיכו, יפרח
פרח שלכס, שחם מכשפין בואי צדוד
פנלויכו, יחא מפור חבלין שלכס
שחם מכשפין צו למוריקא חדמי
שמכשפין צו אדחני וחנכבי לא אחימי
לגו עד שירח' עלי פקדוש נדך הוא
ועליכס לא בלחי בימיכס וקרחנכבי
וחנכי יקרח קרח שלכס ויחנכי שדי.
פ"א קרחיכו, ופ"י ד לעומיכס
פרפריכו, פ"י פירוריין חבלויכו
פ"י חבלין קרחנכבי יקרח חסדכס
קן הוא חסד. ללכל אח' חריהם
בבר פירשנו בערך ד' ציון. ב' חעניו'
(דף י') נפילא דבאר מיטרא פסק
מיטרא וסימניך חריא ד' עיוי פיר'
מער דקה של אחר המער חריא
ד' עיוי שמו' ד' עי לנסוף דק מהולמא
נסה שחחלה מולא קמך דק ונסוף
עצה. ויש אומרים ד' עיוי ד' עיוי
פ"י כיון שאיכו בא בקילוח אלא כעין
שוחם טיפה טיפה לא צאחר צו כלום
חלב.

חר, *Char* (דף ק"א) חרי
חר, חמשה גוזין מן המסורדיין
כבר פ"י בערך חמשה ובלענין (דף
פ"י) וכסיר מן חרורי זמן עלולי.
חרב, *Char* (דף ק"א) חרי
Char (דף ק"א) חרי
Char (דף ק"א) חרי
חרב, נקיש מעשרות (דף פ"א)

רנ לרב המנוח' ברי' אס' נא לך אוטויב
לך כי אין בשאול מענו, ולמות
יחממהם ואס' תאמר מה אמת לבכי
ולכמותי? חק בשאול מייורם לך כי
חוק' ועסקם בקבר מי יגיד לך,
שמדע היאך עמדתם? פירו' אחר
מוק' אס' יסיה לכן מי יגיד לך? כמל
לחם חק'.

חק, *Art, Weise, Gebrauch*
חק, בחולין (דף מ"א) ובסוק
לא יעשה כן שלא יחק ה' את
המיינים פירוש שלא יעשה מעשה
עצור וזה מן ולא חלמ בחוקות
הגויס.

חק, *Engtaden, eiden*
חק, בשבט (דף ק"ג) זה הכלל
לחמיו טאי? לחמיו דחק קפיוס
בקנא פירוש ששם חק' קה סימן
לירע סיכא דוכת' דקפיוס כמו שכתוב
ביו נהין: יומן קוקה בלי גמ'
דפסחים פירו' סו' כר כמו הוי
ה' חוקק יס: זה מפרשים על שם
חוקוקה נקרא שיהי מלס' דכתיב
ולא מלס' חוקוקה (ובירושלמי
כתיב רבי יומן חוקוקה) פחותי
חוק' ח"י גלף חק' יין, כחובת
קעקע ח"י חק' יין: ובמשנה ט'
פכ"ט ככלים וחכמים מטהרין עד
שיחוק בו פירש' בערך כופת.

חק, *Engtaden, eiden*
חק, במנחות (דף ל"ו) חיק
האמה זה יסוד אמה רוחק זה סיכב
וכו' (ובעירובין (דף ד' ע"א)
פירוש רש"י חיק ע"ש שהוא
חיקויו ומיקונו של מונח מלמטה).

י"ט) אול בחדים לחלד מות פל'
בית הקברות חלד שהמית' חוטלין
בה. ניומא (דף פ"ד) מי שגשכו
בלב שוטה, מאכילין אותו
מחלד כנר שלו (א"צ חרנוס
ואת יחרת הכנר וית חלד
יכנר א).

חצצרת, *compete, eiden*
חלצרת, בשבט (דף ל"ו) ובמוכה
(דף ל"ד) חלוצרת' שיפורא
וכו' פל' עכשו חלוצרת' כשרה,
ואתו שקורין שיפורא פסול, וכן
הקרויה לפלפס עכשו כשרה
ללוב, ועדנה פסולה, פתורא
במחילה קורין לקטניה, צומח
קורין כן לגדולה, צומח הוא קורין
לביית הכנסת הוצ' לילא, ואס'
במלך מחט בהוצ' לילא, טריפה,
ואס' נא גמלאה מחטו מקום שקורין
בולסיף אין ל"ל. במי נכתב ובמי
במס' שהיו בכל, ובגמלאה רבה
בולסיף: בכל שעת. כ"א בורסיף
פל' בורסיף נור מן הכפר שהעומד
באורו של מגדל משבח את החלמוד.
(ובגר נאדנו בהערה לערך ברסיף
בחלק שני פירוש הפסל ע"א).

חצצרת, *Bermittlung, Heilung*
חלצרת, בגמ' בחלצ' (דף קל"ד)
דייני ד' חלצרת' היכי דייני, פל'
בית הקברות וקרא עליה בעמה
אס' שנה כלומר עדיין לא הגיעה להוראה
בעמה ממלכה (רש"י פירוש דייני
משרה).

חק, *Engtaden, eiden*
חק, בעירובין (דף כ"ד) חסד כי

סלר, בכלים פ"ו (דף י"ד) חלד
 הכירה בזמן שהיו גבוהה שלשה
 אלכנטות וכו'. נבנח קמח (דף י"א)
 דכולי עלמא ענדא כמטלטלא דמי,
 הא דתניא לא קנה שמיר, והא
 דתניא קנה צעורן עליו, ובי עורן
 עליו מאי הוי? סלר מהלכת היא
 וסלר מהלכת לא קנה וכו'. ונגטין
 (דף כ"א) אחר דבא כתב לה גע
 ונחמו ניד ענדו וכתב לה שטר מחנה
 עליו קקטמו ומתגרש' בו, ואמאי?
 סלר מהלכת היא וסלר מהלכת
 לא קנה וכו' מאי טעמא דערים
 בלורות ביהודה דלא כיודי. נכדא
 (דף מ"ז) וקד מתני סלר טרית
 דתכן במעשרות כ"ג (דף ס"ג) ואי
 זו היא סלר שחיבת במעשר? דני
 יאמאאל אמר סלר לורית שחכילי'
 כזמרי' בחוכס, מאי סלר לורית?
 אמר רבא דר-בר סנה אמר ר' יוחנן
 שכן כלור מושיבין שומר על סחלר.
 ונמנחות (דף כ"ח) לא יעשה אדם
 בית חנניה היכלא כסדרה כנגד אולם
 סלר כנגד עזרה. ובבבכות נרף

מעלד ולפי דעתו סלר כף גרמינן
 לפיכך לא הביאו בעל הערוך).
 חצר, צאצא, אש, אש, אש
 סלר, בפרק י"ו בכלים (דף כ"ז)
 אמר רבי יהודה לא החדרו רמגי
 גון וסלירי גבע אלא שיהיו
 מתעשרין ודאי בכל מקום פי' כדפיין
 ממקום שנקרא גבע והן מקומות
 נין הבותי' בדמניא לא החדרו רמגי
 גון וסלירי גבע של בין הכותים
 אלא שמתעשרין ודאי בכ"מ הקו'
 אותם, ואלו סלירי גבע מתעשרין
 ודאי בכ"מ הקונה אותם, אם
 נמקום אם נמקום אחר, מעשר
 ודאי עשר ממאם מקום שהכותים
 מדיעים מעם הארץ סוף וודאי לא
 עשרו, והלוקח טעם הארץ סוף
 הוא, ומעשר דמאי אחר מכל מאם
 כמותרומת מעשר, וזה כמו (בלשון
 עזרי) ואת הסליר ואת הכללים
 (נמרב' י"א ה').

חצר, Hausflur, Vorhof, חצר מות, Aisla Hof, חצר כבד, I) et g

1) Das Netz (Omentum) ist im Leibe der Säugthiere eine breite mit vielem Fette belegte unter dem Darmfelle befindliche Haut, die über den dünnen Därmen herabhängt, und sich gewöhnlich vom Magen bis nach der Nabelgegend erstreckt. Sie erhielt diesen Namen von den zellenförmigen Zwischenräumen die mehrentheils mit Fett ausgefüllt sind. Diese Haut liegt doppelt, dazwischen befindet sich ein mit Arterien, Venen, Nerven und andern Gefäßen versehenes Zellgewebe. Der Talmud rüth als Mittel wider Hydrophos die, daß man dem vom tollen Hunde Gebissenen, das Netz dieses wüthigen Thieres zu essen gebe.

לנחרא פי' צערך כג"י. צנרנות
(דף כ"ג) רב נחמן חקן מלכא
צח ט' קצין. צפ"כ בכלים (דף
ז"ט) מלחמיות ופד' מלכ'ים גדולים
כלת פירו' כד'ים גדולים (א"ב)
פירוש קנז בלשון יומ' מין כלי
וכו'ם וצפרט של אנשים כפריים
ובנקודות אחרות בלשון יומ' גביע).

חצב, ח צ ב א ז ט ק ש
(י ב ל א ז ט ק ש)
מלכ, צצח (דף קכ"ח) ח"ר
משלמין את המלכ מפני שהוא
מאכל לנבלים. וצבראית רבס
(פרש' ז"ב) וחתה קח לך מכל מאכל
אשר יאכל הנכס ומזרות לפילין,
מלכא לנבל, וצבראית לנפשו.
ובפ"א בכלאים (דף כ"ב) חץ בועט
יחור של חלמ' לחוך סמל. אחר
מקירו פי' מקירו איהל לו כל ים
מפרצין לבון קור. וצברא חתרא
(דף ל"ו) מלכא צנכא. הגר
מלי מלכא? אמר רב יהודה
אמר רב שבו תימס יהושע לשרא
את הארץ. ובבבא (דף כ"ה) מלכא
מקטע' רגליהן דרשיעא, פירוש
עצב הוא צנכא. ארצי צנכא חתרא
ברבא ולא ינכא חסד והנס מלשון
למלכא להס. צברא חתרא חתרא
(Hodera) ואם יגל אה' פחדה
פניו מפרין עד שגמלא שפחלכא
ומתפרסם זה סגולת חתרא. לחד
מניו למיכך מקטע רגליהן דרשיעא
בלומר זה העשב לא יזכר בצמחות
ויגד. צכא ואינו מועט איך ואגל,
והרשיעא. קלמון. צמחין ומי

ממטה למעלה למיכך וריקה של חר
היא צנח וקרוהא פיא לשלול,
למיכך וחלון לה, וריקה של מרבה
צקוץ היא, פירוש כחלוצה כג'
רגלי קנקן כשורה עומדת על
הסדר אהא טס אהא. צנא מצינא
(דף ב"ה) צני דמי ירמיס צניר
מהו? וכו'. פירוש כציר עגול
במסדין כשורה זה צנא זה כחלוצה
זה למעלה חסד ומקום מורד כמולס
נחורין כסדר צארן והפרס צניסין,
פי' אחר כחלוצה ועוזין על דומין
חקופין. על הארץ כדלי שחלוצין
בו טיס מן הפה, כמולס שמוסין
מקח זה על זה וצנאין זה מוס
באלימות וצמחלות פי' דרך היסוד לו
דרך נפילה. צנ"כ (דף פ"ג) כינר
כן עומדין רב אסד כשורה ופחול
ואיתא רב יוסן אמר כחלוצה
פי' שהן משלשין פני' זה כנגד זה
וע' יולא אנ כמו שחיס כנגד שחיס
ואתא יולא אנ. פי' אסד צמ צקבוק
הוא עגול כן הן עומדים צניגול
ואני הצורוסיס ענין אחד הן.

חצב, ח צ ב א ז ט ק ש
מלכ, צנכח (דף י"ט) מלכ'י
סיוור ומלכין מריקתא פירוש כדים
לנכס מלכ'ים יתוסיס. ק"א. חל צני
סיוור ומלכין קיטמא כך אלו החלמידי'
שהסיקו אין טעמיהן כלום. צנכחיס
(דף ק"ג) רב שיטא צניס דרב
אידי קפיד חתצבא פגימא. וחס
(דף ק"ב) צנא חתצבא קשה
לצחוחא. ובמכא (דף כ"ט)
מלכא וחסיל צר ממחליתא, מלכ'י

נמטה וזריקה מן המלך: נמטה וזריקה מן המלך

דפדף כל שעה ובקדושים (דף-ל"ו)

המחשבות, ש"ס, פ"ד, ח"א
ספוטניק, נפ"ז, פ"ד, ח"א

Gefallen Buntsch, von
Bille, Kleinob

חומר, ח e b e a
 פחפוח e e e e e e e e
 פער, נכתוב (רף פ"ט) גמרי
 מספורה של נריף רצי מאיר
 חומר קרן, ומכמים חומרים פלדי,
 חומר רצ שר שלום יח חברים אשמה,

[illegible]

21. ၁၀.၁၂.၁၉၄၇ : ၁၀.၁၂.၁၉၄၇
 ၂၁. ၁၀.၁၂.၁၉၄၇ : ၁၀.၁၂.၁၉၄၇

Brauthett, Traubimmel תפוח

הפ"ה, דפוף גמול. דפופ (דף)
מ"ט) חולף כל סגור. חפופ
גורו, מלי סוגת חתול
זכרית קרובת. וקחולות (דף י")
מיסל דפופת קלמ, מר
פירוש זמן של דפופים
לסופות.

חייך ביה • נשנת (דף צ"ז) ונתת
 לך פית' פ' אסף מטיני שחין
 וחמיד לריך בשלם לחבך לחתם ולספך
 לחתם כמור אשכינו יקם סרה לשתורר
 נ ורפואתם אנה שורתיסין לוחו
 בשנן זית וזפין לוחה וסך פנינו
 מתפסם אל סעור .

חק, *Mod, State*, *המדינה*,
 סף, בעדינות (דף ט') ובפר' ז"ב
 בכלים מאדם ר' (דף ל"ו): כח
 של פלס שלטנו חפזיו בות שמי
 מעמלין וזית כלל מעמדין. וזכר
 מאדם ז' על כח שיעל ז' מחסריו
 זה נזר זה שר' עקבים מעמל ומכמי
 מעמדין. וזכר נפרק י"ג (דף
 כ"ב) פוחתה של פין ומסין אלס
 של מתכת ממאס. ובפרק י"ד (דף
 כ"ד) היו זו פסין ונקבים. נמא.
 ונצח (דף פ"ט) רבי יודקס אמר
 כדי לעשות קף אמר. עולא פפי
 פוחתה פירוש שני' של עזס ויש של
 עין ויש של פוחתה, ויש פסין. בנגר
 סקן. תלויים ועמדין בקבוצים בתוך
 הסן אמר בית הכגר ונען שזא
 הנגר, בקבים פזכים להם שחכאנין
 נגדס גופלין ונכנסין בנן. ואלס הן
 של גל זכס נסגר, וכמפתח יז בו
 חפין בולען. מכוננין כננן מכניסין
 אותן בכלל שגער, נח פון מעלין
 חת חפין על גל והוא נפתח שפלת
 עהורין לעול' קמני שפן מסודרין
 בקרקע. ונפתחת מעמדין עד שנקטו
 ואז חפין מכלל הכלי (ט"ב חרגוס
 וזכר שגסס. ככל מולק ומסופקן).
 חק, *Uibergang, Übergang*

וזבילה (דף ל"ה) חיר לא יחורף
 בארמה ממש שמערת את האער.
 ונדרס (דף ס"ו) לא יחורף
 בחר. בריש גמרל דשנת (דף ו')
 אימור דאמר רבי אליעזר לדי רשות
 הרבים בראות ברבים ומוי היכא
 דליכא סיפורי היכא דליכא
 סיפורי מי אמר? פירוש מי
 שדעס כותל סמוך לראות הרבים כדי
 שלא יחיקו גמלים וזויר' וניי. אדם
 את הכותל שניאון אננים שיש להם
 קרש' וקובצין אותן בכותל וסליאין
 את ראשיהן שפע לראות הרבים כדי
 שלא יחיקו גמלים וזויר' וניי. אדם
 את הכותל שלא יתפכנו בכותל
 ויהרסוהו, ולגברי הכל לא בראות
 הרבים דמו ועיקרו מן סיכוך
 כמו שאתרין במערה הו דסייפי
 גזרי ובה ספירוש משמש גזרי כמו
 גידודי, זקן בכך בסוף העשוי
 להתפכך ביום קובצין נזר כותליהן
 עמוד או קודם. ונכתובות: (דף
 פ"ד) משום סיפורי רשות ברבים
 פ"י שאל עוזרי דרכים את חכמי
 צבן וטימלו הפלגות. טעמיה זרה
 (דף ל"ט) ר' עקיבא איקלע
 לגינזק אייתי לקמי פסול מיר' דהוה
 דמי למופס פסיים פריקולא מוא
 ציפ קילקי ואריים. פירוש (דף
 פ"ד) רב הונא צריה דרב יבוע
 הוה קאים באוקא פ"י ביש ושלח
 מדנה למספיקיה. בן שון (דף ס"ח)
 כי בקיע לים ואתו טעא דיקלא
 ח"ף ציה שניה. גלגל' בתיב ציה
 דרי עיול סיף. ביש וני. גפקי

חספה, חספה merben
 סספ, בשנת (דף קל"ג) חמר
 שמואל הוי מן דפשי אפיה ולא
 מונב קמא ליש סספניה ח' פ'
 בעין קרופ הונס צפור הפנים
 וסתקלף.

חספה, חספה merben
 סספ, בדניאל די סספ. חסבוס
 כלי פרג מן דסספ.

חסר, חסר merben, חסר
 ססר, מחסר כמורים פ' שטבל
 ופערין שמו ועדין לא פיה קרבן
 כפרס. מחסר בגדים פירוש כס
 גדול שמחסר ס' בגדים והדיוט
 שמחסר ו' בגדים. שמחסר זמן
 כמא שפחות מכן פ' ימים ואור קו
 שה שפחות את האס כנן מחסר
 זמן ואסוד לאשמו עד למסר.

חף, חף merben
 סף, בזמים (דף כ"ד) ובמגלה
 (דף נ') והיה צריח פלדיק מלוער
 עליה יוס שאלמר חופ עליה כל
 פיוס פירוש סופף לאן זער
 בדיחצמין ובה מין עלוהו. וכתב
 חתן להס סגנה לב תרגומו ספיות
 ליכא.

חף, חף merben
 סף, חספה merben, חספה
 חספיה, חספה merben, חספה
 סף, בשנת (דף ל"א) הים הלל
 סוסף את ראשו. בחלק בענין
 סגריב אביש בן צריה הוס סייף
 ריזיה. צבא קמא (דף פ"ג) ושחא
 אש סופפת וטובלת. בשנת (דף
 נ') חוסף וספסם אכל לא קורק

ארבעה לכול פסוק. וישלם את
 פשיית עמו. ויחל על מצות כן אני
 משכירך ואתן לך כד וכך שלא תאכל
 פסוד. פסוק י"ו בכלים (דף כ"ה)
 המלקוח של פסד והפסוד שלו
 פירוש כמו פסוד קצתה של הכלים
 ופוסטין בה פסוד והגמל. הפסלים
 של פסד כה פסוד ויקנה פירוש
 מלאך לא הפסוד כיון שגומר אדם
 הפסדה לו הסל וגומר שעתה היא
 חפצתה. וכן פירוש הא דתכן כללים
 פרק כ' (דף ל"ב) חומר בצירי כלי
 גרים שבתחילתן תחילתן אין מקבילין
 וישלם עד שי תסמו. ובכלים
 פרק י"ג (דף כ"ב) המעמד והשאל
 והשפלה והמקדש שפסדו שחלף
 יעל פסוד מן טהורין פירוש פסד
 הפסד ופסד הפסין ופסד הקדוש
 וגמרו של מקדש נחתין צדל טוב
 שמו נר בלשון קדוש ופוסטין
 פסד כן ישלם חר לשחך ופסד וכלע
 נקדל אר"ו ולאן ישמעאל ש"ר
 וכו' אינעמא לפירוש דגרסינן בביצה
 (דף ל"ג) אין שלבנין את הרעפין
 מ"י קא עבד? ברעפין מדיש
 עסיקי' שפני שריר לפסד פירוש
 למחוס נפשות. ביקרא רצה אפרי
 טוח מרעה כששנה רצי אלעזר
 סטטל חל לפד אחר, אמרון ל"פ
 מניס ר' למפרס על שמע? מניס
 ר' למיקרב? אמר לאו, אמרון ל"ה
 על פנן קלון ל"י רצי? נחכרנמו פמו
 והלך אל רצי מקינה, אמר לו מה
 לך פריך לל"ה? תמי לי מונדה, אמר
 ל"ה רצי רצי ויילין, אמר ל"ה

יזכיר אדם עליו וירעיו עליו. מסכי
שממעט במלאכתו של בעל הבית, וכן
מסורג בירושלמי בריש כלים ומסוכי
כלים ומסוכי בגדים בלגנ.
ונעירובין (דף כ"ה) מסוכי
בנים לא יאכלו פירוש לשון חסור
כמו לא שבת את בנך. בפסחים
(דף מ"ח) אמר רב פפא ש"מ
גריעין חייני חסיבתא וכו' פירוש
דקוח ורעות כדמחרגמינן חסיבתא
ונישאל. במליעא (דף מ"ט) קא
מקבלי עליכו חסכא דנחש' פירו'
דכמה דמקלי נחשא בלחי דמיה
במכחא (דף ק"ט). עשר מכוונות
עשה שלמה וכל אחת ואחת הביא
לה אלף בכר וכו' והכניסוהו אלף
פעמים לבד והעמידוהו על בכר
אחד ומי חסיך כולי האי וכו'.
פמעט קט מרגמו סוס וך הוה
חוביך.

חםל, *Boßendel fern, aufstehen*
חםל, עד יגמלי הנער, עד
דאיתחסול. עד נשך עד גמלם.
ת' ירוש' ויתם הפספס וחםיל כפספס.
ח עד תמס עד דאך חםיל, ויהא לשון
מקרא יפל סכו הארנס ומרגמו
יחסליניה גובאי.

חםם, *Seerfälsse*
verbinden, verstopfen
חםם, *Mauss*
חםם, נשנא (דף כ"ג) ולא פרה
בחםם, נפיה. במליעא (דף ל"ג)
מה כפסך חם חםמת פטור אף
פועל חם חםמת פטור, פירו' מה
כפסך כשאזה עומך בדרמך חם אי

הכחום, (סחום) *Sehe*
חםחום, חרגום ירושלמי וכתחה
ע חנוך און וחיתן על חםחום
חרגום גדל און חםחום דאודן,
ונעל הערוך. רם חחום עיין סס.
חכיון, *Sehe*
חסיין, חרגום ירושלמי דקוחת
בשר וחסיין בנשריסון.

חכית, *Sehe*
חסיית, בפרק ט' בתרומות (דף
כ"ח) המכבש עם הנכרי בחסיות.
ובפרק י' חסיית של חולין עם
חסיית של תרומה. ובנדרים (דף
כ"ח) דתניא המכבש עם הנכרי
בחסיית אוכל סתן עראי ומעשרן
ודאי פירוש בערך דבר. ובמגלה
איכה כלו דרמעות עיני שזה דרעו'
סן ג' יסות לעין דרמעות חסיית
קטנה, ס"א שוס דרמעת הקילור'
ודרמעת החרדל ואל אחוק יפה מכלם,
ושלש רעות סן לעין, דרמעת
הקבר, ודרמעת העשן, ודרמעת'
הנכיה, ואל תשחור קשה
מכלם מעשה נחשא אחת שיהיה לה
בן תשחורת וכו'.

חסך, *Bürschaffen, sparen*
mager, gering werden
חסך, בפרק קמא דרמאי רבי
שמעון בן גמליאל אומר לא יחסוך
מפני שממעט במלאכתו של בעל הבית,
פירש רבינו דניאל ב"ר יחיאל לא
אמרות גרונרת מאכלים ליתכנה תרומת
מעשר מפני שממעט במלאכתו, של
בעל הבית שאין לו כח לעשות מלאכה
בשנינו אובל פרגס, וחכא, לא

צמלינו במלמוד ר' יהודה שוויקאל
 ר' אליעזר חסמא וע"ס).
חנך, **חנך**, **חנך**, **חנך**, **חנך**, **חנך**,
 סכך, נכך (דף ל"ח) הסוף
 חודש דהו כייכין ליה סיככי
 פי' סיככי למעלה מבית הנליעה
 קרוב לשנים. (נחולין דף ק"ג)
 כי פליגי בשל בין החכיכים מר
 סנדר הרי כהנה גרובו בבית ומר
 סנדר אבילות מעים בעיק פי' מקום
 ה' ח'ך ש' ח'ך הוא הטועם לאוכל
 (ראה ספר הערשים לר"ק שורש חך).

חנך, **חנך**, **חנך**, **חנך**, **חנך**, **חנך**,
 חנך, חנך (דף ב') וחנניה
 (דף כ"ח) ולא קראתי לחנני
 נחכי כתי ואמרי לה נחכי בתו
 פי' חנכי כתי שלא כיכתי לו
 אם ולא נחכי כתי שאפי' אם
 שכיכו לו אחרים לא קראתיו.
 נסוף מנחם גטין (דף פ"ו) קבץ
 חנכי בתו וחנכי כתי כשר פי'
 אם לווי ולא חנכי אמו ממנו. (ועם)
 לא קראתי לחנני נחכי כתי נראה לי
 לפי שהי' נחבם להקים אם גנאי כמו

ihm nach; alle Augen und Finger waren auf ihn gerichtet, und die
 Scham trieb ihn nach Alexandria, wo er Tempel und Altar
 dem Herrn errichtete, und nach ihm der Tempel Onias hieß,
 wodurch die Prophezeiung Jesajas (19, 19) dann steht
 ein Altar dem Ewigen in Mizraims Mitte, in Er-
 füllung gieng Josephus schildert zwar den Onias als einen
 unähnlichen Sohn seines tugendreichen Vaters, und als einen Schwa-
 ven des schmutzigsten Geizes, doch scheint er von diesem Geschichtchen
 nichts zu wissen, weil er nach seiner Mittheilung in seinem Alter noch
 Hohepriester in Judäa war; wobei er uns dieses Hiftörchen
 mittheilt: Die Geldgierde des Onias verweigerte dem ägyptischen
 König Ptolmäus Evergetes, den bedeutenden Rückstand und die
 Fortsetzung des jährlichen Tributs für das ganze Volk. Der Kö-
 nig schickte den Athenion nach Judäa mit der Drohung bey fer-
 nerer Unterlassung der Zahlung werde er das Land einziehen und
 es an seine Soldaten als Colonisten vertheilen. Die Bestürzung
 darüber war allgemein, nur der starrsinnige Onias, wollte lieber
 das Land als seine Summen verlieren (Joseph. Antiqu. L. II.
 c. ult. ad finem). Joseph sein Schwestersohn, jung, klug,
 und unternehmend, stellte ihm sein widersinniges Betragen vor und
 riet ihm nach Hof zu gehen um den Zorn des Königs abzumenden,

ערבי נפחים, שמע דקא חלו סיכנא
וקא משקן. ובניטין (דף כ"ו)
ונכחי גיסא הלולי וסיכני ולא
הו ירעי. נפחים ונמחלות תרגום

נפוחין ונסיכנין (ובן תרגום
מחול חנגין).

חנא, ח נ א i g a ח נ א
חכא, בעורא (ו' ט"ז) חכטין
כורין מאה, כמו סטין.

חנני, Chanof. (Sig. א.)

חניא, נמנל' (דף') שמעתי מקריבין

גבית חוכיו, ונמוק מנחם (דף

ק"ט) נמנל' אס סקריבה גבית חוכיו

לא ילא ונמנל' מפורש אהיה בנו

של שמעון הכרית והלך לאלכסנדרי'

של מלרים ונכח מנחם והעלה עליו

רני מאיר אומר לשם ע"י ורני

יכורא אומר לשם שמס וכו' ובגאן

נקד סוביי (Onias) I.

לא גרם אס שה' מחנא נבית
הכפא כ"ל כי הוה בעי רחמי
אמיה' מחנא עצמו מרוב ענוה
(ע"פ).

חנגא, ח נ ג a g a ח נ ג

חנגא, נשנת (דף כ"ד)

ונבילה (דף ל"ג) משום דמחי

כמאן דקא אזיל לסיכנא פירוש

סיכנא מלשן חג איד חניגת

צודי כוכבים (ורש"י מתרגם חנגא

שוק, ונבילה (דף ל"ג ע"פ) מפרש

שמעו ח"ל: חנגא מחול ועל

שם שני אדם סובבים והולכים

בשוקעין סיבבות נמחלות

קרו לי' חנגא ע"כ, והוא מלשון

ומטעם המון חוגג (מהלים מ"ב

ה').

חנגא, Gesang, u. Spiel

חנגא, נפחים (דף ק') נפרק

1) Von diesem Onias dem Sohne des Simon Justus, erzählt der Talmud folgende Geschichte: Simon der Gerechte bestimmte vor seinem Hinscheiden seinen jüngern Sohn Onias als Nachfolger in der Hohenpriesterwürde. Onias aber lehnte es ab, zu Gunsten seines ältern Bruders Simeon. Trotz dieses Entschlusses aber, erwachte dennoch der Neid in ihm. Mit listigen Sinnen bot er sich seinem Bruder an, ihm den Hohenpriesterdienst zu lehren. Er legte ihm einen Wams an und einen Gürtel um. „Siehst du doch — rief Onias aus — er gelobte seinem Liebchen diese Würde in ihrem Wamse und in ihrem Gürtel anzutreten, und treulich erfüllte er das Geliebte!“ Darob wollte das ganze Priesterschloß den Simeon hinrichten, doch den listigen Vorgang entdeckte Onias selbst und zog sich selbst diese Rache zu. Er entfloß — man verfolgte ihn, er flüchtete in den Palast des Königs — man eilte

חכא, יצמות (דף ל"ח) דלמא
 כתובות אשה שאני משום חי כאל פי'
 מאי טעמא אמרי צית שמיא מוטלו'
 כתובתן דמשום הכי תקינו רבנן
 כתובת לאשה מספק משום חי כאל'
 דכין שידועת אפילו מספק טעלת
 כתובתה משמא לבעלה ועלת חן
 צעיני בעלה ואנן צעינן שמהא נוסאת
 חן צעיני בעלה, וכתובות (דף
 פ"ד) ורבי אלעזר אומר כתובת
 אשה משום חי לא פירות דכין דידע'
 איחמא דמידחו בעלי קוב וירשין
 לאחר מיחה מקמה תהא משרתת
 לבעלה בכל כוחה מקיים ומחיק כך
 חמלא חן לפניו והי' יטלו ניט
 לבינה, ושם (דף ל"ו) בשלמא מן
 הכיטאין משום מאני אלא מן האירוסין
 מ"ט? עולא אמר משום חי כאל פי'
 בשלמא אלמנה מן הכיטאין משום הכי
 מוכרת אלא בגיית דין משום דאית
 לה מזוני ומזני לריכה מיד ולא
 לאכדורי אבי דיכא אלא אלמנה מן
 האירוסין דלית לה מזוני, אלא
 כתובה מנה מאתים אמאי מוכרת אלא
 בגיית דין ללורך כתובה הא מילא
 לאמחוי עד דתסתב בי דיכא דזנא
 על פי, משום חי כאל בדי' שימלאו
 חן צעיני בעליהן, דמחק דידע'
 דאימת אלמנה בין מן הכיטאין בין
 מן האירוסין חובל לגנות כתובתה
 דלא תלטרך לחוד אחר בי' דין בשביל
 חיבה זו תהא משרתת לבעלה ומחוד
 כך חמלא חן לפניו אלא פי' מנלא
 ורבינו תנא פירש משום חי כאל
 שמקח ממון ומנאש בו ארובה דלא

כפיט חן דידה, פירוש שאין לס
 אלא מנה מאתים אבל גרושה אית
 לה גם פוספת ומפורש בירושלמי כפ'
 הכותב כדי שיהיה כל קובלין לישאנה
 אבל בעל קוב אינו כדע שלם כפני
 הלוח זכר הלכה, בכתובות פרק
 א"פ (דף ס"ח) רביקה דאלכלה כודי
 הוו לה בני סיכני פירוש ימים
 בעלי חן, ובסוטה (דף מ"ו)
 אומר רבי תנא ג' סיכני חן
 חן מקום על יושביו, חן
 אשה על בעלה, חן מקח
 על לוקחיו, וכענין הזה בערך
 גמר דסוכה רב הונא אשכח
 חומרתא דסיכני יחא פירוש
 תמרים שיש להם ריח יפה כלומר
 לכנהן בעלי חן, ס"א דהיטוכיתא
 פי' שם מקום והתמרים שגדילות
 שם שמינות הן ברנה ולפיכך אין
 משהין אותן לפני שמש שיש להן לער,
חנא, H a n a (ס. 97.)
 חכא, ג"מ (דף ל"ט) תנא בר איסק
 אחא ליה אחא מבי חואי (בנוסח'
 דרן כתיב בג"מ (דף ל"ט ע"ב)
 קורי בר איסק ובכתובות (דף כ"ו
 ע"ב) כתיב ואמרי לה חנא בר איס'
 ובסוף פ"ב בכתובות בירושל' חן הנחנא
 שהיו חכמים רולים למנותו פירש
 ולא קבל והלך וכתבא, ונמנ' אלמו
 מפורש אמאי קרו ליה חנן הנחנא
 שהיה מחזיק עלמו בגיית הכסף
 יותר מכל אדם: (והוא בחכמית
 (דף כ"ג ע"ב) זה חנן המהבא
 הי' בן בתושל קובי המעגל ורש"י

ממעט שלום לזה בריית מלכות ישראל
אלא בריית, והלוא לו ופעטיר לפי
שלמה לוח עליו מרצה הונו בכסף
ומרביית לחון דלס יקנלנו, זה
עשו ועשו חוכן דלס מוא עושק
דלס הוא? אלס שהמלכות אומעת
שכח' כושה בריית מתגרה זו וכוטלן
ממונו וזוכה ממנו דימוסיות מרחללות
ולסמטווכיות שבמדינה ולורכי עובדי
ואנים, סח לסוכן דלס יקנלנו.
ובשנת (דף כ"ב) סין הרחלים
יוללות חוככות פי' בל'. ובמ"ק
(דף כ"ה) בעת חגיגתו אגד חמיכל
פירוש בעת חגיגתו דילך אגד חמיכל
אביו הממקנו.

אנשןאנשןאנשןאנשןאנשןאנשןאנשןאנשןאנשןאנשן

מן, ונחיקחמכנ מרנוס ונחייכיה
שכנה (ובחיקיה כחוב). וכן
ואת כני ארניך נחיקך. ויקספו
מחיקה. אנחיקו ילא.

Se g ü n f t i g e n ,
מן, כדי שחמחוכן דפחו עליו
כבר פי' נערך חל.

Gnade, Mitleid, Barmherzigkeit ,
מן, נכ"מ (דף ע"א). מרצה בונו
בכסף ומרביית לחוכן דלס יקנלנו
אמר רב כהן שזר מלכא. ובהגדה
ילמדנו דלס כסף חלוא, זה שחמר
פכחא מרצה הונו בכסף ומרביית
ונומר, כיכר "כיה ישראל לריך
ללות וכן עובדי כוכבים ללות וסמ'

Schaum der aus den Schaumtheilen einer bräunlichen Stute tritt —
dann aus verschiedenen Kräutern, durch Gählniß erzeugten In-
secten, Ethern u. s. w. Der berühmte Lucullus, der Dich-
ter Lucrätius, und Caligula, wurden durch einen solchen Trank
wahnsinnig. Diese Uebersetzung ist hier wo man von einer be-
stimmten Pflanze spricht gewiß nicht passend, und das Wort פילטרו
ist von ihnen falsch gälesen worden, es heißt ital. pilatro, span,
pelitre, franz. pyréthre, lat. pyrothrum, deutsch, Bertram,
und diese alle Bezeichnungen vom Griechischen πυρεθρον wo πυρ
Feuer so wie das hebr. חר: Spitze auf seine brennende
Schärfe anspielt. Der innere Gebrauch des Bertram als
Heilmittel, erfordert darum viele Vorsicht. Beim Zerkauen der
Wurzel wird der Speichel hervorgerufen wodurch sie das Haupt von
schleimigten Feuchtigkeit befreiet; sie heißt auch darum Speichela-
wurzel. Ein Absud mit Wein heilt die Zungenlähmung; allein es
der in Essig gekocht stillt sie den Zahnschmerz. (S. Murray
Vorrath d. 5. 1 Th. S. 328). Im zweiten Th. unser Wörterbuchs
S. 544 Art. אריוס muß es in der Arabes. heißen: Bertram (S. אריוס).

פטריות, פלי פירח וטנח היכי דמי
 וכו' ? פירש לשון קירות בלומר
 לא סן פמא עבדין. בילמדנו
 בריש שטור אל הבהנים חמ' דברים
 חייבין בתלם מן המקרא וכבר פירשתי
 פערך חס, פ' לא יתרמו וחס תרמו
 אין תרומתן תרומה החדש והשנה
 וכו' בריש תרומות (דף מ"ו)
 ומשורש בירושלמי. ובילמדנו בריש
 ויקחו לי תרומה רבי שמואל בר כספא
 שמע לכולהון מן הכא דבר אל בני
 ישראל ויקחו לי תרומה פרש לעובדי
 כוכבים, מאת כל איש פרט לקטן,
 אשר ידבנו לצו פרט למרש ולשומה,
 וחס התרומה אשר תקחו מאתם
 פרש לתורם את שליטתו של חמ' ש'
 בקר יטלם. אחת האור וסר כע
 לאן אחת סהה בפרק מרובה נגמרת
 פיה מושכו שאלו תלמידיו את רבן
 יוחנן בן זכאי פכתי מה החמירה
 תורה נגנב יותר מנגנל ? אמר להן
 זה האוס כבוד עבר לכבוד קונו
 וזה לא האוס כבוד עבר וכו'.
 פניו אמר רבי מאיר בוס ורשע
 כמה גדולה כוחה של שלטתה שור
 שנעלו ממלאכת חמ' ש' זה שלט
 ביטלו משלכחו ד'. אמר רבן יוחנן
 בן זכאי בוס ורשע כמה גדול כבוד
 סברות שור שהיך דרגיות חמ' ש'
 שהרכיבו לכתוב ד'. חמ' ש' פעמים
 בתוכים ישראל כפסוק אשר בריש
 ויקרא רבה פירש הבן יקיר לי
 אפרים. ובילמדנו בריש כי תשא
 ובסיקתא דבי תשא אמר רב יודן
 בוס ורשע כמה חביב וכו' חמ' ש'

לכנעות של יד ימינו על הקב"ה
 כולן לסוד הגאולות, אל כע
 קטנה מה הרשע את נח התיבה
 שכל' וזה אשר חשש וגו'. חמ' ש'
 אותיו' שנכסלו מכל אחיות שבסור'
 בזלן לסוד הגאולות כ"כ בו בגלל
 חברה. אינו מאור כשרים, שכל'
 לך לך, מ"מ בו נעלל יחזק, מארץ
 פלשתיים שאלמר לך מעמ' כי
 עלמם מצנו סלד, כ"כ בו בגלל
 יעקב מיד. עשו שאלמר הכ' ל' כי
 כל, פ"פ בו בגלל ישראל ממלכים
 שאלמר פקד פקד מ' פ' פ' כ"כ
 בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל
 שאלמר הכה איש לסס שמו מתחמו
 ילמח. בברייתא דרבי אליעזר
 פרק ט"ס חמ' ש' שיעדן טמא, אליהן
 שופר, שידרו של לולב, קווב, ורופן
 שיהיה, בניהם (דף י"ד) נגמרת אליה
 וסס מפורשים. ובמנחות (דף מ"ה)
 כל האמור בחומש הסקודים קר' ב
 במדבר, כל האמור בתורה בהכניס
 אינו קר' במדבר, משנאול לשרן
 קר' בו אלו ואלו. ובסוטה (דף
 ל"ז) רבי חנינא בן גמליאל אומר
 לא בדרך שחלקין בחומש הסקודים
 חלקין באבני אפור, אלא בדרך
 שחלקין בחומש שני, פי' סומ' ש'
 הסקודים הוא ספר וידבר,
 חומש שני הוא ספר ואל' פ'
 שמות. בסוף גמרת דהוריות חמ' ש'
 דברים משניין את סתלמוד האוכל
 סת ח' שניין וכל שכן ח' שניין ע' שניין,
 והאוכל ביה מנו לגלח בלא
 מלחן וסרגיל בייין ובשמים

מלגו? פירוש אמן שדמיו מלגוים
פכפים זיך לכניס כ' מנחין
להשלימם ק' זה חומשם מלגו
דהם מחזן הנחת חמישיהם כ'
והשלמם ק', ואם דמי ק' והוספ'
עליו כ' זהו חומשם מלגו שהוא
חומש הקרן ואשקנא מיהא
הוא וחומש ה' זה חומש' מלגו.
ואם (דף ס"ד) היכי דמי נכרי
שהדעת טועה? אמר רב אחא
צריה דרב יוסף עיטוריתא וחומשיית'
פירוש שהיה מוכס ה' ה' ומלגו ה'
אפי' אמר טעם נה' ולא מכאס,
והוא הדין אם מוכס י' י' פירו' אס'
בנק שמוכס י' ומכית א' כדי לירע
כסה פירות הן, יש לומר חזר וכללן
במכוין ושכח ואין איין מן המכוין
לפיכך הייב לבחור וזהו הדין
לחומשייתא. בכלים פירק כ"ו (דף
ל"ט) ה' כ' ג' ד' מטמא משום ה' שמוס
פירוש מפני שהוא כלי קיבול ומושב
ואכל ומטמא משום אריג, שהשתי
והערב אינו מטמא אלא בלדעת,
ומאס ג' על ג'. ה' ש' ק' מאס ד'
שהוא כלי קיבול ומושב ומטמא באכל
ומאס אריג. ה' ע' ו' מאס ג' שהוא
כלי קיבול ומושב ומטמא באכל. והעין
מאס ב' שהוא כלי קיבול ומושב.
כלי פירוש מאס אסר שהוא כלי
קיבול. בכתובות (דף כ"א) ונכ"ק
(דף כ"א) חמשה גובין מן
המשוחררין ואלו הן פירות, ונכח,
ובמקביל עליו לזון בן אשה
וגח אשה, וגט טוב אין נכ
אחרית, ובכתובות פ' א' אין נכ

בצר פירשתי בערך גלגל. בשנת
(דף ק"ב) פסור אכל אסור
בדומות פירוש מכיף פולחו
ומעייץ בדומות פ' דהיה כעין
סנפ' גזון לולאות דכר בעי
מעיק והדר קטיר סאנרתי דחומרתא
וכר בעי מרוח. ובעצמות (דף
ק"ב) והאי דידן אף על גב דאית
זיה חומרתא קטירנא זיה מיתנא
סבדל מיעא. כחבר'א שטענו שהוא
מגן סאי דקרו בלשון ערני חלסומה
דבנידא ליה לפי טרת איתמחרת
דכרעיס ועביר ליה חומרתא
ומכנף רטעות דסבדל לכולהו ומעיל
לאו בדומותא וכר בעי מעיק
לבו והדר קטיר סאנרתי וכר בעי
מרוח והאי סבדל דידן קטירין ניכ
מיתנא כי סיכי דלידק. בנזחים
(דף כ"א) דמסקע ליה בדומותא
כי סיכי דלישמעו וליתו.

חמרתא ח' t e i, ח' a n, ח' a n
(ח' a n, ח' a n, ח' a n)
חמרתא, גניטן בדומותא דמי אקא
(דף ס"ט) וכי משחין משחין
אסיפכ' יבישחא בליכרס דרשא ונעיון
בדומותא דנפקא מיניה פירו' גרגר
קטן כמו אמן.

חמרתא ח' t e i, ח' a n, ח' a n
חמרתא, בפרק קמא בכתובות (דף
י') מעצק ליה לחומרתא ככר
פירשתי בערך נכח (ורש"י פ' ג' ס' פה
אין כחלפתא פלסח משחח חולי).

חמש, ח' a n, ח' a n
חמש, בנ"מ (דף כ"ג) אצעים
לבו חומשם מלגו אשחומשם

ליתי אקקיס ובו' עד חומתא דמילא.
 גקדוקין (דף ע"ג.) טייף מינא'
 חלי כותלס חלי קמיעס חלי חומרס
 חלי פתקס אין בו טאס פסוסי.
 ונצט (דף ס"ג.) מאי רובלת?
 (נמוחחש דרן כובלת חמינ.)
 אמר רב יוסף חומרתס דמילא.
 פידוס קער שט בו מיני נאמיס
 פערניס כרמחנמיק בלול דמילס
 (א"כ חרסס נאפוק ויאמרו ענדי
 סתך אר נאער סתך וריקס דגלגלי

כחומרס פידוס פילן בלול עני
 כרחיס וענסיס על ריה פח.)
חומרתא, (מדרשא (Seche
 Siegelring, Knoten, Schleife
 חמרס, בעירובין: (דף ס"ט)
 פסוק דבכ פחאמרס' דמדרש'
 פידוס פג ע ח כדגרסין נאער
 קטן (דף"ג) ד' יחוס נאפס. נאפ
 נחומרתס דמדרש' אקקד
 רבי חס חס רבי יוסף מאי ענדי
 אקקד? וכו'. נלל סוממס

(S. Chardin Voy. T. III. p. 365) darum wünscht auch die Ge-
 liebte. (Hösel. 2, 6).

D' gibst mich hin,

Du gibst mich hin,

Die Siegelring

Die Siegelring

An deiner Brust —

Wenn du mich umarmst. —

Die Frauengymnast trugen an die Stelle der Ringe die Riech-
 fläschchen (נח' ברי' Jof. 3, 20) die sie an der Halskette hins-
 gen. Wahrscheinlich waren auch darin Sprüche oder Cha-
 raktere eingegraben, weil Rabbi Joseph unter נח' ברי' der
 Riechfläschchen (Sabb. 57, 2) diese Riechbüchsen versteht, und dar-
 um heißen sie gleichfalls חומרתא doch wird dieses Wort durch den
 Befehl der darin enthaltenen Geruchsfachen näher bezeichnet. Jenes
 חומרתא (Erub. 69, 1, Moed Kat. 12, 1) aber
 scheint kein Schmuck welches auch aus Tosephoth in Erubin zu
 erschen ist; es könnte wohl jenes Siegel zur Verschließung der
 Gebrauchsbehälter seyn auf welches מדרש (von מדרש der
 hinderset. (S. den Art. מדרש) Da man auch in Ermangelung
 eines Siegels, die Briefe mit unterschiedenen Knoten verwahrte,
 te, wie nach Plinius (L. 33, c. 1) zur Zeit des trojanischen
 Krieges der Fall war; so verstand man auch unter חומרתא ei-
 nen Knoten (Jeb. 102, 1, Sabb. 112, 1) und den Schlüssel
 in Handlung, Ort und Sachen, (Gittin 69, 2).

עצם צבלים, סמור של כעס סמור
 וכן כען, סמורל סמורל או סמורל או
 סיבה דתגורנן סמור סמור סמור סמור
 וסמורל סמורל סמורל סמורל סמורל
 וכן סמורל דל סמורל וכן סמורל
 עמורל סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל סמורל

סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל
 סמורל סמורל סמורל סמורל

höriges Instrument ruhet. So ist nach Maimonides (Mifne Celim c. 12) der Hamor der Schmiede (חמור של נפחין) worauf der Schmied sitzt wenn er ein großes Geräth verfertigt; nach Andern aber des Holz worauf der Maßbald ruht. In Misna Sabim (c. IV milan. 2.) finden wir einen Ofen der Handmühle (חמור של רחים של יד). Wir wollen bey dieser Gelegenheit die Art der damahligen Handmühlen der Orientalen nach der Beschreibung der Rabbinen kennen lernen. Die Handmühle bestand aus zwey runden platten (פלא) Steinen; Der Obere hieß רכב (5 M. 24, 6. 2 Sam. 11, 21) der Reiter, seiner ununterbrochenen Beweglichkeit wegen, welche vermittelst einer Walze (סמורל סמורל) geschah; im Mittelpunkte hatte er ein rundes Loch und oben auf demselben einen Trichter, in welchen man das Getreide schüttete, welches dann durch das Loch zwischen beyden Steinen hinabrollte. Der untere Stein (פלא תחתית) Job, 41, 15,) war in der Erde befestigt und darum im Gegensatz des Reiters רכב, seiner Unbeweglichkeit wegen der Ofen חמור genannt. In diesem war die Binde סמורל סמורל angebracht, welche den Reiter auf und nieder bewegte, um demselben befand sich ein Behälter welches in der Misna das Meer (ים) heißt; wo das Mehl hineinfiel, und um dasselbe war der קלח: calathos, Calathus oder der Korb, der das Mehl aus dem Meer ebenfalls aufnahm, wieder aufnahm. Das Ganze hieß רחים מühle oder vollständiger חמור של יד Handmühle. Es ist unverzeihlich daß der gelehrte Talmud, dessen Namen ich nie ohne höchste Verehrungsmasse durch den Ausdruck מולוג מולוג (Molug Molug) (Molug Molug)

חמל'ס, בר סמל'ס סמים, חמל'ס
לא סמים, עין ערך סמל'ס כי כן
גרים בעל הערוך:
חמצתא, (א) חמץ (römisches Unterkleid)
סמל'ס, נמק בחמלת'ס רומית'ס
עין ערך סמל'ס כי כן גרים
בעל הערוך.
חמק, umgehen, verstellen
חמק, במ"ק גרים גמל'ס דפרקול'ס
מלחין (דף י"ו) ר' גר' של'ס
יט' לחמל'ס באוק מא' דר'ס
חמוק' ייב'ך מה יך במת' סף
רברי חור'ס במר. כמו סל'ס'ס

מענה ידי לומן סין חל'ס'ס
סל'ס רצ'סן דגנר'סין בנדר'סין חל'ס
סול'ס'ס רצ'סן, והן סמח'סין
במור'ס סכ'ס מענה ידי לומן.
חמר, (סעל, סאס'ס'ס'ס)
חמר'ס, Heerde von Kasthieren
מחמר, treiben, treiben
(סאס'ס'ס'ס'ס)
חמר, בסכ'ס'ס'ס'ס (דף ק"ח)
סחמר'ס והסמל'ס סעובר'ס ממק'ס
למק'ס חר'ס'ס מל'סין. ונב'ס'ס (דף
ס) סחמר'ס והסמל'ס סעובר'ס
ממק'ס למק'ס סיר'ס סיר'ס סל'
סמר'ס סל'ס גמל'ס. ונב'ס'ס'ס'ס (דף

(wenn das Schlachtvieh darauf fällt) keine Beschränkung der
Glieder zu besorgen, חמץ (eine Art Binsen) macht eine Aus-
nahme. Bey Richter ist keine Beschränkung der Glieder zu be-
sorgen u, f, w. Tosephoth-macht bey dieser Gelegenheit eben
die Bemerkung daß חמץ nicht unter קמניו'ס verstanden werde.
Der Aruch aber liest hier und im Artikel הפצי (2 Th. S. 540)
"Es ist bey allen Gattungen קמניו'ס u, f, w. nicht zu besorgen
mit Ausnahme des חמץ und הפצי." Dieses הפצי übersetzt
er: Walläpfel, welches aber nach seiner Lesart gewiß nicht hier
her paßt. Targum liest nicht wie Aruch, und dennoch sagt er
deutlich (Jobarnoth 63, 1) הפצי ist eine Gattung קמניו'ס; hier
übersetzt er חמץ Faveoles: Binsen, Bohnen und הפצי: Chi-
chos. חמץ — versteht also unter beyden eine Hülsenfrucht.

1) Im Artikel חמצתא (2 Th. S. 533) hat ein Überset-
zer einen Irrthum veranlaßt; statt Glatt liest: Unterkleid.
Die Lesart חמצתא scheint richtiger, und bedeutet wahrscheinlich
eine Wunde von rother Farbe, wie חמץ בנדר'ס (Jes. 63, 1)
welches auch das im textstehende חמץ (Moos kat. 23, 1) ver-
braucht.

קח. מנערך לים דנימכו כי מוס. כ"ב) לבר מ'מ' ל'י. ה'מ' מ'ר'ר
 פ'ר ל' ע'נ'ר ל' ק'מ' ל' מ'ר. ח'מ' ל' מ'ר. ח'מ' ל' מ'ר.
 ענר' ל' מ'ל' מ'ס'. ו'ק'ל'ן (ד' ח'מ'צ'א) Das Fett des Unterleibs.

(חמץ) zu haben. Kaunolf in seiner Reise (I Th. c. VI S. 72) erzählt; daß in den Kramläden zu Aleppo die Riche gefunden werden die sie Cotame und mit dem Kvicehna Hamos (חמץ) nennen, sie sind sehr milch und haben einen guten gesalzenen Geschmack. Man kann auch wirklich aus der Riche eine Säure ziehen, die im Geruch der Ameisensäure und in der Wirkung der Witrionsäure gleich kommt. Ihre Säure ist so scharf daß sie das Leder der Schuhe angreift, wenn man durch ein Richefeld geht. (S. Funke's Natur und Kunstlexicon Art. Riche). Bevor man eine Säure daraus gezogen, hat man wahrscheinlich seines salzigen Geschmackes wegen, die Asche dieses Gewächses zur Potasche verwendet; und ich begreife daher nicht, warum Haber in den Beobachtungen über den Orient (I Th. S. 412) es dem gelehrten Bochart als einen abscheulichen Fehler vorwirft daß er (Hieroz. II I, 7. p. 46) das Gewächs חמץ aus welchem die Araber ihre Potasche brennen, Riche übersetzt? Haber versteht unter diesem חמץ, Kali oder Salzkraut. "Diese Pflanze — sagt er — wächst im Morgenlande häufig, wie nicht nur die angeführten Reisenden, sondern auch wie Prosper Alpin versichert; am häufigsten findet sie sich in den Wüsten, so daß sich daselbst die Kamelen davon nähren müssen. daher bedeutet חמץ dieses saure Futter des Kamels." Um Bochart gänzlich von diesem abscheulichen Fehler — einen Ausdruck den sich Haber bedient — zu reinigen, werde ich beweisen daß dieses Futter des Kamels auch Riche heiße. Dieses ist zu lesen in Misna (Ehilaim, c. III anism. 2) wo es heißt: Die Kameelkühern gehören zur Gattung der Kräuter. (האפיני הגמלים מין ירק). Daß die Richen von den alten Orientalen nicht zu der Gattung der Hülsenfrüchte (מיני קמחיות) gezählt wurden, erhellt aus einer Lesart des Talmuds (Ehil 52, 1) welche lautet: "Bei allen Gattungen der Hülsenfrüchte. (כל מיני קמחיות) hat man

לחממו כמו לחם חמודות, יש
שזכה וכחמרו כמו חמררו
פעי. ונסהדרין (דף כ"ג) וחמדת
לחם לביטעיו, ויש שזכה וחומרת.

חמך *Segelzen, hülfen, strecken*

חמד, נילמדו לך לקראת משה
המדבר, והיה כל מחמד עיניך
ובי כל מה שחנע בראשונה חינו
חמדת? ביקש כסף וזהב והן
חמדים שנאמר ונלו חמדת כל
פנוים, ביקש כשים והן חמדה
שנאמר בן אדם סכני לוקח טיף לחם
מחמד עיניך, בקש כשים והן
חמדה שנאמר וקמלי לחמדי
בטנכס ומהו כל מחמד עיניך? דבר
שהוא חמדה זה ספר החורש
שלא' הכחמדים מזהב ומפז
רז. ובחלק (בנחמד אחאב) לחמד
פיניך מאי היא? לאו ספר תורה.
בדה (דף ס"ו) משום למחמדא חאב
חמוד שזכנה דס.

חמה *חמה*

חמה, נילמדנו בריש לוי תשא
ונכסיקחא דבי תשא ויעלכו עולב על
החומה, החמה כתיב שכיב
מסתחוס לחמה מיד ויהי קלף
גדול על ישראל, אמר להן הקנאים
לישראל העובדי כוכבים אין מכירין
אותי, למיכך מורדין פי, ואחם מכירין
אותי ובגודי, ומורדין בי? אלא רב
פני אילולי זכות אשתו של עובדיה
כבר כלו ישראל באותה שעה דסמך
לוי ואזה אשה מכני בני הכנענים
לעקבה בצרבות (דף ס"א) חמרנכן
הרואה אשה בתקופתה יולדנה

ויאמר ארור בעני חם חטא ובכען
כתקל? לפי שכתוב וינרך אלהים את
בן אדם בכו, ואין קללה במקום
צרכה למיכך ארור בעני, רבינאמיה
אמר כנען ראש והגיד לחם למיכך
חולין את הקללה במקלל אשה
מכעבא מלפולד בן רביעי אפי
מארר בן רביעי אפי.

חם *חם*

חם, בעבודה אה (דף כ"ט) חמא
לחמא וסילק אלזיקא, וחילול
סכמא, חירות לכון חמא יפה
לחמא חרדין יפך לרוח שהיא
בבריסו של אדם. ובפסחים
(דף קי"ו) קפא דחמא מ"א.
בטיסין (דף ס"ט) חוממא דפילון
ואיפא דחמימא (רש"י פיר'
לחמא יוניס).

חמא *חמא*

חמא, בנרשאת רנה (פיר' פ"ח)
מטונה אלה את רבי יוסי אפסר
יוסף בן ילי אנה בית עומר נכל
חופאו והיה עושה דבר הזה, פירו'
נס זה ענין חמימות כערך, ראשון
לחמא בכו כשדמו חם
בזחרותו, אבל זקן מלתן כדכתיב
ויבטחו בניגדים ולפי יחס לו.

חמי *חמי*

חמי, חמא ופועלים עיני רב
מארה (משלי כ"ג) דחמי
שיניה מן סכמא (פעל הערך גרם
חמאי עין ערך מוחם).

חמד *חמד*

חמד, חמד (דף כ"ו) חמא
לחור ובחמדו נמי מעה פירוש

Digitized by Google

Digitized by Google

שמי חייב משום מסיך, וכששיל
הערב משום עושה שכי בתי
כיריס, וכשמכה אותן כדי לקרנן
זה לזה ולהדחיק א' ריג זה, כל זמן
שעושה ארעי' הכוונת וכשכופף הקני'
למעלה לארצו קירותים בוכס הוא,
ומהר מלככה שיטבר קרומיות היולאין
משום מכה בפטיש, הדי אלו
י"א אצות, ואם כסף מיה למטה
ומפניה בשמותה כחש חייב משום
עוון כרצ דאמר המוח חוט של
מפירה בשנת חייב חטאת, וכשחפירה
חייב משום תופר פרי אלו י"ג
חטאות. בסוף גמרא דעבודה זרה
(דף ע"ט) חל ח' דריקולי דחייטו
בחבלי (א"צ מ' כוורת על שם
חלחלב שנה) (ולי כראש שחוטא שם
מאורס חלל. וקראן בן על שם
באלול ים שנה).

חלחית, Asaferant (א. א.)
(Dotterblume, Caltha, Kallit)
Asant (Asaferant) ו'
חלחית, בשנת (דף ק"מ) אין
אין חל ח' סלחית בספרין.

קס"ב) הפלפלין וחלח חריע
כלקחין בכסף מעשר. ונכדס (דף
כ"א) בגמרא כל שחוט חייב בפיאה.
חלח, חלח ח' ח' ח' ח'
חלח, חרגוס ויקנור חוטו בגי
וקנר יתיה בחי לחח.

חלחא, Bienenstich, Bienenstich
חלחא, בשנת (דף ל"ט) חלחא
בת מרי כורי שרי לטלטולה. ושם
(דף ע"ד) מאן דעביר חלחא
חייב י"א חטאות פירוש סוף קנים
חייב ב', אחת משום קולר וכיון
דאדר קרסן חייב משום כו"ט ע
ומנח לן דהכי מדרג יוסף בלחמחח
ומדאבני בקניניפילקאן, כנמינן חייב
אחד משום פער מדאמר רבנא מאן
דמכחף מילחא וכו'. ואמר חבני
אין עימור אלס גנידלי קרקע חרי
מיכא גנידלי קרקע כנכו, וקראן
הקנים חייב משום עוון, חלחס
שיער כנון חלח ח' ח' ח' ח'
מחחך, גילחס- חייב משום דש,
כאיד קליפתא וקנים שאין ראויין
למלכה חייב משום כוורת, חלח

1) Nach den meisten Erklärern bedeutet חלחית das Laser oder
Laserpitium der Alten, worunter die merkwürdigste Gattung des
Steckenrautes (Ferula), der Asant (Ferula Assafoetida)
verstanden wird. Das Geschlechtskennzeichen dieser Pflanze welche
nur in Persien heimisch, ist die ovale zusammengebrückte und auf
beiden Seiten mit einem Streifen versehene Frucht, (Sant
versteht unter חלחית של קרמ (Aboda Sara 36, 2) jene
Frucht; und aus dem Saft ihrer Wurzel wird der sogenannte, in
der Heilkunde, für Krämpfe und Nervenkrankheiten wirksame Saft

וּבְנֵי קַמֵּץ (דף ל') רַב אֵלִיא בֶר
אֲהֵנָה אֶפְקֵר מִלִּיקוּם מֵא.

חלש, müßig, schwach
חלש, בניסין (דף ע"ד) תכן
כחם בסוף ערבין (דף ל"א) התקין
הלל שהא קולא את מעותיו ללשה
והא שזר את הדלת והכנס. בנצח
פיק שאל אלמ (דף קמ"ט)
מטילין חלשים גמרן מאי משמע
דהאי חלשיב ליגנא דפורי כוא
דכתיב קולא על גויס .

חלש, ט ז ק צ ח
 חלש, מרגום השליחו אל הויכר
 (זכרי' יא"ג) כתב, ענודיהו: בקילש
 לחנף.

חלש, ח ל ש e s t i m e n t
פֿלש, נבראזיט רבנ (פר'כ"ב)
וואָמער קין אל העל אחיו דין אַמר
פֿלוש (חלץ כפינ) ודין אַמר
פֿרוח מתוך כּוויקס קין וגומ'. ובריג
וה' יעקב (פ' ע"ה) ח לש (שלח
כפינ) פורפירוס וטלקים קומוי (ט"ב
תרנס ירושלמי והפשיטת את
פעולה ויקליש ית עלתא).

חלשתא (חשלתא Siehe)
 חלשתא, נברכות (דף ל"ח)
 חלשתא קאמרת פירו' בערך ערימה
 (א"צ כנסתאות דידן כתוב חשלתא).

חלת, Sandiger Boden
 סלת, בצק ג' בערכין (דף י"ד)
 אחד המקרים בחולת המטה פי'
 מדינה שהיא סול ואינה עושה
 פירות.

חלת חריע, **Bilder Safran**
 סלח סריע, נסוף שוקלן (77)

יחי מין דג אשר נאכל מליח
 ונא עושן בעורו כל ולבי ויש מהם
 ללללים ולרנבות ונפרע בלרבות או
 למכיות ועושים בהם פרקמטיא עוומה
 וגם קראו הרומיים בן למין סבילה
 עשויה ממצי דגים) .

חלק (Sig. 8.) , Chilok
חלק, בסנהדרין (דף ל"ט) אמר
רבגידל אמר רב עתידין ישראל דאבלי
שני משיח אמר ליה רב יוסף פשיטא
מאן קא אביל להו? חלק ובלק
אביל להו פירוש רבינו גרשום
דייני סדרים ושמות כד. בחולין
(דף י"ט) אמר ליה לא חלק
ידענא ולא בלק ידענא פי' רב
האיי גאון אבשים של פחת הן
ורבינו חננאל פירש כמו מ של
אמר לו זה גאסה שאלני כמיעשת
לא כפלוני ולא כפלוני, הללו
גאסה מזכרים איני יודע טעמם
אנא שמעתא ידענא וכו', ורבינו
גרשם פי' מה דאמרת לרבך לריך
לחלק הטבע' ואין השחיטה כשרה
פי' שטע למעלה מן הטבעת ולרבי
יוכי ברבי יהודה דאמר אף על פי
שמבלק הטבעת דשטע מקלח בטבע'
ומקלח למעלה היכי דמי ששטע ושייר
על פני רובו ולא ידענאן בלק לשון
מצולק דבר המתקלקל (עיין פי'
דד"ק ישע' כ"ד א').

ח'ליקוסתא (ס'ליקוסתא שבע)
 ח'ליקוסתא, בשנת (דף כ')
 אמר רב הונא פאי ח'ליקוסתא
 דלגה שלמה ופדר דלגה שרי. ס"א
 ח'ליקוסתא ופדר. במקומו.

חל'ק, בפרק קמא דמעשרות (דף
מ"ב) מחליקין במאכסין ובענבי'
של טבל פירות לשון חלוקה הוא.
בפרק ג' בפסח (דף ה') המחליק
בגלים לחם לשון ומקיים יבצין
לגורן, פירות מחלק את בגליו
וקול' את הלחם למוכרין בשוק ומקיים
את היבצים להכניעם לעצות מהן
גורן. בהמעלה פ"ו במכשירין (דף
ק"ט) ומועד קטן סוף פרק מי
שהקד (דף י"ג) ונדרים (דף כ"ה)
חלקא טריג' וטיס' פירשנו בערך
זריד. חלקא ופלו חלקא
פירשנו בערך חז"ל (א"ב פירות
חליקא בלשון רומי מין חקן של
חטיב, שמסירים קליפתם,
וחלטים אחדים בחם חמין ועוזרים
אותם בתוך בגד עץ, ומערינים עמם
חול נקי, ואחר זמן מסירים החול
וכעשים מן החטים כדורים קטנים,
כעין זרע גד ומקן זה נזמניהם ה'
מורגל. כל טריג'ים בלשון יוני
ורומי מין חקן אחר של חטים
גם כן חלויטים במים חמים
ומי' פטס' בלשון יוני ורומי
דגן ובפרט שעורה אשר
הוסרה קליפתה אחר שזרין
אותה במים) חגו חלק לפלוגי בבור
פירשנו בערך בר... בברכות (דף
כ"ח) הכחלק על ישיבתו של רבו.
ובבבבבבבב (דף ל"ט) שפיקורוס
זה הקורא לרבו בשמו. וס' (דף
ק"י) כל הכחלק על רבו בליו
כחלק על סביבה וכו'. בפר'
דשניעית (דף ל"ח), המחליק

יחליק פירות שלא יחליקו
דגלי תהנים בכנש ויכולו. בפרק
קמא דמעשרות (דף ס"ט) העיגול
משחליקו, פירות לשון חלק,
ואנכי חס חלק, וחלק משון
סכה. בפרק ד' בפסח (דף ו')
רבי שמעון אומר אף בחליק
אגוזים פירות אף חליק אגוזים
הרי כן גדלים ודקל שפי' בתחילת
ערך דל וגדו חליקי אגוזים?
חילן של אגוזים ולפיכך קוראו חלק
שלין לו לא קשרים, ולא
עכפיים, פירות אשר אף בחילוק
אגוזים. ובבבבב (דף כ"ט) אמרי
דבי רבי ינאי קנים הם חלקים
שמעמידן אותן תחת כנאים פירו'
אותן קנים המעמידן בתן כנאים
קלוקין הן חליפות עליהן כדי שלא
יכנסו חמים בין הקליפה ובין העץ
ומחליצ, שלא יכו אותן תלעין
יולאין ומחליצין הכרס, כי' אחר
מעמידן קנים וקושרין עליהן חומר'
של כרס, כדי שיהו האשכולות של
ענבים חלויים כמו גדלים, ולא יהו
מוטלין על הקרקע. בב"ק (דף
י"ג) דאקיל חלקי הו' פיקב' שטל
הקליפ' שהיא חלקה. ובב"ק דמעשר'
(דף ס"ב) המחליק בענבים לא
הוכשרו רבי יהודה לומר הוכשרו,
פירות מחליק משכס' קצמים
שמתמלג מהן משקין ומחליקין בן משק
במור הוא וכו'.

חלק *Glätten, schälen, bearbeiten*
th e i l e n , s t r e i f e n
apeltgraupe, Halica חלקא

בענין למה כל אילין דרחמין ק'
חשיטין ענדיכון בריסין כד'ס
ועלמתיך יחליץ וכו'.

חלץ, Ch a l i s c a

(b i e M ü s t e S c h u r)

חלץ, חג' ירושלמי שור, חלוצה.

מדבר שור בדרך שור וכן בנ"ר

(פר' ס') בדרך שור באורחא

דחלוצא.

חלק, Glatt seyn, glätten, gleiten

חלק, חלקה כיסא בראשונה כנר

פירוש בערך גו' וז"ל, בפרק כ"ד

בכלים (דף ל"ה) והחלקא עהור'

מכלוכ. בסוף עירובין (דף ק"ד)

בזקן חלח על גבי כנא בשלל שלל

וחלצו את האנשים. ועלמתיך

יחליץ אמר רבי אלעזר זו היא

מעולה שנזכרת ואמר רבא זרוא

גרמי. בויקרא דנח וכו' ימך

ועלמתיך יחליץ יסלף יזיין

יסזיב יכית, יסלף, וחלצה

בעלן יזיין, חלוצים מעבדו,

ישיזיב, חלצני ה', יכית,

כי ההוא דאמר דניסיונו רחם

וכחליצכו. נכסי' ותאמר לזין

ובמלת סיכה גרע נארי אף למען

יסלצין ידריך אמר דוד לפני

הקנ"ה רבונו של עולם למה כל

אילין דרחמין לך מסכינן ענדיכון

עמיקן היך מס דאח אמר יחלץ עני

die entschiedenste Ähnlichkeit mit unsern Sanduren. Die Griechen brauchten die Kleftyden zuerst und vorzüglich bey den Urtheilen, so wie später die Römer, um dadurch die Reden der Partheyen und ihrer Anwalde nach gleichem Zeitmaasse zu bestimmen. Oft ertheilte es der Vortrag oder der Gegenstand um Bestattung mehrerer Kleftyden anzufuchen, daher der Ausdruck: dare vel petere plures clepsydras; eine längere Zeit zum Reden verstaten oder verlangen; clepsydras clepsydris addere: die Zeit zum Reden verlängern. Dadurch wird auch die angeführte Stelle (Ber. Rabba, par. 50) verständigt: „Solange die Kleftydra gefüllt ist — heißt es — darf der Anwalt sprechen, wünscht der Richter daß die Vertheidigung des Angeklagten dargethan sey, so befiehlt er daß sie neuerdings gefüllt werde.“ Um allem Betrage vorzubeugen, wurde von Seiten der Obrigkeit ein *Εφυσδογ* angestellt der jeder Parthey gleich viel Wasser zutheilen mußte; nach Ablauf des Wassers aber durfte niemand reden. (S. Harpocration et Suidas in diesem Art. Phin. L. 2 Epist, 2. Tacit. de Oration. c. 38).

Ausziehen, herausreißen, חלץ, sich rüsten, bedrungen
 gerettet werden
 חלץ, במועד קטן (דק כ"ה) על
 כל הממים רלה חולץ רלה מניה,
 על אביו ועל אמו חולץ. ובנבא
 קמא (דק י"ו) ובנור עשו לו
 במחו, זה חוקיהו מלך יבדק שיבאו
 לבניו חלץ חלוצי כחפ פירוש מוליא
 ידו מחת הקרע וכמלאת בחמו
 חלוצים מן החלוק בשמוליו מבית
 הנואר, בחולין (דק ל') אמר רב
 הונא גיד הכנה של עולם חולצו
 למחוק פירוש שולפו מן הירך
 וזרקו לחסות. ובינמות (דק ק"ב)
 וחלצה נעלו מישלף הוא דכמיב

חלפסדרא, Κλεψυδρα, (B a f f e r u h r I)
 חלפסדרא, נ"ר פרתת הכנסה
 אני מאנדהכ אמ' לוי חלפס ד"ד ח
 מלפס מים פי' בלשון ימי כלי שעות
 מלח מים ובתחתיתו כקנ קטן ובחור
 שעה כסאר הכלירק, ונהגו הקדמוני'
 מצעור מים בכלי, היה הסכיגור
 או קטיגור ימין לו כות או
 לחונה ובבלותם היה שחק.
 וממלאים אותו הכלי מים
 והיה מחיל האהל לדבר. ותעס
 מלת קלפסדרא גולג מים,
 ובנחמאות יש טעות כפול הראשון
 פירוד הכנה לשני חנות, והשני שכתו'
 חלף מרדה ומתכן סדרה.

Ihr Geschmack ist aromatisch, starkduftend, erst süßlich und dann
 bitterlich. Durch einen Aufguss erhielten die alten Orientalen
 das berühmte Nardeöl. Als Heilmittel schreibt man ihr
 nervenstärkende und antihysterische Kräfte zu. Man hält auch den
 Lavendel und den Rosmarin für Gattungen der Narde,
 (s. Calmet, Dict. de la Bib. Art. Nardo) daher der Araber
 unter חילפי דימא den Rosmarin versteht — Doch in Gittin
 (68, 2) übersetzt Jarchi Girofle: Gewürznelke (Caryophyllus
 aromaticus) Es scheint daß ihm der darauf bezughabende Gegen-
 stand dazu veranlaßt habe. Der Talmud schlägt dasselbst חילפי
 דימא als Mittel wider den Schwindel (דמא דרישא) vor
 wofür die Gewürznelke, aberschwerlich die Spitznarde an-
 gewendet werden kann.

1) Κλεψυδρα von κλέπω: ich stehle und υδωρ: Wasser,
 eine Uhr oder Zeitmesser der Alten, war ein zylind-
 rischerförmiges gläsernes Gefäß mit einem engen Loch, wodurch sich das
 Wasser in eine andere Abtheilung gleichsam stahl, und hatte daher

[illegible]

חלפני דימא, (Spilargis I.)
 חלפני דימא צברנו' (דף ט"ה) הכי
 חלפני דימא מברין עליהו בורא עני
 בשמים. ונגמין (דף ט"ה). לרמא
 דרישא לימי. ארבעין ואסא. דרא
 נחמא וקילשא, וקלפני דימא פ'י
 אף ע"ג דרביבי, עליה שיקרו
 דהא פסתי העץ, דרביכי
 ואיקרו עץ, ופירשו הראשונים הכי
 חלפני דימא לא בריר לן ודאי
 מאי נכו, וקיימא בי הא מחמא
 דכל שמחילה ברייתו מולין עץ,
 אילן הוא ועל כל שהוא קענין
 הוא בורא. עני בשמים מברין
 עליה ואקרו שמו בלעז רנ"מרינו
 .Rosmarina.

[illegible]

1). *Sarchoi* bleibt sich in der Uebersetzung dieses Wortes nicht treu. In *Berachoth* (43, 2) sagt er: "חלפ' רימא ist das Gewürz, welches man *Spica* nennt und ist mit שבלת נרד einerlei." Eben so erklärt er שבלת נרד (*Chrithoth*, 6, 1.) mit dem Besage daß dieses Gewürz scharfen Geschmacks sey — Diese *Spica* nahe auch indische *Narde* geheissen, gehört zum *Wartgras* = *Geschlechte* (*Andropogon Nardus* Linn.) ist braunroth, fingerdick und hat fingerlange Bündel von haarigen in einander gestochenen Fasern, daher der Name שבלת und *Spica* (*Achre*).

דלא מיידרעז עס ארעא בולע.
פירו' אחר חולמים קרקע שפירו
חול שמואלין ממנו זכובים,
חוללה קרקעית הנאר שמואלין
זהב וכסף (א"ב פי' חליקם
בלאן יוני אננים קטנים וגופים
מוכנים לרקע קרקע הבית).

חלף, *Seetseffen*

tauschen, vertreten,

Vertreter, Nachfolger

Neue Erbslinge, חליפין,

חלף, בצרכות (דף י"ח) וחילוכיהן

וחילופי חלופים.

קמא דשביעית (דף ל"ה) חילן

שכנס והולא חליפין. בפרק ד'

במדות (דף ל"ו) הוא היה נקרא

בית הסילפות שש גופים את

הם כי יין (לאן מקרא). ובקדושין

(דף כ"ב) חלף אף בחליפין

פירוש הוא קבץ והוא עבין

חילוף שחליף לו נקרא דגלימא.

ובמלעא (דף י"א) פרק שנים

אוחין במרא ראש אוחין רלון, ובי

לא היס להן סודר לקנות ממנו

חליפין, חליפין, דרך מקח

וממכר הוא.

חלף, *Seißen*

Seißen, חלף, בכלים פרק י"ו (דף כ"ח)

מסלות הקנים ואל חלף טהורה.

במק' גמרא דמוטה (דף מ"ט) של

קנים ואל חילף מותר. ובמבוא

(דף כ') של קנים ואל חילף

גדולס מסבין זה ארונה מסבין

לא (בגמרא דדן כפי חילת

הא

סותחין אל בעותיה', יסצה

ממאטו מסור? לא מלינו בחלמוד

כל עיקר, אלף שאומרין בה רבן

במה טעמים, שהוא סימן שאימת

שבינה עליהן, באילו הן מחלחלין

והיא שם עוברת, ואף על פי שגינו

צרכת כספים במקדש, היו אומרי'

ששם ככתבו ונמדינה בכוונתו,

זה סימן הוא, כלומר שמוכירו ככתבו

באמר בלון אלף בשביל שהוא מריכס

לנו טכנים, ועוד לשם אומר סימן

למחוקק, כי בצרכה ראשונ'

שניחין אלכע הסמוכה לגדל

ומשחין אותה, כן בשנייה שניחין

השלישית הסמוכה לשמה

ומשחין אותה, כן בשלישית

שניחין דביעית הסמוכה לזרת

והיא נקראת קמילה כמדד הראשון.

חלץ, *חלץ*

פלוני, נזקק רבה בריש

פרשת קדושים תהיו, לכהן גבור

מסיה מכלך דרך ומגעבו חילוצי

אחד פי' מרגום אר חילוצי.

חלץ, *Seißen*

Seißen, ungebrannter Mehl,

חלץ, בפרק קמא דמגלה מידו

אחד חולסים ומלול. ובצרתא

(דף פ"ו) מחר לו חולסית

ומלול. החיך בחולסית קנה

שטלה, במלול לא קנה חולסית.

ובמק' גמרא דערבין (דף ל"ב)

חולסית ומלול רני מארי אומר

בנתיב ורני יהודה אומר. בארות.

פירוש חולסית גמרא דאבא דאדעא

דומה דחלץ ואלף דאבא דאדעא

חלמון, אפילו חלמון של אסוף
 בעל הערוך גרס חלמון עין שם.
 חלון, צנ"ב (רפנ"ס) במשנת חלון
 מזרית אין לה חזקה ולזרית
 יש לה חזקה, אינו היא חלון
 סממריז בל שאין ראשו של
 אדם יכול ליכנס בתוכה.
 נכסיקתא דהחדש סנט זה עומד אחר
 בחליכו אחר בתי כנסיות
 ואחר בתי מדרשות, משנים מן
 הסלוחות שנין כחמסין של
 פסנים, חלון מן החרכים
 מפין אצל עותיהן של כהנים.
 אלה לפני האתרים, כהן של
 החמלל ומלא בצור מחמללן מותר
 לעלות לדוכן או לא? והשיב
 לא מנינו דבר שמעבד צרכה,
 אלא כמילת ידים, דאמרינן
 כהן של אלא כעל דיו, לא ישא
 אה כפיו, שגמר שסו ידיכס
 קרש וברכו אה ס', אבל חפילה
 לא מנינו שמעבד סלכך יעלה
 ויברך. כהן שעלה לדוכן מפייעו
 החון של יטעה או לא? גם בזה לא
 מנינו חילוק בין אחד לשנים, אלא
 בדאמר אביו נקייטין לז' קורא
 כהנים, לא' אין קורא כהנים,
 ורב סדרא אחר אפילו לאחד
 קורא בכהנים שאין קורא אלא
 לשבט אבל להקדמות מקדמו, וכך
 מנהג פשוט בכל ישראל בין אהל
 בין שנים החון מקרא אהן דבר
 דבר, והן עוכין אחריו. ראוי
 בכהנים כהן: סגורין ונאין לגר

דביין דנקרע' רוצה קרע לה לכולהו,
 אבל עור חלים ס' מתחבר ואינו
 קורע הנשאר ס' סממט ליה מה'
 טפחים, מיהא טור דברי הכל
 ואסאי ליהא דחלים, ופליק מתביחא
 במקלע סביבותיו שאין יכול לחסרו
 ולחלמו וכי אמית דחלים
 במקלע להדיא, פירוש במקלע נכחו
 דרך נכוחה ואשר לו לחסרה חפירה
 כעין חלים, אבל המקלע בעקמומי'
 לא חלים, ואקשינן מטביתין
 המפשיט צנחמה וציה וכו' אסאי
 ליהא דחלים? תרגמה רבי אבון
 ראשון עשה ניפול פירוש ביטול כל
 מה שמפשיט כאלו אפשיט, ואומרינן
 מעור שעל הכוור שערין לא נכשט
 והנה הוא חלים וקאי למה אמר
 רבי יוחנן אינו חיבר, ופריק אביו
 בשם' העשו ליכתק מאליו, ס' עור
 שעל הכוור עשו כשימחה להיכתק
 מאליו אין לריק חתיכת סכין, ואקשינן
 מן הכוור שנשמה כילד מטהרין
 אותו ממעטו מצפנים מד' טפחים,
 וכי ממעט ליה חל' טפחים בטל
 מחורת חכור, ואמאי לומא חלים
 שם ודאי כי מחבר ליה וטמרה
 ליה בטיט חליט, פירוש חלים
 מחבר דגרפיין בעצמם איה בם'
 כל הכלמים ויטנו עליו את הכור
 ואת העדוק עדות הוא לניה דוד
 כל הראוי למכות חולמתו כולו.
 (א"ב) בטמחות דידן כחוב
 חולמתו וגם בעל הערוך הביאו
 בערך הלכס.

חלמון, Hierweiss Dotter

Gedenk, Wirbelstein, חלד
 (b z s st u t g t a t s),
 חלד, צדק קמח דאחלוט
 (חלד) יח חוליות שנאדרם.
 ונאדרות (דף ל') אדרס מחפיל יח הכי
 יח כפא' מי? כפא' יח קוליו שנאדר

[illegible]

Digitized by Google

הוא מדין פסול שיש לו פסול
וקשקשה, ואף שנים' סנהדרין קאמ'
היום אין בהר כ"אס חלון אחד
ולמחר ירדו גשמים כחמלל כל
חל זוכות ואין זה מטבע הדגים
לעלות להר ביבשה ע"י גשמים ולדיכון
לומר שהוא מין' אחד הגדל ביבשה
ודומה לדג זה, ועתה אהר' נ"א
ידידי יען כי יש בחקירה זאת פועל
היולל לדיכא לדיון אם גם בלכע
שיך סך דרשה דמן המחר בשיך
אשר בזה נכנס אלהי' הנאון ז"ל
בספרו נדע ביהודה קמח בסוף
חשובה ראשונה שם אם מחר להשחיר
נחם של חפילין בלכע מדבר טמא
האסור באכילה וגם יש בו נפיקותא
לפשידי הולועה אשר בארתי בנדע

ביהודה מהדורא חנינא. שהדבר
חלל בחקירה זאת אם חלון
שנענו בו חבלת ה' ממנו דגים
טוריים וכדעת ארמנ'ס זכ"ל
או כדעת רש"י ז"ל שהוא משדן הארץ
על הארץ ואסור באכילה ואם ה"ה
ראוי ללכע בו חבלת למלוא דחולא
לאו מלחא ה"ה, וכעת אין לדי
דבר ברור להכריע ואם נ"א בוא
בדק' ה' הלא מלחך על לשוק עמוד כח
על חקירה הולא סתמלל בזה בספרי
למודי שפת לשון יונת (ו) דבר מאורח
להחיר ספק הזה ולסקל הסבוכה
והסתירות אשר בזה ושכך יהי' כפול
מן השמים ותמלא חייך כנפסך וכפ
דרך הטורוד וכיוצא בחפון בלתי
פסד כלי כתיבה הק' שמואל יי.

1801 ערטטער טהויל, וויטע 305) בחכמי הענע המחנדים לדעת הרמב"ם
גם לפי דעת הקומרים שהוא דג ממש, ידוע הוא שהוא דג טמא —
ועתה לכל חבלת ראיתי קץ שאלת חלון הוא שם כולל לכל החולעים
הדגים נברתיק (Narthectum) והחלון הכרעי והיקר
הוא האמט הנקרא צוקלינוס וכמו שזכרתי בהערה לשון אשכנז.
(ו) מלת חלון אין מקורה יונת וגם החלון בנכורות (דף ל"ח ע"א) אשר
הרגמתי כדעת הסומיף יראש לי שהוא כדרך עם חלון אשר לפניו ופסד
בנחותו את עצמו — כן כבר אמרתי לך (בהערה ג') שאלת שבלול היא
לדעת רוב המפרשים מין חוטט ולדעת מחקרי לשון היא מרכבת מהפצל
ישב (וואהנען) ומהשכ לול (ווינדונג) וטעם שבלול הדר בנדרהק
ומרגס שבלול שם (בתהלים כ"ח ט') הוא חבללא זה חבלל העברי
(ויקרא כ"א כ') אשר מרגמו חליו, חלון, חלונא, ועיניך רואות כי
חלון נסע פה בשבלול — ורש"י במ"ק פ"י שבלול תמם יהלוד,
כשהוא יולל הוץ מכח קורירות כופלות ממנו, ובמהו
חלי אחד יש לעין, שרגס רש"י (בנכורות) חלון חלי הוא שקורין לימון
וטעמו דירות העין (טריפתיגקייט) וק"ל, ואנוכי ארואה גם במלת

רש"י שהוא ממיני חמציץ יב י ע
 שרר פים וניבשה (ה) ועכ"פ הוא
 מסיני האמורים נאכלה פכ"ל,
 אך הדמנ"ס בפ"נ מהל' ליקח כתב
 שחלוק זה שנועני' בו תכלת הוא דג
 הנמלא בים המלח וכן כראש
 מדברי החומ' במס' שבת (דף ע"ג)
 ע"כ) נד"ס מפרק שכתבו בפשיטות
 שחלזון הוא דג (ו) לפ"ז לאמר
 שחלזון זה שנועני' בו תכלת לזכיות

מנומסוס דחזותא לאו מלתא
 סייח, אך יש נזה מחירה נדברי
 רש"י דמס' מגילה (דף ו' ע"א)
 פתח ה"ל בד"ה ע"י חלזון מפרש
 רש"י שעולה מן הים על הארץ וכן
 במס' סנהדרין (דף ל"א ע"א) נד"ס
 חלזון כתב רש"י חולעת שיוכל
 טן הים כרי שכתב רש"י שחולתו
 הוא בים ופסכה אותו נגס חולעת
 ולא נגס דג? (ד) ונראה לדעת

(ד) המחירה הזאת נסתרה במחירים, הלא כל מיני חומץ נקראים חולעיים
 בפה חכמי הטבע, במגילה פ' חלזון עולה מן הים להרים וגם בסנהדרין
 פירושו שעולה מן הים להר לפי שאמר עלה לשר, אמנם זאת נפלאה לפירוש
 כי במגילה בהכרח ה' ברכה לזבולן יש לאל ידו לתתו החלזון היקר העולה
 אחר לשעיים זכה, אבל בסנהדרין מדבר משרץ העכבר אשר היום חליו נשר
 מחליו ארמס למחר השרץ ונעשה קולו נשר ולמען יאמינו כי נראה האות הזה
 אמר עלה להר, נודתי מדבר ממיני חומץ ארמס כאשר הוכחנו בהערה
 (נ) ואיה הכרח לשם שפלים למרום לאמור עליו כי הוא זה שחלזון
 אשר בדמו לונעין תכלת? אם נשמאל סהר כולו חלונות אשר להם דם תכלת,
 למס דסיו יקרק?

(ה) החומץ בכלל ובפרט במנה לקהל חמציץ יב י ע לדעת הקדמונים.

(גו) זה לשון הרמב"ם ס: ואחד כך מביאין דם חלזון והוא דג
 שדומה ע"כו כעין תכלת ודמו שחור כדיו וכ"ס הע"ל
 הוא מ"ז. פה יש להקשות קושיא אדוני דודי מ"ו הנאון כ"י שפניא
 למעלה, כי פה תשוב ותתפלל לפי הרמב"ם הוא דג ממש ולמה הוא דומה
 לדג במנחת סס? — ועל זה יש להשיב מה שקדמתי בראש בהערה לשון
 שכתבו בדעת האומרים שדם תכלת ממי' הדג והדג הזה נקרא דג דיו
 ונל"א טיכונת'ים ראה מה שכתבתי כי לני ראה שם האמת נאחזת בעקב
 הדעת ומדברי הרמב"ם רואים אנו שגם זה דעמו. והנה הן אתה קורא
 סוקר באחד ממנו לדעת כי חכמי הטבע נלחמים עליו אם הוא מין דג או
 מין חולעת ולדעתם שמו חולעת דיו ואם כן החוקר סגדול הרמב"ם נלחם
 גם ואומר שהוא דג, אמנם החכמים בעלי התלמוד מאמינים שהוא חולעת
 ובריותו דומה לדג (ראה פונקע'ס נאטור וזער קונסטאעקסיקאן, וויינאר

פטרן כרי מוכח שהם רחם פטרן
ומילא שפך קצין פטרן ורש"י
מוכיח זה מלשון קנריהם דקאמר
בריי"ת דר"י דומה לך מכלל אדילתו
הוא ביגס דאס מולדתו מן המים
ומולדתו הוא כדג כרי הוא דג
מ"מ (ג) ולמה מדמה שמו לך
אס הוא דג בעלמא ונפולדתו
ומה מוכח שהם פטרן קצין על
פטרן רק ששמו הוא כדג אבל
אינו דג ממש דכל שאין מולדתו
במים אינו ממונה הדגים, ולכ"ז מוכח
דאף שר"י ממין האחרים באבילא
אכ"ס אין קפידה בגביעה לשכ"י

שמה האסור לאבילא ולא יתכן ללבוש
תכלת ממין האסור נאבילא למטה
גבית ולבגדי כהונה ולמזבח ששם
שכאמר למען תהי' תורה ס'
בסיך דרשו ח"ל פלריך להיות מן
המותר בפיך, אך יצאנו מוכחה
שאר עמדותי מן בקשתני סנדקסות
בכורע ביהודה מקדורס
מבייג א חלק א"ה סי' ג' על מה
דאשכנזים' מנחת (דף פ"ר ע"א)
ה"ר קלזון זה נוסף דומה
ליס ובריותו דומה לדג
ועולה אחד לשנאים שנה ונדמה
לנפין פכלת, ור"י דא"ל קולס מן

בספדרין (דף ל"ג) כי החלון שאר ממינו במלח כל מהר אין זה החלון
היקר כי אס מיני ממינו שרשם שאר מר ורבו גמי נפמים בידע לידעי
השנע, ותמנעם שרד גרס אבילא ארמה כי כל יק ונעז יאכלו, עבור זה
ה"י קלל ללל לנרסה בערך חלוצא.

(ג) גם זה אין מבושר באשר אנדר לך במידות דעת הרמב"ם, ונערים כל
אבאר לך קודם חוקר דברי חכמים במנחת ס' ה"ר נוסף דומה ליס
(ר"ל לבש של דמו כמו שמדיקם אס (דף מ"ב ע"ב) מה נאמרה חכלא
מכל מינו לנצחוק שפני שכלת דומה ליס וגם דומה לרקיע
פ"א), ובראיתו דומה לדג (ר"ל מקור מולדתו לפי שכל מיני חוטט
פרין ח"ן ע"י המים כשאר אחרתו לך לעיל נסס פכרי הטבע, לו טעם
בריותו דומה, לדג כמו מבידע דא"י במ"ק (דף ל' ע"ב) ר"ה כמו
שכלול ממש יתלך (מכלים כ"ט ט') שכלול סקורין למ"ק Limacon
(Limaçon) וכן אשכנזי בערר דנה דאפדע ב"ל ח"ל שכלול כולי סילוי
ליסנא ופול לזק דומי (Limax) ממש יתלך כלומר בשפול יולא
סוף פכרתקן דירות גפלות ממכו שר אפול כימות ומת
עכ"ל, והפס' אין עורא מ"א במסליס ח"ל בדברי הקדמונים ו"ל
שבחלל זכור כדמות דג במים שימש בפליגמו ומה מראם כי
זה דממה עם פדנ כי ימחו במים לו פכרתקו — ור"ל) ואין שמש
בריי"ת, לזרמו לו מסוכמו ב"ל מקודו לו יסודו.

פלכתי עמודי הויני בערך הזה על
שפת היריעה כך לא בשפת ענדים
כי אם בלשון המדובר בו בשמתיקן
ומכלית בעניני תכלת וסליון,
אמרתי מולך שפתי ארזי דודי
מ"ו אשור וזנה נדפס לפיך ככתבו
ותלשאו ועל גבול סנע סנע הסודותי
כלדק מה להשיב על אמריו אמרי נעם

Der tinct'en ähnliche Saft befindet sich in einem Beutel im Innern des Körpers, den er willkürlich von sich lassen kann. Wenn ihn seine Feinde verfolgen, trübt er damit das Wasser und macht sich dadurch unsichtbar. Da *Marmonides* das talmudische תלול einen Fisch nennt, wo doch der Talmud selbst (*Menachoth* 48, 1) ihn nur mit einem Fische vergleicht; so scheint es daß er mit dem Meinungsstreit der Naturforscher die ihn bald unter die *Armer* und bald unter die Fische setzen, bekannt war, indem der Talmud תלול als Wurm betrachten, ihn aber seiner vollkommenen Ausbildung wegen dem Fische ähnlich finden konnte. Die Idee zu der Meinung das תלול in dem Saft des *Tintenfisches* gefärbt wurde, entspringt wahrscheinlich aus der Lesart in der alexandrinischen Uebersetzung (4. M. 4, 7) תלול: *ολιγορφύρον*, denn *Olog* bedeutet *Tinte*, da wir aber keine hiefige Spur von diesen Färbereien bey den Alten finden; so scheint die andere Lesart die Wichtigste u. mit Recht vermischt auch *Gesenius* (hebr. deutsh. Handw. 2 Theil. 1210) diese Meinung überhaupt als irrig, denn auch wir glauben hinlänglich erörtert zu haben, daß der Talmud unter תלול nur *Ghale* n hier ver-
stehe, und zwar jene die auf dem Lande leben und besonders das *Buccinum* aus welchem man die Hyacinthenfarbe gewinnt. Zum Schluß dieser Abhandlung wage ich noch eine philologische Erklärung des rabbinischen Wortes תלול. Es scheint zu bestehen aus תל: Sand (so wie חול) u. dem talmudischen מן (*Zerog*) Güte: eine Anspielung auf die Bindungen der Schalen der Muschel u. in der Zusammensetzung: Sand schnecke, Gedschnecke, es kann zugleich auf jenes Geschlecht hindeuten die *Limnée*, *Sabellae* nennt. Diese in zerbrechlichen und sandigen Röhren wohnenden Würmer hatten sich gerne in Sandbänken auf, und bauen ihre
(82)

(*) נענך חלון נא אלי טבת כחב לבאק ולתפלת כ"ז מ"ה שחולס
 באכנע ס"ד חלומי ומדי הרבה הגאק סג"ל לכרס כ"י — וחס ככר

Sanhedrin (91, 1)

„Brsteige den Berg, und wenn du heute auch nur ein **Shaa** Lenthier (חלון) findest; so wirst du morgen nach einem Regenguß eine Menge derselben finden.“ Da der Talmud früher hyperbolisch von der Seltenheit des eigentlichen חלון spricht; so mag seine Erscheinung auch nach tausend Wolkenbrüchen, noch ein Phänomen bleiben. Hier ist aber deutlich die Rede von den gewöhnlichsten Erdschnecken, die sich in nassen Jahren besonders vermehren, und sich am meisten nach dem Regen sehen lassen. (S. Funke's Kunst u. Naturl. Art. Erdschnecke)

Wir wollen jetzt zu der Meinung übergehen welche die Farbe תכלת aus dem Saft des Tintenfisches (Bläufisch) gewinnen will. Sie wird aufgenommen von Braun (de vestitu sacerdotum hebraeorum L. I, c. 13) von Michaelis (Suppl. ad Lex. hebr. p. 2367) und nach ihnen von Jahn (bibl. Archäologie B. II. S. 67). Dieser Meinung ist auch Maimonides (Jad Hach-saka I Th. Hilch. Zizith c. 1) zugethan, und versteht besonders unter חלון diesen Fisch. Er drückt sich darüber so aus, als ob es eine ausgemachte Sache wäre: „Man nimmt — sagt er — das Blut des חלון, dieser Fisch gleicht der Hyacynthensfarbe, sein Blut ist schwarz wie Tinte und man findet ihn im mittelländischen Meere. (Unter תכלת ם wird dieses Meer verstanden, vergl. Abdolatif's Denkwürdigkeiten von Egypten c. 1, 1) Es sind verschiedene Gattungen Bläufische (Sepia), die neuere Naturkunde rechnet sie zu den Würmern. Sie haben einen fleischigten Leib, der in einer, das Brustschild umhüllenden Scheide steckt, die für den After gehalten wird; am Kopfe stehen 8 warzige Arme und außerdem noch bey den meisten 2 gestielte Fühlfäden; zwischen denselben im Munde 2 hornartige Kinnladen und zu beiden Seiten 2 Augen. Der eigentliche Tintenfisch hat eine knochigte Rückenschulpe, die der Meer schaum genannt wird

וְבִרְיֵיהֶם דִּמְיוֹ לְדָג וְעוֹלֵה לָמָּה מְכַלֵּם לְפִי דִמְיוֹ יִקְרָן (א"ב גס
לע' פֶּסֶק וְדִמְיוֹ לְוִצְעִין זֶה כִּרְחִיקוֹ גִּדְלָ עִמּוֹ).

darkeit ihres Bodens gestiefmüthert, flüchteten zur Kunst. Die Erfindung des Purpurs verdankten sie dem Meere und jene des Glases ihrem bürren Sandboden. Heeren in seinen Ideen (I Th. 2 Abth. 4 Abschn.) der aus dem reichhaltigen Werke des Amati (de restitutione Purpurarum) schöpfte, sagt: Es gab eine doppelte Gattung Schaalenthiere deren man sich zu diesen Färbereien bediente. Die eine Buccinum fand man an Klippen und Felsen; die andere Purpura oder Polagia (die eigentliche Purpurschnecke) wurde durch Röder in dem Meere gefangen, die Schalen von beiden waren gewunden, aber die der ersteren abgerundet, die der andern zugespitzt. Rebusarabian hat also die erste Gattung (Buccinum) auf den thyrischen Bergen und auf jenen von Syppo, oder Syppo-Regin, bekannter unter den Namen Syppon die erste Stadt Numidiens am Ufer des mittelländischen Meeres suchen lassen. Sebülön dessen Besigungen an eben diesem Meere liegen und in welchen auch der Fluß Belus floß, dessen Sand der Vorzüglichste zum Glasmachen war, fand mit Tyrus einen gleichen Ersatz für die Unfruchtbarkeit seines Bodens. Wir können daher aus den zusammentreffenden Umständen kühn den Schluß wagen, daß חלון ein Schaalenthier und zwar insofern es den חבלת giebt, mit Buccinum einerley sey. In folgenden Stellen scheint חלון ein Geschlecht nahme aller Conchylien.

Midrasch Debarim Par. 7

(Midr. Schlr Hasch. (c. 4, 11.) u: pesikta Abschn. Beschalach)

„Rabbi Eleaser fragte den Rabbi Simon ben Jose; es heißt: deine Kleider sind dir nicht veraltet am Leibe, (5 M. 8, 4.) sind denn ihnen etwa die Kleider nicht zu enge geworden? Worauf dieser erwiederte: Dieses Wunder erkläre dir durch das Schaalenthier (חלון) mit dem Wachsen des Thieres vergrößert sich auch die Schale.“

חכם. ובמגלה (ק"י) חמרו לו במנחת (ק"י) חמו רבנן
 חיד כולן למיכין ק"י חלון. חלון זה גופו דומה ל: כ,

Ueberfluß der Meere, das Geheime, das Verborgene und den Sand (M. 33, 19.) das Geheime ist Chalason das Verborgene; das Teriath (ט. מריח) und Sand bedeutet das Glas. "

Sabbath (26, 1.).

„Rabbi Joseph erklärt (die Stelle Jer. 52, 16): Aus der niedrigsten Volksklasse erwählte Nebusaradan die Balsamsammler (S. 2. Zht. S. 275 Anmerk. 1.) und die Chalasonfänger auf den Bergen von Tyrus und Sippa. "

Aus diesen drei Stellen geht hervor: 1) Die Bereitung des חכלה aus חלון, 2) die Farbe seines Saftes und Entstehung, 3) daß er zu den Schätzen des Meeres gehört, und 4) auf den Bergen von Tyrus und Sippa gefunden wird. Wir müssen sehen in wie fern diese Andeutungen mit dem Wesen der Purpurmuscheln im Allgemeinen und der Trompetenschnecke (Buccinum) insbesondere übereinstimmen.

Wir haben bereits im Artikel מרגמן (1 Zht. S. 186. in der Anmerk.) darauf aufmerksam gemacht, daß der Unterschied der Farbe seines Saftes von dem Meere aus welchem das Schaalthier entsteht, erzeugt wird. Dieses stimmt mit der kurzen Beschreibung des Talmuds überein (גופו דומה לים) und deutet auch auf jene (Menachoth. 43, 2) die wir im Eingange erwähnt haben.

Da die Conchylien so wie die Fische zu den eierlegenden Thieren gehören, so ist Chalason in seiner Entstehung dem Fische ähnlich. Die Farbe der Purpurmuschel war darum oft von ungeheurerem Werthe weil man sie nur in geringer Menge haben konnte. So erzählt Plutarch im Leben des Cato: daß dieser in der damaligen verderbten Lebensart den Luxus zu hemmen und die herrschende Mode des doppelfarbigen hochrothen Purpurs abzuschaffen, selbst nur den Dunkelblauen trug. Nach Plinius (L. 9. c. 63) kostete das Pfund tyrischen Purpurs über tausend Denarien. Die Tyrier von der Natur durch die Unfrucht-

חלון, צבע (דף כ"ו) יוגין. חסד. וס (דף ע"ב) ח'רכלר
 חלון, סמל' ד'ור עד. חלון, וסמל' ח'נו ח'נו חל

Spacynth d. i. dunkel, oder schwarzroth. Eine einzige Ausnahme in einer einzigen Stelle, machen die LXX (4 M. 4, 7) denn nur dort übersetzen sie חכלת *olomporphuron* (Andere Lesart *porphuron*) Dunkelpurpurfarbig. Philo und Josephus vergleichen die Spacynthfarbe mit dem Aethiër in den heißen Gegenden Asien's und Afrika's dem Auge als eine gesättigte schwarze ins Bläulichspielende Farbe erscheint, ebenso der Talmud (Menachoth 43, 2.) "Die Farbe חכלת — heißt es — gleicht dem Meere, das Meer dem Aethiër, der Aethiër dem Saphiru, s. w. Die Chaldäer behalten das Wort, und die Araber übersetzen himmelfarben, welches nach der Erklärung des Talmud's, Philo's und Josephus mit der griechischen Übersetzung übereinstimmt. Doch niemand verräth wie diese Farbe gewonnen wird? nur aus dem Talmud erfahren wir daß חלון der חכלת giebt. Wir werden jene Stellen des Talmud's ohne Tarchi's Erläuterung hieher treu übersetzen, vielleicht gelingt es uns aus den zerstreuten Funken wenigstens ein Hell-dunkel zu gewinnen.

Menachoth (48, 1)

„Chalason (חלון) gleicht in der innern Farbe (seines Gefäßes ו'ר) dem Meere und seiner Entstehung nach (בר'יהו) dem Fische, er kommt hervor (עולה) einmal in 70 Jahren, in seinem Blute färbt man Thecholeth (חכלת) der darum in hohem Werthe steht.“

Megilla (6, 1.)

„Sebulon beklagte sich vor Gott: Herr der Welt! — rief er meinem Brüdern beschenkest du mit fruchtreichen Gefilden und Reingebirgen und mich mit kahlen Bergen und Hügeln? meine Brüder gabst du Länder ein, und mir Meere und Flüsse? und der Herr der Welt sprach: Sie alle haben dich nothwendig wegen den Chalson, darum heißt es (der Segensspruch Moses an ihn): Völker rufen sie zum Berge — denn sie saugen den

בְּלִשְׁתָּי יִכְיִי בְּרַדְד חֹם עִם מוֹרֵם אֶ

Digitized by Google

לכבוד, אמר לו אחי, אם כדרך
כל אדם היו מחים בך, הייתי
אומר לירוק הדין, עכשיו שמח
מיחה משונה, אין זה בלא דבר!
אלא ספר לי מה מעשיך? גילה לה
כל המעשה, כתרג' ממנו, אשר
לו לך אלל חלקך שכתן לך הקנ'ה,
הלך ושלל בעירה, אמרו לו ככתת
היא, כל מי שחיבב, כדוכן עושה
לו, הלך אלל חביב, פירש לו כל
המעשה, אמר לו אני מקבל כל מוס
צנה, העמיד עליו עדים, בא אלל
המחילה לעשות כמנהגה, סיפר לה
מעשה חולדה ובור, אמרה
לו אף אני בנרתי עמדת, מיד
במחנה דעתן ופרו ודברו בנשים
ובנכפים ועליה אמר הקטוב עיני
בנאמני ארץ.

חלד, ח ל ד ה א ע א ז א ז א ז

חלד, בקולך (דף ל"ב) או שהחליד
הסכך תחת האני ופסקו. ואם (דף
ב') קפנר מאי חלדה כחולדה
הדרה בעיקרי נמים דמיכסי
הכא הא קא מיגלי, וברר פירשנו
דין חלדה בע"ך גרס. ונל"ב פרק
לא יחפור (דף י"ט) נגמ' מרחיקין
את הזרעים מפני שמחלידין
את הקרקע ומעלין עפר תחת
פירוש ר"ם ז"ל יונקין כס הקרקע
כחולדה שדרה בעיקרי נמים.

חלד, ח ל ד ה א ע א ז א ז א ז

חלד, בפרק י"ג בבבלי (דף כ"ב)
מחט שהעלת חלודה אש, מעבב'
התפירה טכורה. ובהרעב פ"ג
בטהרות (דף ק"ב) מחט שנתל' את

אחי, אמר לה שאל מן הרוחות את
ומתכבדת עלי? אמרה לו לאו,
אמר לה השנעי לי שמעני אדם את!
כשנעה לו, אמר לה מה טינך?
ספרה לו כל המעשה, אמר לה אם
אני מעליך תנאלי לי? אמרה לו
הן, העלה, כיון שהעלה ביקש להיוקק
לה מיד, אמרה לו מאי זה עם אתה?
אמר לה מישראל אחי, וממקום
פלוגי אחי, וכסן, אמרה לו אף אני
ממשפחת פלוגי, בני אדם ידועים
ונקצי סס, אמרה לו עם קדוש
במוחך שחור נך הקנ'ה וקידשך מכל
ישראל, אתה מבקש לעשות כנהמם
בלא כתובה ובלא קידושין? בוא אחרי
אלל אחי ואמי, ואני מארסת לך.
נחנו ברית זה לזו, וע' לה, אמר
לה מי יהיה עד ביני ובינך? והיא'
חולדה אחת עוברת כנגדן, אמרה
לו השמים, וחולדה ז', ובאר
זה יהיו עדים שאין אנו
מכזבים זה בזה. הלכו כל אחד
לדרכו, ואלוה הפעדה עמד בלמנהגה,
וכל מי שהיה מובעה היתה ממאנת
עליו, כיון שפחיתו בה, המחילה
לכבוד עצמה כפפת ומקדשת בגדיה
ונגדי כל מי שהיה מוגע בה, עד
שנמנעו בני אדם ממנה, והיא היתה
משמרת בריתה לאחיה האיש, והוא
כיון שעבר מכנגד פניה, תקפו
יגרו, ושכח, והלך לעירו, וכפל'
למלאכתו, וכשאל אשה אחרת,
ומעצרה, וילדה בן זכר, כשהגיע
לג' חדשים, הנקמו חולדה,
ועד במערה וילדה זכר ובכל

כל העמים האלו כל יושבי חל
רבי אחא אמר רבי אבהוורגני חל
אמר למה הוא מושל כל באי העולם
בחולדה אלא למי שכל מה שיש
ביבשה יש בים והרבה מינין יש בים
מה שאין בן ביבשה ואין חולדה
בים, וסרסא אמר למה הוא מושל כל
באי העולם בחולדה? אלא מס
חולדה זוגור' ומכא ואינה יודעה
למי מכל' כך כל באי העולם גוררין
וממחין ואין יודע' למי ממחין
יגזור ולא ידע מי אפסס. ובתעני'
(דף ט') אמר חביב (ח' למי)
בא וראש כמה גדולים בעלי אמבה
מנא לן מחולדה ובור מה המאמין
בחולדה ובור כך, המאמין בהקב"ה
אל אחת כמה וכמה. מירוש

מעשה חולדה ובור

מעשה נכערה שפיסה הולכת
לבים אניה והיתה מקושטת בכלי
כסף וזהב וגם יפת תואר, ותעת
בדרך, והלכה בליל ישוב, כיון שהגיע
חלחיוס, לפתא ולא היה לה לוייה,
ראתה באר ואכל של דלי תלו עליה
אחזה בחבל, ובשתלשלה וירדה, לפתא
שחתה ניקשה לעלות ולא יכלה, היתה
צוכה ולענקת, עבר עליה אדם אחד
ואמע קולה, ועמד על הבאר,
והפץ בה, ולא היה יכול להבחין,
אמר לה מי את? מבני אדם או
מבני המזיקין? אפרה לו מבני אדם

(דף מ"ד) הפנים והירצות' השוטין
וקלג לוגות. בר"ה (דף כ"ו)
ובתנלה (דף י"ח) לא הווידיעי
רנן' מאי קלג לוגות? שמעיה
לחמתיה דני רבי דקאמר' לההוא
גברא דהוה קא פברך פרסמיה עד
מתי אחא מפור קלג לוגות.
ירושלמי בפרק אחרון דפסאס טעפועין
ונוגדניות וחלג לוגות מערבין
בהן, בעון קומי הדין איבון אמר לון
קקולי וסכדקקי ופרפ חייכי מי'
בלשן ערבי אלפרסת' ובלעז
פירקלי Portulacca (וכן כתב
הרמב"ם חלגלוגת בלעז בורדולי"ג
וכמו שכתבנו).

חלד, Marber, Bieley, Maulwurf

חלד, (בירושלמי מ"ק פרק ט' הלכה
ד' אישיתא חולדה אע"פ שאין ראוי'
לדבר זכר לדבר (תהלים כ"ח ט"ו)
ככל אשר על חו שפץ וכיו. בריה
שאין לה עינים כרמפורז בחלמוד
בנלי מ"ק (דף ו' ע"ב) ופי' רש"י
בתהלים טלפ"ט בלעז (Talpa).
בפרק ט' בבבליס (דף ל"א) הקופר
וחולדת הפאין חיה. ונב"ק (דף
פ) רש"י אומר מגדלין כלבים
בפרי' וחמלות וקיפוס וחולדת
פפאין מפני ששניין לבקר אח הבית
מירוש בלעז מרעור' ולא (א"ב כב)
פרשתי בערך גלקסניקן) ירושלמי
בריש פרק ט' שריס כתבי שמעו זאח

Nicht gezogen wird, ist bekannt. Hier in Scheviith (c. 9) ist
den dem wachsenden Portulac die Rede.

כמן בליס חולצין מן פירולא, חלב
 דאמרי בי לי כן החלב והוא פרח
 לכן (האיכא דאמרי עבניא הערך
 הוא חלב ירושלמיראס מה שכתבנו
 נהארים).

חלבוגות, (2) *Portulaca*
 חלבוגות, נומא (דף י"ח)
 האם והאחלה חלבוגות. נסוכה
 (דף ל"ט) דמין נאביעא פ"ט

פסאעי ישראל סיכה חענית שהרי
 סלנכס ריקה רע ומכסה הכתוב
 נסממני קטרת, חבני אמר מהכא
 ואגודתו על ארץ יסרה. סלנכיתא
 דונאגיתא פיראט' נערך דנ"ג.

חלבין, (1) *Phlomis*
Bogelmilch, Milchfarn
 סלנץ, כפ"ז נאביעא (דף מ"ב)
 בערקלין והסלנץ כין פי' קרע

Kam von den Syrern samt seinen Namen zu den Griechen und Römern. Dieses Harz, das sowohl von selbst als durch Einschnitte auströpfelt, einen bitteren Geschmack und einen widrigen Geruch hat, ist anfangs ein milchartiger Saft — daher der Rahme חלבנה von חלב: Milch — der zu einer weißlichen Masse eintrocknet, später aber gelb oder röthlich wird und einige weiße Flecken zeigt. Der widrige Geruch hat billig die Frage veranlaßt, warum das Galbanum zu den Ingredienzien des heiligen Rauchwerks gehörte? Der Talmud giebt dieser Beimischung eine mystische Bedeutung, sie zeigte an, daß unter den Frommen auch der Sünder geduldet werde. Die natürlichste Ursache aber scheint die Wirkung seines starken Geruchs auf die häufigen und schädlichen Insekten des Orient's damit sie vom heiligen Rauchwerk entfernt bleiben; denn die vorzüglichste Eigenschaft des Galban's ist die Vertreibung der Insekten durch seinen Rauch und wer sich mit diesem Harz bestricht, sichert sich vor die Annäherung jedes giftigen Insekts, (S. שלמי גבורים c. 80).

1) Daß unter חלבין Ornithogalum verstanden wird, scheint auch die Erklärung des jerus. Talmuds (ביצינץ חלב) zu bestätigen. Ich habe in der Uebersetzung dieses Wortes die meisten Benennungen dieses aus mehreren Gattungen bestehenden Zwieselfgewächses angesetzt, die mit חלבין übereinstimmen. Raimonides sagt, daß ihm חלבין ein unbekanntes Gewächs sey.

2) Der Portulac der in Gemüsgärten als Salat und

Digitized by Google

חלל, *Chall*, *Chall*

(mit dem *Chall*)

חלל, בפסחים (דף י"ד) ח"ר יהוד'

הכא נכר של מחבת בסמקין דרממנא

אמר בחלל חרב חרב הרי הוא

בחלל פירוש מדכוס ליה למכתב

בחלל בלא חרב כדכתיב וכל הכוגע

בעלם או בחלל שמעיך כי לא בא

בחלל חרב שלא ללמד כי יחדר

הרי הוא בחלל. וחכמי נסיפרא

דבי רב בחלל חרב בא הכחוח

ולימד על החרב שהיא משמאה

טומאה שצעה וסכוגע זה טמא

טומאת ז' הס למדנו לכלים ולדס.

וגרסיין בחחילת שחטת חולין בענין

טמא השחט בקדשים פאי טמא

דאיטמי במאי חילומא דאיטמי במת

בחלל חרב אמר רממנא, חרב

הרי הוא בחלל ואב הטומאה הוא

דעמייה למכין תאל סכין חטמייה

לכשר, נחברר כל בלי מחכו' הכוגעין

בטמא מת כעשן סבו' ובכוגעין

במת עלמו כעשין סבו' אבות וכל כלי

מחכות שנגעו בטמא מת הרי הן

כאותה טומאה עלמה.

חלה *Chale*, *Chale*

חלה, בפסיקתא דשמו מי גרס

לי אהבא מפרש שתי חלו

בסוריו על שלא הפרשתי חלה

אחת כתיקונה בדרך ישראל, סנורה

הייתי שאני מקבל שבר על שנים

ואינו מקבלת שבר שלא על אחת

בך מכהנ בא"י להפריש בלק מראשי

פעיסא לשא חלה ולכרך עלי' ולאדפה

ומפרישה חלה אפרת וכוונתה לבדן.

כדכתיב ומה חלחל המלכה מאר.

נאסלות פרק ט' (דף כ"ו) בד"א

נזמן שחוט בלי מכול חלחלו. במקורו'

פ"ד (דף קכ"ח) היו לרדו' מתחלחלין

למכו פסולין פירוש מתרועעין.

וצריט טבול יוס (דף קמ"ט) וקולית

של מים המחו' לחלת. ובמכשירין

פרק נ' (דף קל"ז) אם פקק את

הניגור או חלסל לחוכן פי' פירש

נע' ליטול עליהן מים. בגרבות

(דף ס"א) רב אשי אמר עכא

קלסולי מתחלל ואחי זיקא ומנשא

על פומה דמי בזיקא על פוס דנא.

ובחולין (דף כ') אמר זעירי חלחלת

איקנה כשרה הואיל וירכיס מעמידין

אותם פירוש הים כרכשא. ובפומה

(דף ז') אם יש שם מכה מחלחל

חורד. בחולין (דף קכ"ט) ופי

חבא שומר על גבי שומר חלסולי

מתחלחל פירוש בעור הוא

שומר כבשר ומנין עליו והשער

על בעור ובי' שומר על גבי

שומר ופריקו כל שערך נגומתא

נוקעת ויולתה כבשר, וזה פירוש

חלחולי מחלחלס.

חלחולת *Chaleh*, *Chaleh*

חלחולת, בויקרא רנא

גרש אחרי מות ובפסיקתא דאשרי

מות אחרתי לחלו לים אל

מהולו למעבדניא אלו שלכן מלא

חלחולות רעות, ובפרשת רפחתי

ט' באות חכיה כי קבאמי

נחול לים אלו שלכן מלא

חלחולות רעות פי' משפחות

רעות.

ענין ויחל הוא בק"ש מחילה
ולריך דברי נביה בחסידה.

חללה, *chalfelheitig, allseitig*

חללה, נמוכה (דף כ"ה) מי שהי'
מקריב פרים היום לא היום מקריב
למחר אלא חורץ חלילה, ונבזה
(דף ה') אמר לו רבי יהושע חורנו
חלילה פירוש סניב (א"ב פי'
חלילה בלשון יוני זה שחר זה
סוהם בניהם).

חללה, *Abtöschung, Tiefe, Raum*

חלחולת, *Wastbaum*

חלחולת, *Beweglichkeit*

חלחולת, *Bewegung*

חללה, בשנת (דף י"א) אין

מסמיקין לכחוש חללה של רשות.

בנ"מ (דף מ"ט) אי יבין ליה כל

חללי דעלמא לא מחליף דדיבורי.

בשנת (דף כ"ב) במחליתא חנא

במחוללין פי' שלא היו הטבעות

דבוקין אלא היו מרוחקין שבעו

חלולין נבזין ומים נכנסים בהם

ואין שם לחות חלילה. בשנת (דף

כ"ז) תיבי חילאחא פירוש בעין

אור חלול שקולעת בס שעה.

ואם (דף ס"ז) וליייריכלו בקללא

דני לוארא פירוש וקארס באותו נד

שלוק מבית הנואר בשמותיו

ומחלחלת ונפרק ג' במעשר שני (דף

ס"ח) בפי הכדים שחתן לחון וחללן

לכנים. מלשון כבוב לחות תרגום

חליל לחון. ובכלים פרק י' (דף

י"ח) מגופת החנית המחוללת

ואינה נשמט' פירוש כסוי איתו קבע

בפי הכלי בהישוק בן שמו מחולל

דחלי קליה פירוש בערך אבוב.

ונסוף קיבן (דף כ"ה) שני שוקיו ב'

חלילין.

חליל, *Flöte*

חליל, בחולין (דף ל"ה) אחא

הכח נברא קא מחיל רישא במיא.

ונפרק כל הכשר (דף קי"ג) הא

חליל ביה טבחא הא דלא חליל

ביה טבחא פירוש שרץ הקלב.

ורלת וסכת תרגום וחלילי

במיא ותוכי בוסמין.

חלילא, *Flöte*

חלילא, ומקנות וסגרון

תרגומי ולרובין וחלילין. היתכחא

סגרון תרגומי האכשר דיטבח

חולל.

חלל, *Eröffnen, anfangen*

חלל, בדרבנא (דף ל"ב) יכול

שטח לגולה חללה פירוש כחיל

לעצות ק.

חלל, *Eröffnen, befreien*

חלל, נסוף גמרא דפרק חפלת האר

(דף ל"ב) כדי שחולל דעתו

עליו פירוש כדי שחזון דעתו

עליו כדי שסור אימה מלבו כי

בעת שצור נכמי הטיבה מתבבל

מפני הלבור, וכשמתחיל להתבבל

לכוון לבו להתחנן פרה אותה האימה

מלבו דכתיב ואתחנן ואתחנן, ואתחנן

וחד אמר כשיצור שחפור האימה

מלבו ויכוין לבו לחלות פני לורו

שיחול על מה שפצע ומרד שז

יותר שיצור מן המחזק לקבל פרס

בי ענין ואתחנן כגון לקבל פרס

הוא שהיה משה רבינו מתחנן אל

כלה וכנפיו מתמרמרים ומסתגרים נו
כנילה וחור ומגדל אינדיס ופי.
ובמכסדרין (דף ק"ח) יהא רעוא
דתיקוס ותיקוס ולא חמות היינו
דאמר סיוב ואומר עם קני אנו
ובסול ארבה ימים (א"כ בטוחא)
שלנו גרמינן יהא רעוא דלא חמות).
חל (חיל), ח ל ו א ו ז ע פ
ח ל , גכחכות (דף ס"ב) אחרו ל'
דבי ובי מאח' דחילי (אין כח)
אח' חילי באי' למה לי לאר' למסמכ'
כל' כיון שאח' ג יצור כוליהא.
יהא לאל ידי חרוב אית סילא
נידי (ובל"ע גיבור חיל').
חל (חול), ח ל ו א ו ז ע פ
חחול , ח ל ו א ו ז ע פ
סל , בעירובין (דף ג' ודף כ"ג)
דמין גבלאי' ב"ד אינו מסול
הכרס? בין כרס לדר אס אן אס
י"ג אמה לא יניא אע אס' לאס.
צורקא (פר' א') בוים, ציוס השמיני
אחיד בקב"ה לעצמא ראש חולס
לדריקים לעמיד לבוא הה"ד שיחו
לבכס לחילס לחולס וכתב,
גדיקים מכאן ומכאן והקנ"ה גלמלע
פי' מחול גלעז רומ"ס (Kreis Rota)
חל, ח ל ו א ו ז ע פ
חל , במספס (דף ג"ד) ומאי אכא
מסלס מסמכס פידוס חמד אלא
הסמין כל גרבו וכל מדיד דנטיל
וקאס קרי ליה ארמית מתמסה.
ובנ"מ (דף ק"ב) סלס דר חמרא.
ובחולין (דף ס"ד) חלא דקרא.
א"כ חרנוס חסין יין וחסין שבר
חל דחמר חסין וחל דחמר חסין).

ח ל ו א ו ז ע פ , ח ל ו א ו ז ע פ
חל , בשבת (דף ק"ט) לית
אחרונא חליתא. במגלה (דף
'א) אכא שדרי ליה סול יא, אינו
שדר לי חרפא, ובעבודה זרה (דף
ל"ח) נצו מיניה מרבי אפי' הכי
סהיכי אליקי דארמאי מאי? ח ל ו
לא חבני לן דודאי שרי, מדידי
לא חבני לן דודאי אסירי. בניטין
(דף מ') גמדי דעמא אסרא כל
דבני מיניכו ענדי ליה כי היכי
דל יחול ארמיה פידוס כיון שעושין
לו רעיון מסמית דמו ויש להן
בו טעם. פידוס אחר שי מחול
על דמו. הסדלתי את מסקי' מ'
ית חלילי. מה מחוק מדבש חרוב
מס חלילי מדבש. וחסי' כפי כדבש
למחוק חרנוס כדבש חלילי.
חליל, ח ל ו א ו ז ע פ
חליל , ברש גמרא דכ"ב ביומא
(דף כ"ב) ונב"ק ב' בל' הרגל
(דף כ') בנמרא ואס הדכיס, כמא
לא חליל ולא מרגיש גברא דמריה
חייציה פידוס ענין סולי.
חליל, ח ל ו א ו ז ע פ
חליל , בסוף בבורים (דף פ"ו)
הסליל מכה לפניהם. בשבת (דף
קכ"א) גוי אסביא חלילין בשבת
לא יסמך נפן ישראל. פ"ק
בסוכה חליל סמא וסמא.
ובנ"מ חלילין לבלה חו למא
אנערכין (דף י') אין פוחתין משגי
חלילין ולא מוסיפין על י"ג. והא
(דף ל') אחר רב פסא היינו חליל
היינו אגוד ואמאי קרו ל' חליל?

דרשעי חבירא, צעל בערוך גרם
הבירא עיין סס.

חכשרות, *Hollenschwängerei*

חכשרות, צמגניות (דף י')
דני אליצור אומר מתמתקין הן
צענים, מנא ליה דדבי אחא דב
ילחך בר יוסף אחר כתיב השכת
מים ובתיב חפרת מים שקיל כף
ואדי אריסקרי ביה חכשרת כלומ'
ככשרין ומתמתקין. (ורש"י גרם
חכשרות).

חל, *profan, ungeweiht*

חלל, *lösen, entweihen*

חל, צפיק קמא דשביעית (דף

ל"ה) עד שיטת נקראו כטיעות ר'

אליצור בן צוריה אומר עד שיחילו,

ירושלמי מאי עד שיחילו? עד

שיכדו, או עד שיעשו חולין

מאליכן פירוש עד שיכדו עד שנה

דביעית דבני פריה כיכחו או עד

שיעשו חולין מאליהן, דהיינו שנה

חמישית דליכן קדש הציב רבה בר

יעקב בן היוס מתחילא עד שיעשו

חולין מאליהן. בסוף דמאי (דף

י"ט) תשעה מצד שני ומוחל

ואחא. בעירובין (דף כ"ו) וביומא

(דף כ"ו) וזכ"ק דחולין דחזיט בסוף

הנכסות דמאי ומחל ואחא דבני

רבי מאיר. ס"א מתחיל ואחא

מיד פירוש הלוקח יין מבין הכותש

אומר ב' לוגין שאני גחיד להפריש

תרומה הרי כן בתחית הנוד, וכן

המעצר אחריון והוא כנון כוד טיש

צו ק' לגנין גין זהא בדרך ואין

אללו כלי אחר ואחר היין שבגוד

חולין. ורש הא' פירש מוחל

ואחא כמו סנדך מוחל במים פני

לכשיבקע. בפסחים (דף כ"ב) אחא

אחא משליך לכלב ואי אחא משליך

חולין? שנשטעו בעזרה ור' יכורה

אומר חולין שנשטעו בעזרה לאו

דאורייתא. בסוף גמרא דפרק כהס

שהמים נודקין והכא בחולין הטבולין

בכלם כחלם דיוקא מפלגי וכו'.

ובבבא (דף ו') עד שלא גילגלה

סעיפה, בטומאה, חולין ככה וזמא'

לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל

ומשגילגלה תיעשה בטמאה, חולין

הטבולין לסלח כחלם דמא ואסור לגרום

טומאה לחלם. במכות (דף ז')

המתחלל אינו מתחלל הבא

לחלל ולא חילל אינו דין שלא

יתחלל, פירוש כהן גדול שבה על

אלמנה וחיללה הוא אינו מתחלל

העד שבה לחלל והעיד עלה שהוא

בן גרושה ונתכוון לחללו ולא

חיללו אינו דין שלא יתחלל.

חל, *חלל, חלל*

חל, בשבת (דף פ"א) וכל וחול

דק וסגול נח. בחולין (דף ל')

ובפסחים (דף קי"ב) אדחל לא

אכרעך וזינך וטון פירוש בעוד אבק

על רגלך קודם שתרסלם כשאת מן

הדרך וזון.

חל, (יומני) *Heute*

חל, בנראשית רבה (פרש' ב')

ותקח מפריו ומאכל הכל שמשו לא

ואכלו חזן מעוף אחד ושמו חול

הה"ד וכן חול ארנס ימים, אלף

שנים הוא חי בבוקר אלף שנים גופו

מילוי דת כי כנא מראכנ ליה.
אמר ע לל ארי בחזן חרנוס אמר
מטלא דת כי כנא מיה אריא איה
לברא .

חך Meerigel, Echinus, *Exeucus*
חכנ, בנרכות (דף י"ט) ובנ"מ
(דף כ"ט) דתכן (בפרק ח' בבליס)
זה תכורו של חכנאי ספר אשר
של עכנאי, פי' שהיקיפוהו מאונו'
כ עכנא שהיא מין נחש ומקשה
דאשה לאנה, פירוש תכנו לתכור
תלית ונתן קול בן חליל לחליל כדי
אל תרצק חליל עם חזרתה ויחלי'
תתגור, רבי אליעזר מטהר, כלום'
מאמר שהחול בן חליל לחליל אינן
מדונקית לעולם ורואי' אומן כאלו
מפורות הן ואינו תנור כלל, ודכמי'
ממחין, קסברי האם' מיסת תנור
הוא וכלי הוא דהא לא אפירו
תליתיו ומאמא כדרכו והו' תנורו של
עכנאי, (והוא מין קפוד שמקיף
ראש לזנב וכמו שהרגמנו) .

חכנא : *Agrostis, Bipera*
חכנא, צפצף' דכי האס חסר
שאומו' העולם עושין הוא לכן באריסה
של חכנאי פירוש ארס של נחש
ובלעז רכינו (*Gift, Veneno*)
ובלשן ישמעאל אלסם (א"צ פירוש
הכיבול בלשון יוני מין נחש אשר
מנורו נעשה מרייקי) .

חבר : *Agaster, Mithet*
(*gegen Gerberträuf*)
חבר, בפ"ו נדמאי (דף י"ח)
ה פובר שדה מן הסכרי מעשר ונתון
לו כ' יהודה אומר חף המקבל שדה

לבתיו מן הגוי מעשר ונתון לו.
ובפ"ט בנבא מליעא ינא כמעין
נקנן האילן אינו מנכה לו מחבורו,
פירוש אדים הנטוע שדם חזרו ויש
לו חליה חוכר כמאדש כסוף נמ'
דהזאל בין ענדא ארעא בין לל
ענדא ארעא, חוכר נתון לנעל
הקרקע קד וכך פירוש קלובין וכן
פאוכר אלס שהעוכר פוסק
עליה מעות וזה חוכר בפירות
כל מה שעושה השדה בין רב למעט
הכל לפוכר ולפוכר דתניא
בהדיא במסכת דמאי מה בין שוכר
לפוכר? השוכר צמעות,
וזה חוכר בפירות שכל, המקבל
אינו בן אלס המקבל שדה לזרוע
ולקלור ולהעמיד קרי נעל הקרקע
נוטל חלקו מן הפירות כפי תנאו
רובע או חוס, בב"מ (דף ס"ח)
אמר רב לית הלכת' כעראי דפסונאני
פירוש הוא ערשא דרב פפא המפורש
למעלה ואם לגזן כעראי מחוכאי
דוקפי' לרווחא אקרנא כגון ארס
שכותן לחזרו קרן ק' זו ואמר לו'
עסקא זה יעלה בה ריוח כ' זו,
וכתב עליה שקבלתי ממלכתי ק"כ וזו
למחצתם בסחורה מי יימא דלחוי
רווחא, ולא כחכירי גרשאי דכתבי
פכי משכן פלוגי ארעא לפלוגי והדר
חברה מיכיה אימת קניא דאינקיט
ליה ופאידינא דכתבי פכי וקנינא
מיכיה ושהיך במה עדיקין והדר
חברה מינ' שפירמא ואלו מילת' היא.
חבר : *Dunzel, Finfel*
חבר, ח' דרך רשעים צאם להוציא

בקדושין (דף כ"ח) הקורא לקברו
עבד יפא בכידוי, ממזר
סופג את הארבעים, ר"ש ע
יורד עמו לחייו, ובנ"מ (דף
ע"א) רשע יורד עמו לחייו מ'
אם היה בעל מלאכה קובע חנות
גלדו כבדו שאמרו צפרק לא יחזור
בר מבואה האוקי' ריחיו וכו' ער
קא מכססת לחיותאי וכיקרי לי'
רשע בלא דיבא פסקין דיבא דמוקי'
עליה ריחיו להחיותה, בריש פסיקתא
דקרבני לחמי אמר רבי ילחק כחיב
את קרבני לחמי לאש, וכי ישלכנו
אכילה ושתייה למור ממזרתי אש
לוקט מהיבן כיוצא? רבי יוחנן בשם
רבי ילחק אמר, מוזו שכינה דכחיב
באור פתי מלך חיים, רבי ילחק
בשם רבי חגי אמר ואחיה פתייה
את בולם, בסוף בבל מליעא (דף
ק"י) מכיין לירק חי, בסוף קינין
(דף כ"ה) זהו שאמר בשהוא חי קולו
אחד, כשהוא מת קולו שבעה כילד
קולו ז' וכו', ובפרק אחרון דנידה
(דף ס"ד) ב"ה אומרים עד
שחיה כמכס פירוש חינוקה כל
דס שרוקא אחד יליאח הבתולים עד
ד' לילות פומבין אותו לצחולין
ואמרינן דס טהור הוא, אחר ד'
לילות טמא, עד שחיה כמכס, עד
שחיה פ' טמא הבתולים מן וישבו
מחתם במכסה עד חיותה ס. בסוף
גמרא דחמיר (דף ל"ג) מה יעביר
איכס ויחיה? אמרו לו ימית
עלמו, כלומר על דברי חור', אמר להן
מה יעביר איניגוימות? אמרו לו יחיה

את עלמו כל' שיענה עלמו על דברו
חור' ומנקז שררה מקקלין ימיו.
חירה, *Behier* (לילט u. Behm)
חיה, בחולין (דף ע"א) חיה
בכלל בהמה מכיין? דכחיב זאת
בהמה אשר חאכלו אור זה בשבט
ואם עזים איל ולבי וחסוד, בהמה
בכלל חיה מכיין? דכחיב זאת החיה
אשר חאכלו וכל בהמ' מפריסת פרסה.
חירל, (ז"ז) *חירל* (ז"ז) *חירל*
חיל, בסנהדרין (דף ס"ח) יבגנח'ו
ובימים טובים יושבים למדרגה גדול
שבחיל. בפסחים (דף ס"ד) שניה
בחיל. ובפ' קמח דבליש (דף ו')
הר הבית מקודש ממנו שחין וכו'
חנות כרות ויוכרות ככנסין לשם
סחיל מקודש ממנו שאין גוים
ועמאי מתים ככנסין לשם, עזרת
הכנים מקודש' ממנו וכו', פי'
פקוד מוקף חומה בין הר הכנות
לעזרת הכנים.

חירמא, *Gebammte, Behammte*
חיתא, עיין בריש ערך פ' ע
(א"ב משנת יומא פרק בתרא
והסיה חנעול את הסנדל פירוש
יולדת, אבל בלשן ארמי חיתא
מילדת והיא נקראת בלשון משכה
חכמה, תרגום ותאמר לה המילדת
ואמרה לה חיותא (כמו כן בל"ע
לפרש"י בחירות חכה (שמות א' י"ט).

חירם, *BarthbergelgeltBerheerung*
חירם, תרגום וכן בס' דבת חירם.
חירום ומסורת רשעים (מסל' ג'
כ"ה) וכן חירם דרשעיו. במקלות

למאכל בן דרוסאי ולא כמי
בבן נאר סי, והמותר שכי
פנים שממנו ולא בשלו כל
פיקר, נשכלו כמאכל בן
דרוסאי ואמלו בשלו כל לרכו.
חי, *הענין* *הענין* *הענין*
הענין *הענין* *הענין*
סי, בפסחים (דף פ"ט) רבן
סברי מהיות משא מסיוסיה דשה
כלומר כיון שנשחט בעקר שם
מעליו ורבי שמעון סבר מסיוסיה
דשה מדבר שהוא סי ואיזה זה?
זה הדם שהוא הנפש, תניא כמיסכי
כמנן ומושכין יריהן ממנו עד שיסחט
רבי שמעון אומר כמיס עד שיסחט,
וכמשכין עד שירק הדם. פי' אחר
רבן סברי מהיות משא מסיוסיה
דשה כלומר כל זמן שסי פה יכולין
למעט, ורבי שמעון דאמר עד שירק
הדם יכולין לימשך סבר מסיוסיה
דשה כל זמן שלא נזרק הדם היינו
סיוסיה יכולין לימעט ולימשך.

חי, *הענין* *הענין* *הענין*
סי, בשבט (דף י"ח) ה"א קידרס
סייחא שכיר דמי, פירוש רב
ה"א גאון קידרס סייחא לאו
סייחא ממא קרירתא שאלו
לזכך ממא אסורה להניח בן
השמות כדרך שאמרו לא תמלא
אשה קדרתה עסמיות וחורמויות אלא
קדרת סייחא אפי' שקמה ולא
שתחילה לבשל, אבל אם התחיל
לבשל ולא הניעה לשיעור מאכל בן
דרוסאי, אסור להשתות, וזהו
שאמר בגל אסור, ואם הניעה למאכל
בן דרוסאי מותר להשתות אע"פ שלא
בשלה כל לזכך, דתניא תניא אומ'
פל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר
להשתות ע"ג כירה בשבת וזו היא
דאמר ר' יוחנן שלא בשל כל לרכו
אבל בשל כל לרכו מותר להשתות גם
בר' יוחנן, כמלא סאיסור בשכי
פנים לזכך, שלא ממנו כל עיקר,
וכששתילו לבשל ולא פגיעו

des Wasser zu trinken (S. Jeham. 109, 2. Gittin 69, 2. Abod. Sara 31, 2. Chollin 9, 2. 10, 1.) einiges Licht zu verbreiten, theile ich hier folgende Stelle aus Niebuhr's Beschreibung von Arabien (S. 133) mit: "Eine in Yemen in Indien und an der südlichen Meeresküste von Persien sehr gewöhnliche Krankheit ist der Guinea- oder Nervenwurm, von den europäischen Aerzten vena Medineensis genannt. Man glaubt in Yemen daß dieser Wurm von dem fauligen Wasser herrühre welches man in einigen Gegenden zu trinken genöthiget ist. Viele Araber brauchen deswegen die Vorsicht das ihnen unbekante Wasser durch Leinwand zu trinken, u. s. w."

שמים מתחתם לב וכו'. דנצחק
קוטרס לידה זמרס לקבורס (א"צ
מרגס וזמר מטה זאם' קוטרס).

חמרגא, ant, fleig

קוטרס, בשבם (דף ק"י) ופי
לא לימי דנר אחר קוטרס מי
אחר מכומר. ס"ס אחר שיש לו
קוטרס (א"צ קוטרס כתוב).

חמרת, e e e e

קטרס, בחלין. (דף כ"ב) עור
קטרס גמל הרבס. ובבבורו'
(דף ס"ג) ועלי קטרס רבי
יכודס מכסר חכמים פופלין, פירוס
הוא גבכון שלגמל, על רבשם
גמלי מרגס על קטרס גמלי.

חמרגא רעיא, (I) Kartendistel

קטרס רעיא, קוטטרס קוטר'
רעיא כנר מי' בערך אבוב רוסה.

חמרגא, e e e e

קטרס, בבנא קמא (דף ל"א)
רב זכר קטר כי קוטרס דמקיות'
פירוס הסומא גמס גמס אכירו
פנה והכס ללדקין ולמלע סדק.

במקחם (דף כ"ט) אחר רבאשי

קוטרס לכו לספרי דחקלי דקטר י
ליה לגיס דח"תוחלו ליה לכרעיה
דכ"י, פירוס ווקסין מעס מעס לגו
מל ס' כמקל כלומר אדלס אסור
קוטר שחי הוא ברס העולס וחלו
ליה לכרעיה דס' הכקחס שנכחיס

1) Die Kartendistel oder besser Karbendistel — von Carduus Stachel — (Dipsacus) ist eine 2 bis 4 Fuß hohe Pflanze. Ihr Stengel (חמרגא) ist stachelig, die Blätter sind stiellos und sägartig gezähnt, ihr walzenförmiger Blumenkopf hat steife und stachelige Strahlen und dienen darum den Strumpfwebern und Tuchmachern zum Auftragen wollener Zeug. Die Wurzel ist Wein gekocht hielten die Alten für ein Mittel wider die Schwindsucht. Im Talmud ist dieser Trank ein Mittel wenn man trübes Wasser (מים מגולין) genossen hat, welches er ohnehin wegen mutmaßliches Hineinfallen giftiger Insekten zu trinken verbiethet, und worauf der Morgenländer im Allgemeinen sehr aufmerksam ist. Ein solches Wasser verursacht Exulcerationen der Eingeweide und sind die Hauptursache der Schwindsucht. Diese Kartendistel nennt der Araber אלרגעי, welches auch Ma imonides in seiner Erklärung der Misna, und der Aruch im Artikel רועה אבוב anmerken, wodurch ich zugleich meine im ersten Theile (S. 6, Anmerk. I) mitgetheilte Meinung als irrig widerrufe. Um über die Ursache des Talmudischen Verbots ein sol-

בר פטוש כדרך שאמרו לענין איסורי
כך אמרו לענין טומאה, מאי קא
משמע ק' תיכא חוט של חכונא ושל
בעלי בתים טפס. ובחולין (דף
ל"ג) חמא חוט י אית בהו ככפלי
תלתא מימינא ותרתי משאלא, אמ'
אני ואיתימא רב יהודה חמא חוט
אית בקיחא שלשה משום תרבא ותרתי
משום דמא וכו'.

חבט, *eingraben, ausgegraben*
einbauen, ausbauen

חבטה, *Ausgrabung, Weich*

חבטין, *schädigen*

חטט, ברכה (דף ט"ו) החוטט

בגדים לעשות לו סוכה. ובריש משקין

(דף ס') ומתקין את קלקולי המים

שברשות פרטים וחוטטין אותן.

ובכ"ק ד' במקואות (דף קכ"ט)

החוטט בצינור. ובבבא קמא (דף

י"ז) תרגולין שהיו מחוטטין

בחדל הדלי. וביבמות (דף ס"ג)

קח מחוטט שבי, ובחולין בגמ'

סטהור בכלי עץ (דף כ"ה)

מחוטט חטטה סכור, פשיטא? לא

לריכא דחט קפיוס בקנא, פירוש

זה העץ כוונתו לחקוק בו קב

וסקק בו קפיוס גדולה להאלימו

לקב כיון שאין רגליו לקפיוס אלא

לקב אחר כוונתו הולכין וחטיטט

קפיוס איכה קאוצה חטיטה

ושם (דף ל"ב) מתטט אחריו פירו'

סותך וסופר. שחטטה עינה

בערך יף. בשבת (דף ק"ט)

רוחלן במי טריא ובמי משרה גבימס

של סדום אף על פי שיש לו חטטין

שומדות לכי כפה שפנמו חקלת
או נחבו ועיקרן קיימין וספנימיו'
נעקרו לגמרי היו מוס נעקרו אין
נפמו או נפממו לא וכו'.

חבטין, *einbauen, ausbauen*

חטט, בימות (דף ס"ט) ורני

אלעד סדר סיטוי אחר אמרתי

ק' ולא שני חטטין. ובחולין (דף

ל"ז) נב' כשח' א' בעוף, ושח' אית בן

הנך מקום שחטטיו ומאי משמע

דחט חטטה ליטא דרביא הוא

דנחב חטטא כי באוצר וטטהר.

חבטין, *Ausgrabung, Weich*

(*schädigen*) חוטט (דף ס"ט) וחלט

חטט, נכחבות (דף ס"ט) וחלט

ל' רב לרבי חי חטט, פירו' נבית

המפירות כלומר מקום שחופרין

קח היריעות הקלפין שחן עשויות

נחילה, בן כחב רב שלולת הרבה

למי רבי וחלט ליה בחלק שבין

התפרה. כיו למתפרות כסמות

חרוט ווי עליבך דמחטטין

דקיש חסד. ובסוף גמרא דעבודה

זה (דף ע"ה) הני חלטא דיקולי

דארמא דרטיט בחדלי, ובמכא

(דף ל"ז) סאי מאן דחטט לגלימא

לא עבד ולא כלום. בפרק כ"ט

בבלס (דף מ"ג) חוטט משקולת

י"ב, ושל חרשים י"ח, ושל בנאים כ'

למח-חוטט מאונס של זהנים ושל

שוקלי חרומן סוב שלשה אלכעז,

חוטט מאונס של חכונים ושל בעלי

במים טפח, חוטט מאונס של

לחרין חל שוקלי אכוכי טפחים

ובגמרא (דף כ"ט) אמר רב מני

פ'י פגע ולא כגע זפן ונשארן כמו
 זפן ונשארן מלמטה, פגע ונגע זפן
 חמך מהן מקלם ואיך מקלם וזהו שייך
 זכר יט' . בסוף גמרא דענודה זרם
 (דף ע"ג) אלא טבל מאי טעמא?
 כהיתרו כך איסורו, כדשמואל דאמ'
 שמואל ח' יט' ה' אמת פוטרת את
 הכרי, וזהו שאמרו בשבת (דף י"ז)
 כיון דאסר להו למעבד כדשמואל.
 בחולין (דף ס"ג) האי דקחנו כלאים"
 כלאים לאסוקי מדרבי יאשיה דאמ'
 אינו חייב עד שיזדע חטא ושעורה
 וחרץ במכולת יד קמ"ל אור חטא
 וחרץ אור שעורה וחרץ . בפסחים
 (דף ל"ה) זכר יט' ובשעורים
 ובכוסמין וסולת שועל ושיכון .
 ירושל' בריש חלה כולסון מן הדין קרי',
 והם חטא כמשמעה, שורה שהיא
 עשויה כשורה זו שיכולת שועל,
 שעורה כשמשמעה, כספן זה שיכון,
 כוסמת כוסמין, גבולת עד כאן גבול
 של חס, וכי למדים מדברי קבלה?
 אמר רבי סימון מדכתיב ויסרו
 למשפט אלהיו יורנו כמו שהיו דבר
 תורה . בסוף גמרא דהוריות גלחו
 ליה סיני עדיף הכל לריכי
 למרי ח' יט' א . ובנחרא (דף
 קמ"ה) הכל לריכין למרי ח' יט' .
חטא , ח ט א , זכורות (דף ל"ה) אמר
 רב פפא אכיל ולא מיקחי מוס
 שנשפתי ופעי ומיקחי הו' מומא, קא
 משמע לן מניכא צפ' על אלו מומין
 (דף ל"ט) ח ט ין החילוקות שנפגמו
 או שנגסמו פ'י השכים החילוקות

חטא וקבלתם את תורת מעלה אני
 עליכם כאילו לא חטאתם, עולם
 פ'י ואמר רשמא עיביד זכר מעשה
 חטא . וזימא (דף ט"ז) בגמרא
 ומקטיר את הקשרת, פ'י כך מעשה
 שהזאת כל חטא הכינתם בחודו של
 קרן בשתי הזאות פ'י קשורה, ודין
 העולה שמים נחודם של קרנות
 ונחשבות ד' ופ'י חטא ד' כינה ד'
 מחמת על ד' קרנות, לפיכך אחר
 כך נוחן ב' זפן ד' כמעשה חטא
 ואע"ג דם חטא נאך למעלה
 מחזיו ודם העולה נאך למטה מחזיו
 של מזבח כדתקן בפרק ג' במידות
 (דף ל"ה) חוט של סיקרא חוגרו
 שאלמכ להנחיל בין דמים העליונים
 לדמים התחתונים .

חטב, Huzzei, Hatten, preifen

ח ט ב , בריש גמרא דתניגה (דף
 ג') אה' ה' ח' מ' ר' ת' ה' יוס' ות'
 פ'י מ' ר' ת' ה' יוס' אמר הקדוש קרוך
 הוא לישראל אה' עשיתוני ח' י' ז' ב'
 אה' בעולם הזה, אף אני אעשה
 אה' ח' י' ז' ב' אה' בעולם הבא,
 אה' עשיתוני ח' י' ז' ב' אה' בעולם
 הזה, שמע ישראל ה' אלהינו ה'
 אחד, ואני אעשה אה' ח' י' ז' ב'
 אה' בעולם הבא, דכתיב ומי כעמך
 ישראל נוי אחד בלחץ (א"ב מרגו'
 אה' ח' אה' מ' ית' ח' ט' ב' ת') .

חטה, Hute, Hatzeh, Hatzeh

ח ט ה , בחולין (דף י"ח) פגע
 זכר יט' טריסה פ'י ח' יט' , נקודו'
 קטכות במין ח' יט' שיש למעלה
 מטנעת בגדולה ונקראות ח' יט' ,

חט את העוף הנא על הספק תאריך,
 רבי יהודה אמר יטילנה לאמה,
 גמרא חנו רבנן בילד אמר רבי
 יהודה יטילנה לאמה מכתה חנא
 חנא ויטילנה לפני האמה ומחלגלג
 חורדת לכל קדרון. חנו רבנן אש
 חלוי וחט את העוף הנא על הספק
 וחולין שנשחטו בעזרה רבי יהודה
 אומר יקברו רבי שמעון אומר ישרפו,
 ואי קשיא לך הא דתנן בפרק ו'
 דבריות חט את העוף הנא על
 הספק, אש משנמלקה כדע לו הרי
 זו חקב' מבלל אש לא כדע לו לא
 באכלת לעולם ואי מפדע בגמרא
 מחנ' כדע לה שלא ילדה, ובדין
 הוא דמותרת בבאה רבין דמלקה
 איסור חולין שנשחטו בעזרה לית בה
 ומאי מקבר? מדרבנן, ואלעריך מחנ'ת'
 לנופה לאוסרה בהנאה ולחלואשמועין
 אש לא כדע לה שנאכלת, ועוד
 צו הלכה כרבי יוחנן דאמר אסור
 באכילה, גזירה שמיא יאמרו חט א'
 העוף הנא על הספק באכלת. ובגמרא
 (דף כ"ט) מי מיידיב עליה משום
 חולין שנשחטו בעזרה וקמחיה הכומר
 והמעקר אין צו משום שוחט חולין
 בעצרה. בראש השנה (דף כ"ו)
 חוטא בל יתגאס פי' אדם שחט
 בל יתגאס. ביהמא (דף ל"ו) וחכמים
 אומרים חט אתי עמתי כשעמי וכן
 הלכה. מיקרא דנה פרשת לעולם
 ה' דברך נלץ, ובריש גמרא דראש
 השנה (דף ל') ירושלמי מפני מה
 בכל המעשרים כתיב חט את ונעלית
 לא בתיב ביה חט את? אמר הקב"ה

שעירם, ואם לא כדע לו ודאי
 חייב חיל בכסף שקלים. לאש ואיל
 וכנא מין אחד הן, אף נקנה כהנים
 יולדת ודאי מביאה שתי תורים או
 שני בני יונה, וכן בשניה זבה
 ודאי מביאה ב' תורים או ב' בני
 יונה א'. לחטאת וא' לעולה,
 ובשניה ספק יולדת בטן ספק דוח
 הפילה או בפל הפילה או ספק זבה
 מביאה עוף, ותנן בריתא (דף
 ז') על ל"ו כריתות מי שצוה על
 אחת מהן חייב על שתי, ועל
 שניה חטאת, ועל לא כדע לו
 אש חלוי, אי אש זבר מביא אש
 חלוי ובאכל, אף נקנה, חטאת
 העוף שמביאה על הספק באכל לא,
 אש אמרת בזכר שכן איסור אחד
 וז'. ותנן בפרק קמא דבריות (דף
 ו') אלו מביאות ואינו באכל, המפלה
 ואין ידוע מה הפילה, ואי קשיא
 לך הא דגרסינן בפרק כל שעה גמ'
 רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ
 אחר לו אש חלוי וחטאת העוף
 הבא על הספק יוכיחו, שכן בכל
 חותירו ואנו אומרים שכן בשריפה,
 ואם איסור בקדוה? לא קשיא הא
 דאמר אש חלוי אינו באכל מידי
 כדע לו לאחד שיעור שחט ודאי
 או שלא חטא כלל, במסורה בסופר'
 בסוף פרשת ויקרא, ותנן גמי בפרק
 ו' דבריות (דף כ"ג) ברש משנה
 ואם משנשחט טרע לו, אדם יספק
 ובבשר ילא לנית השריפה, ופלוגמא
 דרבי יהודה ורבנן בסוף פמורה אש
 חלוי ערף, ר' יהודה אמר יקבר,

שמקריבין אללו כמו חטפ. כ"א של
ר"ח מחטף אות בעליהן בלומר מי
שמכלאת בידו מתחייב למלכות
שלין ראויין להדיעו אלל למלכות
בלבד וכן בעליהן כיון שמכלאת
בדיהן, כמים ובורחים שמחילין מן
המלכות.

חמא, *Heilen, heilen*
חמא, נבזיל (דף י"ח) והמחיל
רבי יוסי בר רבי חנינא אומר מנין
לחטף את העוף שהיא בזה על
הספק שליטה נאכלת תלמוד לומר
והוא את וזו לובר ולקצת מה זכר
מחיל קרבן על כודאי אף נקבה
מחיל קרבן על הודאי ולו, פירוש
אדם שגנב באחד מחייבי כריתות
ונקדע לו חייב חטף את כשם לו

(דף י"ט) אלל מה אעשה לך ואחא
מחטף לפני המקום כנן
שמתחטף לפני אביו). כי הילד
רכישתו ארום מליף מחטפין.
ובתרגום ונקרב את קרבן העם לפני
ה' מפרכיתא ומחטפיתא. נפיש
דעזר מעזר רבי יהושע דסכנין
בשם רבי לוי אומר בזכות ב' דפרי'
שישראל מתחטפין לפני המקום
בזכות שבת ובזכות טעירות,
בזכות שבת דכתיב אס תשיב
משבת רגלך מה כתיב בתורה לו
תחטף על ה', בזכר פועל ר'
דכתיב ושמחת בכל הטוב.
בהנה פירק קמא דמגלה נהט אנבי'
שמתחטפות על בעליהן פירוש
ענין עיכוב. כ"א של רבי גרשם

(א) דברי רש"י ז"ל סוחרים הדדי פעמים במנחות (דף כ"ז ע"ב) נמ' נחמלם
באפנים (מל"ז י"ח) נש"ל וכת"ן ונע"ל ה' וכש"מ ונתחמא בזהב
ופי' רש"י וכתחטף כשייל כמו בן מתחטף לפני אביו — והמחטף
הוא השולל צלמוד במעשה חוכי המעגל, בברכות (דף י"ט ע"א)
שם פי' רש"י מתחטף לשון חומא, נקל בלבו לחטוף לאביו ולהטריחו על
תאומה ע"כ, ובתענית (דף י"ט ע"א) פי' מתחטף מורפיש בלע"ז
והוא Forfeit רגל חטף ועול — ואם (דף כ"ג) פי' גנב שחול לשון
חטף בלומר הוי הולך וקוסף וכל זה מחנגד לפירוש במנחות, ועוד שם
נמ' ואומר ככף רעננים על מה (ליוז ל"ט יג) כושא עולה ונתחמא
פי' רש"י הא' חמא לשון הורד כדפן במסכת יומא (דף כ"ח ע"ב) התחיל
מחטף חורד, ונבכורות (דף ל"ז ע"ב) ד"ה והכתיב ככף רעננים וכו'
מפירש וכתחטף לשון ירדה וחיברו בתענית (דף י"ט ע"א) בן המתחטף
וכו'. ולפי גרסת הכיפרי שהיה חוס' במנחות שם מחמא בתי' הוא לשון
בית ובתבו חוס' שם נטי' לשון הורד הוא כמו מחטף ויורד וי"מ שחול
לשון טיול כמו בן המתחטף דחוכי המעגל ולא יתכן שם בבכורות ע"ב
ותמיה ל' ביומך אלא הגיון התרגומים שהיה שערך.

ס ו ר ל ר מן ממו כמו סמרוס
חיוור.

חוררת חוררת (a t t a) (Anmerz I. חורורלין (Siehe) חוררת, כפסזים (דף ל"ט) ולו ירקות שארס יולא בן ידי חובמו כפסח בחוררת בעולאין, ובסרק ערני כפסחים (דף קי"ד) הניאו לפניו מעכל בחוררת, ובעבורה דה (דף מ"ח) ובחוררים לא בימות פחמה ולא בימו' הגשמי'. ובס"ק בעוקלים (דף קכ"ט) ושרה הקורן והלגון והנכוס. ובפ"ב' (דף קס"א) ובחוררון משמי שהן משמרים את האוכל. ובפ"ק בבלאים (דף כ"א) חוררת וסוררת גלין, מי' חוררת לעוקא (Lutuca) חוררת גלין סאס מרכ ויהי חוררת שגדות (עין ערך חורורלין והכערס).

חח חח (a u z a t t a) חח, בניטין (דף ע') מאי דרורא? אמר רבני פוריקא דסותי פי' כרכוס שדל בן פסותים (עין ערך מודיקא).

חח חח (a t t e, e f f e) חח, בויקרא רבה זב דמה, וימבכו צמור צמחים (יחזק' י"ט ד') בחיי' כמי ח' של שלובה קלס שהי' מעונג ומת בידם.

חח חח (e f f e) חח, מוחטין את השתילה, בעל הערך גרים מוחטין עיין שס.

חח חח (Bart, sanft, fein, schwach, sch gärteln, erholen, lustwandeln. חח, כנרכות (דף י"ט) ובמעניו

ואסילו המכענע כוסף טארו. אסמירס דמיס לחיזרס כנר פידש בערך גב. במליעל ריש גמ' דפ' המקנל (דף ק"ג) וקני דחיזר א ס"ס סרזס כנר פירשנו בערך ארכבתאי.

חורא חורא (e e e e) חורא, כפסחים (דף מ"ב) זמס של לבעים הכא חרגמו מיא דחורא (א"ב בנוססאות דידן כתוב דחורא). ובמליעל (דף ס') מאי חין משרבטין? ככל חרגמו מיא דחיזרס פי' מים שהמ' בן סובין ומסקין אותם ומנפחין את כריסה ובראית שמיכה וסא כטוסה, ועירי אמר רב הונא מקפחא פירוש שמקדין את הכסמה חוקפין את שערס, ולועזין אסטריטולרי Strigliare (עין ערך זקף השני שגסזי).

חור חור (Apfel (Eugelförmig) חור, רמון גם חמר וחפוס חרגוס דמוכין אף דקלין וחורין. נכרשית רנה (פרש' ל"ר) ויגא סליו, ספוחי זבז במשכיות כספ חרגס אקקלום חיוורין דרהב ננו דסקרין דכספ (א"ב חרגוס ידולמי חעזו פעמוכי זבז טהור ועברו חורין דרהב).

חור חור (a f f e) חור, בריש בלאים (דף כ"ב) חתפוח והחורר אף על פי שרומין זה לא בלאים זכורה (ורש המשנה (דף כ"ב) הפרטין והעורדין, וכן בריש מעשרות (דף ס"א) הפרטין והעורדין אלו סדומין לפרטין) פירל

קמח ב"ט אמר לכו רב חמא פוקו
ואמרו דסקיל טיבותיה וכולו פירוש
שיקח דבריו הנעימים במקום קילי'
וכי להוראתך אטו לריבין לא וראה
בזירות סוגנות בנהרדעא כל אחת
אחת בוצרת בנפה ובכירה. ובמליעא
(דף ס"ג) אלא מעתה מות' ללוות
פאה בנאה מאוס דכלי אמר ליה
סקילא טיבותיה ושדיא אחי יורי
דאמר ליה חטי דקדחי באכלבאי.
ובכחוצות (דף כ"ג) כי אמר רבין
אמר ריש לקיש ארוסה שמחה אין
לה כחובה אמר להו אבי זילו אמרו
ליה סקילא טיבותיה ושדיה אחיורי
בבר מירגמה רב הושיעא לשמעתיה
בבבל. ובגילה (דף ל"ג) סיורא
רב כחמן אמר ורב ששת שרי פירוש
קין קשה שיכול לללות בו בשר כמו
בשפור של ברזל. בסוף גמרא דפתיק
קמח דנרכות (דף י"ב) רב ששת
כדע כי סיורא פל' רב האי גאון
סיורא הוא אח' ממני קוליס
שמלוי בבבל וקורין אותו א' לחזר
וכריעה אלא יכרע מאמלע ממזרסא
זקוף ועומד בברייתו ואפילו בשמותו
מחליו, אלא לריק שיכוף את ראשו
כרי שיהיה כ' א' ג' מ' ו' ז' שראשו
ב' פ' ו', ואשר אמרו עד שיתפקקו
כל חליית שבדרה גם על העיקר
הזה הוא שיכוף את ראשו, ויכא
לוארו מעוקס שיתפקקו חליות שבו
אף יכרע עד שיתפקקו האחרות
ולא שיכוף את עלאיו כל כך אלא
כדי שיראה אימר כנגד לבו והמיקל
אפילו מסדר מנענע ראשו וי

אמר חנו, יכתבו ויחמו דלומתן
דעת הוא דאין אדם משעה בשעת
מיחה, זה שלא אמר חנו כחולי
דחקו ולא בשלים דבריו ובמו אלא
כחבו וחמו הוא. וכן בחרומת מעשר
של דמאי, עם הארץ שהפריש מכרי
של דמאי חרומת מע' אחד מלאה
וחזרה וכתעברה לו בכרי ההוא,
כלומר כד מעה, אמר רבי שמעון
אורי בזה אף בחול שאל, ואוכל על
פיו, פירוש אם אמר תרמי ותיקנתי
פותר, שאלו לא רנה להוליא מחילי'
לא היה מוליא חרומת מע' אלא
כיון שראינו שהוליא אומדן דעתא
הוא-דלויין שומר חזרתי וחקנתי
כאמן ומניין בהדיא רבי שמעון אורי
אומר בשם אבימל שנת על עם
סארין בן אימל דיומוע עליו וכבר
פירשנו בערך דמאי נענן אחר.
בגמרא (דף ל"ב) והא קיימא לן
כרבי יוחנן דאמר נקדוין ריש
גמרא דפרק האומר לחברו לא
וקדש לי אשה (דף כ"ט) בא אה
וקדיש וסור' נכ מהור' יוסף אומ'
סוזרת גרש לקיש אמר אינה
סוזרת.

חזר, *Diffel, Steffel, Dose*
חזר, בשבת (דף ס"ג) ובב"ק
(דף פ"ג) אמר ליה שקילא טיבותיך
ושדיא אחיורי כבר כד ולך פי'
השיבנו האשה באורח טובהך האליכה
על הקוליס כבר הרגשתי שנעתק
העובר שנמצי ממקומו והוא מתנודד
ליפול. ובגילה (דף כ"ט) דרש רבה
בב"ב דרב הונא זמתי מנהרדע' שוכן

החנות הופכה על פיה זה הנקב
כיון שסחמו נעשו סחומים זה בנוסה
של חנות ונטל מלהיות נקב וחשוב
כפתח בית הכנסת בפירוק פלימיו
שנחלק ממנו דין פתח לגמרי. בפסח
(דף מ"ה) אבל במקום שעשה
לחוק אינו חייב לנער פי' מקום
יש בו סדק ארנק ונתן זה הנקב
שם לסחמו שנחלק עושה מלכת עץ
ונטל חף על פי שהוא חות. בסנהדר
נחלק נענין סנהדרין (דף ל"ד)
חוקים שחוקים ים.

חור, zurückgehen, umkehren
חור, בפרק ד' דמאי (דף ט"ו)
ובחולין (דף י') תרומת מעשר של
דמאי שחורם למקומה ר' שמעון
שורי אומר חף בחול שאלו אובל
על פיו. בתובות (דף כ"ה) הלכה
כרבי שמעון במסוכן ובתרומות מעשר
של דמאי. מסוכן דתן רבי שמעון
שורי אומר חף המסוכן פי' החולה
שאלו לעדים כתבו חף על פי שלא

אשר תפסוהם במה תפסוהם
בישיבה ישיבת שבוה, כגון דירה
גיוס ובלילה היא החזקה. ושאלן
לכן אחריות פירוש המטלטלין אין
נקבן אלא במשיכה דכתיב וכי
חמכרו ממכר לעמיתך או קנס
מיד עמיתך דבר הכנסה מיד ליד
והוא המשיכה. בשבת (דף
קמ"ו) ואין שנוקבין בנקב יאן לבתחיל
ואמר רב יהודה משמיה דשמואל אין
מחר לבחור נקב יאן אלא במקום
נעשו לשמר פי' להוליך היין מן
הסמרים אבל לחוק אסור פירוש
היה הנקב בחנות וסחמו שלא יהא
שחת נחלקו רב סבור ורבא והלכתא
גרסא, דתניא מסייעתא דרבי רבאן
רבא אמר למטה מן כיון נמי זהו
לשמר ומותר לפותחו, והיכי דמי
לחוק? כגון שניקבה למטה מן
הסמרים דמלכתא מילתא שאין אדם
עושה נקב בקרקעית של חנות להוליך
יין ולא לשמר עשאו מעמי כאמסכה

לפני חתימה לא רק בעבור הפרגו אשר עליו הספר כי אם בעבור
המלה לרמוז על השקידה ולא יהיו חזקת כעמל דארעא (סוטה דף מ"ט
ע"א) החזקים שוא, ובאשר רבו גס רבו ובאשר הוכיח עליו עדומי אבי
וקני רבינו הגדול בתשובותיו כודע ביהודה מ"ק ט"ח שאלה ב' באמרו
ואין מהחזקים נקו וגומר? והלא זה דרכם ככל למו עבור השמעת קולם
המה מעצרים כל מלה לשגרי שניסודרברס אינם כאמעים ואלו קול ושברו
עמו. ע"כ — ויהיו מלומדי ספר ומצינו לשון עברי לרעת מעלת הנקוד
והנעמים האבות והתולדות החוק והרפא הפרש המבטא בין קמץ ופתח
בין סגרי והסגול וההגדל בין העבר והעמיד (בשאלה מלעיל או מלרע) בין
טעל לחומר בין ח' השאלה וה' הידיעה והקריאה ועוד תבאיים אחרים ועל
ואת יתפלל כל חסיד ואין בית תפלימו בית תפלה יקרא.

חֲזוֹנָא (ח צ י נ א e s i e) של עץ וקורין אותו בלעז רוטטולצו
 סוכא, פרק י"ד בכלים (דף כ"ג)
 מקל שעשה בראשו מסמר כמין
 חזי כס טמא פירוש כלמקל שנותנין
 בראשו ברזל צמינקת ואם מסמר
 נועלין בראשו, שמו בלשון קוד'
 חזיכא ומינקת הוא כמו כוס
 של ברזל ומכניסין בתוכו מקל

חֲזוֹק e f f i s e n חזק, נקדושין (דף כ"ו) נכסין
 חזק, נקדושין (דף כ"ו) נכסין
 שיש להן חזקות נקנין בחזקה
 ואמרינן בנמרא דבמיכאל וכו' נעריכס

ומדברי רש"י שם נראה שהוא רק המוליך והמביא האומר לכה"כ לפי שפרש
 בקיבור שם הליצור, ואמנם מלשון שפרו בו"ו הבינו משמע שהיה
 אומתו לחקוע וד"ל. ובמשנת שנת (דף י"א ע"א) ובאמת הסו"ן רואה
 מהיכן מינוקות קורין כי רש"י חזון הכנסת היקרא את השענה
 הקוראים בחורה ופעמים שאינו יודע היכן לריבין לקרות למדד ורואה היכן
 קורין מינוקות של בית רבן וכו' זה כפי הערוך, אבל סמ"ב' בפירוש
 המשנה כתב שהחזון הוא מלמד מינוקות והמירו החכמים לראות לאור כנר
 תחילת הפרשה שרולה להתחיל עם תלמידיו וזה יש שיעור, ולא יטעה לסקן
 פס"ע"ש וזה כל"ל שהביא רש"י ז"ל ונראה עיקר — ויש לתת טעם למה
 רגל על לשוניו לקרוא המתפלל הקנוע בליבו חזון? בכל המקומות
 הנזכרות החזון הוא כאשר יקרא לפניו פרו"א בשיקדו, השומר רש"י
 ב"ה השמירה, השמ"ש רואים להלקות ולהזמין, המלמד רואה המלות
 אשר בנקדים. ובימים הראשונים כאשר היתה נעלמת חכמת הדפוס
 הכל נכתב בקסם הסופר ודבר פ' היה יקר בימים ההם ובלתי יכולת ועלם
 יד להיות לכל איש מבית ישראל ספר לתפילה או לתלמוד ובטעם רק ספר
 אחד לעד אחר, ובמשנת החבר בספר הכוזרי על שאלת המלך למה
 מתכוונים היהודים בקריאת העברית? לפי שיתקבץ עשרה
 או יתר על ספר אחד ובצבור זה היו ספרינו גדולים, וכל אחד מהעשרה
 מנשיך שיהיה בכל צעל עיניו התיבה וישג, והוא כותב ושב תמיד ע"ש
 (כחרי מאמר שני סימן ע"ט) ושם מדבר מספרי חכמים אשר כולם גריבין
 לעינין אבל בתפילה, אינה כן המתפלל מגביה קולו להוליא הסומעים אשר
 אחריו יתפללו בלחש ועונים בהפרקים ארצו לענותם, וההכרח שיהיה
 איש ירא' ומבין לשון העברי בכלל ובפרט הניקוד והטעמים הנחיים והנען
 שכלעיל והמלרע כנצח וכו', לרוב רק לפניו כפחת ספר התפילה ורק
 הוא הרו"ה דו עבוד זה נקרא חזון ובלשון חכמים נקרא ג"כ עו"ד

בסן ומצרכין עליסן גורא פרי האדמה
לירוש חזין דרנרא דרעני לים
אדעתא דשערי דלא גמר פירי שהכל,
ודגנוכיתא דרעני ליה אדעתא דחזין
והוא גמר פירי צורא פרי האדמה.

חזין, *Wortete, Auffersee, Wortete, Wortete,*

חזין, בשנת (דף י"א) באמת
ס חזין רואה מהיכן תיטוקות קידין
פירוש הוא שליח לייבאר ומרגנס
רואה חוזה שהוא לייך לראוי
היאך יקרא והיאך קורא בני
אדם לקרות בתורה. ביומא (דף
כ"ג) ובתמיד (דף ל"ג) לחזכים
היו מפשיטין את בגדיהן.
בבבא מליעא (דף ל"ג) החס
בחזכים מתא פירוש שומר
מדינות שחייבין לשמור שמירתא
ומירתא (ז).

חזין, בתענית (דף ה') שור
כשה' יורע הולך ונוכה ובחזירתו
אוכל חזין מן התלם (א"ב
בנוסחאות דידן כמו חזין)
(המאמר דר' יהודה פה מיוסד על
אדני הפסוק ביהלים (קכ"ו)
הלך ילך, ובמרגנס שם דפוס
ויכליל מלחמי ורעי חזין (חזין)
מן חלמא וכן הובא במתורגמן
שה' תלם ע"ש וגרס ג"כ חזין).
בכמות (דף ס') דנרים הרעים
לחלב כנא מאי אמר רב כהנא כמות
וחזין דגים קטנים ואדמה. ובבבא
קמא (דף כ"ח) אכלה חזין רבי
יוסי הגלילי אומר כידון במשחיר
שנו. ובסוף בבא קמא כמות וחזין
אין בזה משום גל, ובאחרא
דקפדיש בזה משום גל. ובעירובין
(דף כ"ס) כמות וחזין מערבין

(ז) כל המקומות שפניא הערוך לפרש מלת חזין רואים אלו שאין זה שליח
לייבאר לתפלה כי אם שמש הקהל. והנה מלינו בתלמוד מלת חזין
בשלוש עניות אשר עסקיהם שונים: (א) חזין מרחא בנ"מ (דף ל"ג ע"ב)
אטויעקב חזון מרחא הוה? והוא שומר העיר, (ב) חזין בית דין בשנת
(דף כ"ו ע"א) אגל בני שמואל שחטאו במקדש שחד, כדי להרבות שכל
לחזניהם ופי' דש"י שם שמשיהם שאכרין אותן לגלך ולחזמין
הכקראים לדין, ובמנהדרין (דף י"ו ע"ב) פי' ד"ס ואני חזוני:
שמשי בית דין ללקות החייב, ולחזמין בעלי דינים להין,
(ג) חזין הבגמא הים בעגודת המקדש ומפורש הוא במכתת פמיד פירק חמישי
שהחזכים היו מפשיטים בגדי הקדש מאת הכהנים הנמסרים להם ולא
היו מתייין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שיוצאין בגדי חול וכמו שכתב
הרמב"ם בבלכות חמירין ומוספין פירק ד' הלכה ב' ג"כ וזה היה עבודתם
שם. ובשנת (דף ל"ה ע"ב) משמע שהחזן סכנסת היה ג"כ החוקק
שאמריין שם נחמו חכמים שיעור לחזן הכבסם להוליך שופרו לביתו

חזא, מסכת שבת פרק אחר רבי
עקיבא פלפלה כל שהו, למאי חזי?
ובדניאל די חזי למיזא. ותרגום
יעשה עולה במשפט יעבד עולתא
כד חזי פי' בלשון תרגום כמו רחוי
בלשון הקדש.

חזז, *Chazze*, *Chazze*
חזז, נסוכה (דף ל"ד) עלמה
חזזית על רובו. נכבדות (דף מ"א)
ובעלי צלת ובעלי חזזית. ובניסין
(דף ע') לחזזיתא לימי שני
קטיי ארזייתא. או גרב או ילפח
תרגום או גרב או חזזין.

חזזין, *Chazze*, *Chazze*
חזזין, נחמית (דף ט') ה'
עושה חזזין מאי חזזין? אמר
רבי יהודה פורפות פירוש עבי דקי'
נקראו חזזין והיינו עינים
קלישת' דתומי עינא סמיכתא ונקראו
פורת' ומפורש בערך אר.

חזזין, *Hasisa (ein Dorf)*
חזזין, נפ"ו בכלאים (דף ל')
מעשה שכלך רבי יהושע אצל רבי
ישמעאל לכפר חזזין פי' שם מקום.
חזזין, (חזזין *Chazze*)
חזזין, אובל חזזין מן התלם בעל
הערך גרים חזזין עיין למטה.

חזם, *Ausfcheiden*
(*in Süßmilch*)
חזם, נפרק ג' בדמאי הרולה
לחזום עלי ירק פירו' לשלף
העצבים הרעים ויא אומרים לעשות
אגד וית בלשון ישמעאל קורין
לאגודות א לחזום.

חזן, *Chazze*, *Chazze*

חזא, *Chazze*, *Chazze*
חזא, בל"ב בתמיד (דף כ"ט)
סידר את המערכה הגדולה מזרח
וחזית' מזרח' פירוש פני המערב'
למזרח, תרגום וירא ישראל
וחזא. ובפרקנ' נפרה (דף ל"ו)
ומפתחין נה חלונות וחזית' ה'
מערכה פי' פני המערב' של עלים
ומראיתא למערב למקדש שהמקדש
צהר הזמים במערב היה כדאמר
בפרק השופרין ועושה חזית מצחון
וכתיב מול מחזה אל מחזה.
מדות אשך תרגום ירושלמי חזזייה
חזק ומפורש בערך אשך (א"ב)
בנוסחאות שלנו אין גרסא זו כי אם
דחמר כוליא). נפ"ס ערבי פסחים
אכל לא חכימא אכל ולא חזזיה
אכל. בחולין (דף מ"ו) חזזותא
כשירה איכא דאמרי כחזזותא
דלופתא, נפרק אלו מליאות אמר
רבי אבהו הואיל וחזזותו מוכיח
עליו, אף על גב דנחמ' ויתי מידע
ידיע דוכחא ודוכחא דאיכא ואיכא,
פי' שני אלים היינו טעמא דלא הו'
יחז הואיל וחזזותו מוכיח עליו
כלומר סר אי הן של אלים מוכיח
עליהן דיש שהן לנכות ויש אדומות
ויש שחורות וידוע שדה של מי מגדלת
לנכות ושל מי מגדלת שחורות הלא
לא מילאני בעליהן דנחמ' כוליה
מכירין את שני. סבר אחר הואיל
וחזזתו מוכיח עליו כלומר נחמ' ויתי
של כל אדם ידועים לכל פי' בענין
של מעלה.

חזא, *Chazze*, *Chazze*

חוריתא, (Anmerz. II) חוריתא, ח' את הסמדרס והאכמה חוריתא וקבו.

חור, ח e i f z ח, נצח (דף י"ט) ומחויין את האור במדורת בית המוקד פי' מלאך כל ח' נסמך (א"נ במוסאיו' כתוב ומא' ג' ב"מ (דף ק"ב) כיני דמי פוסה-טכוסה דע? אמר דיש לקיט כל עתהנית בפיוזגס פי' כש פורסו אדם מחתנה סמאי' בתוך ידו בלומ' נבלע וקקפ נכף ורו ואלכנעותיו ונמלא גודלו כונע בלנעיו והסוכ' בתוך כף קין ואלכנעותיו מובלמו

חור, סמדרין (דף ל"ח) סית לך בר סיורגחני פירש רא' מאה נוחים.

חורא (חורא e f e i e) חורא, מיא דחורא בעל הערך נסמך חורא פיין סס, חורולין, (ו א ז ז ז א e e חורולין, סמכים (דף ל"ט) ד' יתדה סומר אף חורולין וחורת גלן וכיוצא בכן (א"ב) נוסחאות רידן כתוב אף חרת גלן דין ירק מר) (נס הערוך סגיס טעם הוס בערך חורת).

1) Nach unserer Besart heist es: חורת welches Zarchi; Lattus (ital. Lattugo, lat. Laetuca, span. Lotuga, engl. Lettice) Zattich überlegt, Maimonides in Chikalm (o. I. Misna 2) versteht unter חורת den Gartenlattich und unter חורת גלן den wilden Zattich der auf Schutthaufen, Hügel und an Bäumen wächst, wohin auch der Basos גלן deutet. Abeling behauptet daß das lateinische Lattus (Blatt) wegen seiner breitblättrigen Beschaffenheit zu dieser Benennung Anlaß gegeben habe; wie viel Pflanzen aber dürften mit größerem Rechte eben so heißen. Wunderbar ist es daß diesem großen Sprachforscher, die wahre Ursache entging! nur ihr Milchartiger Saft konnte dieser Pflanze in allen erwähnten Sprachen diese Benennung erwerben. (Milch; lat. lac, franz. Lait, ital. Latte, span. Lecho). Darum scheint auch die Besart des Aruch חורת die Wichtigste weil sie ebenfalls diese Anspielung enthält. Die Alten hielten darum auch diesen Salat für einschläfernd, und genossen ihn daher gewöhnlich des Abends. Den bitteren Milchsaft des wilden Zattichs der giftig ist, hielten sie für ein sicheres Heilmittel in Leberentzündungen und Gelbsucht.

גברא דא חו' אכריא דחייא דריא
גלותא אמת לקמיה דרב נחמן חייב'
לשלמי, ומסקתא מחתיתין ירענא
דמתן אס מחמת הונן חייב להעמיד
לו שדה אחת, וקיימא לן דאחרי
אחויי אבא אס אכסכו והראס
פסור דתנית ישראל אכסכוהו גויס
והראס ממך חכרו פסור ואס כעל
וכתן ציד חייב (א"כ פירוש אסו
כמו אסוי, ה"ר א"כ).

ח'ח'ח'ח' (Sign. R.) Choteph

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח'ח' (ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח')

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח'ח' (ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח')

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח'ח' (ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח')

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'
ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ח'ח'ח'ח' (ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח')

ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח' ח'ח'ח'

ורושינת לין סידוק זה כאכטו
סדוק ספירטני בערך הדק.

חרק, *Stilchen, Scheilchen*
חרק, בגמ' (דף מ"ו) מלי
חליות? כעין חליות דחית גיס
סידקי סידקי פירוש שאין
טלסין זה מה אכל כראין כספן
פרודין וחינן פרודין, ונראה שמעמדה
או בטלסל כנונס הלכך החליות
צין גדולה בין קטנה אפירכ וכו'.
בחלקן כפ' או טרפו' (דף כ"ט) מדוק'
בעק' (א"צ) ננוססאות דידן כחוב
סרוקות).

חרק, *חרש, חרש, חרש, חרש*
חרש, נבחרות (דף כ"ד) לנחמרת
מאי דר' יהודה חיש לגומלין ורבין
לא חיש לגומלין והא ספכ' שמעין
לכו דתמן בפרק רביעי דמאי' (דף
י"ו) החמרין שכבכו לעיר למכור
חבואה ואמר אחד מהן שלי סדש
ולא החירו סעומר, שלי חינו מחוקן
פירוש חינו מעומר חין כלמחין
דחישין לגומלין, שמה החנו זה עס
זה שאלחד יאמר כן על חבירו
במקום זה, וחבירו יאמר עליו כן
במקום אחר וכו'. נפירא באמר
אל הכהנים פמין וספרתם, של
דברים חלויים בארץ וכוונן
בארץ ובחוליה לארץ סדש
והערלה והכלאים, הסדש
סמר מן סמורס בכל מקום,
והערלה סלכה, והכלאים
סדברי סופרים. נקדושין (דף
ל"ח) ומה סדש חין חסדו חסור
סכס ולין ספגרו סיסור עולם מי'

חרר, *(Seibhermutter) ianeres Bemach*
סדר, נכנס (דף י"ו) ססדר
וספורודור ובעלי'.

חרר, *(Streng oder milde)*
סדרין, בספיקס' דרני עקרה
בארץ סדרין (זכרי' ט', פ') מהו
סדרין זה מלך סמשיק סהוק סד
לרשעים ורך ללדיקים וכו'.

חררונא, *(חררון) (Zehe)*
סדרונס למינס סרגוס יחלמי
וה'צ למינסו (א"צ) ננוססאות
דין בחוב סדדובס).

חרות היא לך פירוש דב' היא
 שמועה זו שאמרתי לך אחת היא
 לך בלא שמועה אחת בלא שמועה
 אחת ממני לו: סודותה היא לך
 דשמעת קמי השתא והשתא אי את
 לך בה טעמא אמר ליה חרות
 היא לי דקמי השתא הוו אמרי לך
 כדני אלעזר והשתא כדני יוחנן

חדר , בנצח (דף ז"ב) כפל חורף
 חדרו פכמי , ונפגלת חיכה זכרה-
 ירושלם בנמול עמה ניד לר ואין
 עזר לה רבנן דתמן אמרי כפל חורף
 חדרין פכמי . ספר אחד מחרפין
 פכמי , רבנן דהכא אמרי כפל
 חורף סגין טבחי . בנצח (דף
 ס"ג) שני תלמידי חכמים המחדרין
 זה את זה בשלכה , בחולין (דף ח')
 חידוה קודם לליבוה , ואס (דף י"ח)
 דיש לקיש שכשר בחורף דכונעל
 פי' בחירוד סגולנות שהיא למעלי
 מטבעת הגדולה . ואס (דף ס"ג)
 שני ראשי חרף שני ראשי' כדן
 ורשי' טמאה , צפ"ב בכלים (דף
 ט') כפון האלפס-צומן שהוא נקיב
 יזם לו חרוד טהור פי' שילא זמן
 הכלי כמין קנה שילאו מטנו האים
 ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר
 חתני חרודי' טרם , פירק ד'
 בכלים (דף י') הדרש שאינו יכול
 לעמוד מפני אורו או שהיה נו
 חירוד , וחסירוד מדרשו
 טהור פי' אם הכלי חרף מטהמא
 אינו יכול ליצא כמו כן ואם יש לו
 אף גדול מונעו לעמוד , בסנהדרין

[illegible]

אֵימָה קַגִּיגָה בַּעֲלֵי חַיִּים סָפָה

Digitized by Google

מסדר זר עלי ונמקלת כוסחאוי
תרגום ידועלמי הכו נסכורי ס מח
נסכר זרי .

חבש, e i i i u m
 חבש, נשנת (דף מ"ה) ונבילה
 (דף כ"ו) וכן אמה מולת בפרסקין
 ונבולשין. ונכחכות (דף מ')
 אבני אבן אפי' קראו ונבולשין
 פן חבולשין ונבולשין קודכי"
 Cognac וכו' שחרגמו.

[illegible]

חבת, e n n a f e
(bas Mebadene barin)
חבת, בימא (דף כ"ו) - במשנה
הסולת זה תבית ים והיין.
ובמשנה (דף ל"ו) תביתם בהן
גדול לישתן ועריכתן בפנים פירוש
בהן גדול מקריב בכל יום עשירית
האפה במחבת מחלתם בנקר
ומחלתם בערב דכתיב זה קרבן אהרן
וכיו' .

Sich herumdrehen, 27
 (im Kreise tanzen)
 (297) תחזור תחזור, 29

סדר בורותיו חילטת פך דקאי
 ריקמי ריקמי האי נמר גוונן מיצעי
 ליה? אלא ככזי מה כזי אאינו
 קודר אף סורה אאינה קודרת,
 סבורס מלשן סדר בורותיו
 בנק יתס מחסמס, יגל
 מגלגל, מכלת מכלכל.

[illegible]

חברת, אצלם זאב
סדר בר, מרגש אך סך ילופני
(מחלים קלע י"ס) גרס סך

במקטע לחד שלל לשום ע"ז אלל
 על מנת לחברו שיבא אליהו ויבא
 שדים הרבה שיעשו רעונו, ולאוהיינו
 עובר ע"ז? אמר ליה אבני מקטע
 לחבריה חובר חבר הוא, ואינו
 אלא בלא? דכתיב ולא ימלא נד
 מעביר בנו ובתו וסמך ליה וקובץ
 חבר? אמר ליה התורה אמרה
 חבר זה המקטע לחד על אבני
 לחבר, במקילה, ודאי היינו נעל
 אבן דכתיב ביה דגימה ואידך
 חובר חבר דאינו שלל בלאו,
 היינו שמחברו שלל על ידי המקטע
 אלא על ידי ליחוס כדכתיב חובר
 חבר, אחד חבר גדול שמקנן
 כיתות של סיוות גדולות ואחד
 חבר קטן שמקנן סיוות קטנה
 ואפי' נחשים ועקרבים חיינו על לאו
 דלל ימלא, אמר אבני חובר
 אפילו למלמד ויבורא ועקרבא שידחקו
 זה את זה ויהרגו זה את זה אסור,
 ואי קא איתין בתריה שרולן להאיך
 ומא' הכי מחברן שלל ימקוהו שרי.
חבר, *Seule, Stieue*,
 חברה, נבבא קמא (דף פ"ד)
 כוהן בין אית ביה חבורה ובין
 לית ביה חבורה משמ' וחבורה
 חבורה משמ', וכוהן בינמיס
 שמרחק כלל ופרט וכלל ופרט
 המרחקין זה מזה קא מיכלנו וכו'.
 לא מתנגדו חרנס ירושלמי
 סבורן סבורן. בשבת (דף ק"ו)
 בעאמיניה לוי מר' מכן לחבורה
 שאינה חזרת? שנאמר היום פוץ
 פוץ יערי ורור ורור

גא ככל מקנלי שורלא חרין יחיו
 נדרו על שלל משום שלל
 על חבר משום מתכו'. ועל
 כמר חלוצת משום טבילם קא
 מקטעי שכבי מפני שמחידים ביום
 אידם, ואמרינן בניסין (דף י"ו)
 ונה צר צר חס חלל על לגבוה
 ונ יפודס ורבען לשויל צים אדהבי
 אחא בהוא חברא וקאלה לשרגא
 מקמיהו אמר רסמנא לו נטולך או
 נטולך דצר עשו, למימרא דרומא
 מעלו מפרסאי, ונחמי רבי חייא
 אליהם הבין דרכה וסוף ידע וכו'
 ידע הקב"ה בישראל שאינן יכולין
 לקבל גזירתן של רומיים עמד והגן
 לנבל שכו מאז החברים האלה
 נמדי ופרס, לפיכך אמר רב חסא
 גוי ולא חסא חבר וחסא חבר
 ולא חסא תלמיד חכם שאף על פי
 שנדר מיצר הרע יש לו אימת
 ממלא וכליטין ופריבי העם ידאי'
 ממנו אבל תלמיד חכם לא כמפדש
 נערך אסי ואעפ"כ תלמיד חכם
 מפי עדיף יש לו אימה מיתוס
 ואלמנא (א"ב מדינה קדושה לארמני'
 נקראת בלשון העמים חבריה ואנשי'
 חביר) (פיין חוס' שבת (דף י"א)
 ד"ס ולא חסא חבר וחוס' גיטין
 (דף י"ז) ד"ס חל מקמי'.

חבר, *Seißenbannen, beissenbannen*
 חבר, במסעדרין (דף ס"ה)
 ונכריסות. (דף ג') עולא אמר
 נעל אבן דקמני במקטע לחד, והיינו
 מעסה רבא. מחקיף ליה רבא אס
 כן סינו עובר עבודה זרה? אלל

מקן י"ב נכלים (דף כ"ג) מאמר
הוא עשרתו בית שמאי אמרו משיב
ונות הלל אמרו משיב חב שירו
מלשון ויחבר,

חבר (I) ח ב ר א ל א

חבר, בשנת (דף י"א) אמו
רב תחת ושמעאל ולא תחת גוי
תחת גוי ולא תחת חבר, תחת חב
ולא תחת תלמיד חכם, תחת תלמיד
חכם, ולא תחת יתום ותלמדה. פי
תחת ושמעאל ולא תחת גוי תחת
חכם גוי ולא תחת חבר שהם
פרסיים קורין לכומריין חב ריין ופי
לוחן חכרין רעים מאד ומפירין לגרש
כדלמדין בסוף כירס (דף מ"ו)
שהו לטלולי שגא דתכופתא מקמי
חברי בשנתא פירי שגורו שלא
להדליק ברזאס שלא לתועבותיהן
ביום אידם והיו ישראל סדליקין
בפתח ואם יראו העובדי כוכבים כר
חכוכס ידעו שמדליקין בביתיהן
ואמר בביטה (דף ו') דלירכא
דאיכא חברי חיישין פירו' שאומר
ל'אראל ביק אהס קוורין המת
שכס חקברו המת שלנו ביום טוב
שכס חיישין ומשהין למת. ואמרינן
בינמות (דף ס"ג) בגו פלל אכעיסס
רבי יוחנן אמר אלו חברי ים אמר
לוי לרבי יוחנן אלו חברי לבבל

אברורי, למעלה מן המסאוי
בית שהיה לר המסאוי האחד פנד,
וכשני קל, ורנונו להשנות המסאוי
שלא יהא מטרטן ומוסיף על הכר
הקל להשנות המסקל שלא יהא אחד
מהן מכריע ועליו אמר' משנתינו
מחיר חבליים וקשרים והשקי'
בופלים, שהקשר למעלה הוא ואין
לריך להגזיה שק, ולא להוריד
אלא בשמחיר הקבל כופלין חבר
גואלקי כמלאו גואלקי על
פירי הנהמה, ואבר זה על גואלקי
כמלא אבר זה לרי לרדים, שיכמי
גואלקי, דגואלקי עלמן
אין קשרין בחבליים, שלא כמכסג
שהם לאורחין המהלכין בדרכים
שעושין בראשי השקים במין קרסים
ולקלואם בין החבליים, ומכנים
הקרסים בלולאות, אינמי לולאות
בלבד, ומכנים כן עץ ומחבר ה
וכשדולה לפרקן מוסך העץ שהוא והן
בופלין, ונקרא העץ ההוא לפתא,
ואינו מגיע ללרדין ואותו האבר
במי שמוסיפין על המסאוי הוא לירי
לרדין והוא מותר אבל הלרדין
אסורין, בדרכות (דף ל"ה)
אברו חל כלמי שמיא כלומר פלדס
שאר לפבריו עד השתא לא כוין
ועכשו צעי לכוחו, בכלי מחכות

1) Chabur wahrscheinlich die Gegend am Fluße dieses Stadtmens
in Chaldäa, den die Araber Al-Chabur nennen und der vermutlich
mit dem חבור in Gen. i. 1. (1, 3.) einerlei ist — die Einwoh-
ner heißen חבירי: Chaburäer,

בער שסוף כלומר חליך ויחיל יח
 על גומו כרי שיסור מעליו שיכוח
 הקרי, כן רבא היה פעלה ומוריד
 בנו כעין שיסוף על גב החמור מן
 הלך, לא על גומו של חמור כעין
 רכיבה אלא היה מושיבו ע"ג החמור
 והמינוק מנכדר ונחית, ואניו מחזיק
 זו וסחורו אלא יפול לארץ, אמר
 ליה אביו משתמש מד בנעלי חיים?
 כלומר המשתמש בנעלי חיים עובד
 מאוס הא דתנן ולא רוכבין, על גבי
 בכמה, האינן רבא אינו על שדרו
 של חמור, אלא בלידי החמור אבי
 משסוף, ולרדן לא גזרו רבנן,
 מדתנן מחיר תבליט והאקים כופלים
 מאי לאו בחבר גואל לקי ולא
 גזרו רבנן, פירוש חבר גואל לקי
 כשעוועבין הנהמה מביאין מק
 ועוצבין אותו מלך האחד, ושק
 האחר מלך השני, ומביא חבל
 וקושרן ומחברין ומשרבנן בלידי
 הנהמה וכשמבקצין לערק מאולן
 מנבזה האקין לרפיץ קצר האכל
 לסויות כח להמי' ומחיר ומכיש
 האקי' והן יורדין מלידי הנהמה
 ונוטלין לארץ, כמלא מביה ומוריד
 האקים בלידי החמור, כאשר מנבזה
 אבי את בני על גב החמור והוא
 יורד בדרך שיסוף, אמר ליה אביו
 אינו חומר מחיר התבליט בחבר
 גואל לקי מדתנן כינר מאברין את
 הערים ומשרשינן ליה מלחן אבר כן
 מושיף, כמו אבר גואל לקי והוא
 למענה כדלמרינן בבבא בתרא (דף
 כ"ד) בשבדורי הוא ימני ופירוש

ביר שמתפללין בו תפילת המושבין
 פתחיד פטור, אבל מקום שאין שם
 גבור מתפללין בו תפילת המושבין
 פתחיד חייב להשכלל תפילת המושבין,
 והו' פי' יסיד אלא בחבר עיר
 איכ' בידיהו. בתגינה (דף כ"ז) ונדר'
 (דף ו') והאמר עולא חברי א מרן
 גליל' פירוש חברי א שובלין חוליקן
 נטהרה. ובמכחח (דף ל"ג) שאחד מכיף
 לכל פסוברים ון ואין אחד שומך לכל
 סבוברין. ובריש גמרא דתמורה
 הנמיב קרעכו פסול מיבעי ליה
 לרנות כל בעלי חבורין לסמימ'
 ורני יהודה כל בעלי חבורין
 למטיבה לית ליה. פי' אחד מכיף
 מה ואק שבאלימ' נאעילו ונאכל
 סברו. ובבינה (דף כ"ה) נפלין
 סברין ברעבא פי' רב הונא
 ורב סמאל חברי א של רב נחמן
 ויה קרא לרב הונא סברין וכן
 רב סמאל ולרבה בר בר חנה בר
 סברין ברברנחא נקויות גדולות.
 נאנא (דף ל"ב) בחבר שוז לו
 בחבר רע פיר' בשה טובה
 לו בשה רעה. נאנא (דף קכ"ד)
 מ"א) חבר אינו לריך המרסא
 פי' מפני מה ממרין אלא יאמר
 כרולא לא הייתי יור' שהפדג כהרז
 אלו הייתי יודע לא הייתי הורגו,
 וחבר אינו לריך אלא יכול לומר
 לא הייתי יודע. נאנא (דף קכ"ד)
 מאי לאו בחבר גואל לקי (עין
 פ"ד גאלק) פירוש אביו אשכחיה
 לרבא דקא משסוף לגריו אגבא
 וסאדא שיסוף כדלמרינן, ואם

(דף ע"ד) מאי דענד חביתא

חייב ז' טענות פי' משום חופר

החדשים, וכשחוקו משום טוחן

וכשמשליך לרורות וחדשים שבו משום

בורר, וכשלא היינו הלם, וכשמתקן

היינו מתקן, ועיקר מלחכה בכין

וגמר מלחכה והשואתה מבה בסטיס.

חבל, *Werbbeben, verlegen*

(פ' ע"ט, ג' א' ב' א' א')

חבל, בשנת (דף ק"ו) ובגא קמא

(דף ל"ד) חני רבי אבהו קמיה

דרבי יוחנן כל המקלקלן פטורין

חין מחובל ומבעיר, פורב בלריק

הדס לכלבו, מבעיר לריק לאפרו

לכסות בו לואה. ובגדרים (דף

ע"ד) חבל עקב בן עזאי שלא

שמעת את רבי עקיבא (א"ב פירו'

הכל בלשון יוני ווי, תרגום

חללי לי חבל עלי) בכלי מתכות

פרק י"ד בקלים (דף כ"ג) מאמתי

היא עשרתו בית שמאי אומר

משיחב פי' מלשן ולא חבל וכו'.

במכות (דף ז') מנהדרין הסורגת

אחד בשבוע בקרחת חבלכית.

ולאחד קרחת חוב לים אלו

חלמידי חכמים שבבבל שחבלין

זה לזה בריש גמרא דפרק דיני

ממונות זה נורר.

חבל, *א' א' א' א' א'*

חבל, בבב' (דף י"ח) חבלא

קאי לכוהל פירוש חמא חבל היינו

חבל שנערך ה'.

חבל, *א' א' א' א' א'*

א' א' א' א' א'

חבל, בבגא קמא (דף י') והאיכא

(י') התיא דתתא לקמיה דרבנן

אמר ליה פתח פתוח מלחמי אמר

לכו רבנן חסדו כופרי מצרכתא

חביתא ליה. פירש גאון כופרי

עליה לחין הנלקחין מן חריו' של

דקל, מצרכת' נצרכת של כונסין,

ונעשה כנו לאתו מקו' וכן הוא או'

סכוכו והלקוחו ככופרי כי כנר חנו

בנצרכת כלומר ידע את הנשים.

ס"א מקור ובנצרכת אח' הן לבן פינהו

מצרכתא כלומר על מקור חנו

עלמו.

חבית, *attemenleife*

חבט, צפיק אחרון דמקואות

(דף קל"ב) אלו שאין לריבין שיבא

בהן המים קיטרי העניים הכימין

וחבט של פנדל פירוש אונס שיש

לרועות של פנדל.

חבטא, *antelleib*

חבטא, במגילת איכה רבתי בגוים

נכסי חובטא ומציא יהב קדם

אתמיה. ס"א נסב קרביא ומציא

(א"ב בנחשאות כחוב נסב בני

מציא).

חבית, *א' א' א' א' א'*

חבית, בבב' בכלים (דף ח')

הפכים הגלילי' וכתליוכו' שיעור

קרקרומיהן כל שהן פי' חביות

קטנות, אית דאמרי וסאכיונות

מלשון כאובות חדש', בסוף

ב"ב במקואות (דף קכ"ז) ר' איעור

אמר היורד בפי חבית פירוש

המנקין המרום והכיבין מוציאין

כמים והטיט בחבית ומריקין

לחן ופי' לר ומה חבית בשנת

יטן, חובטו במקלו ורשעו היה לו
לדוף את כסותו. ובסוף גמר
דמיון חובטין אותם במקלות
ובזבזין אותם בכבדות. צבצב (דף
פ') כראש דברי רבי יהודה צבצבו
מי' פיד טרוף. בעירונין (דף מ"ב)
פוזל ומקרת פניו חובט פ'י
ר' ניסים כגון שהבית פתוח משני
לדדין וכלתו מדחו במקלת הבית
מחת החקרה, כגון שהבית פולו
מקור' הרי הוא כד' אמות ומטלטל
בכלו, ואם תאמר הרי הוא פתוח
לצר מערבית וכאלו פרוץ למקום
האסור לז' קא טשטע לן רב הובל
דמקרת הבית חובטת רשע כחלו
מקרת יורדת ופוחתת לר' מערבי,
צבצב קמא (דף כ') בור שקיינה
עליו תורה לסבול ולא לחבטו פ'י
שמה מחמת הכל וסמימות שבחוף
הבור ולא מחמת המכה שכל
בקרקעית הבור. צריט גמרא דחולין
(דף ח') הבלא קריש או חבטא
קריש פ'י סמימות קריש או פליעת
המכה. ונכ"מ (דף ק"ו) אי
בחבטא כפל אי בחבטא כפל פ'י
שחבטתם הדוח והפילתם ממעלה
למטה וכשחברו. ובפסיק' דפרה אמר
ליה חבוט חבטין דהיא שנת
בקילטא פ'י רמי ואחבטין שיפה
להלקיחך בצביל פעם אחת.
וחבטא בהפקר קני. צבצבא (דף
ק"ה) כנר פירשנו בערך צט,
צבצבות (דף ל"ו) אמר ר' זירא
מפני שחבטת על גב קרקע
טלהו במי מחבטא. צבצבות (דף

סוף זכ' . ונכ"צ צפדק חקת הצמ' .
צבצבא כל חקת (דף מ"ב) אמר
רב יסודיה הוה קלימא קמיה
דחביבי. ובחולין צפדק שחט
אחד בצוף צבצבא כפלה סבין (דף
ל"ב) אמר ליה רב לא הוה צדיחא
זיה צבצבי דאשיליה פ'י דורי.
(ר' היה קורא לר' חייא חביבי
לפי שהיה דורו) דוד אהרן מ'
ירושלמי חביבא דאשרן. ואם
אשר יסבא את דודתו חרגוס
חביבא, דודתך היא (א"ב)
כן חרגוס דוד אהרן וחרגוס יצבד
דודתו חביבא, אבל חרגוס
אשר יסבא את דודתו נכנסאחא
אלו אחת אחרת, דודתך היא
אחא אחרת).

חברה, H o b a
(Schme eines Mogsels)

פכה, בחולין (דף ס"ב) שמה
פכיות הן חובה פוגע וארכא.

חבר, H a b a
(Gatten des Rabbi Huna)

פכה, נכ"ק (דף פ') אמר ליה
רב אדא בר אבהו לרב הובא ידיך
מאי אמר ליה ידי קא מעט' ליה
חובה פ'י סס אסא.

חבט, Schütteln, schlagen, klopfen
חבט, H a g, H o g

חבט, בחובה (דף מ"ה) חריות
של דקל הטמלקטין וחובטין על
גני המזבח ואותו היום בקרא יום
חיבוצ חריות. בריש מדרגובל
משמר שאינו עומד ואמר לו איש
קר הבית אלון שלך, גיבר שהוא

לפנאל בחיב עד אום גלג' .
 זנסוף גמרא כל העומד לשרף כשרוף
 דמי נוחר ופרס חמאי מטמא טומאת
 אובלין עמרא בעלמא הוא אלא ליה
 חיבת בקדש מבשרתן פי חיבת
 בקדש משויא להו לשליקן מוכשרין
 כמוכשרין ולשליקן ראויין לאכלי כרסין
 לאכליה . ונכחנות (דף כ"ז) חיבת
 חופה קונס או חיבת ביאה קונס .
 (ונמלא פעם אמת בעברי אף חבב
 עמים (דברים ל"ג ג') .

חב, Berbergen, verhehlen

(ח פ ה ז ו)

חב, נכחנות (דף כ"ז) אס יש
 שם מחבואות אמת מלמא על כל
 ההכחות כולן . ונפ"ז בפיאה (דף
 ט') משתלקי סמחבא פירוש
 שידרוק מחבויין כדכתיב מכל
 המחבואים אשר יתחבא
 שם . נלמדות (דף ס"ג) ונסיפרימה
 צין מחבת למרש' שהמרשט
 יש לה כסוי, ומחבת אין
 לה כסוי דברי רבי יוסי הגליל
 דבי חנניא צן גמליאל אומר מרשט
 עמוקה ומעשיה רוסין, מחבת
 לפס ומעשיה קצין פירוש מחבת
 לפס אינן לה בית קבול אלא
 חלקה דכתיב על המחבת,
 מאי טעמא אילימא מרשט מאס
 דאמיא ארסושי הלב בדכתיב
 דקט לבי דבר טוב כלומר
 הדבורי הלב? מחבת דאמיא
 אמתבואי הלב כדאמרי אינאי
 קא מכבא כדוסי כל' שננע
 צפיו כדיבור? אימ' איכ' מחבת

דאמי אמתבואי הלב כדכתיב
 למס כחבאם לברות, מרש
 דאמי ארסושי הפס כדאמר
 אינאי קא מרש' שיפיותיה
 כינר' אחר רוסין רותחי
 מעשיה קטן ישנה מים מועטין
 ונכירה (דף ל"ט) אס היתב במחב
 והניע שעת וסחם. ולא בדקה טהורה
 שחרדס מסלקת את הדמ'. ובסוכה
 (דף מ') ונבנ"ק (דף ק"א) עלי קבי
 ועלי גפנים שנבנן בחיבה ענ
 פני הסדה לקטן לאכיל' ולמחבב
 בסמחו, יצנהן מאס קדושת שביעית
 שמתבערין בשביעית דאסורין לאחר
 שיצא שביעית, לקטן לעלים לשרוף
 אין נהן מאס קדושת שביעית
 ומופרין אכילו לאחר שיצא שביעית,
 ונב"ק (דף פ"א) וסאר כלחילכות
 מן חובו אל אינן ולא מן חודו כינר'
 משכפין שגדרין שמתבין אילין
 ולא מסודו עיקר לבול אל אינן. הסב
 ידך אל חיקך תרגום ירושלמי אעל
 כען ידך בסוקד . ומחבק חיק
 ככריה תרגום ולא מחבק חובא
 דאסרימא. היסחא איש אש בחיקות'
 סייס בר כשא נורא בחוביה.
 (א"נ נכחחות דין כתוב
 בעוביה) (ונראה טעם לעמך
 בחבי עמי) (אינן ל"א ל"ג) למחון
 בחיקי עמי). תרגום חס
 בעם חב עמא (לפי שהען נעשה
 בהחבה).

חביב, Lieb, theuer, vermandt

חביב, נכח חביבא (דף ע"ו)
 אמר ליה רב חביבי אי לאו דאמא

חיישין להא דקאמר רב יהודה.
 ובמנחות (דף י"ח) אמר רבי
 כשהלכתי להדלות מדותי אצל רבי
 אלעזר בן שמוע ואמרו לה למנות
 מדותיו של ר' אלעזר בן שמוע מלאתי
 יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב
 לפניו עד לאחת. מירוש להלכות
 מדותי לרדק הלכותי למנות מדותי
 לראות ולרדק הלכותי, והיה
 חביב עלי ועד לאחת כל מה שהבינו
 היה חביב לו עד אחד שפירש לו
 שלא היה חביב להבין פניו מרוב
 שמחה דכראה לו מה פירש. בפירו'

רב, א ט ע ז
 חננ, ניומא (דף כ"ט) חביבין
 מראל של הלריכין הכתוב לשלח.
 מירוש הלל מראה כי כל הסכת
 פריקן הקנ"ה לכהן במקום שליח,
 הקטן רימונים 'בתוך הפעמונים,
 מ נעם שיבא אל הקדש לובש
 המעיל שהוא כשליח פלוני דולה
 להנכם, כדכתיב והיה על
 אהרן לשאת וכשם קולו
 נבואו אל הקדש וגו' ועכשיו
 נס הכהנים נבואו לפני לפנים
 אל הלריכו לזה המעיל לפיכך לא

Ingredientien des Egyptischen: Gerste—nach Rabbi Papus
 aber Weizen—wilden Safran und Spitz in gleichen Portio-
 nen, welcher aber nicht als bloßes Getränk sondern als Heil-
 mittel wider die Diarrhöa so zubereitet wurde. Daß aber den
 Egyptiern wirklich die Erfindung des Bieres oder Sythus den sie
 auch οινος αρθιδνας: Gerstenwein nannten, gehörte, wage
 ich aus der Alexandrinischen Uebersetzung zu beweisen. Die LXX
 übersetzen ושרה nie anders als μέθυ und μέθυσις; heraushe-
 bet der Trunk, welches ganz mit dem Hebräischen übereinstimmt, nur
 im Jesajas (19,) wo der Prophet den Untergang Egyptens
 schildert, übersetzen sie die Stelle:

Καὶ πάντες οἱ ποιοῦντες τὸν ξυθὸν ἔσονται λυπηθήσονται. (10)
 אֲנִי-נָפֶשׁ.

Und alle die den Sythus bereiten werden betrübt
 seyn! Sie brauchten also dieses Wort als Sozialausdruck, weil von
 Egyptiern die Rede ist, wo die Brauerei dieses Gerstenstoff
 eigentlich zu Hause war.

שכנאן נטרפיהן טהורים למי אלא
 כנאן אלא למרא' וכו' אומר לתלמידיו
 היות דרב ושמואל קהיבא הכא
 כלומר הלכא קשה היא, ודריבא
 גיעה כמו היות דרב ושמואל, כלכו
 חכמי בנויקין הוה פי' באותן הדורות
 לא היו יגיעים אלא בדברים הקצ'
 אבל השאר פשוטים היו להם ולא
 היו פריכין לערות נאן. פי' חזר
 ותיס שכנאן נטרפיהן וכנע שרן
 לטרפיהן שהן חין לקדירה לא טימאו
 למה שנקדירה, אלא שכוונת ירק
 נקדירה ומלח ממנה ירק חין
 לקדיר' וכנע זה שרן אין מטמא
 למה שנקדירה. מחיכין בעוקלין
 י"ג מחיכא פי' י"ג חפי. ס"א
 מחיכין ומפרשין עניני' (ס"ב)
 עד וית' הוא ככך)

Zythus. Ζυθος, **ויתוס**
 Gerstensaft, Bier I)
 ויתוס, נזרכות (הק"ל) ונזנת
 (דק קכ"ו) וזין שמואל אה
 השמות נזנת ושזין ויתוס המלרי.
 בפסחים (דק מ"ב) חומן הארומי
 וויתוס המלרי גמרא מאי ויתוס
 במלרי? מני רבי יוסי מילתא
 שערין, מילתא קורטמין,
 ומילתא מלחא (ס"ב פי' בלשן
 יוני ורומי חין שבר שעוריס).
ותים, (plur. טיתוס)
 ותיס, בקידושין (דק מ"א) ונזנתי
 (דק ל"א) כזית וכזית חן
 וכו'. נזרכות (דק כ"א) ונזענית
 (דק כ"ד) ונזכרין (דק ק"ו)
 ותיס שכנאן נטרפיהן פי' זו המעל'
 בעוקלין וראש הפרק הוא ותיס

1) Der Zythus ist das Bier der Alten, wodurch man zugleich
 den Deutschen die Erfindung dieses Getränkes streitig macht;
 denn die etymologische Idee daß das griechische Ζυθος vom deut-
 schen Steden weil das Bier gesotten wird herkomme (Vossius
 Etymol. in Zythum) ist ein wahres Hirngespinnst. Plinius
 (L. 22, 25) erzählt: daß aus der Gerste das Zythum der Egyptier,
 die Celia und Caria der Spanier und die Cervisia der Gallier
 bereitet werde. Aus den Stellen des Talmuds
 aber erhellt daß außer dem Zythum der Egyptier auch bey andern
 Völkern diese Benennung des Gerstendekokts bekannt war, und daß
 bey dem Egyptischen ein Unterschied der Zubereitung obwaltete;
 denn im Talmud kommt Zythus oder Zythum nie ohne den
 Zusatz Egyptischer vor. Auch die Frage (Pesach 43, 2.)
 was ist der egyptische Zythus? beweiset das Daseyn eines gewöhn-
 lichen und ihnen bekannten Zythus. Rabbi Joseph, nennet als

נכנסתם אליו ואמר לוקה"ם
למה נחם שלום ביני וביני ישראל
נעלם הזה אף לעמי' לבא אחת
כאן שחיד ליתן שלום ביני וביני בני
ישראל שאלו הכה סכני שולם לכס
לח אליהו הנביא וגומר. בחגיגה (דף
י"א) וסע' מלוים בזרוע פי'
הכל מלוי בגבורתו של הקנ"ה וסגבורה
היו זרועו בדכתיב לך זרוע עם
גבורה.

זרף, Zaffer, Zaffer
זרף, זע"ז (דף י"ח) חקקום
דמותים דר' מאיר בפיתחא דרומי
למרי כל דמוי לי' כזר פיה פי'
נחשנו. ס"א נטרפיד. (ונחשנו)
כמיב ליתיה).

זרק, Zerk, Zerk
זרק, נכחנות (דף ק"ג) זרוק
מרה במלמידים כלומר הטל אימתך
עליהן. ובגראשית רבה (פרש' כ"ז)
זרוק חורטל לאורח ועל עיקרים
קאים כך לפי שחוב ורחל סימס
יסח מאר ויפת מרסא לפיכך ויהי
יוסף יפה תואר.

זרקא, Zerk, Zerk
זרקתא, במשק גנים זרקא
בו (ישעי' ל"ג ד') תרגומו ואין
במלחי זינא במא דאין בזירקתא
(א"ב מירוש כלי מלחמה הנזרק
נגד האויב כמו חץ חנית ואבן).

זרת, Zart, Zart
זרת, זרת כנר פירשנו בערך
אל כע. זכ"ר (פרש' ס"ד) ויתרוללו
הבנים, ונפסיקתא דזכור עד שהוא
במעמי אמו זרת' מתיח' לקובלים
פירוש זרת' וזגרונו מחוק
לגדו.

זרתא, Zart, Zart
זרתא, זרתא בפרק באשה (דף
ס"ג) מי רגלים נחר ובורית גמרת
מאי בורית? זרתא (אין זה אמתו
בנחשנות דרין).

זרתא, Zart, Zart
זרתא, זרתא (דף ס"ז) ונחממר
כללוב דענדי ליה לזרסא פירוש
זער שאל מחמת דס ואותו מקום
שאותו בו נעשה תפוח ודומה כדמות
הזרקא ולא כג' הדרקונין שג'
הדרקונין ישן בכל גופו וזה אינו
אלא במקום שאותו בלבד ואותן ג'
עושין להן דברים חמים לרפאותו.
ירושלמי ונחממר כללוב שג'
לענעב יתא. ובגראשית רבה
קור וזו חמה וענעב ציח. יש
פירשנים זרסא יבלת ובלעו
זירוקא (והוא Zart, verucca)
זרתא, זרתא (דף קל"ד) ליקרעם
נערתא אכל בצרזא לא משום
דזרף. ובחולין (דף ע"ז) ומסרנו
נעלם ומעלה ארוכה ודוק' ענלם אכל
פראל זרף. וביבמות (דף ע"ז)
מייחין שערמא ומסרטיין ליה דוקא
שערמא אכל פראל מזרף זרף.
וגבורה וזה (דף כ"ה) אכל ביד
לא מלי טעמא דיד מיוזרף
זרף פירוש מכביד החולי. ס"א

לה' עבדיכֶם וְקָדְשֶׁהָ מִבְּרֶךְ עַלְיֵינוּ
 בִּזְרוֹת טַיִם מֵאֲנוֹת אֶבֶן הַיִּכִּי דְשִׁלִּי
 לִיבִי חֲדָשׁ בְּעֵינֵיהֶם דְּלֹא תִבְרִיכֶם כֹּל
 בִּזְרוֹת פְּרִי הַבְּדֵמָה, מֵאִי טַעַמִּי
 בְּעֵינֵיהֶם קִיַּמִּי כְדַמְעִיקָדָא ג' א'
 בְּנוֹסְחָאוֹת דִּידָן זִרְיָן כְּבוֹב (וְכִירוֹשׁ)
 בְּדִרְסִים פֶּרֶק ו' הַלְבַּס ב' הַכּוֹסָה
 בְּנוֹסֶס הַפֶּרֶק (וְדִיד): וְגַמ"ק בְּכוֹף
 גַּמ דַּב' מִי שֶׁסֶּכֶךְ (דָּף י"ג) מִפְּרִישׁ
 מִלֵּקָא א' לִב' סְרַגִּים א' לִב'
 טִימְכִי א' לִר'.

זרד זרד, בְּסוֹף כְּלָאִים (דָּף ל"ו)
 וּמַכְעַל שֶׁל זֶרֶד פִּי מַכְעַלִּי שֶׁל עִיר
 שְׁמִינִיעִין עַד הַיֶּרֶךְ (א"ב פ') זֶרֶד
 כְּמוֹ לֶרֶד אֲשֶׁר פִּירוֹשׁוֹ בִּנְיָ עַב
 שֶׁל קְכָלוֹם, עֵינַי עִיר לֶרֶד א'
זרד, (זֶרֶד זֶרֶד זֶרֶד זֶרֶד זֶרֶד)
 זֶרֶד, בְּכוֹחוֹת (דָּף מ"ד) חֲנֹל
 סוֹרִיד וְהַלְפֵּץ וְהַחֲסִיר זֶרֶד
 דְּמֹאד עֵינֵיהֶם בַּעַל הַפֶּרֶק גְּרִים
 וִיזֹר בַּעֲדָא לִפְנֵי.

זרדא, זֶרֶד אַזְזֶר, (זֶרֶד אַזְזֶר)
 (זֶרֶד אַזְזֶר זֶרֶד אַזְזֶר זֶרֶד אַזְזֶר)
 זֶרֶד אַזְזֶר, בְּכֹחַ (דָּף ס"ג) וְלֹא
 בִּשְׁרִיטָא בְּגַמְרָא שִׁירְיוֹן
 זֶרֶד אַזְזֶר שִׁירְיוֹן הַעֲשִׂין מִן
 טַבְּעוֹת קַסְנוֹת קוֹרִין בִּלְשׁוֹן יִשְׁמַעֵל
 זֶרֶד.

זרדא, זֶרֶד אַזְזֶר, (זֶרֶד אַזְזֶר)
 זֶרֶד אַזְזֶר, בְּכֹחִים (דָּף ק"ה)
 דְּבִי זֶרֶד אַזְזֶר שִׁירְיוֹן מֵאִי זֶרֶד אַזְזֶר
 דְּכַמְיָא לְמַחֵל לֹא פִתְחָא מִזִּיחִין
 שִׁירְיוֹן וְכַמְיָנוֹת (דָּף ע"ט)
 אֶבֶן זֶרֶד אַזְזֶר וְכִירוֹשׁ דְּכֹחֵל פִּי

לִי (רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר בִּזְרוֹת פֶּרֶק
 וְכַפִּיסוֹלָה שֶׁל חֲמִישִׁית כֶּךְ שֶׁל שְׁמִית,
 רִבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר כֹּל זֶמֶן אֲשֶׁר רִשִּׁי
 גְּעֻזָּה הָאֵילָן רִשִּׁי אֲנִי בְּכִיסוֹלוֹ
 פִּירוֹשׁ לִפִּי שֵׁשׁ לֵאמֹר עֲכַפִּין לִחִי
 עַתָּה מִיָּאִי קוֹחַךְ מִקְלָה וּמִכִּית מִקְלָה
 וְזֶה זֶרֶד, יְרוּשָׁלַיִם בִּזְרוֹת פֶּרֶק
 כַּפִּיסוֹלָה שֶׁל חֲמִישִׁית כֶּךְ שֶׁל שְׁמִית
 שְׁהוֹת גְּרֵב שְׁבִיעִית וְאַפִּילוֹ עֹתָר מִבֶּן
 רִבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר כֹּל זֶמֶן אֲשֶׁר
 רִשִּׁי בְּעֻזָּה הָאֵילָן רִשִּׁי אֲנִי
 בְּכִיסוֹלוֹ עַד הַעֲלָה, וְכַנֶּחֱשׁ בְּמַשְׁנֶה
 בְּחֶקֶךְ הַכּוֹסָה (דָּף ק"ג) הַמִּקְרָסֶס
 וְהַמִּזְרָה, וְגַמ"ק בְּרוֹשׁ גַּמְרָא
 (דָּף ג') מִכִּין אֵילָן מִקְרָסֶמִין וְאֵין
 מִזְרָדִין וְאֵין מִכְסִּין אֵילָן וְכוּ'.
 גְּעֻזָּה זֶה (דָּף מ"ט) כִּי לֶרֶד
 מִנְטֵלָה קִירְמָה בִּזְרוֹת פֶּרֶק, בִּשְׁמֵת
 (דָּף קכ"ו) וְגַמ"ק דְּסוֹכָה עֲבִילִי
 אֶקֶז וְעֲבִילִי עֲבִיס וְעֲבִילִי זֶרֶדִין.
 בִּימֹס (דָּף מ"ו) כֹּל בְּכֹסֶס זֶרֶד
 אֶרֶב זֶרֶד אֲמִי עֲלֵתָא לֵב פִּירוֹשׁ
 זֶרֶד הוּא עֲבִין עֲבִין כְּנוֹן חֲבִילִי
 זֶרֶדִין כְּלֹמֵר רֶכֶת חֲבִילָה קַסְמִית
 וְעֲלֵתָא לֵב דְּמִרְ בִּשְׁמֵת (דָּף ק"ג)
 חֲמוּלָה עֲשִׂי וְכַמְיָן זֶרֶדִין
 אֶס לֵאמֹר כְּגֻזָּרָא וְאֶס לְנֶחֱמָה
 כְּשֵׁל פִּי גִיד.

זרדא, זֶרֶד אַזְזֶר, (זֶרֶד אַזְזֶר)
 זֶרֶד, בְּכֹחֹת (דָּף ל"ה) חֲלֵקָה
 טַרְגִּים טוֹלָא זֶרֶד וְעַרְסָא, וְאַפְרָס
 גַּמ' חֲלֵקָה חֲסִיד מִתְכַּרֵּי כֹסִים
 ב' (זֶרֶד לְחֶרֶתִּי) טַרְגִּי
 ג' (זֶרֶד לֵב) זֶרֶד ד"ד
 (זֶרֶד לֵב) עַרְסָא ה"ה (זֶרֶד)

קף *ausfallen; abfallen* זר, ננבט מליעט (דף ט"ו) אפשיט' דספדט זייד ליה מ' נאכטל שצירות הפופר מעכצו.

קף, *א א א א א* זר, ציומא (דף ע"ב) שלטת זירין הן של מענת צה אהרן ונטלו כלומר לקח אהרן ה כהונתו, ואל של אהרן זכה דוד ונטל כלומר זכה למלכות ונטלו. ואל אהרן היא התורה והוא הגדול, כל הרעה ליטול יבא ויטול.

קף, (זיר א א א א) זר, נעצרה זרה (דף ט') מלרש זיירש רב פפא שרי ורב אסי אסר מ' נוי שעולר קרענים של ישראל.

קרבוב, (*ahabel am Gefäße*) *א א א א א* (מעצ *eingeeagt* זרב, ט). זרבוב, ניקרא רבה פרשת והאז יאקוט השמים צמודקי יין רבנן אטרי בבוסות פיש לכן זרבוביות (א"צ פירש מרובים והאמותיות השוכות וכן לדעת רבים פירוש הפסוק צעת יזרבו כלמחו (איוב ו' ג"ז) מים נגרים במרזב).

קרגון, *א א א א א* זרגון, כלאים דירושלמי פיקא קמא זרגון ולפת מאי נסב מכהון פטרוסליטון פירש בעל הערוך שריג נבן גערך שזף.

קריי, *א א א א א* זריי, *א א א א א* קריי *א א א א א* זרד, בערקא שני בעשיטת (דף

ע"א) לא קשי' כאן לרע' כאן לזירין.

קף, *א א א א א* זר, בצנת (דף ע"ג) הזורה והבורד והמדקדק, מ' כולן מלככה אהא שכולם העצרת פסולת שהיא מעורצת באוכל ואינה מחזרת ואינה דומה לקליפה של ריכה פשוט או עפרהרית של ריכה נפוח, אלא כל אמת מכן יש לה דרך כל דבר שהא ששלימו להפדחת הדוח הוא חייב עליו משום זורה אלא נטל בידו אוכל שיש בו פסולת או עפר והפח צפיו זה זורה, והבזרר הוא שכולל הפסולת מבין האוכל ומאכליו או שנטל האוכל מבין הפסולת, והמדקדק שהוא מניח האוכל והפסולת בכלי כגון כפה וכיולא צה בדי שילט זה מה אסר האוכל דק ילא האוכל למטה והאשר הפסול' למעלה ואם האוכל גם ימול הפסולת למטה וישרא האוכל. צדה (דף ל"א) ארחי ארבעי זרית אלא שאל שכל הטיטה אדם כולר אלא מסבדור שנס מאל לאדם שצרה פנואה בבית סגרות נטל את האוכל ומניח את הפסולת, רבי אבהו דמי כתיב ויתא זרכי קיל וכתיב ויתא זרכי אמר דוד לפני הקב"ה זיריתכיו וזיריתכיו.

קף, *א א א א א* זר, והיה לכס לזרף לזרכא ולחטטא מ' עמין. הרחק' גבר פירשנו אותו גערך בטון. סורה ארכי סורה אלי אל מירא מרגוס זור ריבובי זור נטי.

מרון אמר רני יוחנן בון כזקריין
נזקירה סתא. ס"א בון כסקריין
בסקירה סתא פירו' מביט כל
בלי העולם נהנמה סתא ובראין
סדנרים שק מפרש רב נחמן היובל
יחד לבס.

זקתא, (Ein Zheit) Sikata

זקיתא, במסדרין (דף ק"ח)
סד זקיתא לא הוה ידע אבא מאי
אכלה, חד יומא חבד רומנא ונפלת
חולעתא ואכלתה, לפוק הונא גבלין
לה מירי ומילעא ואכלה (א"ב לי
כראה שהיא מין חיה שאופת
רוח ויש כותבים שהיא בזוכת
מרוח, פרוסרוח זיקא וצנכה
מלא רוח כבוד פרוס גוד זיקא).

זקתא, (Zak, Zuck, Zuckel) Zuck

זקתא, צאט מליעט צמוק גמרא
דסאוקר את השועלים (דף ס"ב) צאן
זכאן זקתא איכא בפרין. ולהציב
הדרבן פרוס ולאכלא זקת.
דברי חכמים כדרבנא פרוס פרוס
פחגמי פכיעין מחילין לזקפין
ולקלשין דאנלן לאלפא חכמתא
למריקין ומדעא היפמא מלך הוקת
לחורחא.

זק, (Strobbinfel) Zuck, Zweig

זק, צמוק צבת (דף ק"ה) צמחה
אכל לא סתא הוירין. וירין
דלרא פירוש צמחנלן ומתקטין
בקרלן דארוי והן אחד ואחד
ואיין בארדן באגוד' ואם אגדן
צחקתן עוחדין. צמחנות פיק ד'
(דף ו') וצמורה זרה (דף ס"ד)
הצמח וצמורה וצמח וצמח (דף

זקתא, (Zuckel, Zuckel) Zuckel

זקתא, צמח (דף ס"ב) מאי אין
מזכירין—אמ' רב כהנא מוקפת'
ותי' רש"י קיר לוף אשטרי"ליר
בלעז וסוף (eirilla) כמו שפרגמו
וכן פ' הערך בערך חורא למי'
רש"י צמח (דף כ"ג ע"א) ד"ה
פוקר לפיס משמש. סוף מגדרת
מל' נח שניה נסומאין עוסק חצורה
כדמפרש הנמר' שס.

זקר, (Zuckel, Zuckel) Zuckel

זקר, בעירובין (דף י"ו) שלא
יזקד בדי צבת ראש. ונימא
(דף ס"ו) ר"ש אומר הסמלה את
השעיר יכנס בגדיו וזקרו צבת
ראש ומטמא בגדיו. וס' (דף ל"ח)
עד שהיו אחי כזקריין צבת ראש
לאחוריהם. וצמחה (דף י"ד)
מסכין נכסדן כדי שיזקד
בגדי צבת ראש. וצמח (דף ל"ו)
אמר איזדקרא ומעליה אתא
פי' נפלה לאחוריה וצא הדס מן
העליה. וצוקדא דבה ספ הכהן
המשיח, מלטה גבר אמר רבי שמואל
בר נחמני כהדן פרוסולא דוגלי
מאחר לאמר מזקר. ובעירובין
(דף כ"ב) אחרים חומרים למקום
מרוכז כזקר פירוש הואיל ואם
צמוק החמס ורגלו אפת חן לחמס,
הו' לפ' רגלו לגבי שער גופו מיעוטא
והי' מפילה לגבי גופו, כי האדם
למקום שהוא רוצה ללכת הוא כזקר.
צפרק קמא דראש הצמח (דף י"ח)
כל בלי העולם שובדן לכנס צמחי

[illegible]

בדיכּי כפּשׁות אֵלּא כּל זמן המאחרין
בדיכּי כפּשׁו' הרי זה מאונח, מאי כורקן
כדין? תכס דינא כלומר כלאנו
ומחכו בו עד שתגרר לאר כדכתי'
בישישים תכמה. בינמות (דף ק"ר)
ואל זקן העשוי לכבודו לא תחזיק
ט, ואם חללה חלימה מפולה פיר'
לחכריכים שפיה מנהגם לקנור
במכדלים. וכן במנחות (דף מ"א)
ומורה שמואל ב זקן שעשהו לכבודו
שפסגה מן הליגות מאי טעמא?
אז תכסה בה והאי לא מאס
לאיכסויי עבירה בההיא שעתא ודאי
רמינ לה מאס לועג לרש סדף
ענאו. בסנהדרין (דף ס"ט) עד
שיקף זקן החמסון ולא העלין
אלא שדברו חכמים בלשון גקיה.
ונברה (דף כ"ב) ובינמות (דף
כ') כירוש זקן התחזק אומו מקום.
במדה (דף ס') לילד ול זקן שחי
מכלבין פירוש זקן הוא השמש,
ילד הוא היום ניטלה א ל'ב' מן
העץ דמעה ממחר' לבא מ' א ל'ב'
הוא השמש, דמעה הוא היום.
קנה. wife, וילד זקן וילד זקן
זקן. זה טקנה חכמה בפסיקתא
בסוף קדושים תהיו. וגרשית רבה
ובלמדנו כי בן זקונים הוא לון
שהיה זיו איקובין של דומה לו.
בגרשית רבה (פרש' כ') זקנינו
וכל יושבי ארצנו זקנינו כתיב
זקני אשמה בני דקלין כל
לדיקים שנאמר בפרוש לדיקים חסר
כתיב, אלא היו לדיקים גמורים.
ובפרש' רבה בפרש' מוב מלא כף

יָקוֹב בְּכֵינָן וַיִּטְלֹכוּ חֲלָמָד לִמֹּד
בְּנוֹלָתָהּ מִטּוֹלָה וּמוֹטָל אֶת הַנוֹלָה ,
שָׁבַט יוֹסֵף אֹמֵר מִטּוֹלָה וּמוֹטָל אֶת
הַקִּרְקָנָן עִמָּה, דְּנִי רַב־יִשְׁמַעֲלֵהֶנָּה
בְּנוֹלָתָהּ בְּפוֹן שֶׁלָּהּ קוֹדֶרֶת בְּסִפָּן
כַּמִּין אֶרְוֶנָה (א"נ מַרְגּוּס מַרְסָתוֹ
בְּנוֹלָתָהּ זַפְקִיָּה בְּאֻבְלִיָּה) .
וְסִפָּתָהּ זַפְקִיָּה (P i a)
זַפְתָּהּ , בַּשָּׁבָט (דָּף כ') לֹא בִּזְפָּתָהּ
וְלֹא בַּשָּׁעִיר . וְכַסּוֹף פִּרְקָהּ קִמָּץ שֶׁסֶּ
(דָּף פ"ו) אֶלְמָץ חֲנָן (בְּאֵלֹהֵי חוֹלָטָן
פִּרְקָהּ תַּשְׁמִיעִי בַּמִּקְוִיאוֹת) אֵלֹהֵי חוֹלָטָן
בְּכִלִּים הַזֹּפֶת וְהַמּוֹד בְּכָלִי זִבּוּיָת
מִטְפִּלָּתָהּ זַפְתָּהּ וְזַל יוֹטֵרָן וְזַל
מִכְסִּלִּי אֵילָנָתָהּ אֵין חוֹלָטָן רַב־יְהוּדָה
אֹמֵר אֵין שֶׁל קִיִּילָן , פִּירוּשׁ מוֹדֵר
שֶׁמִּצִּיּוֹת עַל בְּנֵי־הַזֹּפֶתִין בְּדִי
לִמְרָן וְזַל קִיִּיִּשׁ לִקּוּטֵי קוֹלָן
שֶׁמִּרְאִישׁ קִיִּילָן מִקִּיִּילֵי מִירוֹת .

וְקִיִּיִּשׁ, vereinigten, שֶׁבֶרֶק קִמָּץ וְקוֹדֶשׁ (דָּף כ')
וְזַלָּן לֶכֶן אֶחָדִית וְזַקְקִין אֶת
שֶׁבֶרֶקִין שֶׁ לֶכֶן אֶחָדִית לִישָׁנָה

3) Der *Romet*, *Haarstern*, auch *Schwangstern*, heißen jene Sterne die in ihren Bewegungen nicht wie die Planeten dem Thierkreise folgen, sondern in verschiedenen Richtungen am Himmel bald schnell bald langsam gehen, gemeiniglich nur ein schwaches Licht zeigen, in eine Art von Nebel eingeschüßt sind, und gewöhnlich einen langen nebligen Schweif nach sich ziehen der jedesmahl von der Sonne abgekehrt ist. Dieser Schweif veranlaßte jene Nebenbenennungen die auch der Salomud von ihm braucht: *רַב־בָּא* worin zugleich der Doppelsinn, jenen noch herrschenden Aberglauben verräth daß seine Erscheinung der Vorbote aller Schrecken sey; denn *רַב־בָּא* bedeutet ebenso *Straffstern* (Ruthstern). Der Salomud gesteht zugleich daß er das Wesen dieses Himmelskörpers nicht Kenne. Es ist aber nicht uninteressant hier anzumerken; besonders da die neue Theorie über diese Körper zu der Furcht Anlaß giebt,

חן מרנש הויפס ובלפס, מאי
זיפס? אמר רבי יוחנן דבש
שמזיפין בו פ' למי שהוא טוב
הרבה ויכולים לערש בו כפולת,
ריש לקיש אמ' על שם מקומם כדכתיב
זף ועלם וכיוצא בדבר אחס אומר
במא הויפס אמר רבי יוחנן בני
אדם המזיפין אמר רבי אלעזר
על שם מקומן כדכתיב זיף
ועלם ובעלות. מי' אחר זיפין
אלו דומים לדבורים וד' הן
דבורין וזיפין, גזין
ולרעין.

זף, Zaffee (מאזס) זיף,
מרגום ויל' איתו פקדו וכל
יחיד בויפא.

זף, Zageh, Zageh זיף,
בכורות (דף מ"ד) למין דכפסו
זיפס עין ערך לפן.

זפלא, Zaffe (Zaffe Münze) זפלא,
מרגום כפסוק והאמיה
כדמזיפין וזיפין פירוש מין
מעט.

זפק, Zafek זפק,
במולין (דף כ"ו) — כיקב
הזפק. ובזמנים (דף ס"ה) חנו
רבנן בסימלם צפרת העוף, והסיר
את מורלתו זה הזפק יכול

זפק, Zafek (Zafek) זפק,
במרגום (דף כ"ו) מאי רוחו?
אמר רבי זעף מ' רוח של זעף
רוח קטן, רוח גדולם בלש מעבר
המרגום מרגום זעף רבנא.

זעפרנא, Zafferan (Zafferan) זעפרנא,
מרגום ירושלמי כפסוק
ואשה כי תהיה וזה וזולתו הי כגון
זעפרנא, פירוש בלשן ישמעאל
כדכס.

זער, Zee, Zee זער,
במיתת אכסלוס כי חשך
יחב את העם מרגום ארי זער
חשכית עטא (א"ב במקלח כוסחא)
כעב ארי מבע).

זעה, Zee, Zee זעה,
זיף ועלם בעלות (יחזק ט"ו)
כ"ד שמות של שלוש ערים בעתה
מטה (יחזק) כל המזיף
עולמון לעמי יתעלה, ועשרה
לשם מרגום עולמלי דלחם,
ועבר לזה לקיש מלוח מרגום
ועבר יזיפס לנברא מרגום בל.

זף, Zee, Zee זף,
בכור (דף כ') ובסוף גמרא
דסוטה (דף מ"ט) חק התם (בספר
חמישי במשירין) כל הכלוק עהר

הם מכל עבריהן. וזוהי מושב קודש חס' ד"ה אלזאטויי אמאי לא
בחנו לו וחסת את אגלי בני ישראל כדכתיב בסמוך? לפי שידעו שיש ספר
בעורה שכתבו וזעמיוני חס נערי ולא רטו גמט כ"כ. ומקדוה עינים
ברוחות זעמיוני כמלת יוני Zingens (והיא Zager Zager) כ"כ כמו
בסופו ששם מנחם ארם וגם מלך המלכים.

אָוור כמו זוכי על מעלה (א"ב)
 פירוש בלשן יוני ורומיי הנדרות אך פני'
 ווסתיה בלשן רומיי (ל' ב' ז')
אָנפֿאנג *anfang*, *anfang*
 זכק, בונתים (דף ל"ה) אמר ל'
 חניכא חבית שמונת פתח הויכור
 שיש שמוכה ושחולה לה פשוטין
 ונחלין (דף ל"ו) רבי אליעזר תומר
 דייח אס זינקס. ונכידס (דף
 כ"ט) אמר שמואל במזכרת א'
 פירוש זינקס כמו קילוס פין
 יזנק מן הבצק.

אָנזאג (אנזאג) *anmeldung*
 זכר, וזגור כהנה לכנעני חרומא
 זינאג א' יפנת לכנענאס.
 ירושלמי בפרק כמה אשה חרופין
 זינדין מלויירין כמו דאס אמר
 יתק מידס וגר אורא נקרט. פני'
 ר"ס ד' צפוף גמרס נגמר הדין אמי'
 כתוב בירושלמי בחלק ויאמר המלך
 לרלים הנכבס עליו סובו והמיתו
 כהני ה' מי היוץ אבנר ועמאל
 אמר ליה כלום אית לך עלנא אלא
 הדין זינאג א' והדן בליצריה, פיר'
 בלי זיגן ורסן פסוס בלשן ית
 כך שטס, אמר ליה הא מדיכין לך
 בלומר אין אנו חכנין לא בענדחתך
 לא במחכותך. שלש תיבות כזה הפרק
 זינאג וולס וזכר כולם אחד הן
 (א"ב פירוש בלשן יוני חגורס).

אָנזאג *Anzeige, Anzeige*
 זוסעא, במדבר רנה סוף פרשת
 פקוד כל זכר, אכל נשעה אכול עומד
 לנאל לונג מקורעים וזוסעא מ'

אָנזאג (*Anzeige, Anzeige*)
 זכס, בויקרא רנה בלחרי מוח (פר'
 א') ונפסיקתא דלחרי מוח ללכך
 שטס שטל במואירע בשהפילוח דכר
 על זינאג. ס"א זעמא פירוש
 פשע של מיתה (א"ב) בנפסיקתא
 דידן במוח במדרש רבס דבר של
 שכל א).

אָנזאג *Anzeige, Anzeige*
 זביגן, כרים כללים (דף כ"א)
 הפסיין זה זוכין אית כללים זה
 כזה. זכריס כללים ירושלמי זוכין
 פין פייטין אלא שהסדרות מוכין
 כהרל דכמיב ולס חולס הארץ.
 ונבראסית רנה בסוף כ"ד לולאנא פד'
 מינדיגס רמי יתק אסר אף הארץ
 זינאג פיו ארעין לפסיטין
 ומסקס זזביגן. אילין זוכיג'
 מדריה דמבולס אעין. ונפסיקתא
 פי של ארצי ואל מולדת אן אסר
 רבי יתק פייט דקרתך זוכין
 פנחון אע פירוש זוכין כדוולו בלשן
 ובלשן ישמעאל זוכין וזכרעו כ'
 שפיריס הנמלאים בזה פסיס
 (א"ב פירוש זוכיג' בלשן יוני
 ורומיי פין נטע כמו מין דגן
 כולך מחסוס מעופפים קורס חורפס).

אָנזאג (אנזאג) *Anzeige, Anzeige*
 זכס, בויקרא רנה ואל מיתה
 פיר' כהס רבי האכל אסר החיר
 זוכס מלפן כמד"ל מופר מלכיס
 פחה. ונפסיקתא דהעומר מה עכר
 אסר זוכס מיתס ועל אסחיתס.
 פלאוג פתים פ' מככס ירם

ובזכות אלו כליו יין. ויזמרו
בואתה מלוא ובסמיתא דנחשו
ובמגילת איכה מה שערך כשחמרו
ישראל כעשה הנשע שלח הקדוש
ברוך הוא לכל אחד ואחד שני
מלכים אחד לשלבישו עטרה ואחד
לשכרו וזכי, פירוש אזור כזה
דמיא מופר מלכים פתח, ויאמר
אזור כמחיהם. ויזמרו כואחזקן,
אשרן שחיר וזכי שלו ובעאירו
זכיהם (א"כ פירוש כלשון יציר ורומי
קבורה).

א ז ה ז ט ו ז , ןן
זן. זכמות (דף י') מוכח מזה
זין מחכב, פי' מוין מכרכב

ומית, זכיות (דף ל"ד דף מ"ג)
ונדרי (דף כ"ה) על סמית
ועל סמית ועל סמיתין ועל
כמדת אומר שכל נהיה ברצון
מה ומית מרד שכן כלשון יין
קדן למרד וזמין, ויש סמית
מל"מ (וכן רמ"י פי' שמוח"ס
הוא *Salvethipe: Salmure* .

Stetel, Zona, Zingulo
זן. נבלים זכרד שם וזמרים.
(דף ל"ח) כזון והצורכייר שחין
זדו אככט, וכלשון ארמית קמריס
זמית מחכא וכלשון זיככולו
(*Zingulo*) ולשון יין פוא, וזחל
זדו וסוזכות דמלך, ויש סמית

Steine welche grad- oder apfelgrün und durchsichtig sind, und in der
Gestalt von sechsseitigen abgestumpften Säulen gefunden werden.
Die Morgenländischen sind die Vorzüglichsten, die in *Babylonien*, *Sach-
sen* und der *Schweiz* gefunden werden, sind Smaragdähnliche
krystallisirte Flußspathe. *Mussaphia* glaubt daß der *Smaragd*
nach dem Lande (?) *Smaragdus* heiße. Ich kenne kein Land
sondern den Berg *Smaragd* (*Smaragdus mons*) den *Plinius*
(*L. IV. c. 5*), auf der Küste des arabischen Meerbusens
zwischen *Nechesia* und *Lepte extrema* (jetzt *Mas-al-enf*) bemerkt.
Vermuthlich wären daselbst die Smaragdbergwerke die *Heliodor*
rufo oft erwähnt. *Dionysiodorus* nennt ihn *Σμαραγδου
Μεταλλα*. Wahrscheinlich ist dieser Berg und der *Smaragdus*
(*Smaragdites mons*) den *Plinius* (*XXXVI. 5*), in der *Recher-
che* von *Chalcedon* setzt, einerlei. *Plinius* verursacht seine Be-
nennung; weil man unächte Smaragd dort findet: Der Na-
me des Steines muß also älter als er die
Basis sein. Die gewöhnliche Färbung ist von *Σμαραγδου*
schilmer und ist noch unsicherer als jene des *Mussaphia*.

אלא חייב מאס ארע, כי הנוסע
הוא הקובע ייחוד או ארבע
בארץ להחליל והארע הוא הכוזב
אדום בארץ להלמית שיש חלום
לחולדס וכולן חוזרין על עיקר האב
ועיקר ה'זימור מהחך עכס יס
של גסן.

ומר, den Weinstock beschneiden
ומר, בשנת (דף ע"ג) אמר רב
כפסא זמר וצריך לעלים חייב שמים
פירש זומר חייב מאס נוטע
שאר המטעם מתגדלת במקום מה
זימר ומתייפה צו סירה ולפיכך
זומר כנוטע ונוטע עליו אב,

כמה ילמדו ללמד סכמת השיר והזמר ברוב הטורח והעמל, כי הגם
עבודת הלויים במקדש לא הייתה כי אם שמירת בית ה' ושמירת האפס דלמחזי
והשירה והגיון על הקדושות, הפתיחה והכניסה ידוע לעצמית בלי חלול
גם אם חסרי הרעת והמנונה, אמנם לא הופשטו לשיר טרם שסא וקני
הלויים חמם שנים כי לא יוננו חלקי המלכס הזאת כי אם נקובי ונזק רב
וכמו שדרשו ח"ל (חולין דף כ"ד ע"א) כתוב אחד שומר מבן כ"ה שנה וכתוב
אחד שומר שלשים וכו' הא כיצד? כ"ה ללמוד ולשלים לעבודתו, וכאמר
ר' יוחנן בערכין (דף י"א ע"א) לעבוד עבודה עבודה חיונה עבודה
שפריכה עבודה? הוי אומר זו שירה! ואם את כפסא לרעת משמעי השיר
ומפסו דרשו את ספר שלטי גבורים בפרק הזכר שמה חרשו אגוזיכו
הקדושים ז"ל ידעו כל תכליו ושמרו כל פרסיו עד חט האערה ולא חטאו,
ואתם מאדירים צעיקים וגלף אצביכם כוננים, הלא אתם כמחזק צעיקיכו
או ימלא פחוק כינו אם לאכס רעה ונקל זאת צעיקי ה' ויראת המקום
פאדרת ועבורכס ללעג ולקלם צגוס כחשכו — מי יתן הדין מחרישין!
הנה אמת ונכון הזמר להבין לגנו אל ה' להרים רוחו ליושב מרום כי רוח
קדש פלס עליו כגן המגן וכאמר רב מחב (ערכין דף י"א ע"א)
מחט אשר לא אגדלת את ה' אלהיך בשמחה וכוונב לב איו
ה"א עבודה שגשמה ובעוב לב הוי אומר זה שירה! אבל
בחירי רתה כפאי מלומדי שיר ומציקינן, זכר לפכסיהו שר הלויס אשר עליו
נאמר, הו"א יאמר במשא כי מדין הוא (ד"ה ח' ט"ו כ"ב), והס
דלף שר עוקבס אל חמס ישראל אל גיל צעמים (הושע ט') כפר כתב
חוס' ד"ה זמר דקאי אשר צנית המשתאות, ומה לנו לכשר שיר של
מלה שרי? הלא דרכנו כמחז מלחח אם אכנסו מקשיבים אל מנהגיהם
כמאנשים וכדרכי יהושע בן נון (מנהגין סוף פרק אחד דיני ממונות) ר'
יהושע בן לוי רמי פחינ (יחזקאל ה' ז') וכמשפטי הגויים אשר
כניצותיבם לא עשיתם ובחינ (ס' י"א י"ג) וכמשפטי הגויים אשר
אפיפוס יבס עשיתם? במחוקינן שבהן לא עשיתם וכו' על
(74)

בקרי מושי המשוואות עם' בפקד
 והן מזמרים כדי שיהא עוזר למושי
 ועיין בהו רט הונא ו לא
 היה כהן גידופין . ובניטין
 (דף ז') שלחו למר עוקבא-זמר א
 מנא לן דאסור? שרטט וכתב להו
 אל תשמת ישר אל אל גיל
 בעמל' ולישלח להו בשיר לא
 יגמלו יין? אי מהסיס הו' אמיכא
 הכי מלי זמרא? דמכא . אסיר
 אכל זמרא דפומא אריקמ"ל.
 בהגנה בפרק אין דורשין . (דף ט"ו)
 אחר מאי טעמא? אינעני? אמר
 ליה זמר יוני לא פסק מביתו .
 בבבבדרין . (דף ל"ט) רבי עקיבא
 אומר זמרא בכל יום זמרא פירוש
 הזמר שמזמר כל היום הזמירות
 איך יולאין מפיו אף מי שמחיה מלמודו
 אינו שוכחו . (י)

מ ר ק ו א י ה מ ו כ נ א ל ל פ י ו כ י ס ,
מ ר ק ל ב נ ו מ ר ק ש ח ו ר ל ט ע ו ל
צ ח ס צ ח ר ו ד ג י ס ו ל ג ש ל מ י מ י מ א ב ל י
ו א ו ל י ש ל ל צ ע י ס פ י ר ו צ ו ש ל
ג ו ו כ י ס נ ס ב ל ש ו י י ו כ י ק ר א
ה ש א ו ר ז ו מ ל ו כ י ו ה ש ל צ ע י ס
נ ח מ י ס ש א ו ר ו ס ו צ י נ ב מ י ה ל ב נ ע
ו ז ה ה ו א ל פ י ד ע מ י פ י ר ו ט ה ג מ ר א
מ י א ד ק ו ו ר א) .

Bestimmen, anordnen זמן
מן, מרגום היו ככונים היו
ומיכן, ובשרט מלה זו מורגלת
בהכנת קרואים למעודס, מרגום
עראק הקרואים ערש ומיכן
זה טעם ברכת ה' זמן).

Seifang, Saitenspiel זמר
זמר, בסוף סומה (דף מ"ח) אמר
רב הונא זמרא דנרי ונקריארי,
דנלקא אסירא פ' ננרי מושכי הספינא,

(א) מה שמיני לי מקום לעורר חמתי על המעוררים (חמים) בעבודת השם: פכום שיר שנכתבו? קול לעקה באזינו, נבואהם ילין עז, אין זה יפה קול ומטיבנן — ומה הכנס בגינתם? גנינות שומי שבר! שירי עגבים גמיהם, עוררים זמרי זמיהן שירות לבן זמרת ככלים, והמעוררי העונים ונקבלים עליהם מלפפים ומהיגים צער בוציא — הכזה יוצר השיר צבית אלהים נוחה לעלות השמימה? שירו לה' שיר חדש, השירים הגמשים אל ה' יתקדשו ובל מעשיו כאחד אשר לא פסק מפומי זמרי יוני — פלחו ורננו וזמרו כבוד שמו, אמנם אל תקחו מזמרת הארץ השפלה וזמרה דגברי ונקרי ודגלדלי, ואל תאמינו כי כל אחד מבם כגדול כקטן נעמרים לשיר את שיר ה' ואיר ליון, שמעו תלוצת בעל שלמי גבורים (פרק רביעי) על הסבלים מנמי עמינו אשר האמינו שהיתה שירת צית עולמים צפה וננטות הכלים הנזכרים במשנה (ערכין דף י' ע"א) בשירת אנשי השדה וכנעית הרועים, ואל כא חדמו כי כל מיני השיר הנזכרים שם ובספרי דוד המלך נעים ומירות ישראלי ידעו לעירי פלוים מעל מס דבק לה, לא כן נני

זמלסטר, Zuppenstüffel

(Z w μ s : St ü ß e

λ σ σ ρ σ : St ü f e l)

זמלסטר, נאנח (דף קכ"ג)

שלג כלים נטלין נאנח מקנע של

דבילה וזמלסטרון של קיריק

וסהין קטנה שעל גבי הסלון. ובנ"מ

צמר' אלו מליחות (דף ל"ג) סתן

רנ סתור' דאסטרן וזמליסטרון.

ובסוף נמרס דהוריות וסאזכל

מזמליסטרות. ובפרק י"ג בכלי

(דף כ"ב) וזמליסטרון שניטלה

כסה טמאה מפני המלג, כשל הסולג

טמאה מפני כסה. ובפרק כ"ה

בכלים (דף ל"ו) נורות יין וזמן

וזמליסטרון. ס'אזיטסטרף

ס' כללי של מהכת ראשו סת'

מולג, וראשו ס' כף, מולג

מעלן בו צמר' מן היורה וס'ף

מעלן בו מרק. ס'א כעין חרוור

כסה דפרולא דמסקין ציה כור

דחוקס וסחלין ציה. צמר' שירוש

זמליסטרון דין עביר חבין

כלחמה דין עביר חבין עינדחא

דחמק כשל כסה טמאה מפני המלג,

ס'א ש מעביר ס'אזיטסטר

(ס'א"ב ס' בלשן יוכי כף סמק-פל

סת המרק).

זמן, Z w μ s : St ü ß e

זמן של לנעים צמרק אלו עובדין

הכא. חרגמו מיט דחירא פירוש מים

של סובין (ס'א"ב פירוש בלשן יוכי

זימה, ורנח אחר לך כבי קאמר

זומה יא. ונדרים (דף כ"א)

ס'ל וס'א זימה ס'ל עינדעניכס

קאס דא'מח לך, ענד, אחר ליהו

מה יא כלומ'סין אדס יודעאות'

נאזא אס מותר'אס אסורה היא לו,

גסיפרי בסוף קדושים מסיו זמה

זומה היא.

זמזמי, Z m z m i

זמזמי, צערובין (דף ק"ד) פי'

חלילין.

זמיה, Z m i e

זמיה, נכ"ב (דף ע"ד) ובסוף

מיט מתרמי זימה כתר סברי

דבורא פירוש ילא חיס משני נחליו

כשני כהרות של סורא.

זמיון, Z m i o n

זמיון, צפסיק' דראש סאנה צפסן

נלגליות ובזמיות. ונלמרכו

צסוף אחרי מוח אלו אומרין סנו

זיסין ואלו אומרין חבניסין

ואלו מנאקסן ארכוכוס. ואלו

מנאקסין גולגליות. וביוקדס רנה

אל חוכו. פרשת מוח וס'אס אס

לפסיין וזל-אדג וכיות

ולגולגליות ולזמיות

ולדימוסיות סת' מלכס צסוף

פרס' אסרי מסביל רסן יוחנן קאלי

חא בלמיה צרוס סח'דבני אסח'

פודמין ת"ס דיברין (ס'א"ב פירוש

נאנן יוכי מס ועוכס).

ב. א. מ. מ. , זמ

ואמר כך אוכלן בנת אמת ובר כהני'
צית המקדש קיים כיון דשנתן
מדאורייתא שמונת לעשות כן כסלל
וכיון דכבר ברכו וזו סכילה
לזכרון בעלמא לא מברכין
עלה. ובבראשית רבה (פרט' ג')
אמר רבי ינאק כל המזכיר את
לדיק ואינו מברכו עובר בעשה טאי
טעמא זכיר לדיק לברכה וכל
המזכיר את פרע ואינו מקללו
עובר בעשה מאי טעמא זשס
רשעים ירקב אמר רבי שמואל
נר נחמני מלכו בהקצ'ה מזכיר
את ישראל ומברכן שנקמר ה' זכרנו
ינדר.

ובר, א ז ז א א א א

זכר, חולין (דף קכ"ג) סתמנרן
ממעשר הוה ליה למילף שכן זכר'
טמאים מרובים מרחס אדם פשוט
לפני הדיבור, פי' הבכור זכר
והמעשר וראשית הגו גין זכרים
גין נקבות. בכור אפילו גהמה של
בהמים קדוש בנכורה, אבל במעשר
בהמה ובראש' הגו פטורין. ובכור
טהור גין בהמה טהורה גין בהמה
טמאה, אבל המעשר וראשית הגו
אין כוהגין אלס בבהמה טהורה
בלנד. פוער וראש' הגו מעט,
והבכור מרובין, כי הבכור מכל
בהמה נקבה, והמעשר אסד מעשרה.
בכור קדושתו מרק' והמעש' וראש'
הגו פשוט' לאפוקי בכור דלס פשוט
טול. נחמינו ישראל בבכור קודש
מן חורה, לאפוקי מעשר וראשית
הגו דלס כוהגין. בהן קודש מתן

חורה, ואמרין ארבה מבכור הוה
ליה למילף, שכן דומה לו כאלו
יתום שלקחו באומות נתנו לבסן
בקרואה ובמכירה, פי' בהמה אמתה
אמה נשעת לידה, פטור' מן קשעשר
דיליף תחת תחת, מתחת אמו
לאפוקי בכור וראש' הגו, שיהגין
אפילו ביחוס. ושלקות והכיתן לו
צמחנה פטור ממעשר בהמה, כדפסק
בנכורות הלכות והכיתן במחנה פטור
לאפוקי בכור וראשית הט, שיהי'
בלקות ובכיתן לו במחנה. בכור
וראשית הגו חייבין בבהמה האומפין
כדלמרינן לעילא לאפוקי מעשר בהמה
דאינו נובג בבהמה האומפין, דחקן
האחין והאומפין חייבין בקיטין
ופטורין ממעשר בהמה. הבכור
וראשית הגו כיחבין לבסן לאפוקי
מעשר בהמה דלא, דחקן הבכור נאכל
לבהמים והמעשר בכל העיר לכל
אדם. הבכור קדוש מרחס אמו,
וראשית הגו אין לירך לקדושתו קדוש,
לאפוקי מעשר שלריך לקדושתו דזש.
כדי שיחקדש שחומר העשירי
יחיה קדש לה' ותכן היול' עשירו
סוקרו בסיקר', ואומר הרי זה
מעשר. במכירה כדחקן בתחלת
מעשר שני (דף ס"ה) הבכור מוכרין
אותו תמים חי, ובצל מוס
ושחוט, וראש' הגו כמי אין
מוכרין אותו לאפוקי מעשר בהמה,
דחקן מעשר בהמה אין מוכרין אותו
תמים חי, ולא בצל מוס שחוט,
כך אל מעשר בהמה שחוט וס לזס
בקיטין, איבעית לימא המעש' פשוט

Verlust, Schaden, Ketzee, ויי, ויי, במכסות (דף ע"ז) כי
היכי דלף לימעי לה וייכא,
וייכא הוא דלף לימעי הך רוחא
לא בעי. (בנפחאות דדן דיאנא)
ונבחרא (דף ל') כי היכי דלף
לימעי ליה פסי דא. בערובין (דף
י"א) קול רב שחא קס אבנא דבי

_____

(73)

ישמעאל בן שלמי בעלזיו הסהכות
ואם הוחים בהם מרגום ירושלמי
יוחנא דבהן וכן בדרשית רבה.
(ובדנאל ס'ט' חזקיהו שנין).

דון, *Seiten* (über die Buchstaben)
זיון, שבת (דף ק"ס) הא דבעי
זיוני הא דלא בעי זיוני. ובמכא
(דף כ"ט) אשר רבה שבע' אוריות
לריבין של של זיונין שעטנו
בין (א"ב ב"ר אוריות, ומגין).

דון, *Brett, Baldeu, Anhang*
(גרוסר *Seife*), *Seife*
זיו, בעירובין (דף כ"ח) זיו
שלמי החלון. ובנכא בחרא (דף
כ"ג) זיו עד פה ים לו חוקה פי'
בין לוח שולא מבחל ראובן להלך
שמעון ים לראובן להשמש בלוחו כיו
שיש בו שפת כפה שחפון ויש לו
לבלות חללים יורדים באויר חלך
שמעון. ובפרק האומסין משתמש
בכאליה ובזיזרס עד ארבע, פי'
מרגום יליע זיזא, והן בקורות
היולסין מן הכותל לחון
כדאמרין בסוף גמרא דפרק מרובה
י' דברים כאמרובירושלם אין מוליטין
בה זיוין וגאחוראות מאוס אהל
שומאס. איכמי דלס מיתוקן עולי
רגלים. ומקן בהזיו פרק י"ד באכלות
ליזהו הזיוזא שפניו למטון
וגרוסר ראש שפניה למעלה,
כלומר זיו שולח מן הכותל וראשו
במקף למטה וגאחורא יולתה מן
בכותל וראשה כשול' למעלה.

דון, *Seiten*, *Seiten*

פום המיוחד לעומת איכא מוסית
דני זיידן, ורב הא"י גאון ז"ל פי'
שנה מוסא דכאזיידן וכך פי'
סכן ויולא בו שהמלכים לדין נתן
עובות קורי' אוחו באז והאדם
העוסק נתן קדין אוחו בלשון פרכי
באזיידן ובזמן סכן יותר מאחד
קורין אוחו באזיידן ויש ללשון מוסית
מיוחדת לשאת העובות הדורסין
פנקרסין באז. ודמי רבא הא
דחמי בן במירא ממיר כסום, לאו
כסום העומד לבני אדם הולך דהאי
לדברי הכל מותר אלא כסום העומד
לחת עליו העומד' כהסלקין לזייד
פדי שלא לייעקן לכרוח עד שיגיע
למקום הליידן וכיון שמגיעין
למקום, מורדין אותן ומחרינן
ומפריטין אותן והולכין ודורסין ודדין
הן העובות כבן הכן סקקרא באז.

דון, *Seiten, Seiterzeit*
(*Seitenzeit*).
זיו, בסנהדרין (דף ל"א) לרזיו
ליו כנר במיה שלם פי' לרזיו
ליו במשה רבי' דבתיב בים כי
קדן עור פכיו וכתיב בים בכל
ציתי באמן הולך וי"א כנר במיה בן
במיה בת כרפה מפני אגדלתו ירמי'
אחי העביר עלי את הדרן, פירוש
שהעביר עלי דרך בני אדם וחבל ב'
והכה ופלע שכן דני קנסות, פי'
אשר צריך דרך. ובכאובות (דף ס')
בני יוחאי בני בעלי זיו והדר.
בראש השנה (דף י"א) נגה' ולכטיעהן
גמרא זיו, ערס שבו כולדו ויוחאי
עולם. בסוף משנה פוטע משעת

וגומר אשר לו הקב"ה רשע מה אחר
יוצא מבכנים וקובעך מנחם מידאיוט
המלך את שרביט הזכר אשר נידו
(א"ב פירוש בלשון יוני דל וסמר דבר
מה)

זמורתי, (זעמורם *Zeemore*)
זמורתי, מגלה (דף ט') ושלח
את זמורתי בני ישראל ואל
זמורתי בני ישראל לא שלח ידו
פירש רש"י טבול לשון חשיבות,
והכנסת כחכו טבול לשון חשיבות
והשפלה ולפארט לשקר עין ערך
זעמור.

זמירא, זמירא *Zamira*,
Zamira, זמירא, זמירא רבה מרשם פקוד
כל בכור זכר לטרפיטיים, שנמלט
אחריו דבר של זמירא פירוש
בלשון יוני חקירה ומציעה ועין.

זמר, זמר *Zamar*,
זמר, זמר (דף כ') ומותר
בבילה טורמיטא ער דמיזוערס
כי היכי דפלע יחסי. פנהדרין (דף
ג"ה) קויה סיוער בעיניה, חרנו'
לפיר. אכבי ונכז ותר אכאבסיר
והוא צעיר בקילוף אומיות.

זיידן, זיידן *Ziden*,
זיידן, נשבת (דף ל"ד) מאיכא

פירוש: זיידן! אפ"ט שנה
ובאותיות שלהן ה' קריין אותה זיידן
בלומה בן שבעה יחיה, א"י ט'
ימות, א"י ופ"ט. שמה ובלומי'
שלהן באיטא היא במקום ה' שלכו
בלומ' בן שמואל ימות. (א"ב בלשון
יוני אות דטא קול' במספר שבעה ובלומ'
איט' שמה' ורפי' ברורה וזכריוני'
לקחי מספר האומיות מן העבדים
אחר אשר זיידן להם אות אפי'
ואיטא אות שביעיק אף במספ'
זיידן איטא, כמו זיידן חית,
ופירוש מלת זיידן חית ופירוש
מלת איטא השתתף ואנדרון
אם כן בליל באפ"ט אשר פירשו
בלשון יוני שפ"ה סי, קולר
באופ"ט אשר פירשו שמונה
הולך לאברון).

זמירא, זמירא *Zamira*,
(I), זמירא *Zamira*,
זמירא, זמירא (פירש' ל"ה),
ופירש ל"ה הסיר קובעמו ועאלו
זמירא וזמירא וזמירא מה דמו
מותר ואשמו מותר' פי' קובעמו
אשמו ודוגממו במדרש חל' וזמירא
פגלת אשמו וחלבו אשמו פלכות
ומעמ' פחור בית המלך וגו' והמלך
יוצא על כסף מלכותו בבית המלכו'

(I) הערך ירה ערך זמירא נמו אפל ומפרש מלת קובע (השע"י) אשר
אין מה ערפס וזמירא, סמ"ס יק חפשי ולא גלגלתי לכן דעמי כוונה לדעת
הקב"ה יוחנן בוקסדארף. אפי' מורכבת מן *Zaw* (ר"ל חיים) ומן
Zavatos (ר"ל מות). ואפי' הכיוון השני כפי' כמו שיאמר פירוש
Zavatos וכו' עתה נמו.

זכרון, (ἠστὰς, ז) Sieben, ז' יום, "זכרונות רבה (קדש ד')"
וזה ה' אלהים, הרבה חסדים בעון
קומי רבי אברהם מנין שהנולד לו סי
אמר להן מידרכון אנא ממעי לבון
זיטא אפמא איהא אוב טון

Digitized by Google

מעבצת פירות אש עשה שפיו והרים
מקלת שאינו עשוי מותר לטלו כי
מעבצתו באכילתו וכיולא נז ומשום
זה כלער שרי.

11, Schäumen (אזא Schäume)
זו, בנראשית רבה (פרש' ס"ד)
וילא דאשאן אדמוכי אלא קלון
דמאזין בני פירוש כמו אלא
יתורה (א"ב שיער והם המרחק
כמו ואחנא אזה ימירא דמיאל,
ואין זס הערך).

11, (ת ז ז ש ש) (ש ז ז ש)
זו, בשבת (דף י"ד) אלא לא דמיא
אלא למיפר דתן בפרק ד' במכשירין
(דף ס"ד) נחכה מחת ארונה מים
הנחתו' והלפס הדיוה בכי יומן.
ונפרק ח' זרק את האבן לבור לידע
אם יש בו מים הכית זין אינן
בכי יומן, ונפרק השוחט (דף
ל') התיז את הראש בנת אשת.
במסדרין (דף ק"ב) ויהא ירבעם
את ישראל מאחרי ה' אומר ר' יוחנן
בשני מקלות המתיזות א את זו
פירוש בשני מקלות באחדם מכה זה
בזה ומתיזין למרחוק בן הדיוה
ירבעם את ישראל מאחרי ה' כענין
הסיר המ' (א"ב ערכו תו ז).

11, א ז ז ז ז ז
זה, במבזבז (דף ל') היינו
מזיח היינו מבכר, מזיח גזירות

Erter, Warte, Schaumfeld י
זו, אטיק אל כני א ת י ק
(מקאל מ"ב) ת' יח לקביל זו (וכן
(מלבי' ש' ז' ד') מחזה אל
מחזה חרנוס זרי לקביל זרי).

אנגעשפולן, aufgeblasen, aufgebläht יק
זו, חולין (דף ק"ט) אומר להו
ת נתן זוי קו ליה כחלי
מ' עזבו כחל מלא פן מחלב כמו
ויקיס מלאים.

אנגעשפולן, aufgeblasen, aufgebläht יק
זו, נע"ז (דף ל"ט ע"ב)
כני ארמאי וזקני פירש' ככוחים
העין מקודם בחולין (דף ק"ט
נ"ג) פירש' זוי קו שפודו חנו
לכ חל בשפוד ועיין חומ' אס ד"ה
ויקו.

שפילענע שפילענע יק
זו, בנכודות (דף מ"ד)
ויורד מוורדן עינים פירוש
שומרין עיניו (ולי כדאש שהוש
מלשן סורר שעבנו כשית עין אחד
נטה לימין ואחד לשמאל וכן תרגמתי).

זינגע זינגע יק
זו, נח"ק (דף י"ח) אומר
אביטול פירש' שמיים דרב שם
מזינת לזינת הנקח קל שמעבצת,
פירוש שם עשויס מזינת לזינת
כלומר אס לריבם כולה חיקין שרי
אבל מקלחה לאו. הנקח כל שהיא

des jerus. Xa r g u m s schließt sich mit der ersten Zee zu vereinigen,
weil das chaldäische 11 so wie das hebräische 11 א ל א n g, א ל א r
heit bedeutet.

מעות. צמחנה (דף ס') זוזי
לעלל לא שכיח למילתא שכיח כי
הממלא מעות לעני בשעה שהנושי
עליו ומלוח אוחן לו ונושין בלוי
ולוקחין הממון, וכי מסלקי פוי
בא ונושה אותו בכל יום, הייט
דאמרי אבאי זוזי לקנות התבואה
אינו מלוי ולמי שתולין אותו והנושי
מלוי (א"ב פירוש בלשן יוני שו
אליל על כל ה אל ל י ל י
ולור תו כטבע' במטבע
הנקרא על שמו ולכן רבי מנחם בן
סימאי בצורתא דזוזא לי
היה מסתכל ברוש פרק דרב
ישמעאל במסכת ע"ז).

זוזא (א) (pal) agurienstein
זוזא, חרוט ירושלמי לשון
שזאמלמה זוזין ובירולין חמרגדין

ההוא גברא דקדיש בזורדא
דחורין כ"י טק אמיטין בו כל דבר
קורין בלשון ישמעאל מאור.

זוז, (ו) S U Z
זוז, צמח (דף ס') לאשתא בת
ימא לישקול זוזא חירא פירוש
זוזי של כסף לרוף. רבע שקל
כסף פרבו' זוזא חד דכסופא
פי' שקל של תורה, הוא סלע
וכן פירוש שקל, סילעא, ויש
בו ארבעה דינרין, ודינר
זוזא אחד הן, שקל דרבנן
הוא קלי סלע ויש בו שני
דינרין קדמסין בצ"מ (דף
מ"ה) תמן במעשר שני כ"ב הסורט סלע
של מעשר שני בית שמי אומרים
בכל הסלע מעות, ובית סלל
אומרים בשקל כסף, בשקל

דברים (ל"ר) ובירושלמי מ"ק דף כ"ב ע"א זוג בא לפני רבי בשמי
ונכטילת לפרנים והתיר להן ע"ט, ובמענית דף כ"ט ע"ב יומא חד אדר אבי
זוגא דרבנן לבידקיה אותנ' יכחו ואכלי יכחו ואשקיניהו ומ
להו כספתקי מליית וקמו ונפקו ליה לשוקא, וד"ל. והלא ידענו שגם זוגא
שם איש בירושלמי סוף מסכת מעשרות זוגא קריבי' דרבי אבא בן
זבדא ונודאו זוגא דמן הדייב שם איש' הוא ולכן טכר שם עיר
להבדילו מן זוגא דקמדין שמינו בירושלמי דמאי דף כ"ב ע"ג ר' ילמי
בר אלעזר בשם זוגא דקמדין ע"ט וק"ל וכאמן העד שהניח הסדרה"ר
ואמריו בהאן מהור"י פיק.—

- 1) Eine Münze mit dem geprägten Bilde des Jupiters.
- 2) לשם (2 א. 28, 19) überlegen die LXX *λεγύριον* und die Vulgata *Ligurius*. Theophrast und Plinius finden diesen Stein ähnlich mit dem Karfunkel der einen feuergleichen Glanz von sich wirft. Epiphanius und Hieronymus halten ihn für den Hyazinth, Andere für den Opal; das *זוזא*

מירש'י ד'ס לנ'סו לי' זורדא	נלחן יח'י עול ר'סועס או ממר
הכינו לו צדה לדרך, מה ס'ס	המחבר למד בהמות .
צדת המתיס? מכריבין .	Mei f e t t e r a t h ,
וורדא , B o r r a t h & p e i f e	(hier im Bezug b. Lebensreise,
וורדא, ככמונ' (דף כ"ז) סמ'	S e e s e e f e i e i s e)
וורדא קליל' ואורח' דחיקא פי' לידת	וורדא, במ'ק (דף כ"ז) תמוז
מעוטת והדרך דחיקה (ס"ב תרגו'	הוא סתמא וורדא לאידך .
ל'דס לדרך וורד'ין לאידך) .	ווערדיגן (דף מ"א) למאי נפקא
וורדא , B a d , B o r r a c h t s b e u t e l	מנה למשמושי ליה וורדא פי'
וורדא, בקידושין (דף י"ט)	מכריבין . ובר"ה (דף י"ז ע"ת)

ואייתי ביד' קצת דמ'לל סתו ואייתו בידיהו עכ"ל סגלין ,
 ומהיג' סגלס מהג'אן הפסגה וססיו' דריס מ'ב דר"ה סס אין מכריבין
 סתו סגלחן סחר עמו , וספריס סס"ס סאי סיוסו? סו סתו זוג , וסאי
 סחר? זוג ססר סרי לפניו ד'זוג לסן יסריס עכ"ל — וססס סססס דפי
 וס סאי סגריסס ססר ד'ך כססס כי ססס ססר סססס סגלין סגלין סריס פיס
 סגלין , וססס ססססס סססס סססס ססר סריס סריס (דף ל"ב ע"ד)
 וסס קריססרס וס"ל : "ועיין בערד'ך ערד' וורא מניס סריס סקוסס ס"ס
 ד'וורא סו ססס וכל סקוססס סססס קסריס סס"ס סלס ססס וססס
 סקס סססס וורא , וסריס ספ' ספריס ד'וורא סו וססס (סס"ק
 סגריס) סו סס ססס וסל לסן ססס סריס סריס ססס ססס סריס סריס
 (ס' וורא סגריס ספריס) ס"ל סריס סריס לסן סריס
 ע"כ . ועל סגלין בעל סריס סססס סססס סריס סססס סססס ענין
 סססס ססססס (דף י"ב ע"א) סלס לי' סריס וסס סריס סריס וסס
 סריס ססס ססס ססס ססס סססס (עין ערד' זג Zeugos) וססס
 ססס סריס? סססס מי לס ידע וסל יסן סס ססס סריס וסס לי' סו ססס
 סריס סססס סריס סריס סססס סריס וסס (עין סריס דף י"ז ע"א) ,
 סריס דף ע"ז ע"ב) וסס וססס , ססססס וססס סריסס (סססס ס"ס
 ו) וססס סריס (סססס ס' ט' ס"ס) וכל סס סריס לסו סססס — סריס יסן
 קריס נסס סס סססס סריסס סריס סריס סריס סס סריס סריס סריס
 סו ססס ססססס וסס סריס עסס , סריסס סריס ססס ססססס סריס סריסס סריס
 ססססס וסס סריסס ססס סריס וסריס סריס סריס סריס סריס סריס
 ססס סריסס וסריס סריס סריס סריס סריס סריס סריס סריס סריס
 סריס סריסס וסריס סריסס סריס סריס סריס סריס סריס סריס סריס

רצא אפיק זוא דמרבלי וסערט
דאנדעס פיתמי צדברים, העאזים
לשאל ולחשכיר, וצענדוק זרה
(דף ע"ה) אי הכי אפילו זוא
דמרבלי כמי אמר ליה רצא כלי
פעודה אסורין צפרה פ"א י
מרבליס, וצננת (דף כ"ז) וצמכה
(דף ד') אהמר רב ורבי חיינה
ורבי יוחנן ורב חביבה מחכו
צבוליס, סדר מועד כל כי האי זוא

(ז) בענין זה קבלתי הערה אחת מאת הרב המובהק וכו' מהורג"ר הכבוד. בזה
שני ערך דשנא בהשפעה וז"ל: "גדה (דף פ"א ע"ב) וכן אחת זוג
דמן הלייב ואתא ואייתי מתכמתא וכו' ופד"י זוג א' ב' תלמידי חכמים והו
גד"ה וז"ל, גרמו וזוא גסס הערדוך (פ"ל גס וזוא) גס חכס, וה
פגאון פסוק יפ"ס על סגליו דבן נפח ונלס פד"י, דלמד"י עלת א' ח

דומה. ונמדק כ"ל גבלים (דף כ') חזן משל ארנמן ושל זכורית טובס. ונבזף גמרא דמוטה (דף מ"ט) מלי קומת סתנים זכורית מוזהבת.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, נכססים (דף י"ג) ונבזף גמרא היו נידקין בנלוהא חזק קלי וזכוררל כול דחא. ובנ"מ (דף פ"ד) וכהוא זכוררי מעין אופרי' דרני יומקן. ובקדושין (דף פ"א) נפל זיכרל באיכומא.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, השמש זכרית חרנוס ירושלמי סימאן.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, בעבורה זרה (דף כ') מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר זהירות מביאה לירידיה מפרש בפ"ק דשבת ירושלמי (סג, ובזקלים (דף ו' ע"א) לא מלאמי הכוסס כזה כי אם פתח בזריזות).

זרר, Zerr, Zerramer, זכרל, נבא נמרא (דף כ"ה) והכי זכררי דאזק ארעה לטסקא זכניכה וזכני, פיל' זכרל כנר פיל' צערך בסמך, ופירוש זכררי הפמול' מן המלכות לקבל טסקא דפרדיסי שמש כן, ואם טריק מרים דפרדיסא ולא פרע טסקא וחתו זכרורי ולא משכחי ליה, דיטא דמלכותא למזון כהוא פרידיסא ולא פרידיסא טסקא, ומאן דזנין מיכחו קבה, והכי מילי נטסקא, חבל לכרנא לא מוגני ארעיס, כלומר

פרעו שמים וכל עת, (בטסקאות דין כח אלליא).

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, נכססים (דף י"ג) ונבזף גמרא היו נידקין בנלוהא חזק קלי וזכוררל כול דחא. ובנ"מ (דף פ"ד) וכהוא זכוררי מעין אופרי' דרני יומקן. ובקדושין (דף פ"א) נפל זיכרל באיכומא.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, נכססים (דף י"ג) ונבזף גמרא היו נידקין בנלוהא חזק קלי וזכוררל כול דחא. ובנ"מ (דף פ"ד) וכהוא זכוררי מעין אופרי' דרני יומקן. ובקדושין (דף פ"א) נפל זיכרל באיכומא.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, השמש זכרית חרנוס ירושלמי סימאן.

זרר, Zerr, Zerramer, זכר, בעבורה זרה (דף כ') מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר זהירות מביאה לירידיה מפרש בפ"ק דשבת ירושלמי (סג, ובזקלים (דף ו' ע"א) לא מלאמי הכוסס כזה כי אם פתח בזריזות).

זרר, Zerr, Zerramer, זכרל, נבא נמרא (דף כ"ה) והכי זכררי דאזק ארעה לטסקא זכניכה וזכני, פיל' זכרל כנר פיל' צערך בסמך, ופירוש זכררי הפמול' מן המלכות לקבל טסקא דפרדיסי שמש כן, ואם טריק מרים דפרדיסא ולא פרע טסקא וחתו זכרורי ולא משכחי ליה, דיטא דמלכותא למזון כהוא פרידיסא ולא פרידיסא טסקא, ומאן דזנין מיכחו קבה, והכי מילי נטסקא, חבל לכרנא לא מוגני ארעיס, כלומר

זרדייהן, (S. den 2. Theil.
 521. Anmerkung. I)
 זרדיכו, במנחות (דף ל"ו) שמי
 מלח' ארכן ו' טפחים ורחקן ד"ט
 וקצבותיהן ד' אלכזרות ופיינו זר"ד
 למס הכנים ארכו י' עמקין ורחבו
 היט וקדכותו ו' אלכזרות ופיינו יס"ו.
 זרנו, (מודנרין (Sehe
 זרכו, עיין ערך מודנרין).
 זרה, (זוהר ע"ה)
 זכ, יומא (דף כ"ח) זיכר
 רשמש קצח משמש פ"י שמות השמש
 אחרי שחר ועצר השמש מלכותו מקום
 וסימניך דכח דחלל כלומר אחר
 שחריק החומץ מטנו ריחו חק יות' מן
 החומץ עלמו (ל"ב) בטעמא
 וזמא כחב.

(א) ונמנעו קצת (דף י"ג) וכו' ו
 מיתאזבג. ונצנא קמא (דף ל"א)
 מקדים והזגים שבי מהלכין
 ה' אהא. ונצנא בחרא (דף ל"א)
 ולי' מירין ולי' זגין תלוי' ב' איר
 ל' ממש. ופכ' (דף כ"ז)
 יק' כד', של זגים סמא' סמא'
 ח. פירוש פושין מלאכה וכו' כ
 מירוש קנא דזג וגי' ת' קב של
 וכו' כ' חסוב יק' (א"כ חרנ' וזב
 וכו' כ' דבנא וזג וגי' ת').
 זגים, אהא אהא אהא אהא
 וזגים, נצנא (דף מ"ה)
 מ' ש' וז' ז' וז' וה' מיר'
 נמא' מחו' רב' הוכא' חדא' מידן
 וחדא' מיד' ע' ע' כ' דומ'
 לשלכו וע' כ' דומ' לש' וז'
 מ' ע' מ' מ' מ' ועוד מ' מ'
 נצנא' שני' אחד' שחור,
 ואחד' ל' מ' מ' כל' זג'
 זג' ש' לכד' זג'

i) Unter $\Psi\psi$ (Joh, 9, 9,) und $\Psi\psi$ (Joh, 38, 32) verstehen, viele einen Planeten mit seinen Trabanten. Wahrscheinlich ist es der Arcturus, ein Stern erster Größe im Zeichen des Bootes der bey den Alten als Vorbote der Witterung immer von den Schiffen beobachtet wurde. Der Chaldäer übersezt $\Psi\psi$: ܡܠܟܬܗܢܢ Gluckhennne, Luther übersezt ܡܠܟܬܗܢܢ die Gluckden worunter er das Siebengestirn versteht. Adelung in seinem kritischen Wörterbuche, bemerkt im Worte Gluckhennne, neben seiner Übersetzung desselben: Aus dem Ruffenberg hingegen erhellet, daß man zu Strasburg zu seiner Zeit den Polarsstern, die Gluckhennne genannt hatte. Die Alten die — wie schon erwähnt — den Auf- und Niedergang des Arcturus als Vorbote

ירושלמי ופסג' בני גוזה, די
במים תרגום ירושלמי שזב במ
(ס"ב תרגום בפסוק בשבת המ
אסורות בני זוגי תאם עי' מרחץ
legen, legen, flüchten, Bett, Stuhl, Stuhl, Stuhl

והוא, Bett, Stuhl, Stuhl, Stuhl

זוג, בכתובות (דף כ"ח) ז

היון בי מר פוס' זוגין אביהם

דקדקי. ונשגת (דף קכ"ב) הכ

לכני אשחזיר מנכיים שר

לעולוניהו למיזג' עליהו

זס (דף קי"ט) לא מוגי' כ

רשי' אבי סדיא כמה דלא מהסיכנא

בזכותה פ' לא שלבתי על המטה

ונסחדקין (דף כ"ה) יסן דזג' א

עליה פ' כשהיה יסן סדך עליו

זסג' עליו, ובמעילה (דף י"ד)

דלמא בעי' למיזג' זוג' א

עליהו ואשחז' דקא מעילבקרד'ס

ובכ"ק (דף ט') לא גריכא דיגא

מיזגא, ובל המר'בב (ויקרא ט"ו)

ט' א' וכל זוגא ומרכבא

זוגא (ein zünftiges Gewand)

זגא, בבבאשית רבה (פר' ל"ו)

בנקד' אור עובדל' הוה בדומא

דחופ' תמן חד פונדקי דקוס קליס

לכ'ס' זגוי' בליליא (ס"ב בעירובין

המולא ספילין (דף ק') זנכילא לך

זגא דמטו לך עד כרעין פירו

ל' ב' ז' :

זגג (wie) Mein, lauter seyn (זכך)

זגג (wie) Mein, lauter seyn (זכך)

זגג, בע"ז (דף כ"ג) סייתי קנא

דזג' גיתא חבד קמיהו ואחלני

(לא מלאתי שם) . בפסחים (דף

אחד זה חדש העיבור, צירק שמ

בו אהרן זה חדש סב (ס"ב פרג')

ולמד חסודים זוגא חמ'ין ופ'

בלשן יוני' שכ' ד' צרי' סח'ובר'

הן איהו אכאים הן צבמות הן

כלים) .

זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג

זג, צפ' יג' בכלים (דף יג') הס'יף,

והסכין, הפניון, הדומא, מגל יר,

ומגל קליר, החסור, והזוג' של

ספרים שחלקו כרי' סלו' סח'ין

ונברק' ד' בנגעים (דף כ"ב) כד'י

לקרון ב' זוג, צפ'ו ב'כד' ב' שערות

האמורות צברה ונגע'ים כ'ים שיעורן

כד'י איהו מטל' ב' זוג. וצפ'ג

דפרק המקבל חנל זוג' של ספרים

פ' מ' ספרים .

זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג, זג

זג, שש' לעד'ים (שמואל ב'

ז' יג') חרומ' שישא זוגין ז

בשבת (דף קל"ד) והיכא ד' ז' יג'

ליקדע'ים בסערמא, ובפסחים (דף

ע"ד) פ' לאו דח'וית' ד' ז' יג'

כוחא סיוחא לא אכלי' ובמל'ין

(דף ע"ו) כיון ד' ז' יג' אף עלג'

דלא חורי' אמרי' רבנא'תא דלית

הלכתא כמר בר רב אשי' לא גבאי

ולא בלפוכי' שבעמא וסימין הקד

לבן כלומר אפוכי' שבעה וסימין

דגרי' ונכד' (דף כ"ד) ההי'

שד'ל' דלמא' לקמי' דמר שמואל

ומתא' ל' חוט השערה מפ'י' גוסא

וחויה' באידך גיסא' אמר אס' איתא

דולד' הוה לא כוה' ז' יג' כולי' פאי

מ' לול', ור'ב'ס קדטו פרגום

ו פ כ י ל ו ן ז ו ג ו פ כ י מ י
פ כ ב ו ל (א"כ מרגום פ ע מ ו ן
אזנ זגא דרסנא.)

זג, Paer, Soch, Schpann, Zeyngs, זג
זג, כפ"כ נפישא (דף ד') שקבל
מן הזוגות פירוש הם הכבשים
שנפיק קמא דאבות שקיבלו את
המורה מאנטיגנוס ולמשה ולפיכך
קרוין זוגות שכן כושרין זוגות
שנים שנים. נפ"ק דמאדריין
(דף י') נגמרל עיבור כהדא, זוג
בל מרקת פירוש שני תלמודי
חכמים בלו מטנדיא כדלמרין
צמגילא רקת א ט צ ר י א ותכאן
כאר עיכבן המך, כי נאר הוא
הפך, פדכמיב הנאר הגדול,
הא אומרים עיכבן המער פנואר
מן השמים ופידן דברים הנעשים
בלחין מכלל וליפית, ונזכרם ילא
שלוס לעולם, ועמושי ידיכי כחאן
כלומר כשלי בני דוד סממיתחסיס
מארע כחאן שפוא משנע יסודהולא
פניקן אדושי אז שר אדום המושל
עליהם, צעלי אסופות הם
ה ס ב מ י ס כ י כ מ י ד ב ר י
חכמים כדלרזכות וגומר
צעלי אסופות נקאן לקנוע כליו

זכורית (ו) Zehre, Zehre, Zehre,
זכורית, כפרק אחרון דמקורות
(דף ה') סטנילו כדרכו דרך פיו
בלא זכורית עד שיטכו על גרו
מרום סטנילוולא סטניל צית ידו
וט אומרים בלא זכורית פירוש
לא עלתה לו נקיות וטהרה.

זג, Zehre (Zehre) זג
זג, נשמת (דף מ"ז) ולא נחבן
ולא זוגין. וכברק אחרק דמעשרו
לא יסכור סדכ את מבזו ולחגממו
ולא זגיו. וכברק פרק ו' חייב
על סין כמי עלמו ועל אעכבים
כמי עלמן ועל פקד לכיס כפמי
עלמן ועל הזגין כמי עלמן, רבי
אלעזר בן עזריה אומר שיט חייב
עד שיכל שני חרבים וזגין,
אלאון פקד לבין וללו קבזגין
החרבני' אלו סחילוכין והזגין
אסככמיין דברי ר' יהודה רבי
יוסי אומר שלא מטעה כזוג של
זכמה סחילוכין זוג, פככמי
עכבול.

זג, Zehre (Zehre) זג
זג, נשמת (דף כ"ד) ולא כזוג
אז"ל שחא פקוק. וזני מלביס
זוגין פירוש נחלוציהן מהם כר

findet auch bei זכורית und זכורא: Zehen, Zehen, Zehen,
weil der Stad: רכר treiben, zugleich auf das ungestüme hiesige
Ansetzen anspielt, daher auch דבריות (ז. Bn. 5, 9) Zehen
hebeuten.

1) Das Mittel wodurch man eine Sache hin und her trägt
oder führt (Stad. רכר).

עונות אלא על ידי הדיקן. צ"ב
(דף ל') אמר רבא עניד איכיש
דזבין דינים פירוש יק כה
פמריבות כלומר אף על פי שביט
שלו אינו מוליד מידו אלא במריבות
ודינים אקנה אותם בשלו המענות.
חרוס קכס נבן.

זבורא, *Zebe, Ziepe*
זבורא, צריש גמרא דמגינה (דף
פ') מאי רעות ולר' אמר רב רעות
שכצו צרות זו לזו כגון זיבורא
ועקרבא פי' בגן שעקלבו זיבורא
ועקרב ביחד לעקיצת עקרב יועיל
חמימי ולעקיצת זבורא יועיל קריית
וילופא שכבתא כמלא המועיל לאחד
מזק לאחר לכן ק' צרות זו לזו
במפורש צ"ל פק אין מעמידין
(דף כ"ח) צמרא מתרשק מהן.
זבורית, (1) (*Zebe, Ziepe*)
Zebe, Ziepe
זבורית, כחק קמא דבנא קמא
(דף י"ז) כמונת אשה בזבורי'
(פירוש הפסוק שזכרבים).

צ"מ' ל') כזב ל מדר על
אבי חקלא).
זביל, *Zil, Zil, Zil, Zil, Zil*
זביל, במגלה ג' דף ל"א הכי
זבילי דסומאי פירוש עושין סניז
הספר שפערט של עוד לשמור הספר
ענין מדור הוא כמו יזב ל כי אישי.
זבלגן, *Zieffaugig, Zieffaugig*
זבלגן, במגילת (דף כ"ד)
אמר רב הונא זבלגן לא ישא את
כפיו. ובגבורות (דף מ"ד) אמר
רבי יוחנן הקרחין והכסמין והזבלגין
פסולין, פי' מי שיש לו לפלוג צבינו
איבת דאמרי שירד רירו.
זביל, *Zil, Zil, Zil, Zil, Zil*
זביל, בגבורות (דף ל"ט) נפס
סזובן והערות של נקנה פירוש
האבר שזכר ממנו ועוד בלשן ישמעא
קורין זובין לאבר ובלשון פסוקו
הוא זב.
זבן, *Zil, Zil, Zil, Zil, Zil*
זבן, בגדרים (דף ל"א) בזביל
דרמי על אפי' פי' סמורה אפי'.

1) Ich finde die Etymologie des rabbinischen Wortes זבורית in dem hebräischen דבר (מדר) Zebe, Zieft, (Micha, 2, 12, Jes. 5, 17.) denn selbst unter מדרב werden nicht nur u n f r u c h t b a r e Gegenden, sondern auch jene Ebenen verstanden die sich zu Viehzüchten eignen, welches durch viele Stellen der Bibel ersichtlich ist (Ps. 65, 13. Jer. 9, 9. 23, 10. u. s. w.) Auch das arabische דבר bedeutet Feld. Der Psalmist theilt die Z u n d b e s i g u n g e n ein: in עיריות: oblige בינונית: m i t t e (m ä ß i g e und זבורית: geringe Ertragnisse, weil letztere nur zur Viehw e i d e geschikt sind. Die Verwechslungen von ז und ו ist bekannt und

למקומו שלישי נאכלת' אם האכול
יחבל ונז' אחד נז' את אהרן
ואחד נקראים תהיו, אלא כותר
אין כתיב בו שלישי אלא נאריפתו -
ל"ט שלמים חזן לזמנו וחזן למקומו
אינו מפורש אלא שלמים ואינו נז'
נמי מפורש בפס' י' ספרים שכתוב
בהן מסתברא נזת' הוה ליה לאוקומו
וכו' דדמי ליה נמקד' ומפרש
מקד' מ"מ ומסקי' ה"י אדרבה
חזן למקומו וכו' דדמי ליה נמקד' -
וז' דלקמן נמרוה דליפיד, אלא
ז' ממס' ומפר' התם לכו ז' וז' -
שכן נזקת טהרה בשפסקו לראות
כיון שחזרו ודלי' פתרי מה שלפניהן
כך נזקת הו' נזקת היתר דהא קרב
המותר כמלותו וכאניע יום שלישי
נפסל חזן לזמנו נמי נזקת היתר,
שהי' זמנו קרב המותר כמלותו
דלין נפסל אלא נמקד' דחזן
לזמנו, לאזוקי חזן למקומו, דלא
קרב המותר כמלותו שהי' שז'
עליו חזן למקד' ורש' לז' מהא
דלמריק לקד' אחד שקופ' יקוור
ויפסל אמר לו רבי עקיב' הן מלינו
בז' וז' וכו' לזן הראשון עיקר
(א"ב יעל' הערך גר' מ' חיר
כלומר מ"ב כותר וכן מיריס
למזל או לכהנים ומקד' שחמיר
נזקת שז' זמן לזמנו להפסל אכל
נמקד' דלא גרמין מ"ד וכן
דעת המפרשים כלומר הותרו
השירים להקרב או להאכל אע"פ
כאן היו פתורים)

ואין, (א. ס. פ. 22) וס' ט. ב.
 ואין, בשבת (דף כ') רמי
 מ' אבא אמר זאזא פירוש עכ"פ
 של טלכות כגון טלכי חמרים ופרזי'
 ודומסקין משכרין מרשע עכ"פ
 כהן יבשין ומטותין כהן את האור
 ומחממין כהן בימות הגשמים. מדין
 עמלים (חפלים ק"ר י"ב) חרגומו
 מדין זאזא: ועשה קליר כמו
 נעע (איוב י"ד ט') חרגוס ועבד
 זאזא ביד כליב. והא' אומרים
 גותא יבישא דרומא, והא' אומרים
 גן שמו רידא בלעז, והא' אומרים
 גדל כביב האילן כמו שערות.
 ר, א. ס. פ. 22 וס' ט. ב.
 אר, חרגוס ולא פ"ה עליו
 חל (אית כ"ח') ולא זיאר
 בלוי ליתא.
 (Baamenschuß), גלישען,
 אב, בחולין (דף כ"ז) רב יימר
 אמר אמר קרא חנקה ממקום אב
 סמיהו ומכאן אב על ידי חיתוי
 בעינן כלומר מן פטור במימין
 יז"ב הדס. במנחה (דף ט"ד)
 הוה חלה באי דלתיין ג' קנים
 עדא אמר לזיבתי, ועדא אמר

לימתי, ועדא אמר לעיכתי,
 ומכאן בעקלים ירושלמי בפרק אלו
 הן הממונין (דף פ') זו אמר
 לימתי סברא למישר שופעת דם
 בימ' וכימו ז"ה ודינה אחר
 למטאח ואחר לעולה אמר להן (ז)
 דב מרדכי בימ' אסחכנת ונדרה
 עולות, זו אסחכנת לעיכתי סברא
 למי' שופעת דם כמפין דהיינו
 זכא אמר לך בעין אסחכנת ושתיהן
 עולות, חו אמר לזיבתי סברא
 למימר זכא ממש אמר לון זאב
 בל למרדף את בנה ונדרה וכו'.
 אב משמא בלש ראיות ביס אחר,
 ובבל ראיות בלשזה ימים, זכא
 אינה משמא בנ' ראיות ביס א',
 אלא בנ' ראיות בלשזה ימים, במשנה
 בבבא קמא (דף כ"ד) - כהן (דף
 ל"ה) זאב דומה למי בנק של
 טעורים, זאב בל מבאר כמה,
 פכנת זרע בל טבאר סח, זאב
 דיסה דומה ללונן בילה מוזרת,
 שכנת זרע קארה דומה ללונן
 בילה אהבה מוזרת.
 זב, (א. ס. פ. 22) וס' ט. ב.
 זב, בוצים בפרק כל הזבחים

Heb 8322.685.6(3)

✓

נָא קוּרָא אֶל תְּקִצּוֹף בִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה
אֶל יִמְדֵי לִבִּי בֵּל תְּהִיָּה כְנִשָּׁה —
מִי מִדֵּר תְּרוֹמַת נֶעֱת בְּמִדַּת יָמִים?
הִיא אֲרָכָה מֵאַרְצָא וְרַחֲבָה אֵין חֶקֶר
לְבֵן אֶל תִּמְאָם הַדּוֹלֵק לֹאט לְבִיקֵר
כֵּל אֵין לְמַחְסוֹר, וְחֶרֶץ מִתְּהַלֵּק תָּמִיד

51x87

ה ע ר ו ד

מהרנ

ר ב י נ ו נ ת ן ז צ ל

בר רבינו יחיאל בר רבינו אברהם מעיר רומי.

ומוסף הערוך

האנס הפילוסוף הדוקט רבי בנימין מוספיא ממגורשי טפוזיין

עס

ח ו ט ה מ ש ו ל ש

מערכה לקריאת מערכה

מ.ס.ר

מ ע ר ר ב י ל ש ו ן

אסיפות מלכות שונות אשר לא הביאו העריך והמוסף; כתב המלח
נכתבה וכלשונה, חרומה בלשון אשכנז, ביאור שרשה וגועה
מפודש וישום ושלל בהערות;

זה מקודם כל עמין יפקד מפעלות אלהים בחכמה הטובה ופועלת אדם בחכמה
חכמיו, וזכית כנוכיו, כי שמים בעב לשון עבר אס נאמע קול פעמי הענין
וק צמחה העצמים, לישר ולעב בעלי התלמוד דברי רש"י ומה' ואשרי מוסקים ו"ל
ופעם לאון גער אכיו לאן המדובר בו אס פועלת הענין היא נעלת
פעמים אשר יכירו וידעו שית תלמידיו חכמים מלכה חכמה.

ח ל ק ש ל י ש י

כ ו ל ל

ז — — — ב

מ מ כ י

משה הצעיר מבני ישראל הלוי לנרא

פ ר א ג

ועדוקת מין בער סוף שטען בודרוקערייח מלסטטערט, קעטטעגנעסע

Ar. 224.

66 8322. 685. 6(3)

130

HD WIDENER

HW NMLI R

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF HEBRAICA
AND JUDAICA FORMED BY FELIX
FRIEDMANN OF AMSTERDAM AND
PURCHASED THROUGH THE GIFTS
OF A COMMITTEE OF DONORS

